

วารสาร ชัยมงคลปริทรรศน์ JOURNAL OF CHAIMONGKOL REVIEW

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2569
January - June 2026 VOL. 6 No. 1

เกี่ยวกับวารสาร

เลขมาตรฐานสากล:

ISSN 3027-8848 (Online)

วัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร:

วารสารฯ มีนโยบายรับตีพิมพ์บทความคุณภาพสูงที่มีการประยุกต์พระพุทธศาสนากับศาสตร์ทางด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และการจัดการ

ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร:

วารสารรับตีพิมพ์บทความวิชาการ บทความวิจัย และบทวิจารณ์หนังสือ

- **บทความวิชาการ** คือ บทความที่นำเสนอบทวิเคราะห์ วิจารณ์ รวมถึงการรวบรวมความรู้ ระบุถึงภูมิหลัง วัตถุประสงค์ และแนวทางการแก้ปัญหาที่บ่งชี้ถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการวิเคราะห์ บทความจะต้องนำเสนอทฤษฎีที่มีอยู่หรือทฤษฎีใหม่ที่อ้างอิงความเห็นจากนักวิชาการที่มีความน่าเชื่อถือ มีความเป็นกลาง และมีส่วนช่วยในการพัฒนาความรู้ทางด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และการจัดการ และหรือประยุกต์กับพระพุทธศาสนา จำนวนคำเฉลี่ยในบทความวิชาการต้องไม่เกิน 8,000 คำ

- **บทความวิจัย** คือ บทความที่นำเสนองานวิจัยที่แสดงถึงความคิดริเริ่มและเกี่ยวข้องกับรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และการจัดการ และหรือประยุกต์กับพระพุทธศาสนา บทความวิจัยต้องมีเนื้อหาที่ชัดเจน กระชับ มีความแปลกใหม่ มีโครงสร้างที่ดี รวมถึงการอภิปรายผลงานวิจัยโดยสรุป จำนวนคำเฉลี่ยในบทความวิจัย ไม่เกิน 8,000 คำ

- **บทวิจารณ์หนังสือ** คือ การเขียนเล่าเรื่องและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือเล่มใดเล่มหนึ่งโดยเจตนาจะแนะนำหนังสือเล่มนั้นให้ผู้อ่านรู้จัก โดยให้รายละเอียดทางบรรณานุกรมของหนังสืออย่างสมบูรณ์ รวมถึงประเภทของหนังสือ ให้ขอบเขตเนื้อหา คุณลักษณะพิเศษหรือข้อเด่นของหนังสือ เช่น ภาพประกอบ วรรชนี มีการประเมินคุณค่า แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลว่ามีค่าควรอ่านหรือควรจัดหา เหมาะกับผู้อ่านกลุ่มใด มีการเปรียบเทียบกับหนังสือเล่มอื่นในประเภทเดียวกัน ผู้วิจารณ์ควรมีความรู้ในสาขาที่วิจารณ์ ควรระบุชื่อหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้วิจารณ์ เพื่อใช้พิจารณาความน่าเชื่อถือของบทวิจารณ์

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ:

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จำนวนไม่น้อยกว่า 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – Blind Peer Review)

การใช้ภาษา:

วารสารเปิดรับบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยมุ่งเน้นให้บทความมีการใช้ภาษาที่ให้ความหมายที่ชัดเจนและมีความกระชับรัดกุม

ค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์:

วารสารมีนโยบายในการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ หลังจาก accepted (ยอมรับการตีพิมพ์แล้วเท่านั้น เก็บเพียงครั้งเดียว) ทั้งนี้ทางวารสารจะดำเนินการออกใบเสร็จรับเงินกับทางมหาวิทยาลัยให้แก่ผู้ส่งบทความทุกบทความ โดยมีอัตราค่าธรรมเนียมดังนี้

- บทความวิชาการหรือบทความทวิสารณห์หนังสือ จำนวน 3,000 บาท (สามพันบาทถ้วน) ต่อ 1 บทความ
- บทความวิจัย จำนวน 4,000 บาท (สี่พันบาทถ้วน) ต่อ 1 บทความ

กรุณาชำระค่าธรรมเนียม หลังจากได้รับอีเมลให้ชำระเงินจากวารสารแล้วเท่านั้น วารสารจะไม่คืนค่าธรรมเนียมให้ทุกกรณี

นโยบายการเข้าถึงบทความอย่างเสรี:

วารสารนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สามารถเข้าถึงบทความทางสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การจัดการ และนิติศาสตร์และเผยแพร่งานวิจัยแก่ผู้ชมในวงกว้าง ผู้สนใจทั่วไปสามารถเข้าถึงได้แบบเปิด ซึ่งหมายความว่าบทความที่ตีพิมพ์ทั้งหมดสามารถเปิดออนไลน์สำหรับทุกคนจากทุกที่ในโลกโดยไม่มีค่าใช้จ่าย

ความเป็นเจ้าของและการจัดการ:

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี เป็นเจ้าของวารสารชัยมงคลปริทรรศน์ วารสารได้รับการสนับสนุนบางส่วนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี กระบวนการและการกำกับดูแลของวารสารสามารถทำได้ผ่านแหล่งเงินทุนที่หลากหลาย การสนับสนุนทางการเงินทั้งหมดทำให้วารสารสามารถรักษามาตรฐานการตีพิมพ์ในระดับสูง โดยผ่านกระบวนการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้มงวด

ผู้จัดพิมพ์:

วารสารชัยมงคลปริทรรศน์ เป็นวารสาร peer-reviewed อย่างเป็นทางการและอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประเทศไทย

กองบรรณาธิการ

บรรณาธิการ

พระราชวรานัฐ, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ประเทศไทย

E-mail : paksiri.aenihon@gmail

.....

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

พระเมธีวชิรญาณบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ประเทศไทย

E-mail : paksiri.aenihon@gmail

ภัคศิริ แอนินัน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ประเทศไทย

E-mail : paksiri.ae@mcu.ac.th

กิตติพงศ์ ขวัญเมือง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ประเทศไทย

E-mail : yutana1982@gmail.com

.....

คณะบรรณาธิการ

พระมหาไพจิตร อุตตมธมโม

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

E-mail : pajitsakong@gmail.com

พระเมธาวิเชียร

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

E-mail : suthep.bud@mbu.ac.th

กฤตชน วงศ์รัตน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย

E-mail : kritchana.won@gmail.pbru.ac.th

โสภภาพร กล้าสกุล

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย

E-mail : sopaporn.kla@mail.pbru.ac.th

วัชร เวชประสิทธิ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย

E-mail : watchara.wet@mail.pbru.ac.th

วิวิศน์ สุขแสงอร่าม

E-mail : wiwit.suk@mail.pbru.ac.th

รักเกียรติ หงษ์ทอง

E-mail : rakkait.hon@mail.pbru.ac.th

กุลสกาวั เลาสลิตย

E-mail : kulsakwao.lao@mail.pbru.ac.th

จักรวาล เหมือนแจ่ม

E-mail : Jack@forester64.com

นรพัทธ์ เสาธงทอง

E-mail : paksiri.aenihon@gmail

วารินทร์ จันทรัตน์

E-mail : Warin_Jantararat@hotmail.com

สรัญพัทธ์ เอี้ยวเจริญ

E-mail : pbrusaranpat@gmail.com

พระครูธรรมธรไพฑูรย์ ญาณวิบุโล

E-mail : oadsy1972@gmail.com

มนตรี วรภัทรทรัพย์

E-mail : papamontree@gmail.com

.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย

นักวิชาการอิสระ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ (หันตรา), ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ, ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ประเทศไทย

กองจัดการ

พระมหาเกรียงศักดิ์ ฐิริวิฑโฒโก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ประเทศไทย

จิณณะ พิทักษ์เกษมสุข

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ประเทศไทย

อุษา กุศลางกูรวัฒน์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ประเทศไทย

ธนพงษ์ จัยเจริญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ประเทศไทย

ปิยะวัฒน์ ฐานพัฒน์ธนากร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ประเทศไทย

ไพรินทร์ ไตรวิทย์พานิชย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ประเทศไทย

นันทฤพร อุ่นรื้อ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ประเทศไทย

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ: วารสารชัยมงคลปริทรรศน์

ARTICLE REVIEW BOARD: Journal of Chaimongkol Review

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบบทความภายนอก

พระมหาไพจิตร อุตตมธมโม	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
พระเมธาวิเชียร	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
กฤตชน วงศ์รัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย
โสภภาพร กล้าสกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย
วัชร เวชประสิทธิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย
วิวิศน์ สุขแสงอร่าม	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย
รักเกียรติ หงษ์ทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย
กุลสกาวิ เลาสถิตย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย
จักรวาล เหมือนแจ่ม	นักวิชาการอิสระ
นรพัทธ์ เสาวทอง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ (หันตรา), ประเทศไทย
สรัญพัทธ์ เอี้ยวเจริญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบบทความภายใน

พระครูธรรมธรไพบุลย์ ญาณวิบุโล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ประเทศไทย
มนตรี วรภัทรทรัพย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ประเทศไทย
ปณณธร เขียวชัยพุก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ประเทศไทย

บทบรรณาธิการ

วารสารชัยมงคลปริทรรศน์วิชาการฉบับนี้เป็นปีที่ 6 ฉบับที่ 1 ประเด็น มกราคม - มิถุนายน พ.ศ. 2569 คณะกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Reviewer) พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์โดยคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุดควรค่าแก่การตีพิมพ์เผยแพร่ อีกทั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการและเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ

คณะกองบรรณาธิการขอขอบคุณคณะกรรมการกลั่นกรองบทความทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้องน่าอ่านเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณเจ้าของผลงานทางวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำให้มีวารสารฉบับนี้มีคุณค่าทางวิชาการที่นำไปสู่การปฏิบัติและเผยแพร่ในวงกว้างและโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "พระราชวิชิต" (Phra Wachirananusit).

พระราชวิชิตานุสัฏฐ, ผศ. ดร.

บรรณาธิการวารสารชัยมงคลปริทรรศน์

สารบัญ

เกี่ยวกับวารสาร	(1)
กองบรรณาธิการ	(3)
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ	(6)
บทบรรณาธิการ	(7)
สารบัญ	(8)

บทความวิจัย

ความพึงพอใจของสตรีที่มีต่อการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี	1-15
* พรทิพา สุขจิตดี	
การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน ในเขตเทศบาล เมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม	16-28
* สรวิชญ์ วัฒนะกุลธนาชัย, สมชาย ชูเมือง	
การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลขุนพิทักษ์	29-38
* วีรพล จันทรทรง, สมชาย ชูเมือง	
การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ตามหลักพุทธธรรม	39-53
* พระครูธรรมธัชไพบุลย์ พิศาลวชิโรภาส, พระครูสมุทรวชิราวุฒิ์ ถิ่นกำเหนิด, พระครูสมุทรวิทย์ ดุษฎีพฤตพันธ์	
แนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช	54-68
* ณัฐพงศ์ วิชัยดิษฐ์	
พุทธวิธีเพื่อการพัฒนาบุคลากรจัดการด้านความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) ในเขตจังหวัดราชบุรี	69-81
* มนตรี วรภัทรทรัพย์, วรุฒิ มุลตรีอุตร	
ความสัมพันธ์ของหลักพุทธธรรมกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี	82-93
* วารินทร์ จันทรรัตน์, นรพัชร เสาธงทอง, การ์ณย์ พรหมแก้ว	

การประยุกต์หลักทฤษฎีธรรมเพื่อการพัฒนาการเมืองของผู้ในระดับท้องถิ่นใน
ตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี 94-108

* ไพรินทร์ ไตรวิทย์พานิชย์, พระมหาพิพัฒพงศ์ ฐิตธมโม, สมชาย ชูเมือง
การบูรณาการหลักดนตรีกับวิถีศิลป์ในการส่งเสริมสุนทรีทางอารมณ์ตามแนว
พระพุทธศาสนา 109-121

* รัฐกานต์ ยินดีพิธ

บทความวิชาการ

สติปัญญา 4 เปรียบเทียบการปฏิบัติธรรมฐานในประเทศไทยและในประเทศพม่า 122-136

* พระปิยะ ฐิตปัญโญ, พระธมมชัย กนตปัญโญ, พระอธิการจำนงค์ จรณธมโม
พระสงฆ์กับการช่วยเหลือผู้ยากไร้ในจังหวัดจันทบุรี 137-148

* พระครูพิพิธกิจจานุการ (นิพนธ์ นิพโย)
การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสู่การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา กรณีศึกษาพระปริยัติ
ธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ไทย 148-158

* พระครูพิพิธกิจจานุการ (นิพนธ์ นิพโย)
หลักสัปปายะ กับ การอนุรักษ์พุทธสถานภายในวัด 159-172

* พระครูพิพิธกิจจานุการ (นิพนธ์ นิพโย)
พระปริยัติธรรมพัฒนาชีวิต : ผลกระทบสังคมยุคโลกาภิวัตน์ 173-185

* พระครูอินทธรรมาภรณ์ (เทวินทร์ เทวมินโท), สักยา ขาวหมื่นไวย
การจัดการภาวะวิกฤติในระบบราชการ : การวิเคราะห์ความพร้อมและความยืดหยุ่น
ขององค์กรภาครัฐ 186-197

* พิเศษฐ อยู่พลี,อุทัย อินทร์รักษ์
ภาคผนวก 198

ความพึงพอใจของสตรีที่มีต่อการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่น

อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี*

WOMEN'S SATISFACTION WITH THE MANAGEMENT OF LOCAL POLITICIANS

IN MUEANG RATCHABURI DISTRICT, RATCHABURI PROVINCE

พรทิพา สุขจิตดี

Acting Sub Lt. Porntipa Sukjitdee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ratchaburi Buddhist College

E-mail : Sukjitdee.luan@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของสตรีต่อบทบาทหน้าที่ ในการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพรหมวิหาร 4 กับ ความพึงพอใจของสตรีต่อการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี 3) เพื่อนำเสนอความพึงพอใจของสตรีต่อการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี โดยประยุกต์หลักพรหมวิหาร 4 ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธี วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และเลือกใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน เพื่อทดสอบสมมติฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความพึงพอใจของสตรีที่มีต่อการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความพึงพอใจ ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.22) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรมจารีตประเพณี รองลงมาด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคม และน้อยที่สุดคือด้านโครงสร้างพื้นฐาน ตามลำดับ

2) ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระดับความพึงพอใจของสตรีต่อการดำรงตนตามหลักพรหมวิหาร 4 และระดับความพึงพอใจของสตรีต่อการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี พบว่า ระดับความพึงพอใจของสตรีต่อการดำรงตนตามหลักพรหมวิหาร 4 มีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจของสตรีต่อการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี (Pearson Correlation = 0.739, sig. = 0.000) ความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง ที่นัยสำคัญ 0.01

3) ระดับความพึงพอใจของสตรีที่มีต่อการดำรงตนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ภาพรวมอยู่ในระดับความพึงพอใจมาก ($\bar{X} = 4.18$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้ หลักพรหมวิหาร 4 ด้านเมตตา รองลงมาคือ ด้านมุทิตา ด้านกรุณา และน้อยที่สุดคือด้านอุเบกขา ตามลำดับ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าหลักพรหมวิหาร 4 มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญต่อความพึงพอใจของสตรี

คำสำคัญ : พรหมวิหาร 4; ความพึงพอใจ; สตรี; นักการเมืองท้องถิ่น

Abstract

This research aims to 1) study the level of satisfaction of women with the roles and responsibilities of local politicians in Mueang Ratchaburi District, Ratchaburi Province; 2) study the relationship between the Four Sublime States of Mind (Brahma Vihara 4) and women's satisfaction with the administration of local politicians in Mueang Ratchaburi District, Ratchaburi Province; and 3) present the satisfaction of women with the administration of local politicians in Mueang Ratchaburi District, Ratchaburi Province, by applying the Four Sublime States of Mind. The research methodology is a mixed-methods approach. Data was analyzed using descriptive statistics and Pearson correlation coefficient to test the hypothesis. Qualitative research collected data from key informants using descriptive content analysis.

The research findings showed that 1) the level of satisfaction of women with the administration of local politicians in Mueang Ratchaburi District, Ratchaburi Province, was found to be high ($\bar{x} = 4.22$). When categorized by aspect, the mean scores, in descending order, were: religion, arts, culture, traditions, followed by promoting quality of life. 1) The results of the correlation test between women's satisfaction with living according to the Four Sublime States (Brahma Vihara 4) and women's satisfaction with the administration of local politicians in Mueang Ratchaburi District, Ratchaburi Province, showed that women's satisfaction with living according to the Four Sublime States (Brahma Vihara 4) was related to their satisfaction with the administration of local politicians in Mueang Ratchaburi District, Ratchaburi Province (Pearson Correlation = 0.739, sig. = 0.000). The positive correlation was at a moderate level with a significance level of 0.01. 2) The overall satisfaction level of women with the administration of local politicians in Mueang Ratchaburi District, Ratchaburi Province, according to the Four Sublime States (Brahma Vihara 4) was at a high level ($\bar{x} = 4.18$). When categorized by aspect, the Four Sublime States (Brahma

Vihara 4) were followed by loving-kindness (Metta), sympathetic joy (Mudita), compassion (Karuna), and least of all, equanimity (Upekkha), respectively. The research results indicate that the Four Sublime States (Brahma Vihara 4) have a significant relationship with women's satisfaction.

Keywords : Four divine states of mind; satisfaction; women; local politicians

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 4 บัญญัติว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน และมาตรา 27 กำหนดให้ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิเสรีภาพ และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำได้ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560)

การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นรูปแบบการปกครองที่จำเป็นและมีความสำคัญในทางการเมืองการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนที่มีการปกครองระบบประชาธิปไตยซึ่งกล่าวในทางทฤษฎีและแนวความคิดทางปกครอง จะเห็นได้ว่า รัฐบาลซึ่งเป็นกลไกในการบริหารการปกครองของรัฐนั้นย่อมมีภาระหน้าที่อย่างมากมายในการบริหารประเทศให้ประชาชนได้รับความสุขความสวัสดีสบายในการดำรงชีวิต (Well Being) อีกทั้งความมั่นคงแห่งชาติทั้งในทางการเมืองเศรษฐกิจและสังคม (National Security) แต่ย่อมเป็นไปไม่ได้ที่รัฐบาลจะดูแล และจัดทำบริการให้กับประชาชนได้ทั่วถึง ทุกชุมชนของประเทศ เพราะอาจจะเกิดปัญหาเกี่ยวกับความล่าช้าในการดำเนินงาน การที่อาจจะไม่ตอบสนองต่อความต้องการของแต่ละชุมชนได้ และรวมทั้งข้อจำกัดเกี่ยวกับงบประมาณ (Budget) และตัวบุคคลหรือเจ้าหน้าที่ดำเนินงานให้ทั่วถึงได้ เมื่อเป็นดังนี้ การลดภาระของรัฐบาลโดยการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองเพื่อการสนองตอบต่อความต้องการของชุมชน จะได้เกิดความสะดวก รวดเร็ว และตรงกับความต้องการของชุมชนนั้น ๆ จึงเป็นผลให้การปกครองท้องถิ่นมีบทบาทและความสำคัญเกิดขึ้น (ฉัตรสุภาวค์ สารมาศ, 2563) นักการเมืองท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาท้องถิ่นและชุมชน การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับด้านพฤติกรรมของนักการเมืองท้องถิ่นมักจะมุ่งเน้นในการศึกษาเกี่ยวกับในด้านทัศนคติเป็นส่วนมาก บทบาทของนักการเมืองท้องถิ่น ถือเป็นชนชั้นนำ (Elite) ในชุมชน สะท้อนให้เห็นอิทธิพลในทางปฏิบัติ และจะก่อให้เกิดผลต่อการเปลี่ยนแปลง หรือมุ่งประสงค์ให้สอดคล้องต่อความต้องการของชุมชนนั้น ๆ ได้อย่างไร สอดรับกับกระแสการกระจายอำนาจของรัฐ โดยเปิดโอกาสให้ชุมชน มีส่วนร่วมในท้องถิ่นมากขึ้นน้อยเพียงไรและสามารถเข้ามาแก้ไข

ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนได้ตามเจตนารมณ์ในการวางแผนของกระบวนการกำหนดนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือไม่ ซึ่งผู้ที่เป็นตัวกำหนดทิศทางต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเกิดจากนักการเมืองท้องถิ่นทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการโดยเฉพาะในกระบวนการกำหนดนโยบายการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งสตรีเป็นกลุ่มพลังทางการเมืองที่มีความสำคัญในสังคมจากค่านิยมในปัจจุบันเชื่อว่าอำนาจทางการเมืองควรที่จะกระจายอำนาจไปสู่สตรี กล่าวคือไม่จำกัดเพศ ชนชั้น เชื้อชาติ หรือศาสนา ดังนั้นสตรีควรที่จะมีบทบาททางการเมืองอย่างแท้จริงและทั่วถึง ซึ่งนับว่าเป็นผลดีต่อการเปลี่ยนแปลงในสถานภาพทางการเมืองของสตรี ประเทศใดที่สตรีมีระดับการมีบทบาททางการเมืองสูงย่อมแสดงถึงความเป็นประชาธิปไตยสูง ซึ่งจะทำให้สตรีมีโอกาสพัฒนาขีดความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ และเพื่อคุ้มครองสิทธิและโอกาสอย่างทัดเทียมกันในสังคม สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นจริงในการพัฒนา และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของการปกครองระบอบประชาธิปไตย (นันทวัฒน์ บรมานันท์, 2547)

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักการเมืองท้องถิ่นในด้านการบริหารงานหรือความสามารถในการทำงานตามมุมมองของประชาชนโดยเฉพาะสตรี รวมถึงการดำรงตนด้วยหลักคุณธรรมต่าง ๆ เช่น หลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นฐานสำหรับการดำเนินชีวิตที่ดี เป็นธรรมอันเป็นเครื่องอยู่ของพรหม เป็นหลักธรรมสำหรับผู้ใหญ่หรือผู้ปกครองหลักธรรมนี้เป็นธรรมสำหรับทุกคน เช่น บิดา มารดา ครูอาจารย์ หัวหน้าหน่วยงานและนักบริหาร พรหมวิหารธรรมประกอบด้วย 1) เมตตา ความประสงค์ที่จะให้ผู้อื่นมีความสุข 2) กรุณา ความประสงค์ที่จะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ 3) มุทิตา ความพลอยยินดี และ 4) อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง คุณลักษณะเหล่านี้เป็นหนึ่งในพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้ประชาชน รวมถึงสตรีเกิดความพึงพอใจ อันจะเป็นแนวทางให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทราบและมีแนวนโยบายเพื่อตอบสนองความจำเป็นเฉพาะของสตรี รวมถึงส่งเสริมให้สตรีสามารถพัฒนาศักยภาพเพิ่มขึ้น และให้สตรีเข้ามามีบทบาทในทางการเมืองการปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อมได้มากยิ่งขึ้น

จากความสำคัญดังกล่าว พบว่างานวิจัยด้านการเมืองการปกครองส่วนใหญ่มักจะศึกษาในภาพรวมของประชาชน ซึ่งอาจมองข้ามความต้องการและปัญหาที่แตกต่างกันระหว่างเพศ โดยเฉพาะสตรี ซึ่งเป็นประชากรกลุ่มสำคัญที่มีบทบาททั้งในฐานะผู้ประกอบการอาชีพ ผู้ดูแลครอบครัว และเป็นสมาชิกหลักของชุมชน เป็นประชากรกลุ่มใหญ่และมักจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนอย่างมาก การเข้าถึงบริการสาธารณะและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีอาจมีข้อจำกัดที่แตกต่างจากบุรุษ การศึกษาความพึงพอใจของสตรีจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อทำความเข้าใจว่าการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่นนั้นตอบสนองต่อความต้องการของสตรีได้ดีเพียงใด และหลักพรหมวิหาร 4 กับความพึงพอใจของสตรีต่อการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี มีความสัมพันธ์กันหรือไม่ อย่างไร รวมถึงแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งความพึงพอใจของสตรีถือเป็นตัวชี้วัดสำคัญของประสิทธิภาพ และ ประสิทธิภาพของนโยบายและบริการสาธารณะที่นักการเมืองนำเสนอ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของสตรีต่อบทบาทหน้าที่ในการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพรหมวิหาร 4 กับ ความพึงพอใจของสตรีต่อการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี
3. เพื่อนำเสนอความพึงพอใจของสตรีต่อการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี โดยประยุกต์หลักพรหมวิหาร 4

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเชิงปริมาณกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สตรีในพื้นที่อำเภอเมืองราชบุรี จำนวน 398 คน ที่มีอายุ 18 ปี บริบูรณ์ขึ้นไป และการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 รูปหรือคน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของสตรีต่อการดำรงตนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของนักการเมืองท้องถิ่น 3) แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของสตรีที่มีต่อการบริหารงานของนักการเมือง

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือจากผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึง นายอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บแบบสอบถามจากประชาชนในพื้นที่ จำนวน 398 ชุด รวบรวมและนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือจากผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรีถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ ทำการนัดวัน เวลาและสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการหาความสัมพันธ์ โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์ค่าความถี่เนื้อหาเชิงพรรณนา วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูลเชื่อมโยงให้มีความสอดคล้องตามกรอบแนวคิดทฤษฎี พร้อมทั้งนำเสนอข้อมูลเป็นองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ระดับความพึงพอใจของสตรีต่อการดำรงตนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของสตรีอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี พบว่า อายุของสตรีอำเภอเมืองราชบุรีผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ อยู่ใน ช่วงอายุ 61 ปีขึ้นไป จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 27.70 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในสถานภาพสมรส จำนวน 249 คน คิดเป็นร้อยละ 61.60 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 29.10 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพอิสระ/รับจ้างทั่วไป จำนวน 189 คน คิดเป็นร้อยละ 46.80 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน อยู่ในช่วง 5,001 - 10,000 บาท จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 35.60

ผลการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของสตรีที่มีต่อการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี พบว่า สตรีอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีระดับความพึงพอใจต่อการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.56) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรมจารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.63) อยู่ในระดับมาก รองลงมา ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.64) อยู่ในระดับมาก ด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.62) อยู่ในระดับมาก และน้อยที่สุดคือด้านโครงสร้างพื้นฐาน ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.73) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพรหมวิหาร 4 กับ ระดับความพึงพอใจของสตรีต่อการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจต่อการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$) เมื่อ

จำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรมจารีตประเพณี และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.35$) อยู่ในระดับมาก ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต ($\bar{X} = 4.19$) อยู่ในระดับมาก ด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย ($\bar{X} = 4.19$) อยู่ในระดับมาก และน้อยที่สุดคือด้านโครงสร้างพื้นฐาน ($\bar{X} = 4.14$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์หลักหลักพรหมวิหาร 4 โดยรวมมีความสัมพันธ์ต่อระดับความพึงพอใจของสตรี ในการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่น ในเขตอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง ($R = 0.739^{**}$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านเมตตา มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง ($R = 0.679^{**}$) ด้านกรุณา มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง ($R = 0.686^{**}$) ด้านมุทิตา มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง ($R = 0.706^{**}$) และด้านอุเบกขา มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง ($R = 0.668^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความพึงพอใจของสตรีต่อการดำรงตนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี พบว่า สตรีอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจต่อการดำรงตนตามหลักพรหมวิหารธรรม 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.68) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านเมตตา ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.78) อยู่ในระดับมาก รองลงมา ด้านมุทิตา ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.70) อยู่ในระดับมาก ด้านกรุณา ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.71) อยู่ในระดับมาก และน้อยที่สุดคือ ด้านอุเบกขา ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.73) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับความพึงพอใจของสตรีต่อบทบาทหน้าที่ในการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี จากการศึกษา พบว่า สตรีอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจต่อการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.56) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการศาสนา ศิลปวัฒนธรรมจารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.63) อยู่ในระดับมาก รองลงมา ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.64) อยู่ในระดับมาก ด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.62) อยู่ในระดับมาก และน้อยที่สุดคือด้านโครงสร้างพื้นฐาน ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.73) อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า นักการเมืองท้องถิ่นให้ความสำคัญในการพัฒนาด้านการศาสนา ศิลปวัฒนธรรมจารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี เป็นอำเภอที่มีการรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง มีการส่งเสริมสนับสนุนประชาชนให้ใช้อัตลักษณ์มา

ประกอบอาชีพและนักการเมืองท้องถิ่นให้ความสนใจแก่ประชาชนในการรักษารากเหง้าทางวัฒนธรรม เพื่อใช้ส่งเสริมคุณภาพชีวิต นักการเมืองท้องถิ่นเห็นความสำคัญ เป็นอย่างมาก เพราะการศึกษา ในปัจจุบัน มีการพัฒนาให้มีความทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ มีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงด้านจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย นักการเมืองท้องถิ่นได้จัดให้มีการบำรุงรักษาและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน รวมถึงการดูแลด้านสวัสดิการต่าง ๆ ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระศกลวัฒน์ จิตตปญโญ (วงวิวงษ์) (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นในการพัฒนาเทศบาลตำบลนาหนาด อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นในการพัฒนาเทศบาล ตำบลนาหนาด อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.50$, S.D.= 0.31) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ด้าน โครงสร้างพื้นฐาน ($\bar{X} = 3.80$, S.D.= 0.50) อยู่ในระดับมาก รองลงมาด้านศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.67$, S.D.= 0.50) อยู่ในระดับมาก ด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคมและการรักษาความสงบเรียบร้อย ($\bar{X} = 3.29$, S.D.= 0.40) อยู่ในระดับปานกลาง และด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต ($\bar{X} = 3.23$, S.D.= 0.36) อยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับการวิจัยของ วิภา พิงวิวัฒน์นิกุล (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อพฤติกรรมของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในแต่ละภาคมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่น และพฤติกรรมของนักการเมืองท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากรวมทั้งงานวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับคุณสมบัติ/คุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่คือ ความซื่อสัตย์ซึ่งเป็นจริยธรรมที่นักการเมืองท้องถิ่นจะต้องมี สอดคล้องกับการวิจัยของ อรรถกรณ จิณะโส (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนของเทศบาล ตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีบทบาทนักการเมืองท้องถิ่นในการพัฒนาของเทศบาลตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.51$) เมื่อพิจารณาเป็น รายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$) รองลงมา ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.48$) ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็ง มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.43$) และด้านการบริการสาธารณสุข อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.28$) สอดคล้องกับการวิจัยของ พระครูปลัดนิเวศ ชินวโร (จงแจ้งกลาง) (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล รอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด” ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานขององค์การบริหาร ส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาราย ด้าน พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัททล เสวตวรรณ (2564) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาทางการเมืองที่มีผลต่อการบริหารงานขององค์กรส่วนปกครองท้องถิ่นใน จังหวัดอุทัยธานี” ผลการวิจัยพบว่า การ

พัฒนาทางการเมืองต่อการบริหารงานขององค์กรส่วน ปกครองท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานีโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.84) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตาม ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ คน (Man) ($\bar{X}$ = 3.98) รองลงมาได้แก่ ด้านการแบ่งโครงสร้างทางการเมือง ($\bar{X}$ = 3.88) ด้านการจัดการ (Management) ($\bar{X}$ = 3.83) ด้านวัตถุดิบ (Materials) ($\bar{X}$ = 3.83) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านเงิน (Money) ($\bar{X}$ = 3.76) ตามลำดับ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพรหมวิหาร 4 กับ ความพึงพอใจของสตรีต่อการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยพบว่าหลักพรหมวิหาร 4 ความสัมพันธ์ต่อระดับความพึงพอใจของสตรีในการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่น ในเขตอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง ($R = 0.739^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยจำแนกรายด้านได้ดังนี้ ด้านเมตตา มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง ($R = 0.679^{**}$) ด้านกรุณา มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง ($R = 0.686^{**}$) ด้านมุทิตา ความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง ($R = 0.706^{**}$) ด้านอุเบกขา มีความสัมพันธ์ต่อระดับความพึงพอใจของสตรีในการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่น ในเขตอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง ($R = 0.668^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย สอดคล้องกับการวิจัยของ พระอธิการพิรภานต์ ฐิตวาทาโม (รู้เพียร) (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมเพื่อการบริหารงานของผู้นำท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขอ อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง” ผลการวิจัยพบว่าหลักพรหมวิหารธรรมกับการบริหารงานของผู้นำท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขอ อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปางมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 โดยมีระดับนัยสำคัญค่อนข้างสูง กล่าวคือ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขอ สามารถนำหลักพรหมวิหารธรรม มาประยุกต์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้นำท้องถิ่น ในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขอ อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง สอดคล้องกับการวิจัยของ พระวัชรภูมิ ปณณฺวณฺโณ (เรียนขาริ) และคณะ (2568) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “หลักพุทธธรรมที่มีความสัมพันธ์กับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า หลักพรหมวิหาร 4 มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับภาวะผู้นำทางการเมือง และสามารถใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมภาวะผู้นำที่มีคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหารงานท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พลภัทร ปิ่นทอง (2557) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารโรงเรียนของรัฐตามหลักพรหมวิหารธรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 1” โดยรวมอยู่ในระดับมาก การบริหารโรงเรียนของรัฐตาม หลักพรหมวิหารธรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐวรรณ ฐิตาคม(2565) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42” ผลการวิจัยพบว่า หลักพรหมวิหาร 4 ที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการในองค์กรและชุมชน โดยส่วนใหญ่บุคลากร

ใน องค์กรหรือชุมชนยังคงให้ความสำคัญต่อการนำหลักพรหมวิหารมาใช้จึงมีความคิดเห็นที่ไม่แตกต่าง กันและ
ความคิดเห็นส่วนใหญ่ก็อยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของสตรีที่มีต่อการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี” จากการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณเกี่ยวกับการการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ หมายถึง ธรรมคือ เครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจ อันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็น หลักใจและกำกับความประพฤติ มีสี่ประการ ได้แก่ 1) เมตตา หมายถึง ความปรารถนาที่ให้อื่น มีความสุข 2) กรุณา หมายถึง ความปรารถนาที่ให้อื่นพ้นทุกข์ 3) มุทิตา หมายถึง ความยินดีในความสุขที่ผู้อื่นได้รับ การชื่น ชม ยินดี เมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จในชีวิต 4) อุเบกขา หมายถึงความวางใจเป็นกลางต่อความสุขทุกข์ที่มีต่อตน และผู้อื่น การมีเหตุผล วางตัวเป็นกลาง เที่ยงธรรม และบทบาทการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่นในเขต อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ได้แก่ 1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน 2) ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต 3) ด้านการจัด ระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย 4) ด้านศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิ ปัญญาท้องถิ่น จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 398 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูล สำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ดังนี้

แผนภาพ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย การประยุกต์หลักพรหมวิหาร 4 ในการส่งเสริมการบริหารงานของ นักการเมืองท้องถิ่น

การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4

พบว่า นักการเมืองท้องถิ่นต้องแสดงออกถึงความเมตตา คือมีการแสดงออกถึงความรักความปรารถนาดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีการส่งเสริมสนับสนุนผู้ได้บังคับบัญชาให้มีความก้าวหน้า ยกย่อง เชิดชูเกียรติ สรรเสริญผู้สมควร ได้รับ มีวาจาสุภาพ ไพเราะ ไม่พูดจาดูหมิ่นความเมตตาในการปฏิบัติหน้าที่เป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้ประชาชน ว่าเป็นนักการเมืองนั้นเป็นคนที่ดี ความเมตตาเป็นแรงผลักดันให้เร่งแก้ไขปัญหานักการเมืองท้องถิ่นควรแสดงออก ถึงความกรุณา คือควรให้ความช่วยเหลือเอาใจใส่ผู้ที่ประสบความเดือดร้อน การมีความยึดหยุ่นในการปฏิบัติงาน การปฏิบัติตนต่อทุกคนอย่างเสมอภาค ความคำนึงถึงประชาชนเสมือนญาติพี่น้อง ต้องเป็นที่พึ่งให้ประชาชนที่ให้อยู่ดีกินดี ความกรุณา ทำให้เกิดบรรยากาศของความร่วมมือ ช่วยเหลือกันในการพัฒนาท้องถิ่น ต้องมีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อน นักการเมืองท้องถิ่น ควรแสดงออกถึงความมีมูทิตา กล่าวคือควรมีความชื่นชม ยินดี เมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จในชีวิต ควรยกย่องชมเชย ส่งเสริมสนับสนุนผู้ได้บังคับบัญชาให้มีความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน สามารถเป็นที่ปรึกษา คอยให้คำแนะนำที่ดี เมื่อเกิดปัญหา เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้แสดงความสามารถ ต้องให้กำลังใจ สร้างขวัญกำลังใจ ยินดีกับความสำเร็จของผู้อื่น ไม่อิจฉา ไม่แบ่งฝักฝ่าย นักการเมืองท้องถิ่นต้องมีใจกว้าง ไม่เลือกปฏิบัติ ซื่อสัตย์สุจริต และต้องเป็นตัวอย่างแก่คนในสังคม และนักการเมืองท้องถิ่นควรแสดงออกถึงความมีอุเบกขา กล่าวคือต้องเป็นผู้มีเหตุผล วางตัวเป็นกลาง เที่ยงธรรม ไม่ลำเอียง มีการพิจารณาใคร่ครวญข้อเท็จจริงด้วยปัญญา ไม่ใช่อำนาจข่มเหงผู้อื่น ดำรงมั่นในความถูกต้องและ ยุติธรรม การไม่เข้าเติม เคารพสิทธิของผู้อื่น ไม่แสดงความหยาบคาย สุขุมความรอบคอบบุคลิกเยือกเย็นน่าเชื่อถือ มีความเป็นกลางในการตัดสินใจ ไม่ถูกชักจูงด้วยอคติหรือผลประโยชน์ส่วนตน และมีการใช้ปัญญาหรือโยนิโสมนัส สிการพิจารณาปัญหาอย่างละเอียดรอบครอบ

การส่งเสริมการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่น

พบว่า นักการเมืองท้องถิ่น ควรจัดให้มีบริหารจัดการด้านโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ระบบประปาชุมชน ทุกครัวเรือน การส่งเสริมการบำรุงรักษา เสาไฟฟ้า สายไฟฟ้า หรือหลอดไฟฟ้าตามถนนหรือชุมชนการจัดให้มีการซ่อมแซมถนนหรือทางเดินเท้าเพื่อความสะดวกแก่ประชาชนการจัดการถนนและการคมนาคมที่มีมาตรฐานการ พัฒนาระบบขนส่งสาธารณะให้มีคุณภาพ และเข้าถึงได้ง่ายและปลอดภัย ควรบริหารจัดการ ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต ได้แก่การให้สถานศึกษาในสังกัด พัฒนามาตรฐานการให้บริการ มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอ ทันสมัย เด็กได้รับโอกาสทางการศึกษา การส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมแก่ประชาชน การส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องการสนับสนุนประชาชนและเกษตรกรให้มีความรู้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนการสนับสนุนสินค้าท้องถิ่นและการเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพปรับปรุงระบบสวัสดิการ และการจัดสภาพสิ่งแวดล้อมที่ผลต่อคุณภาพชีวิต นักการเมืองท้องถิ่น ควรบริหารจัดการด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย ได้แก่ฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดให้แก่เด็กและเยาวชนภายในชุมชน มีการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน มีสิทธิเสรีภาพ ส่งเสริมความร่วมมือของชุมชนหรือเชื่อมโยงคนในชุมชน ส่งเสริม

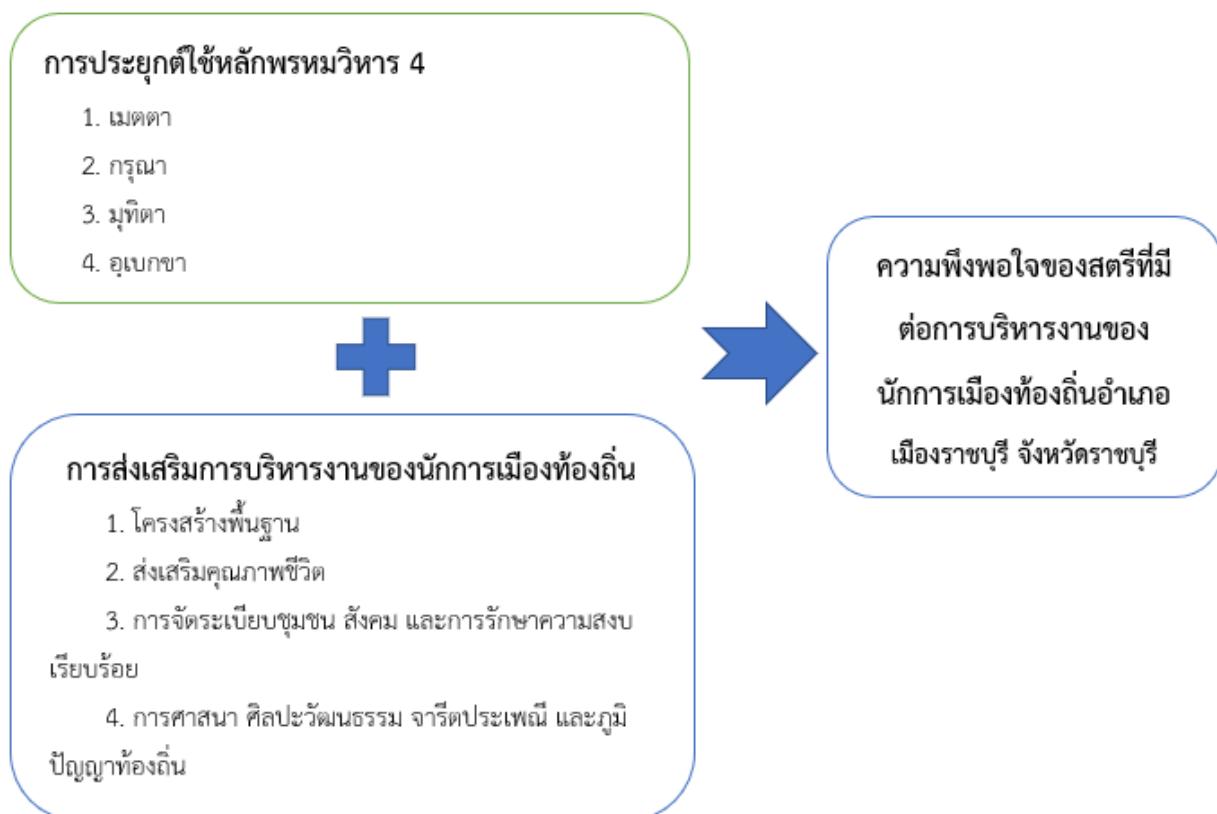

ความสามัคคี ส่งเสริมการศึกษาทั้งในและนอกระบบ ให้ความรู้กับประชาชน เพื่อรับทราบเกี่ยวกับระเบียบชุมชน หรือสังคมทุกคน นักการเมืองท้องถิ่น ควรบริหารจัดการด้านศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดกิจกรรมประเพณีท้องถิ่นและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเป็นประจำ การจัดให้มีการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาแก่ชุมชน การจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชน การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมควรเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายไม่ใช่แค่เป็นเครื่องมือทางการเมืองควรสนับสนุนช่างฝีมือท้องถิ่นและสร้างโอกาสให้ผลิตภัณฑ์พื้นเมืองเข้าสู่ตลาดใหญ่ขึ้นควรที่จะนำเยาวชนเข้ามาร่วมในการที่จะส่งเสริมเพื่อให้เกิดการสืบสานแบบยั่งยืน

องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับ ความพึงพอใจของสตรีที่มีต่อการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย ดังภาพที่ ดังนี้

แผนภาพ องค์ความรู้ที่สังเคราะห์จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะได้ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของ การปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้การทำงานของ การปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้ชิดกับประชาชน

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในการพัฒนา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ประชาชนต้องมีส่วนในการกำหนดนโยบายด้วยตนเองเพื่อประชาชนจะได้ทราบและ ตระหนักถึงความสำคัญการพัฒนาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการติดตามข่าวสารในการปกครอง ส่วนท้องถิ่นของตนอย่างทั่วถึงผ่านช่องทางต่าง ๆ ตามที่การปกครองส่วนท้องถิ่นมี เช่น สื่อออนไลน์ บอร์ด ประชาสัมพันธ์ เป็นต้น เพื่อให้ทราบถึงความเป็นไปของการปกครองส่วนท้องถิ่น

4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมถึงเจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงานทุกฝ่ายควรน้อมนำเอาหลักพรหมวิหาร 4 มา ประพฤติปฏิบัติเพื่อเป็นความสมานฉันท์ภายในชุมชน การปฏิบัติงานที่ไร้ช่องว่างระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นและ ประชาชนทั่วไป

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการทำงานทั้งเจ้าหน้าที่ผู้บริหาร ของการ ปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงประชาชนทั่วไป เพราะหลักพรหมวิหาร 4 เป็นหลักค้ำจุนโลกเพื่อประโยชน์สูงสุดของ ประชาชน

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชนประกอบการดำเนินงาน เพื่อให้การ ดำเนินงานนั้นตรงกับความต้องการที่แท้จริง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาการส่งเสริมหรือเพิ่มเติมความรู้ความเข้าใจโดยมุ่งให้ประชาชนแสดงบทบาทต่อการมีส่วนร่วม ทางการเมืองเพื่อที่จะช่วยพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่นของตน

2) ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ทราบแนวคิดใหม่เพื่อใช้ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชน

เอกสารอ้างอิง

- ฉัษฐุภังค์ สารมาศ. (2563). บทบาททางการเมืองของสตรีต่อการปฏิบัติหน้าที่ในสภาผู้แทนราษฎรของ
นักการเมืองสตรีในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (ดุชนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
รัฐศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ณัฐวรรณ จิตาคม. (2565). การประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
บริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2547). หลักกฎหมายปกครองเกี่ยวกับการบริการสาธารณะ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน
- พระครูปลัดนิเวศ ชินวโร (จงแจ้งกลาง). (2563). ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของ องค์การ
บริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขต
นครราชสีมา. วารสารสันติสุขปริทรรศน์, 1(1).
- พระวัชรภูมิ ปญญาภรณ์ (เรียนขาริ) และคณะ. (2568). หลักพุทธธรรมที่มีความสัมพันธ์กับภาวะผู้นำทาง
การเมืองของผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. *Journal of Buddhist
Education and Research*, 11(2).
- พระศกลวัฒน์ จิตตปัญญา (วงวิงษ์). (2563). บทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นในการพัฒนาเทศบาลตำบลนาหวาด อำเภอ
ธาตุพนม จังหวัดนครพนม (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.
- พระอธิการพิรณันต์ จิตวาโยโม (รู้เฟียร). (2563). การประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมเพื่อการบริหารงานของผู้
ท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขอ อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง (สารนิพนธ์รัฐศาสตร
มหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พลภัทร ปิ่นทอง. (2557). การบริหารโรงเรียนของรัฐตามหลักพรหมวิหารธรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุทพรปราการ เขต 1 (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหาร
การศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พัทพล เสวตวรรณ. (2564). การพัฒนาทางการเมืองที่มีผลต่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน
จังหวัดอุทัยธานี (ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- วรรัตน์ เลาhtonะกูร. (2542). การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

วีณา พึ่งวิวัฒน์นิกุล. (2563). ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อพฤติกรรมของนักการเมืองท้องถิ่นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย (Journal of Politics, Administration and Law)*, 12(1).

อรรถกรณ จิณะโสต. (2565). การประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมเพื่อการบริหารงานของผู้นำท้องถิ่นใน องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขอ อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขา รัฐศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

**การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน
ในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม***
**CREATING POLITICAL AWARENESS IN DEMOCRACY AMONG YOUTH
IN NAKHON PATHOM MUNICIPALITY AT MUEANG DISTRICT
IN NAKHON PATHOM PROVINCE**

สรวิษฐ์ วัฒนะกุลธนาชัย, สมชาย ชูเมือง

Sorawit Watthakulthanachai, Somchai Chumuang

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ratchaburi Buddhist College

E-mail : sorawit9109@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการมีจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 2) ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสารณียธรรม 6 กับ การมีจิตสำนึกทางการเมือง และ 3) นำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน ในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เยาวชน อายุตั้งแต่ 18 – 25 ปีบริบูรณ์ โดยโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจจากแบบสอบถาม แจกแบบข้อมูลสอบถามให้แก่เยาวชนกลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองนครปฐม จำนวน 359 ชุด นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีและค่าเอฟ และการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม โดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย และมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสารณียธรรม 6 กับการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($R = 0.852^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐาน

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของเยาวชนพบว่า ด้านเมตตาการุณยธรรม การเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะเพื่อช่วยเหลือชุมชนอย่างเต็มที่ ด้านหลักเมตตาวิจิตรกรรม แสดงความคิดเห็นทางการเมืองด้วยถ้อยคำที่สุภาพและสร้างสรรค์ ด้านหลักเมตตาตามโนกรรม คิดหาวิธีแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในสังคมโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ด้านหลักสาธารณโภคี ยินดีแบ่งปันสิ่งของหรือทรัพยากรส่วนตัวเพื่อช่วยเหลือกิจกรรมสังคม ด้านหลักศีลสามัญญตา หลีกเลียงการกระทำผิดกฎหมายหรือจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน ด้านหลักทิวฐิสามัญญตา เคารพความคิดเห็นที่ต่างจากตนเองและใช้เหตุผลในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

คำสำคัญ : จิตสำนึกทางการเมือง; ประชาธิปไตย; เยาวชน

Abstract

This research aimed to study 1) the level of political consciousness in a democratic system among youth in Nakhon Pathom Municipality, Mueang District, Nakhon Pathom Province; 2) the relationship between the six Saraniyadhamma principles and political consciousness; and 3) present the integration of Buddhist principles to foster political consciousness in a democratic system among youth in Nakhon Pathom Municipality, Mueang District, Nakhon Pathom Province. This mixed-method research utilized a quantitative approach. The sample population consisted of youth aged 18–25 years. A survey-based questionnaire was administered to 359 youth within the Nakhon Pathom Municipality area. Data were analyzed using frequencies, percentages, means, standard deviations, and t-tests and F-tests. Qualitative methods included in-depth interviews with nine key informants, divided into four groups, and conducted step-by-step according to the process.

The results revealed that:

1. The level of political consciousness in a democratic system among youth in Nakhon Pathom Municipality, Mueang District, Nakhon Pathom Province, was at the highest level ($\bar{x} = 4.51$) when considered by each aspect. Three dimensions were ranked at the highest level, with one at the highest level.

2. The relationship between the six principles of public administration and the development of political consciousness in a democratic system among youth in Nakhon Pathom

Municipality, Mueang District, Nakhon Pathom Province, showed a highly positive relationship ($R = 0.852^{**}$) with statistical significance at the 0.01 level. Therefore, the hypothesis is accepted.

3. Integrating Buddhist principles to develop political consciousness in a democratic system among youth found that: Metta-kaya (loving kindness), willingly participating in public activities to help the community; Metta-vaci (loving kindness), expressing political opinions with polite and constructive language; Metta-mano (loving kindness), seeking solutions to social problems while taking into account the public good; Satha-pak (public utility), willingness to share personal belongings or resources to support social activities; Sila-samanta (sila-samanyata), avoiding illegal or unethical acts for personal gain; and Ditthi-samanta (ditthi), respecting opinions that differ from one's own and using reason in exchanging opinions.

Keywords : political consciousness; democracy; youth

บทนำ

การพัฒนาจิตสำนึกทางการเมือง ซึ่งหมายถึง การตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน รวมถึงการมีพฤติกรรมที่แสดงออกทางการเมืองในสิ่งที่ถูกต้อง โดยการพัฒนาที่การปลูกจิตสำนึกทางการเมือง จำเป็นที่จะต้องพัฒนาปลูกฝังแนวคิด บทบาทหน้าที่ สิทธิความเป็นพลเมืองของเยาวชนในระบบประชาธิปไตย ซึ่งเยาวชนถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญต่อชาติ ที่จะเป็นผู้ขับเคลื่อนทิศทางของประเทศในอนาคตให้มีความเจริญ ทั้งนี้ เยาวชนถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีความตื่นตัวต่อตลอดเวลาตามบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามสังคมโลก (คุณากร กรสิงห์ และณัฐชัย นิมนวล, 2558) ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 78 บัญญัติว่า รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ การจัดทำบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมทั้งการตัดสินใจทางการเมืองและการอื่นใด ที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน รวมทั้ง ยังกำหนดให้หน่วยงานราชการต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง และกำหนดให้ประชาชนมีสิทธิและหน้าที่ในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช, 2560)

ปัจจุบัน เยาวชนไทยมีความสนใจและมีการตื่นตัวทางการเมืองมากยิ่งขึ้น จะเห็นได้จากสถานการณ์ที่เยาวชนเกิดการเรียกร้อง การชุมนุม การแสดงจุดยืนทางการเมือง ผ่านการแสดงออกในการเดินขบวนชุมนุมของกลุ่มเยาวชนและประชาชนที่มีแนวคิดอุดมการณ์เดียวกัน การรวมกลุ่มนิสิตนักศึกษาจัดกิจกรรมเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย การลงประชามติในการดำเนินกิจกรรมอันส่งผลต่อผลประโยชน์ของส่วนรวมและการไปใช้สิทธิ

เลือกตั้ง เป็นต้น และยังปรากฏภาพความรุนแรง ซึ่งเกิดจากความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครอง ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยไม่ถูกต้อง จึงเป็นสิ่งจำเป็นการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย รวมถึงเยาวชนที่ขาดการศึกษา หรือไม่ได้สนใจเรื่องทางการเมือง ทำให้ขาดการเข้าถึงในประชาธิปไตย จึงทำให้เกิดปัญหามากมาย ซึ่งในการแก้ปัญหาต้องใช้ความพยายามและความร่วมมือจากทุกฝ่าย เพื่อให้เกิดความเป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้ สิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนประชาธิปไตยให้ก้าวเดินต่อไปได้ คือ พลังของเยาวชน ซึ่งเป็นกำลังสำคัญร่วมพัฒนาประเทศชาติ ต้องได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความเข้าใจ

เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ส่งเสริมให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้น เยาวชนในฐานะพลเมืองรุ่นใหม่จำเป็นต้องได้รับการปลูกฝังจิตสำนึกประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง เพื่อให้สามารถใช้สิทธิ เสรีภาพ และความรับผิดชอบได้อย่างมีคุณธรรม และหลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับการส่งเสริมจิตสำนึกประชาธิปไตย คือ หลักสาราณียธรรม 6 ซึ่งเป็นหลักธรรมแห่งการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีสันติสุข มาใช้ในการส่งเสริมจิตสำนึกประชาธิปไตยของเยาวชน เป็นแนวทางที่เชื่อมโยงระหว่างศีลธรรมไทยกับการเมืองสมัยใหม่ได้อย่างกลมกลืน ไม่เพียงแต่เป็นการสร้างเยาวชนที่ดีในมิติของคุณธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นการวางรากฐานประชาธิปไตยที่มั่นคงและยั่งยืนผ่านพฤติกรรม ความคิด และจิตใจของคนรุ่นใหม่อีกด้วย หน่วยงานภาครัฐ ที่มีหน้าที่เป็นกลไกหลักสำคัญ ในการพัฒนาให้เยาวชนเกิดข้อคิด ความเข้าใจ และจิตสำนึกทางการเมืองอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง และจริงจัง โดยการ ส่งเสริมให้เยาวชนในพื้นที่ที่มีความรู้ความเข้าใจขั้นพื้นฐานตลอดจนให้มีความตื่นตัวทางการเมือง โดยใช้สิทธิของตนเองแสดงทัศนคติออกมาวิพากษ์วิจารณ์การเมือง แต่ต้องอยู่ในขอบเขตของกฎหมาย เหตุการณ์ทางการเมืองจึงมีความสำคัญ เพราะอาจส่งผลให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงทางการเมืองการมีส่วนร่วมจากเยาวชน จึงมีความสำคัญยิ่งที่จะทำให้การการเมืองไทยเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543)

จากความรู้และความเข้าใจของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจทำการศึกษาวิจัยเรื่องการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ มีความเป็นอัตลักษณ์ความหลากหลายทางสังคม เยาวชนในพื้นที่ที่มีความแตกต่างทางความคิดและด้านการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ รวมถึงเยาวชนพื้นที่ที่มีส่วนร่วมกับชุมชนและการตื่นตัวในกิจกรรมทางการเมืองสูง จึงเป็นที่มาในความสนใจต้องการทำการวิจัยเก็บข้อมูลในพื้นที่ โดยบูรณาการเข้ากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ สาราณียธรรม 6 ซึ่งเป็นหลักธรรมในการสร้างสันติของชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนมีความรู้ มีคุณธรรมจริยธรรมและธรรมาภิบาล มีการพัฒนาตนเอง อาศัยความรักความสามัคคีให้เกิดขึ้นเพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้นในชุมชนอันนำมาสู่ความสงบสุข เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยมาเป็นแนวทางปฏิบัติในการเสริมสร้างจิตสำนึกให้เกิดการมีส่วนร่วมของเยาวชนต่อการเมืองในทุกระดับที่สามารถจับต้องได้บนพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในบริบทของประเทศไทย จะช่วยสร้างการเมืองที่มีคุณธรรม ลดปัญหา

การเมืองแบบขัดแย้งรุนแรง และส่งเสริมประชาธิปไตยที่มีรากฐานจากจริยธรรมไทยอันจะนำไปสู่สังคมที่มีสันติสุขและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสาราณียธรรมกับการมีจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน ในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อนำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน ในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้กำหนดคัดเลือกแบบเจาะจง 9 รูป/คน โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ซึ่งแต่ละบุคคลที่ได้คัดเลือกในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้และคุณสมบัติที่ตรงกับแต่ละกลุ่ม อันได้แก่

กลุ่มที่ 1 นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านพระพุทธศาสนา	จำนวน 1 รูป
กลุ่มที่ 2 นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์	จำนวน 3 คน
กลุ่มที่ 3 ผู้บริหารหรือผู้ปฏิบัติการ	จำนวน 3 คน
กลุ่มที่ 4 ตัวแทนภาคประชาชนทั่วไป	จำนวน 2 คน

2.2 ประชากร ได้แก่ เยาวชนอายุ 18-25 ปีบริบูรณ์ ในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม จำนวน 2,315 คน

2.3 กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) และคำนวณโดยสูตร ทาโรยามาเน่ (Taro Yamane) กำหนดขอบเขตความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง 359 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) ประกอบด้วย

ตอนที่ 1. ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2. การประยุกต์ใช้หลักสาธารณนิยธรรม 6 เป็นหลักธรรมในการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองของเยาวชนในระบอบประชาธิปไตยสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ตอนที่ 3. การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือจากผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี เพื่อส่งไปยังสำนักงานเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการลงพื้นที่แจกแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลจากเยาวชนในพื้นที่ ตั้งแต่อายุ 18 ปี ถึง 25 ปีบริบูรณ์ จำนวน 359 ชุด และรวบรวมแบบสอบถาม เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการขอหนังสือจากผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี เพื่อขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 9 รูป/คน โดยแบ่งกลุ่ม โดยได้ทำการนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้ ตามเอกสารข้อมูลสัมภาษณ์จนครบทุกประเด็น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์วัดความสัมพันธ์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูลเชื่อมโยงให้มีความสอดคล้องตามกรอบแนวคิดทฤษฎี พร้อมทั้งนำเสนอข้อมูลเป็นองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

ผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ระดับการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 24 – 25 ปี มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีอาชีพรับจ้างทั่วไป

1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

1.2.1 ผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ตามหลักสารานุกรม ๖ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า หลักเมตตามโนกรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ หลักเมตตาวจีกรรม หลักเมตตาทายกรรม หลักทิวฐิสามัญญตา หลักสาธารณโภคี หลักสามัญญตา อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ตามลำดับ

1.2.2 ผู้ตอบแบบสอบถามด้านการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น อยู่ในระดับมากที่สุด เป็นลำดับแรก รองลงมา ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมประชาธิปไตย ด้านการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อยู่ในระดับมาก และด้านการเคารพกฎหมายและกฎกติกาของสังคม อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ตามลำดับ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสารานุกรม 6 กับการมีจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก รองลงมา ได้แก่ ด้านการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ด้านการเคารพกฎหมายและกฎกติกาของสังคม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง และด้านที่ต่ำสุด ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ตามลำดับ จึงยอมรับสมมติฐาน

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่าด้านเมตตาทายกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะเพื่อช่วยเหลือชุมชนอย่างเต็มที่ หลักเลี่ยงการใช้กำลังกายหรือพฤติกรรมก้าวร้าวในการแสดงออกทางการเมือง ให้ความช่วยเหลือเพื่อนร่วมสังคมที่มีความคิดเห็นทางการเมืองแตกต่างจากตนเอง สนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เสริมสร้างความสามัคคีในหมู่เยาวชนและแสดงออกถึงความเป็นมิตร เคารพผู้อื่นในกิจกรรมทางการเมืองมีค่าเท่ากัน อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ด้านหลักเมตตาวจีกรรม แสดงความคิดเห็นทางการเมืองด้วยถ้อยคำที่สุภาพและสร้างสรรค์ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างเปิดใจและไม่แสดงถ้อยคำรุนแรง พยายามให้กำลังใจและสร้างความเข้าใจร่วมกันผ่านการสนทนา ให้ความช่วยเหลือเพื่อนร่วมสังคมที่มีความคิดเห็นทางการเมืองแตกต่างจากตนเอง หลักเลี่ยงการเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่เป็นจริงเพื่อสร้างความแตกแยก ด้านหลักเมตตามโนกรรม คิดหาวิธีแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในสังคมโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ให้ความช่วยเหลือเพื่อนร่วมสังคมที่มีความคิดเห็นทางการเมืองแตกต่างจากตนเองและพยายามทำความเข้าใจความเห็นทางการเมืองที่แตกต่างของผู้อื่นมีค่าเท่ากัน ประารถนาให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข แม้จะมีความคิดเห็นต่างกัน แสดงออกถึงความปรารถนาดีต่อผู้ที่มิชอบทางการเมือง ด้านหลักสาธารณโภคี ยินดีแบ่งปันสิ่งของหรือทรัพยากรส่วนตัวเพื่อช่วยเหลือกิจกรรมสังคม มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ส่งเสริมการแบ่งปันในชุมชนของท่าน ร่วมบริจาคหรือสนับสนุน

กิจกรรมสาธารณะที่ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส สนับสนุนการจัดสรรทรัพยากรสาธารณะเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม สนับสนุนแนวคิดการแบ่งปันเพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม ด้านหลักสี่สามัญญตา หลีกเลี่ยงการกระทำผิดกฎหมายหรือจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ส่วนตนและให้ความสำคัญกับความเสมอภาคและสิทธิที่เท่าเทียมของทุกคนมีค่าเท่ากัน เคารพและปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเท่าเทียมโดยไม่แบ่งแยกชนชั้นหรือสถานะทางสังคม สนับสนุนให้ทุกคนปฏิบัติตามกติกาของสังคมอย่างเท่าเทียม ด้านหลักทวิสามัญญตา เคารพความคิดเห็นที่ต่างจากตนเองและใช้เหตุผลในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นที่มุ่งแก้ไขปัญหาสังคมร่วมกัน พยายามปรับความคิดเห็นของตนเองให้สอดคล้องกับประโยชน์ส่วนรวม สนับสนุนการพูดคุยอย่างสร้างสรรค์เพื่อหาความเห็นร่วมในหมู่เยาวชน สนับสนุนการหาจุดร่วมที่สร้างความเข้าใจในสังคม

อภิปรายผลการวิจัย

1.ระดับการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ ด้านการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การยอมรับคุณค่าความเสมอภาค และสิทธิขั้นพื้นฐานของทุกคน เป็นการปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเมตตา ไม่เลือกปฏิบัติ และไม่ละเมิดสิทธิส่งเสริมให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เกื้อกูล และมีความเป็นธรรม ด้านการเคารพกฎหมายและกติกาสังคม การปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อตกลงร่วมกันอย่างเคร่งครัดช่วยให้สังคมมีความสงบเรียบร้อย ลดความขัดแย้ง และสร้างความปลอดภัยแก่ทุกคนเป็นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบและความเป็นธรรม ด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น การตระหนักถึงหน้าที่และผลการกระทำของตนเองการดูแลตนเองให้ปฏิบัติสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม พร้อมทั้งไม่สร้างปัญหาแก่ผู้อื่นและการเอื้อเฟื้อเกื้อกูล รับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสังคมส่วนรวม ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมประชาธิปไตย การแสดงออกถึงสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองอย่างสร้างสรรค์เป็นการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมตัดสินใจในประเด็นสาธารณะอย่างมีเหตุผลและเคารพความคิดเห็นที่แตกต่างช่วยเสริมสร้างสังคมที่โปร่งใส เข้มแข็ง และพัฒนาตามหลักการประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เชษฐา ทรัพย์เย็น (2560) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การปกครองตนเองผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม และการมีจิตสำนึกประชาธิปไตยของประชาสังคม ผลการวิจัยพบว่า ตัวแบบการปกครองตนเองผ่าน กระบวนการมีส่วนร่วมและการมีจิตสำนึกประชาธิปไตยของประชาสังคมจังหวัดสมุทรสงคราม มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และยอมรับสมมติฐานทุกข้อ คือ 1) บริบทของ สภาพแวดล้อมส่งผลเชิงบวกต่อการมีจิตสำนึกประชาธิปไตย 2) บริบทของสภาพแวดล้อมส่งผลเชิง บวกต่อประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม 3) จิตสำนึกประชาธิปไตยส่งผลเชิงบวกต่อประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม 4) จิตสำนึกประชาธิปไตยส่งผลเชิงบวกต่อการปกครองตนเอง และ 5) ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมส่งผลเชิงบวกต่อการปกครองตนเองในระดับมาก

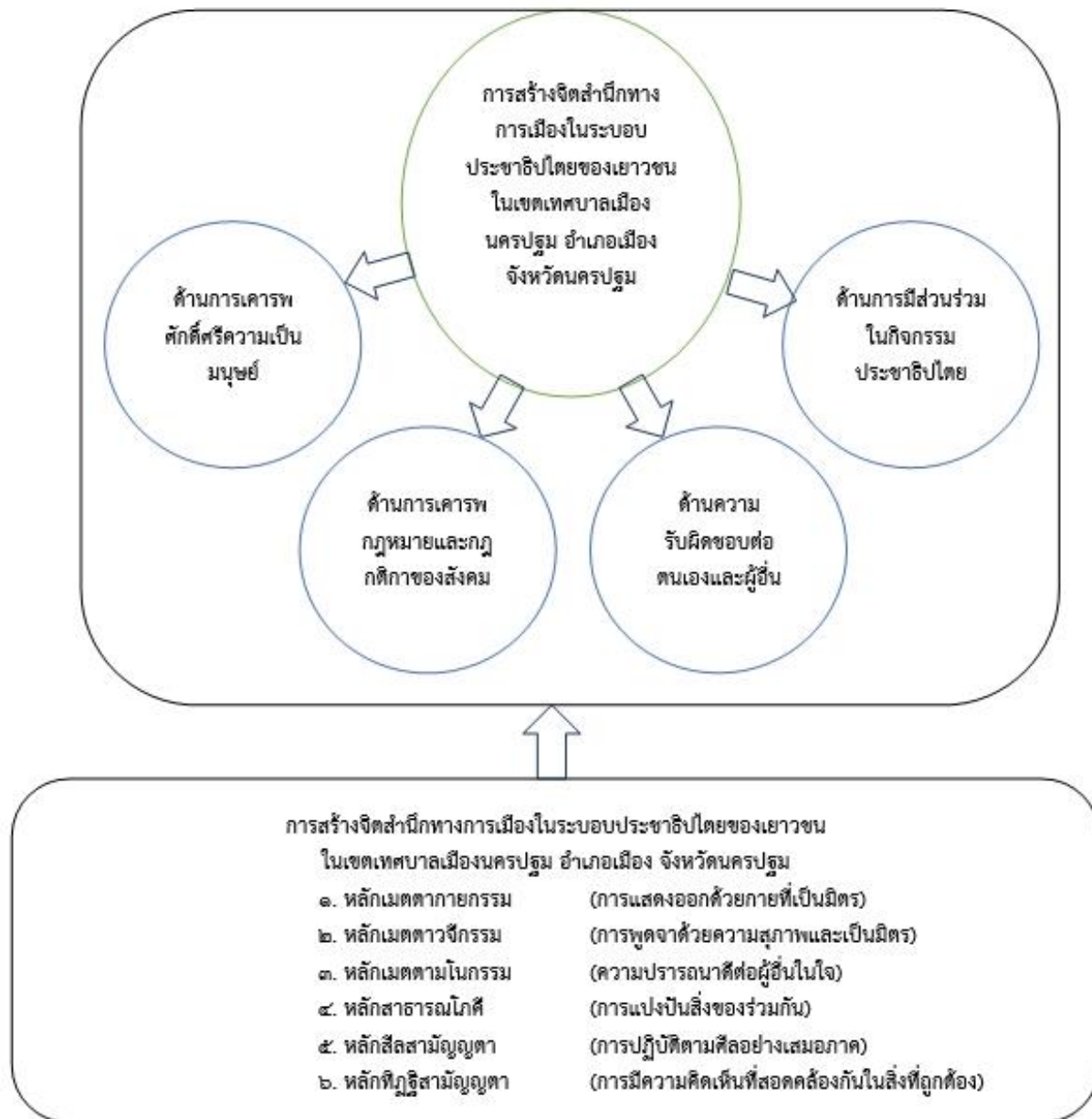
2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสารณียธรรม 6 กับการมีจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน ในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ด้านการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐาน ด้านการเคารพกฎหมายและกฎกติกาของสังคม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐาน ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐาน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปณณทัต บณขุนทด และคณะ (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนตำบลลิสาณ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลลิสาณ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีส่วนร่วมในระดับมากเป็นอันดับแรก รองลงมาด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในระดับมาก ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานมีส่วนร่วมในระดับมากและด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่าประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตำบลลิสาณ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ข้อเสนอแนะ คือ ควรกำหนดนโยบายด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล กระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมติดตามผลการดำเนินงานของการพัฒนาในชุมชน และกำหนดนโยบายด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในการพัฒนาชุมชนเพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสออกมามีส่วนร่วม

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน ในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ ด้านเมตตาทายกรรม การพัฒนาสังคมที่ดี ควรจะวางรากฐานทรัพยากรมนุษย์ให้มั่นคง โดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่จะเติบโตเป็นกำลังและเป็นสมองให้กับคนในพื้นที่ เจ้าหน้าที่รัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีบทบาทในการช่วยกันส่งเสริมให้เยาวชนมีความเข้มแข็ง สนับสนุนให้มีกิจกรรมร่วมกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ด้านหลักเมตตาจริกรรม การสื่อสารด้วยความเคารพ มีสติ และมีเมตตา ซึ่งจะช่วยลดความขัดแย้งในสังคมการเมืองและทำให้เยาวชนเติบโตเป็นพลเมืองที่รู้จักแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ ด้านหลักเมตตาตามโนกรรม เยาวชนควรถูกปลูกฝังให้ “คิดทางการเมือง” ด้วยหัวใจที่เปี่ยมด้วยความเข้าใจ เห็นใจ และเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น อันเป็นหัวใจของหลักเมตตาตามโนกรรม ซึ่งจะช่วยลดความรุนแรงทางการเมือง ด้านหลักสัทธามโนศี สร้างเวทีและชี้แนะแนวคิดให้เยาวชนมีความเข้าใจเห็นคุณค่าและลงมือทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอย่างแท้จริง เพราะเยาวชนที่มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมในวันนี้จะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในวันหน้า ด้านหลักศีลสามัญญตา การวางรากฐานของประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน ด้วยการปลูกฝังพฤติกรรมทางการเมืองที่เปี่ยมด้วยศีลธรรม ความมีเหตุผล และการเคารพซึ่งกันและกัน ให้กับเยาวชนซึ่ง

จะส่งผลโดยตรงต่อความมั่นคงของระบอบประชาธิปไตย ด้านหลักทฤษฎีสามัญญดา การยอมรับความเห็นต่างและหาทางออกทางการเมืองร่วมกัน เยาวชนที่เติบโตภายใต้หลักทฤษฎีสามัญญดาจะเป็น “พลเมืองประชาธิปไตย” ที่ไม่เพียงแต่มีความรู้ แต่ยังมีวุฒิภาวะในการใช้เหตุผล เคารพสิทธิและเห็นคุณค่าของความหลากหลายทางความคิด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระสมุห์อมร อมโร (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมใน การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านช่อง ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ผลการวิจัยพบว่า หลักสาราณียธรรม ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พระพุทธเจ้าตรัสถึงธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่เคารพกันกัน เพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อความสามัคคี เพื่อความไม่ทะเลาะวิวาท และสอดคล้องกับ สุกิจ ชัยมุกสิกและคณะ (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของบุคคลผู้เคยต้องโทษคดีทางอาญาในเขตพื้นที่จังหวัดเลยตามหลักสาราณียธรรม ผลการวิจัยพบว่า 1. ประสิทธิภาพการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของบุคคลผู้เคยต้องโทษคดีทางอาญาในเขตพื้นที่จังหวัดเลยตามหลักสาราณียธรรม พบว่า การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการอบรม โดยใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของบุคคลผู้เคยต้องโทษคดีทางอาญาในเขตพื้นที่จังหวัดเลย 2. ตามหลักสาราณียธรรม พบว่าค่าคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมและคะแนนเฉลี่ยแบบทดสอบก่อนและหลังการอบรมประจำหน่วยกิจกรรมโดยค่าคะแนนเฉลี่ยแบบทดสอบหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม 3. โดยเฉลี่ยการพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของบุคคลผู้เคยต้องโทษคดีทางอาญาในเขตพื้นที่จังหวัดเลยตามหลักสาราณียธรรมพบว่าโดยรวมอยู่ในระดับปฏิบัติครั้งเว้นครั้งและ 4. ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมและสมาชิกเครือข่ายที่มีต่อหลักสูตรการพัฒนาจิตสำนึก ความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของบุคคลผู้เคยต้องโทษคดีทางอาญาในเขตพื้นที่จังหวัดเลยตามหลักสาราณียธรรมพบว่ามีความพึงพอใจต่อการอบรมอยู่ในระดับพอใจมาก

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง “การมีจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอมือง จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการสังเคราะห์วิจัย จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และการสัมภาษณ์เชิงลึก ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงดังนี้

แผนภาพที่ ๑ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

ที่มา : สังเคราะห์โดยผู้วิจัย นายสรวิชัย วัฒนะกุลธนาชัย

การที่เยาวชนมีความตระหนักถึงหน้าที่สิทธิความเป็นพลเมืองของตน และเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางการเมืองนั้น ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ไม่ว่าจะเป็นการใช้สิทธิเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็น การร่วมกิจกรรมสาธารณะ และการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ ภายใต้กรอบกฎหมายและหลักประชาธิปไตย ตามสิทธิหน้าที่ในความเป็นพลเมือง ถือว่าเป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีในระบอบประชาธิปไตย ให้เยาวชนมีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกแก่สังคม ซึ่งเยาวชนจะเกิดคุณธรรมจริยธรรม และธรรมาภิบาลได้นั้น ส่วนหนึ่งต้องมีหลักธรรมที่เป็นต้นทุน

การขับเคลื่อนทางความคิด มีความสำคัญกับผิวดนตนเองและสังคม เพื่อสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่สังคม ควรนำหลักสารณิธรรม 6 มาใช้ โดยเฉพาะเยาวชนที่อยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองนครปฐม ที่มีความหลากหลายทางสังคม ความแตกต่างในช่วงวัยและความรู้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมึแนวคิด ทฤษฎีทางหลักธรรมคำสอน ที่ต้องนำมาปรับใช้ในการพัฒนาความคิดของเยาวชน เพื่อจะได้ผลิตเยาวชนพลเมืองที่มีคุณภาพและคุณค่าสู่สังคม ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเทศบาลเมืองนครปฐม ควรมึนโยบายให้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้กับการปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกที่ดีให้แก่เยาวชน เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนกับเทศบาลเมืองนครปฐม
2. สำนักงานเทศบาลเมืองนครปฐม ควรมึนโยบายกระตุ้นให้เยาวชนเกิดความสามัคคีและรักหวงแหนชุมชนที่อาศัยอยู่
3. สำนักงานเทศบาลเมืองนครปฐม ควรมึนโยบายเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ หลายช่องทาง รวมถึงการเสนอข่าวสื่อออนไลน์ด้วย ให้เยาวชนสนใจและเข้าไปติดตามข่าวสาร

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. สำนักงานเทศบาลเมืองนครปฐม ควรส่งเสริมสนับสนุนการนำหลักพุทธธรรมเพื่อนำมาบูรณาการใช้ในชีวิตประจำวันของเยาวชนในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองนครปฐม เช่น จัดค่ายจิตอาสาพัฒนาคุณธรรม เป็นต้น
2. สำนักงานเทศบาลเมืองนครปฐม ควรเสริมสร้างเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้มีคุณลักษณะตามค่านิยมในปัจจุบัน ให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ในพื้นที่เพื่อแสดงศักยภาพความรู้ความสามารถ ความเป็นผู้นำในยุคใหม่หัวใจสาธารณะ
3. สำนักงานเทศบาลเมืองนครปฐม ควรนำหลักธรรมที่ได้จากการวิจัย มาบูรณาการให้เยาวชนมีคุณธรรมเข้าถึงหลักธรรมเพื่อพัฒนาด้านพฤติกรรม ให้เยาวชนสามารถใช้หลักธรรมในการครองเรือนปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “ความคาดหวังของเยาวชนต่อประสิทธิภาพการของข้าราชการในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม”
2. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนต่อภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย กรณีศึกษาเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม”
3. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การประยุกต์หลักธรรมเพื่อส่งเสริมหลักประชาธิปไตย กับเยาวชนในพื้นที่เทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

เอกสารอ้างอิง

- คุณากร กรสิงห์ และณัฐชัย นิ่มนวล.(2558). การเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนระดับอุดมศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, (10)พิเศษ, 29-42.
- เชษฐา ทรัพย์เย็น.(2560). การปกครองตนเองผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมและการมีจิตสำนึกประชาธิปไตยของประชาสังคม. *วารสาร มจร.สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. (6)1, 153-159.
- ปณณทัต บนขุนทด, ริร์ พิมมานุรักษ์, ธนัชร หาได้, และ สันติ คู่กระสังข์.(2562). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนตำบลอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, (6)1, 209-222.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต).(2543). *กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนสู่ประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระสมุห์อมร อมโร (สีด้า).(2562). แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านช่องตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง. *วารสารมหาจุฬาลงกรณ์*, (6)4, 1727-1742.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช (2560). *สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร*. สืบค้น 20 มกราคม 2567, จาก <https://www.parliament.go.th>
- สุกิจ ชัยมุกลีก และคณะ.(2562). การพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของบุคคลผู้เคยต้องโทษคดีทางอาญาในเขตพื้นที่จังหวัดเลยตามหลักสาราณียธรรม. *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร, มจร*. (10)2, 73-89.

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน
ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ตำบลขุนพิทักษ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี*
BUDDHIADHAMMA INTEGRATION PRINCIPLES TO PROMOTE THE EFFICIENCY OF
THE VILLAGE HEADMEN AND SUB-DISTRICT HEADMEN OF KHUN PHITHAK
SUBDISTRICT AT DAMNOEN SADUAT DISTRICT IN RATCHABURI PROVINCE

วีรพล จันทรทรง, สมชาย ชูเมือง

Weerapon Junsrong, Somchai Chumuang

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ratchaburi Buddhist College

E-mail : weerapon.pon82@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลขุนพิทักษ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสารณียธรรม 6 กับการบูรณาการเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน 3) เพื่อนำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลขุนพิทักษ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างประชาชนในพื้นที่จำนวน 358 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 9 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1.ระดับการปฏิบัติงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้านโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านการพัฒนาจิตสำนึก และคุณธรรมจริยธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ด้านการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจ และด้านการพัฒนาความรู้และทักษะ ตามลำดับ ในขณะที่ด้านการบริหารจัดการเวลาและทรัพยากรมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2.หลักสารณียธรรม 6 มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับมากกับการส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ($R = 0.852$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3.การบูรณาการหลักสารานีธรรม 6 ซึ่งประกอบด้วยทำให้ปัน การใช้วาจาไพเราะ การบำเพ็ญประโยชน์ และการวางตนสม่ำเสมอ สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำและความเชื่อมั่นของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในระดับชุมชนและระดับชาติ

คำสำคัญ : การบูรณาการ; หลักพุทธธรรม; ประสิทธิภาพ; กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

Abstract

This research aims to 1) study the performance level of village headmen and sub-district chiefs in Khun Phitak Subdistrict, Damnoen Sawat District, Ratchaburi Province; 2) study the relationship between the Six Principles of Virtue and their integration to enhance the performance of village headmen and sub-district chiefs; and 3) propose the integration of Buddhist principles to enhance the performance of village headmen and sub-district chiefs in Khun Phitak Subdistrict, Damnoen Sawat District, Ratchaburi Province. A mixed-methods research approach was used. Quantitative research involved collecting data from a sample of 358 people in the area using questionnaires, analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson correlation coefficient. Qualitative research involved in-depth interviews with 9 key informants, analyzed using descriptive content analysis.

The research findings revealed that:

1. The overall performance level of village headmen and sub-district chiefs was at the highest level. The aspect of developing awareness and morality had the highest mean, followed by community relationship building, problem solving and decision making, and knowledge and skills development, respectively. Conversely, time and resource management had the lowest mean.

2. The Six Principles of Harmony and Virtue have a strong positive correlation with the enhancement of the performance of village headmen and sub-district headmen ($R = 0.852$), which is statistically significant at the 0.01 level.

3. The integration of the Six Principles of Harmony and Virtue, which consist of sharing, using polite language, performing beneficial services, and maintaining consistent conduct, can be effectively applied to enhance leadership and public trust at both the community and national levels.

Keywords : integration; Buddhist principles; efficiency; sub-district headman

บทนำ

กำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นกำลังสำคัญของกระทรวงมหาดไทยในการบริหารราชการส่วนภูมิภาค มีหน้าที่สำคัญในการช่วยเหลือนายอำเภอ ในการปฏิบัติหน้าที่และเป็นหัวหน้าราษฎรในหมู่บ้านหรือตำบลนั้น ๆ รวมถึงการรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในพื้นที่ อีกทั้งยังเป็นผู้ปฏิบัติงานตามนโยบายเร่งด่วนหรือภารกิจที่ได้รับมอบหมายพิเศษจากทางราชการ จากบทบาทหน้าที่ดังกล่าวจะเห็นได้ว่ากำนันและผู้ใหญ่บ้านมีความสำคัญต่อการบริหารราชการส่วนภูมิภาค เพราะเป็นตัวแทนของภาครัฐที่เชื่อมต่อระหว่างภาครัฐกับประชาชนได้เป็นอย่างดีในสังคมไทยปัจจุบันนี้ ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินให้มีความทันสมัย โดยได้ทรงปฏิรูประบบบริหารราชการส่วนกลาง มีการจัดตั้งกระทรวงแบบใหม่ขึ้น จำนวน 12 กระทรวง เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการบริหารประเทศ ทรงริเริ่มปรับปรุงการปกครองท้องถิ่นที่ต่าง ๆ ในราชอาณาจักร โดยทรงมุ่งหมายที่จะจัดให้เป็นระบบเดียวกันทั้งประเทศและมีความเชื่อมโยงกับส่วนกลางอย่างใกล้ชิด ระบบการปกครองท้องถิ่นดังกล่าวเรียกว่า “เทศาภิบาล” ซึ่งการปกครองแบบเทศาภิบาลนี้จะมีมณฑลเทศาภิบาลเป็นเขตปกครองที่ใหญ่ที่สุด รองลงไปได้แก่ จังหวัดต่าง ๆ และภายในแต่ละจังหวัดมีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็นอำเภอ ตำบลและหมู่บ้านตามลำดับจากการจัดรูปแบบการปกครองท้องถิ่นที่ขึ้นในระดับตำบลและหมู่บ้าน

แม้ปัจจุบันจะมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองอย่างรวดเร็ว แต่กำนันผู้ใหญ่บ้านยังคงเป็นเสาหลักของการปกครองในระดับรากหญ้า พวกเขาเป็นสะพานเชื่อมระหว่างรัฐกับประชาชน เป็นผู้นำในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และเป็นผู้นำการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับท้องถิ่น ในอนาคต การพัฒนาระบบการทำงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านควรเน้นการใช้เทคโนโลยี พัฒนาศักยภาพผู้นำ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และบูรณาการการทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ตำแหน่งนี้ยังคงมีความหมายและคุณค่าในการขับเคลื่อนประเทศอย่างมั่นคง กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ถือเป็นเจ้าหน้าที่ปกครองท้องถิ่นซึ่งมีบทบาทสำคัญในการดูแลความเรียบร้อยและพัฒนาชุมชนในเขตตำบลและหมู่บ้านของประเทศไทยมาอย่างยาวนาน หน้าที่หลักของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ได้แก่ ดูแลความสงบเรียบร้อยในชุมชน อำนวยความยุติธรรมเบื้องต้น ประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐกับประชาชน ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรมของชุมชนในยุคที่สังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (ปัญจศิลป์ วรรณภพ, 2566)

การบริหารชุมชนที่ดีจึงไม่ควรใช้เพียงกฎหมายหรืออำนาจเท่านั้น แต่ควรมี หลักธรรมทางศาสนา มาช่วยกำกับจิตใจและแนวปฏิบัติ เพื่อให้การปกครองเป็นไปอย่างยุติธรรม มีคุณธรรม และได้รับความศรัทธาจากประชาชน การปกครองที่แท้จริงไม่ใช่เพียงการใช้อำนาจ แต่เป็นการนำพาประชาชนไปสู่ความมั่นคงและคุณภาพชีวิตที่ดี ด้วยจิตใจที่เปี่ยมด้วยคุณธรรม กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรม เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จึงควรมื่อนำหลักสาราณียธรรม 6 มาบูรณาการใช้ในการดำเนินงานและวางตน เพื่อสร้างสังคมท้องถิ่นที่สงบสุข มีความสามัคคี และยั่งยืนอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ในเขตตำบลขุนพิทักษ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสราณียธรรม 6 กับการบูรณาการเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลขุนพิทักษ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
3. เพื่อนำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลขุนพิทักษ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้กำหนดคัดเลือกแบบเจาะจง 9 รูปหรือคน จากกลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์ นักการเมืองและผู้ปกครองท้องถิ่น

2.2 ประชากร ได้แก่ ประชาชนอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ในตำบลขุนพิทักษ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี จำนวน 2,262 คน (สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลขุนพิทักษ์, 2566)

2.3 กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) และคำนวณโดยสูตร Yamane (1973) กำหนดขอบเขตความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง 358 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) ประกอบด้วย 1. ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม 2. การส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน และ 3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือจากผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงองค์การบริหารส่วนตำบลขุนพิทักษ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจากประชาชนในพื้นที่นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับประชาชนในพื้นที่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 358 ชุด และรวบรวมแบบสอบถาม เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

4.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือจากผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้ ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลาและสถานที่ที่กำหนดนัดไว้ จนครบทุกประเด็น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์วัดความสัมพันธ์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูล เชื่อมโยงให้มีความสอดคล้องตามกรอบแนวคิด ทฤษฎี พร้อมทั้งนำเสนอข้อมูลเป็นองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ระดับการปฏิบัติงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ในเขตตำบลขุนพิทักษ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

การปฏิบัติงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ในเขตตำบลขุนพิทักษ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาจิตสำนึกและคุณธรรมจริยธรรม อยู่ในระดับมากที่สุดเป็นลำดับแรก รองลงมา ได้แก่ ด้านการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ด้านการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจ ด้านการพัฒนาความรู้และทักษะ อยู่ในระดับมาก และด้านการบริหารจัดการเวลาและทรัพยากรอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ตามลำดับ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสาราณียธรรม 6 กับการบูรณาการเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลขุนพิทักษ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี พบว่า

หลักสาราณียธรรม 6 โดยภาพรวม และการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลขุนพิทักษ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($R = 0.852^{**}$)

หลักสาราณียธรรม 6 โดยภาพรวม และการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลขุนพิทักษ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรีด้านการพัฒนาความรู้และทักษะ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($r = 0.722^{**}$)

หลักสาราณียธรรม 6 โดยภาพรวม และการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลขุนพิทักษ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรีด้านการบริหารจัดการเวลาและทรัพยากร มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($r = 0.719^{**}$)

หลักสาราณียธรรม 6 โดยภาพรวม และการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลขุนพิทักษ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($r = 0.738^{**}$)

หลักสาราณียธรรม 6 โดยภาพรวม และการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลขุนพิทักษ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ด้านการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($r = 0.689^{**}$)

หลักสาราณียธรรม 6 โดยภาพรวม และการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลขุนพิทักษ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ด้านการพัฒนาจิตสำนึกและคุณธรรมจริยธรรม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($r = 0.703^{**}$)

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลขุนพิทักษ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี พบว่า การนำหลักสาราณียธรรม 6 มาบูรณาการใช้ในการส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สามารถเสริมสร้างความนิยมให้กับกำนันและผู้ใหญ่บ้านได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้สามารถนำมาบูรณาการใช้ได้กับผู้นำ ตั้งแต่ระดับชุมชนจนถึงระดับชาติ เป็นหลักธรรมที่เสริมสร้างเสน่ห์ให้แก่ผู้นำ และเป็นหลักธรรมที่สามารถเสริมสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนได้อย่างชัดเจน และตอบโจทย์ เช่น การให้ปันสิ่งของตนแก่ผู้อื่นที่ควรให้ กล่าวคำสุภาพไพเราะน่าฟัง การทำประโยชน์ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย เพื่อให้ได้มาซึ่งความนิยมชมชอบจากประชาชนได้อย่างสูงสุด

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย จากการศึกษา “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลขุนพิทักษ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” เมื่อพิจารณาผลการวิจัย สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ระดับการปฏิบัติงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ในเขตตำบลขุนพิทักษ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

การปฏิบัติงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ในเขตตำบลขุนพิทักษ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาจิตสำนึกและคุณธรรมจริยธรรม อยู่ในระดับมากที่สุดเป็นลำดับแรก รองลงมา ได้แก่ ด้านการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ด้านการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจ ด้านการพัฒนาความรู้และทักษะ อยู่ในระดับมาก และด้านการบริหารจัดการเวลาและทรัพยากรอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ตามลำดับ สอดคล้องเทียบกับการวิจัยของ พระครูวรธรรมวาที (นิพนธ์ ฉนทวุฑฒโธ) (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรที่ทำการปกครองในจังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมส่งผลต่อการส่งเสริมประสิทธิภาพการ

ปฏิบัติงานของบุคลากรที่ทำการปกครองในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.11 แต่ลดน้อยลงระดับ มากทุกด้าน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวิน สุขสมกิจ(2564) ได้เสนอวิทยานิพนธ์ เรื่อง พุทธปรัชญากับการสร้างภาวะผู้นำ ศึกษากรณีกลุ่มผู้นำระดับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พบว่า หลักพุทธปรัชญามีส่วนสำคัญในการสร้างเสริมความเป็นผู้นำ ยังพบว่าผู้นำที่ปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญา ยังก่อให้เกิดอำนาจทางใจหรืออำนาจแห่งธรรม ที่จะทำให้ผู้อื่นรัก ศรัทธา แลเชื่อถือด้วยความจริงใจ อำนาจนี้เป็นอำนาจที่เกิดขึ้นจากปัญญาผู้นำชนิดนี้จะมีธรรมานุภาพ แต่ผู้นำประเภทนี้จะเป็นผู้นำในทางวิญญูณ โดยจะใช้อำนาจเพื่อการปกครองใจผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นศรัทธาและเชื่อฟัง และสามารถชักจูงโน้มน้าวจิตใจผู้อื่นให้คล้อยตามไปในทางที่ถูกที่ควร โดยไม่จำเป็นต้องใช้อำนาจบังคับการให้รางวัล การให้คุณและโทษตามระเบียบแบบแผนหรือธรรมเนียมใด ๆ ทั้งสิ้นหลักพุทธปรัชญาจึงมีคุณค่าสำคัญในการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างเสริมภาวะการเป็นผู้นำ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสาราณียธรรม 6 กับการบูรณาการเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลขุนพิทักษ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี พบว่า

หลักสาราณียธรรม 6 กับการบูรณาการเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลขุนพิทักษ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงทุกด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระประเสริฐ เทชโก (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมือง ในการตัดสินใจใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัย พบว่า หลักสาราณียธรรม 6 ส่งผลต่อการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแบบประชาธิปไตย มี 4 ด้าน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยเรียงลำดับตามสมการดังนี้ คือ 1) ด้านเมตตากรรม เป็นการแสดงออกทางกายด้วยความเมตตา มีความหวังดีต่อกัน 2) ด้านเมตตาวจีกรรม เป็นการแสดงออกทางวาจาด้วยความ เมตตา ใช้คำพูดที่สุภาพไพเราะ 3) ด้านเมตตามโนกรรม เป็นการแสดงออกทางใจด้วยความ เมตตา ด้วยจิตปรารถนาดีต่อกัน และยึดประโยชน์ส่วนรวม 4) ด้านสาธารณโภคี เป็นการแบ่งปันในสิ่งของที่ไดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อย นำมาแบ่งปันใช้สอยร่วมกัน 5) ด้านสัสสสัมมัญญา การประพฤติตนตามระเบียบวินัยของสังคม เพื่อให้เกิดความดีงามทางกาย วาจา และใจ 6) ด้านทิสสัมมัญญา เชื่อในหลักของเหตุและผลที่เกิดขึ้น มีปัญหาดีมีความรอบคอบ การประยุกต์หลักพุทธธรรมในสาราณียธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำให้มีความรักความเคารพและสามัคคีกัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

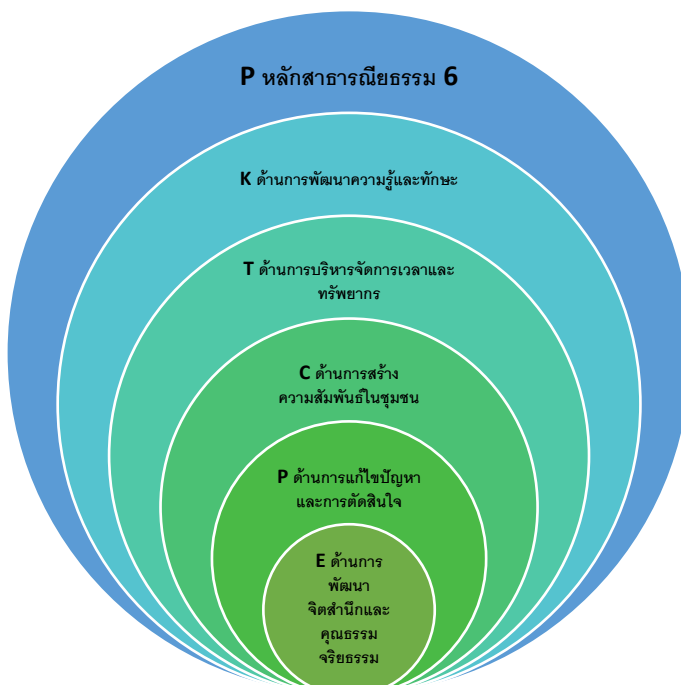
3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลขุนพิทักษ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี พบว่า การนำหลักสาราณียธรรม 6 มาบูรณาการใช้ในการส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สามารถเสริมสร้างความนิยมให้กับกำนันและผู้ใหญ่บ้านได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้สามารถนำมาบูรณาการใช้ได้กับผู้นำ ตั้งแต่ระดับชุมชนจนถึงระดับชาติ เป็นหลักธรรมที่เสริมสร้างเสน่ห์ให้แก่ผู้นำ และเป็นหลักธรรมที่สามารถเสริมสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนได้อย่าง

ชัดเจน และตอบโต้ เช่น การให้ปันสิ่งของตนแก่ผู้อื่นที่ควรให้ กล่าวคำสุภาพไพเราะน่าฟัง การทำประโยชน์ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย เพื่อให้ได้มาซึ่งความนิยมชมชอบจากประชาชนได้อย่างสูงสุด สอดคล้องเทียบกับการวิจัยของ จิรนิติกาล สุขสิงห์ และคณะ(2567) ได้เสนองานวิจัยเรื่อง “พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน” ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน ภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน พบว่า การพัฒนาบุคลากรตามยุทธศาสตร์ ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน ได้ร้อยละ 67.0 3) พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน เกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรตามยุทธศาสตร์ ทั้ง 4 ด้าน ผสานหลักธรรมอริยาบท 4 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน ทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านคุณภาพของงาน ด้านปริมาณงาน ด้านเวลา และ ด้านค่าใช้จ่าย ดังนั้นแล้วสามารถส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรได้มากยิ่งขึ้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และการสัมภาษณ์เชิงลึกที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ดังนี้

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

ที่มา : สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย คือ การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลขุนพิทักษ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยการใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา หลักสาราณียธรรม 6 มาบูรณาการใช้ในการส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สามารถเสริมสร้างความนิยมให้กับกำนันและผู้ใหญ่บ้านได้เป็นอย่างดี มาบูรณาการกับการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของกำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นการนำภูมิปัญญาทางธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานท้องถิ่น เพื่อให้การทำงานมีคุณธรรม โปร่งใส และตอบสนองต่อประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง เป็นหลักสำคัญสำหรับการติดต่อกับประชาชนและการแก้ปัญหาความขัดแย้งในชุมชน เมื่อนำมาใช้ จะช่วยให้การทำงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านมีเป้าหมาย ชัดเจน มีความกระตือรือร้น และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สามารถเสริมสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนได้อย่างชัดเจน และตอบโจทย์ เช่น การให้ปันสิ่งของตนแก่ผู้อื่นที่ควรให้ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะน่าฟัง การทำประโยชน์ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย เพื่อให้ได้มาซึ่งความนิยมชมชอบจากประชาชนได้อย่างสูงสุด และรวมไปถึงเป็นการแสดงออกของกำนันและผู้ใหญ่บ้านอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การแสดงออกด้วยกิริยามารยาทที่เป็นมิตรและน่าเคารพต่อประชาชน ช่วยเหลือประชาชนในชุมชนโดยไม่เลือกปฏิบัติ แสดงความห่วงใยและให้การสนับสนุนประชาชนเมื่อประสบปัญหา เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน และพยายามสร้างความสามัคคีผ่านการกระทำที่เป็นตัวอย่างที่ดี
2. การพูดจาด้วยความสุภาพและสร้างความเข้าใจที่ดีระหว่างประชาชน หลีกเลี่ยงการใช้ถ้อยคำที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งในชุมชน เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ อย่างเสรี ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์และสร้างสรรค์แก่ประชาชน และพูดสร้างกำลังใจแก่ประชาชนเมื่อชุมชนเผชิญปัญหา

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ส่งเสริมสนับสนุนการนำหลักพุทธธรรมเพื่อนำมาบูรณาการใช้ในชีวิตประจำวันของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน และประชาชน
2. เสริมสร้างประชาชนคนรุ่นใหม่ให้มีคุณลักษณะตามค่านิยมในปัจจุบัน ตรงตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่ โดยการจัดกิจกรรมเกี่ยวประชาชนคนรุ่นใหม่ในพื้นที่ เพื่อแสดงศักยภาพความรู้ ความสามารถ ความเป็นผู้นำในยุคใหม่ หัวใจสาธารณะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ ความคาดหวังของประชาชนต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลขุนพิทักษ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

2. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนต่อการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ตำบลขุนพิทักษ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

เอกสารอ้างอิง

- จิรัตติกาล สุขสิงห์.(2566). พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน.วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์,7(1),108-122.
- ปัญญาศิลป์ วรรณภพ.(2566). การประยุกต์หลักป้าปณิธธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในตำบลไชยวัฒนา อำเภอบัว จังหวัดน่าน (วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูวรธรรมวาที (นิพนธ์ ฉนทวุฒโฒ). (2565). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานของบุคลากรที่ทำการปกครองในจังหวัดปทุมธานี (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์).บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระประเสริฐ เตชโก (ชาภักดี).(2565). การสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองในการตัดสินใจใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์).บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุวิน สุขสมกิจ.(2564). พุทธปรัชญากับสร้างเสริมภาวะผู้นำ : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้นำระดับกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดกาญจนบุรี (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Yamane. (1973). Statistics : An Introductory Analysis(3rd ed.). New York: Harper and Row.

การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการ

คณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ตามหลักพุทธธรรม*

DEVELOPING A MODEL FOR PARTICIPATION IN THE SANGHA AFFAIRS ADMINISTRATION IN SAMUT SONGKHRAM PROVINCE BASED ON BUDDHIST PRINCIPLES

พระครูธรรมธรไพบุลย์ พิศาลวชิโรภาส, พระครูสมุทรวชิราวุธ ถิ่นกำเหนิด, พระครูสมุทรวชิรวิทย์ ดุษฎีพดณิพันธุ์
Phrakhruthammathon Phaiboon Phisanwachiropas, Phrakhrusamutwachiranuwat Thinkumnerd,
PhrakruSamu Worrawit Dusadeephruettiphan

วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

Ratchaburi Buddhist College

E-mail : oadsy1972@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา สาเหตุ อุปสรรค การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม 2) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม 3) เพื่อนำเสนอการพัฒนาารูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์แบบการมีส่วนร่วมตามหลักพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวม 26 รูป/คน แบ่งเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 18 รูป/คน และการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 8 รูป/คน โดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบัน ปัญหา สาเหตุ อุปสรรค การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามแบบมีส่วนร่วม แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านโครงสร้างการบริหารที่รวมศูนย์อำนาจ 2) ด้านบุคลากรขาดทักษะการบริหาร และ 3) ด้านวัฒนธรรมและค่านิยมที่ยึดติดในรูปแบบจารีตประเพณีดั้งเดิมในส่วนองค์ประกอบในการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วม ได้แก่ การแก้ไขปัญหา การวางแผน ปฏิบัติการ และการประเมินผล สำหรับการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์แบบการมีส่วนร่วมตามหลักพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ที่มุ่งเน้นการปฏิรูปทั้งในเชิงโครงสร้างและเชิงจริยธรรม โดยรูปแบบ SIE-6B-4P Model แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) การเปลี่ยนฐานคิดจากอำนาจสู่หลักพุทธธรรม ใช้หลักอภิธานียธรรม 7 ประยุกต์ใช้ด้านการปกครอง 2) การบูรณาการบุคคลเข้าเป็นพันธมิตรเชิงกลยุทธ์ ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ประยุกต์ใช้ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และหลักสารณียธรรม 6 ประยุกต์ใช้ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และ 3) การกำกับดูแล

ตนเองด้วยจริยธรรมและการพัฒนาสมรรถนะ ใช้หลักไตรสิกขา 3 ประยุกต์ใช้ด้านการศาสนศึกษา หลักสัปปุริสธรรม 7 ประยุกต์ใช้ด้านการเผยแผ่ และหลักภavana 4 ประยุกต์ใช้ด้านการสาธารณูปการ เพื่อส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสร้างความชอบธรรมในการนำองค์กร

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบ; การมีส่วนร่วม; การบริหารกิจการคณะสงฆ์; หลักพุทธธรรม

Abstract

The objectives of this research were: 1) to examine the current conditions, problems, causes, and obstacles in the administration of Sangha affairs in Samut Songkhram Province; 2) to study the components of developing a participatory model for the administration of Sangha affairs in Samut Songkhram Province; and 3) to propose a participatory administrative model based on integrated Buddhist principles for Sangha affairs in Samut Songkhram Province. The study employed a qualitative research methodology, collecting data from 26 key informants through in-depth interviews with 18 participants and focus group discussions with 8 experts. The data were analyzed and presented through descriptive analysis.

The research findings reveal that the current situations and obstacles in participatory Sangha administration in Samut Songkhram Province consist of three primary dimensions: 1) centralized administrative structures; 2) lack of management skills among personnel; and 3) cultural and traditional values deeply rooted in conventional customs. Regarding the components of the participatory model, they include problem-solving, planning, implementation, and evaluation. For the development of the participatory Sangha administration model based on Integrated Buddhist Principles, which emphasizes both structural and ethical reforms, the SIE-6B-4 P Model was established. This model is categorized into three aspects: 1) shifting the administrative paradigm from power-based to Dhamma-based by applying Aparihāṇiyyadhamma VII (Principles of Non-decline) to administrative affairs; 2) integrating personnel into strategic alliances by applying Saṅgahavatthu IV (Bases of Sympathy) to educational welfare and Sāraṇīyadhamma VI (Principles of Cordiality) to public welfare; and 3) self-governance through ethics and competency development by applying Tisikkhā (Threefold Training) to religious studies, Sappurisdhamma VII (Qualities of a Good Man) to missionary work, and Bhāvanā IV

(Fourfold Development) to public facilities maintenance. These integrations aim to promote efficiency, transparency, and organizational legitimacy in Sangha administration.

Keywords: Developing a Model; Participation; Sangha Administration; Buddhist Principles

บทนำ

สภาพการณ์ของประเทศไทยในปัจจุบันกำลังอยู่ในช่วงปรับเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และอยู่ในช่วงของยุคความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่ทันสมัย เพื่อให้ประชาชนเกิดประโยชน์สุข และสิ่งสำคัญที่จะสนับสนุนให้บรรลุเป้าหมาย คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงาน เพื่อนำไปสู่การตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง (สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2559) โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหลักการสากลที่ได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญและจำเป็นในสังคมประชาธิปไตย กฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกติกาสูงสุดของประเทศ สะท้อนเจตนารมณ์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างชัดเจน รวมถึงการปฏิรูปการบริหารงาน ภาครัฐภายใต้แนวคิดการบริหารภาครัฐแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) ตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนมีกฎหมายหลายฉบับประกันสิทธิของประชาชนด้านการมีส่วนร่วมและกำหนดหน้าที่ของภาครัฐในการเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วม เช่น พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 นอกจากนี้ แผนยุทธศาสตร์ การพัฒนาระบบราชการยังกำหนดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหัวใจหรือเป็นองค์ประกอบที่ขาดมิได้การปกครองท้องถิ่น คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนปกครองตนเอง หรือกำหนดวิถีชีวิตและอนาคตของชุมชนโดยคนในชุมชน ดังนั้น การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องมุ่งเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์การเกิดขึ้นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ เป็นรากฐานของการพัฒนาประชาธิปไตยนั่นเอง (อรทัย ก๊กผล, 2552)

คณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามมีพื้นที่เขตปกครองคณะสงฆ์ แบ่งเป็น 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม อำเภออัมพวา และอำเภอบางคนที โดยการบริหารงานของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามเป็นไปในรูปแบบพึ่งพาตนเอง ขาดความร่วมมือหลาย ๆ ฝ่าย ในขณะที่พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสส่วนใหญ่เป็นผู้อาวุโสมีอายุมากยังคงยึดติดในรูปแบบและจารีตประเพณีดั้งเดิม ทำให้การบริหารไม่คล่องตัวกับ ยุคปัจจุบัน ปัจจัยหลักคือการพัฒนาเทคโนโลยี การสื่อสารต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว (พระครูอาทรวิริยานุวัตร, 2568) ทำให้การบริหารงานในบางครั้งไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่พระสังฆาธิการจะต้องมีการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยดี มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความบริสุทธิ์ มีความยุติธรรม มีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพสังคมปัจจุบัน โดยหลักการพระสังฆาธิการ มีหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์หรือบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงเป็น

เงื่อนไขสำคัญในการบ่งชี้วัดความสำเร็จในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบต่อไป ดังคำกล่าวที่ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบต่อไปต้องอาศัยพระสงฆ์สามเณร เนื่องจากพระสงฆ์สามเณรเป็นผู้ใกล้ชิดกับประชาชน โดยเฉพาะพระสงฆ์สามเณรทุกระดับ ซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน (กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) เพราะฉะนั้น การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามจึงต้องมีแนวทางในการจัดระเบียบการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล จึงควรที่เปิดโอกาสให้ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อให้กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ทั้งเป็นการธำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคง และทุกฝ่ายอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ซึ่งตรงกับหลักอภิธานิธรรม ๗ ว่า “ภิกษุทั้งหลาย พึงหวังไว้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่ภิกษุยังมีอภิธานิธรรม ๗ ประการนี้อยู่ และใส่ใจอภิธานิธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่” (อง.สตุตท. 23/23/37-38) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560)

อย่างไรก็ตาม ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมนั้น โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา โดยการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาร่วมกัน 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล 3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ และ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล (โกวิท พวงงาม, 2545) ซึ่งบทบาทของการมีส่วนร่วมนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงเงื่อนไขหรือหลักการที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมต้องเกิดจากความเต็มใจและความตั้งใจที่จะเข้าร่วม เพราะจะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาหรือตัดสินใจในเรื่องนั้น 2) กระบวนการมีส่วนร่วมต้องอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค และขีดความสามารถของแต่ละบุคคลที่จะเข้ามามีส่วนร่วม และ 3) การมีส่วนร่วมต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพที่จะตัดสินใจว่าจะเลือกหรือจัดให้มีการมีส่วนร่วมหรือไม่ ข้อสำคัญคือ การมีส่วนร่วมนั้นต้องไม่เกิดจากการบังคับ หรืออยู่เฉยๆจากผู้ที่ไม่เห็นอกว่า (อรทัย ก๊กผล, 2552) ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นการร่วมมือร่วมใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นมิได้เป็นเพียงผลสำเร็จทางวัตถุเพียงอย่างเดียว แต่ยังก่อให้เกิดผลสำเร็จทางจิตใจด้วย กล่าวคือ การรู้จักทำงานร่วมกันเป็นทีม การยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ความผูกพันรักใคร่หวงแหนท้องถิ่นชุมชน ซึ่งเป็นพลังสำคัญต่อการสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ท้องถิ่นในอนาคต (รศ.ดร. รัตนเสริมพงศ์, 2551)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนา รูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามหลักพุทธธรรม ว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามเป็นอย่างไร รูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามเป็นอย่างไร และการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์แบบการมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามเป็นอย่างไร เพื่อสามารถนำผลการวิจัยใช้ประกอบการวางแผนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของจังหวัดสมุทรสงครามได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา สาเหตุ อุปสรรค การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการพัฒนา รูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามหลักพุทธธรรม
3. เพื่อนำเสนอการพัฒนา รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์แบบการมีส่วนร่วมตามหลักพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 18 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 รูป/คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์กับแบบสนทนากลุ่ม โดยผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสารและการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยยื่นขอรับรองจริยธรรมของข้อเสนอการวิจัยก่อนลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย การวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหาและการสังเคราะห์ข้อมูล เรียบเรียง สรุปผลของการวิจัย อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ โดยการเขียนในเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา สาเหตุ อุปสรรค การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม เกิดจากการทำงานร่วมกันของโครงสร้างอำนาจแบบรวมศูนย์ที่เน้นลำดับชั้นการปกครอง ประกอบกับวัฒนธรรมอาวุโสที่ยับยั้งการวิพากษ์วิจารณ์ และข้อจำกัดด้านสมรรถนะในการนำแนวคิดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมมาปรับใช้ให้เกิดผลสัมฤทธิ์จริง ส่วนสาเหตุของปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์เกิดจากภาวะร่วมกันของวิกฤตเชิงโครงสร้างและเชิงสมรรถนะ กล่าวคือ ระบบการบริหารถูกครอบงำด้วยอิทธิพลของรัฐ และโครงสร้างแบบลำดับชั้นที่เน้นอาวุโสและความสัมพันธ์ ทำให้ขาดความยืดหยุ่น ความโปร่งใส และความสามารถในการตอบสนองต่อพลวัตของสังคมสมัยใหม่ได้ทันทั่วทั้งที่ ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้ประสิทธิผลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านต่าง ๆ ลดลง และเป็นสาเหตุสำคัญของวิกฤตศรัทธา และความเสื่อมถอยของบทบาทคณะสงฆ์ในฐานะเสาหลักทางปัญญา

และศีลธรรมของสังคม และอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เห็นได้ว่าปัญหาดังกล่าวเป็นผลมาจากความซับซ้อนเชิงระบบที่ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญด้านโครงสร้าง ระบบการปกครองที่รวมศูนย์อำนาจ และยึดหลักอาวุโส ด้านสมรรถนะ การบริหารที่เผชิญกับปัญหาความซบเซาของผู้บริหารระดับสูง และการขาดทักษะการบริหารจัดการสมัยใหม่ในระดับปฏิบัติการ และด้านวัฒนธรรม การยึดมั่นในจารีตประเพณี โดยละเลยการประยุกต์ใช้หลักการบริหารสมัยใหม่ที่สุดคล้องกับพระธรรมวินัย

2. องค์ประกอบการพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมที่พึงประสงค์ควรเป็นรูปแบบผสมผสานแบบบูรณาการ โดยมีเป้าหมาย คือ การเปลี่ยนแปลงจากระบบการปกครองแบบรวมศูนย์ไปสู่ระบบการบริหารจัดการที่มีการกระจายอำนาจและใช้หลักธรรมาภิบาล ประกอบกับกระบวนการมีส่วนร่วม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างยิ่งยวด ขณะเดียวกันก็เปิดรับหลักการบริหารจัดการที่ดี โดยนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านปกครอง ใช้หลักอภิธานิยธรรม 7 ด้านการศึกษา ใช้หลักไตรสิกขา 3 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ด้านการเผยแผ่ ใช้หลักสัปปริสธรรม ๗ ด้านสาธารณูปการ ใช้หลักภวณา 4 และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ใช้หลักสาราณียธรรม 6 และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเน้นบทบาทของฆราวาสในฐานะผู้ร่วมอุปถัมภ์และผู้ตรวจสอบ ในมิติที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เพื่อนำไปสู่ความมั่นคงและประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในภาพรวม

3. การพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์แบบการมีส่วนร่วมตามหลักพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ควรเป็นรูปแบบผสมเชิงบูรณาการ (Integrated Hybrid Model) ที่มุ่งเน้นการปฏิรูปทั้งในเชิงโครงสร้างและเชิงจริยธรรมในรูปแบบของ SIE-6B-4P Model ได้แก่ 1) การเปลี่ยนฐานคิดจากอำนาจสู่หลักพุทธธรรม (Shifting from Power-Based to Buddhist Principles) ด้วยการประยุกต์ใช้หลักอภิธานิยธรรม 7 ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครอง ที่มุ่งเน้นไปที่การประชุมของคณะสงฆ์และการตัดสินใจโดยใช้กระบวนการปรึกษาหารือแบบมีส่วนร่วม ที่ยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นบรรทัดฐานสูงสุด ซึ่งเป็นรากฐานของความชอบธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของจังหวัดสมุทรสงคราม 2) การบูรณาการบุคคลเข้าเป็นพันธมิตรเชิงกลยุทธ์ Integrating (Laypeople as Strategic Partners) ด้วยการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 และสาราณียธรรม 6 ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่เพียงให้การช่วยเหลือสงเคราะห์ เกื้อกูล เพื่อประโยชน์สุขต่อชุมชนเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์แบบการมีส่วนร่วมกับประชาชนที่มีความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยี การบัญชี การบริหาร เป็นต้น เพื่อยกระดับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของจังหวัดสมุทรสงคราม 3) การกำกับดูแลตนเองด้วยจริยธรรมและการพัฒนาสมรรถนะ (Ethical Self-Regulation and Competency Development) ด้วยการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขา เพื่อส่งเสริมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนาศึกษา หลักสัปปริสธรรม 7 เพื่อส่งเสริมในการบริหารกิจการ

คณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ และหลักภาวนา 4 เพื่อส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณูปการ ทั้งนี้ยังช่วยสร้างระบบตรวจสอบภายในเชิงจริยธรรม (Ethical Internal Control System) ให้แก่คณะสงฆ์ ทำให้เกิดความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือ อันเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นกลไกเร่งปฏิกิริยาในการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา (Participation in solving problems) 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Participation in planning solutions) 3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Participation in Implementation) และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in Evaluation) เพื่อให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสร้างความชอบธรรมในการนำองค์กร

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา สาเหตุ อุปสรรค การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามในการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1) ด้านโครงสร้างการบริหาร โดยปัญหา สาเหตุ และอุปสรรค เกิดจากการที่โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีลักษณะเป็นระบบราชการสงฆ์ ที่รวมศูนย์อำนาจ (Centralization) และถูกควบคุมโดยรัฐ (State Control) ซึ่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์กำหนดให้การบริหารสูงสุดขึ้นอยู่กับองค์กรมหาเถรสมาคม และระบบการปกครองเป็นไปตามสายบังคับบัญชา ต้องปฏิบัติตามมติหรือคำสั่งจากส่วนกลางเป็นหลัก ทำให้ขาดความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนการบริหารให้เข้ากับบริบทของพื้นที่และชุมชน (Contextual Needs) และไม่มีระบบการประเมินผลการทำงานที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมของพระสังฆาธิการ และโครงสร้างการบริหารปกครองขาดกลไกที่มีประสิทธิภาพในการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจของพระสังฆาธิการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสิริธรรมวิสิฐ (พรสวัสดิ์ ฐิตธมโม), (2565) กล่าวว่า สภาพปัญหาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการปกครอง พระสงฆ์ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งผู้บังคับบัญชาที่สั่งโดยชอบ ขาดองค์ความรู้ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และพระสงฆ์ที่จะแต่งตั้งดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการ และยังสอดคล้องกับข้อมูลการสัมภาษณ์ของ พระครูภาวนารัตนวิสุทธิ, (2568) กล่าวว่า หลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับเจ้าคณะปกครอง พระสงฆ์ผู้เป็นลูกวัดไม่มีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางการบริหารวัดต้องฟังคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาโดยตรง

2) ด้านบุคลากร โดยปัญหา สาเหตุ และอุปสรรค ด้านทรัพยากรบุคคลของคณะสงฆ์ถือเป็นสาเหตุสำคัญ และเป็นอุปสรรคที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาและการเผยแผ่ โดยเฉพาะในระดับเจ้าอาวาสและเจ้าคณะตำบลขาดการศึกษา หรือการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบในด้านการบริหารจัดการองค์กร (Organizational Management) เช่น การบัญชีและการเงิน (Financial Accounting) และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (IT Literacy) ส่งผลให้การบริหารจัดการวัดและศาสนสมบัติขาดประสิทธิภาพและ

ธรรมาภิบาล (Lack of Efficiency and Governance) ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลการสัมภาษณ์ของ พระครูสมุทรกิตติวัฒน์, (2568) กล่าวว่า ในขณะที่พระสังฆาธิการจำนวนมากขาดความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการวัดอย่างมีประสิทธิภาพ ขาดศักยภาพ ในด้านบัญชี การเงิน การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยี

3) ด้านวัฒนธรรมและค่านิยม โดยปัญหา สาเหตุ และอุปสรรค เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมสมัยใหม่ได้สร้างแรงกดดันและความท้าทายที่โครงสร้างเดิมไม่สามารถรองรับได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งปัจจัยทางสังคมและค่านิยมที่ฝังรากลึกในองค์กรสงฆ์ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ยังคงยึดติดในรูปแบบและจารีตประเพณีดั้งเดิมอย่างเคร่งครัด โดยวัฒนธรรมทางศาสนานับการเคารพพระเถระ (ผู้ใหญ่) ตามหลักพระธรรมวินัย และขนบธรรมเนียม เช่น ความอาวุโสพรรษา สมณศักดิ์ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลการสัมภาษณ์ของ พระครูอาทรวิริยานุวัตร, (2568) กล่าวว่า พระสงฆ์ระดับเจ้าอาวาสส่วนใหญ่เป็นพระผู้อาวุโสมีอายุมากยังคงยึดติดในรูปแบบและจารีตประเพณีดั้งเดิม ทำให้การบริหารไม่คล่องตัวในการบริหารกับยุคปัจจุบัน

2. องค์ประกอบการพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม มีดังนี้

1) องค์ประกอบด้านโครงสร้างและกลไก (Structural and Mechanism Component) มิติดังนี้มุ่งเน้นที่การปรับปรุงการปกครองคณะสงฆ์ให้เอื้อต่อการมีส่วนร่วมและการตรวจสอบถ่วงดุล ได้แก่ (1) การกระจายอำนาจการบริหาร โดยกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ ให้ชัดเจนและเป็นอิสระมากขึ้น เพื่อให้การตัดสินใจสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ (2) การจัดตั้งกลไกการรับฟังความคิดเห็น ควรกำหนดให้มีคณะกรรมการหรือคณะที่ปรึกษาในระดับต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย ตัวแทนฆราวาสที่มีความรู้ความสามารถ เช่น นักกฎหมาย นักบริหาร นักบัญชี เป็นต้น เพื่อเข้ามาให้ข้อคิดเห็นและร่วมตรวจสอบในกิจการด้านที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย และ (3) การนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ เน้นการสร้างระบบการทำงานที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีคุณธรรม

2) องค์ประกอบด้านทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Component) มิติดังนี้เน้นการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรสงฆ์และฆราวาสให้พร้อมต่อการบริหารจัดการสมัยใหม่ ได้แก่ (1) การพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการ เน้นทักษะด้านการวางแผน การจัดการองค์กร การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร เพื่อให้พระสังฆาธิการสามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (2) การส่งเสริมบุคลากรรุ่นใหม่ เพื่อเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ที่มีศักยภาพและวิสัยทัศน์ก้าวหน้าเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และ (3) การสร้างความร่วมมือระหว่างบรรพชิตกับฆราวาส โดยจัดรูปแบบการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบระหว่างพระภิกษุ และ พุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะในกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน โดยแบ่งบทบาทตามความถนัดของแต่ละฝ่าย

3) องค์ประกอบด้านกระบวนการและเครื่องมือ (Process and Tool Component) มิติดังนี้มุ่งเน้นที่การปรับปรุงวิธีการและเครื่องมือในการปฏิบัติงาน ได้แก่ (1) การบริหารจัดการตามหลักการวางแผน โดยมีตัวชี้วัดและการประเมินผลที่เป็นมาตรฐาน (2) การนำเทคโนโลยีมาใช้ โดยนำระบบฐานข้อมูลสารสนเทศและแพลตฟอร์มดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ และ (3) การสร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วม โดยใช้กระบวนการมี

ส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ โคเฮน และ อัปฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff), (1977) กล่าวว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมโดยสามารถแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ (4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล และส่งเสริมให้มีปวณาวีธี โดยเฉพาะการรับฟังปัญหา และข้อเสนอแนะจากผู้ได้บังคับบัญชา และประชาชนอย่างสม่ำเสมอ

หลักพุทธธรรม (Buddhist Principles) ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นฐานคิดและแนวปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม (Participation) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการปกครอง ใช้หลักอภิธานิธรรม 7 เน้นการประชุมและปรึกษาหารือในการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ทุกระดับในการประชุม ซึ่งเป็นกลไกรับฟังความเห็นก่อนออกมติหรือคำสั่ง โดยการยึดหลักพระธรรมวินัย ส่งผลให้ลดบทบาทอำนาจการปกครองแบบรวมศูนย์และสร้างความชอบธรรมของมติสงฆ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาจรัญ ฐิริโกวิท (พรมเลิศ), (2562) กล่าวว่า ด้านการปกครอง ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย ข้อบังคับ คำสั่ง โดยมีหลักอภิธานิธรรมเข้ามาบูรณาการ เพราะช่วยทำให้เกิดความเจริญในหมู่คณะ

2) ด้านการศาสนศึกษา ใช้หลักไตรสิกขา 3 โดยการมีส่วนร่วมของฆราวาสเป็นผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาทางโลกเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและวิธีการสอนให้ทันสมัย โดยไม่ขัดต่อสาระของหลักพระธรรมวินัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูอุดมธรรมมงคล (ทองดี จันทวนโณ), (2567) กล่าวว่า ด้านการศาสนศึกษา ใช้หลักไตรสิกขา 3 เป็นการจัดการศึกษาที่พัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 โดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม โดยวัดร่วมกับชุมชนหรือภาคเอกชนตามหลักการประพาสประโยชน์ (อรรถจริยา) จัดตั้งกองทุนการศึกษา หรือ โรงเรียนการกุศล เพื่อส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาแก่เยาวชนทั้งทางธรรมและทางโลก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูอุดมธรรมมงคล (ทองดี จันทวนโณ), (2567) กล่าวว่า ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ใช้หลักสังคหวัตถุเข้ามาบูรณาการ เพราะเป็นหลักธรรมที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้อื่น เป็นการเอื้ออาทร เกื้อกูลทางด้านการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชน

4) ด้านการเผยแผ่ใช้หลักสัพพริสนธรรม 7 การมีส่วนร่วมของสื่อสารมวลชนหรือผู้เชี่ยวชาญเทคโนโลยีที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีดิจิทัล และการสื่อสารมวลชน เข้ามาช่วยในการปรับรูปแบบการเผยแผ่ให้สอดคล้องกับยุคสมัย (กาลัญญุตตา) ภายใต้การกำกับดูแลเนื้อหาสาระโดยพระสงฆ์

5) ด้านการสาธารณูปการ ใช้หลักภวนา 4 ด้วยการทำให้สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เกื้อกูล ช่วยสนับสนุนให้ได้ผลดี โดยการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งพระสงฆ์และฆราวาสเข้ามามีบทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดการศาสนสมบัติ วิศวกรรม ด้านกฎหมาย เข้ามาดูแลการก่อสร้างบำรุงรักษาศาสนสถาน และจัดทำบัญชีที่ตรวจสอบได้อย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาจรัญ ฐิริโกวิท (พรมเลิศ), (2562) กล่าวว่า

หลักภาวนา เป็นการทำให้เจริญขึ้น ทำให้ดีขึ้น มีการพัฒนากาย การพัฒนาสังคม การพัฒนาจิตใจและการพัฒนาปัญญา

6) ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ใช้หลักสาราณียธรรม 6 โดยการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ดำเนินการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ประชาชนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูอุดมธรรมมงคล (ทองดี จันทวนโณ), (2567) กล่าวว่า ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ใช้หลักสาราณียธรรมเข้ามาบูรณาการ เป็นการสงเคราะห์ที่ให้ความช่วยเหลือต่อสาธารณสุขอันแสดงให้เห็นถึงการมีอหยาศัยมิตรไมตรีที่ดีต่อกัน

3. การพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์แบบการมีส่วนร่วมตามหลักพุทธบูรณาการของ คณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม โดยการพัฒนาแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ควรเป็นรูปแบบลูกผสมเชิงบูรณาการ ที่มุ่งเน้นการปฏิรูปทั้งในเชิงโครงสร้าง (Structural Reform) และเชิงจริยธรรม เพื่อให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ด้วยการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน แบ่งเป็น 4 ขั้นตอนได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา โดยการค้นหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดจากการบริหารกิจการคณะสงฆ์ร่วมกัน 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล นำข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ มาร่วมใช้ในการวางแผน 3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การเข้าร่วมในการบริหาร และการประสานความร่วมมือ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ โกวิท พวงงาม, (2545) กล่าวว่า กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน และ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน โดยการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายทั้งพระสงฆ์ผู้ได้บังคับบัญชา ราชการ ผู้นำชุมชนท้องถิ่น พร้อมทั้งประชาชน เข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ทั้ง 6 ด้าน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์อย่างมีส่วนร่วม โดยสาระสำคัญคือ

1) การเปลี่ยนฐานคิดจากอำนาจสู่หลักพุทธธรรม โดยถือเป็นการเปลี่ยนจากการใช้อำนาจตามกฎหมายหรือระบบอาวุโสไปสู่การใช้กระบวนการปรึกษาหารือแบบมีส่วนร่วมด้วยการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรม 7 เพื่อส่งเสริมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครอง ที่ยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นบรรทัดฐานสูงสุด ซึ่งเป็นรากฐานของความชอบธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของจังหวัดสมุทรสงคราม

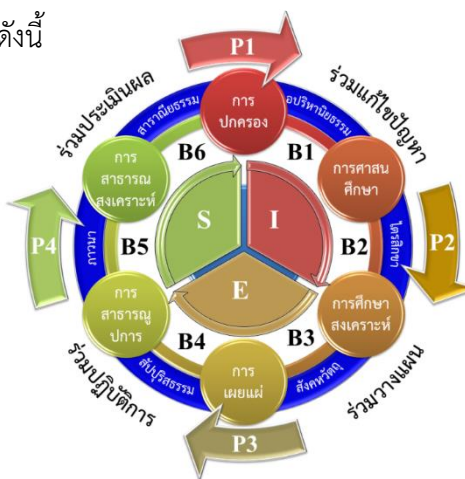
2) การบูรณาการบุคคลเข้าเป็นพันธมิตรเชิงกลยุทธ์ โดยเป็นการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนในการบริหารและการตัดสินใจของคณะสงฆ์ และการพัฒนาวัฒนธรรมทางสังคม ด้วยการใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อส่งเสริมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และหลักสาราณียธรรม 6 เพื่อส่งเสริมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ การสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนที่มีความรู้ความสามารถใน

ด้านเทคโนโลยี การเงิน การบริหาร เป็นต้น เพื่อยกระดับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของจังหวัดสมุทรสงคราม

3) การกำกับดูแลตนเองด้วยจริยธรรมและการพัฒนาสมรรถนะ โดยเป็นกระบวนการฝึกฝนตนเองให้มีคุณธรรมจริยธรรม และการมีทัศนคติที่ดี พร้อมทั้งการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความสามารถในด้านต่าง ๆ ด้วยการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขา เพื่อส่งเสริมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษา หลักสูตรปรีชาธรรม 7 เพื่อส่งเสริมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ และหลักภavana 4 เพื่อส่งเสริมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณูปการ ทั้งนี้ ยังช่วยสร้างระบบตรวจสอบภายในเชิงจริยธรรมให้แก่คณะสงฆ์ทำให้เกิดความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือ อันเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามหลักพุทธธรรม สิ่งที่ค้นพบจากงานวิจัย คือ การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมที่พึงประสงค์ร่วมกับหลักพุทธธรรมควรเป็นรูปแบบลูกผสมเชิงบูรณาการ (Integrated Hybrid Model) ที่มุ่งเน้นการปฏิรูปทั้งในเชิงโครงสร้าง (Structural Reform) และเชิงจริยธรรม (Ethical Reinforcement) ในรูปแบบของ SIE-6B-4P Model สามารถแสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม

ตามหลักพุทธธรรม (SIE-6B-4P Model)

ที่มา: คณะผู้วิจัย

จากแผนภาพองค์ความรู้จากการวิจัย “การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามหลักพุทธธรรม” โดยสรุปเป็นรูปแบบ SIE-6B-4P Model ผู้วิจัยขออธิบายดังนี้ S : Shifting from Power-Based to Buddhist Principles คือ การเปลี่ยนฐานคิดเชิงอำนาจสู่หลักพุทธธรรม

โดยมีแนวคิดหลักในการปฏิรูปโครงสร้างเชิงอำนาจ ด้วยการปรับเปลี่ยนจากการใช้อำนาจตามกฎหมายหรือระบบอาวุโสไปสู่การใช้กระบวนการปรึกษาหารือแบบมีส่วนร่วม

I : Integrating Laypeople as Strategic Partners คือ การบูรณาการบุคคลเป็นพันธมิตรเชิง กลยุทธ์ โดยมีแนวคิดหลัก 2 ประการ ได้แก่ 1) ในการสร้างความร่วมมือและเครือข่าย ด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีความรู้ความสามารถเข้ามามีบทบาทอย่างสร้างสรรค์ 2) การสร้างความสัมพันธ์เพื่อประโยชน์สุขและการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

E : Ethical Self-Regulation and Competency Development คือ การกำกับดูแลตนเองด้วย จริยธรรมและการพัฒนาสมรรถนะ โดยมีแนวคิดหลัก 3 ประการ ได้แก่ 1) การฝึกฝนตนเองและพัฒนาความรู้กับการควบคุมเชิงจริยธรรม 2) การบริหารจัดการที่โปร่งใสและทันสมัย โดยมีประชาชนมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลและการตรวจสอบ 3) การเผยแพร่เข้าถึงทันสมัย โดยการปรับรูปแบบการเผยแพร่ให้สอดคล้องกับยุคสมัย เพื่อทำให้เกิดความโปร่งใสและทันสมัย

6B : 6 = กิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน B = Buddhist Principles คือ หลักพุทธธรรมที่นำมาบูรณาการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการปกครอง ใช้หลักอปิธานิยธรรม 7 โดยการประยุกต์ใช้เป็นกลไกสร้างความชอบธรรมในการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าและความสามัคคีของหมู่คณะ ส่งเสริมการรับฟังความคิดเห็นพระสงฆ์ทุกระดับชั้นและประชาชน ในการตัดสินใจที่ยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นบรรทัดฐาน

2) การศาสนศึกษา ใช้หลักไตรสิกขา 3 โดยการประยุกต์ใช้เป็นข้อปฏิบัติในการฝึกอบรม ความรู้ และทักษะ ทำให้เกิดความเข้าใจในสาระธรรมและข้อปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง โดยมีผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและวิธีการสอนให้ทันสมัย โดยไม่ขัดต่อสาระของหลักพระธรรมวินัย

3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 โดยการประยุกต์ใช้เป็นข้อประพฤติปฏิบัติอันเป็นความเอื้ออาทร เกื้อกูล สงเคราะห์ ของภาคประชาสังคมแบบมีส่วนร่วม จัดตั้งกองทุนการศึกษา เพื่อส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร และเยาวชน ทั้งทางโลกและทางธรรม ทำให้เกิดความสัมพันธียึดเหนี่ยวจิตใจกันของบุคคลภายในองค์กรคณะสงฆ์กับหน่วยงาน ชุมชน และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง

4) ด้านการเผยแพร่ ใช้หลักสัปปริสธรรม 7 โดยการประยุกต์ใช้ในการมีส่วนร่วมของผู้เชี่ยวชาญเทคโนโลยีที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและการสื่อสาร เข้ามาช่วยในการปรับรูปแบบการเผยแพร่ให้สอดคล้องกับยุคสมัย สามารถนำหลักธรรมเข้าถึงกลุ่มบุคคลได้ทุกระดับ

5) ด้านการสาธารณูปการ ใช้หลักภาวนา 4 โดยการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทำให้สามารถพัฒนาสภาพแวดล้อมในชุมชนมีความสะอาดเรียบร้อย ความประพฤติของบุคคลมีความดีงาม จิตใจมีความมั่นคง และปัญญามีความรู้ความสามารถที่ดี ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศาสนสมบัติ วิศวกรรม และด้านกฎหมาย เข้ามาช่วยดูแลรักษาศาสนสถาน และจัดทำบัญชีที่ตรวจสอบได้อย่างถูกต้อง

6) ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ใช้หลักสารานุกรม 6 โดยการประยุกต์ใช้ในการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยหรือผู้ยากไร้ ดำเนินการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรม ส่งเสริมสนับสนุนให้คนในชุมชนมีการสงเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และที่สำคัญยังเป็นการสร้างฐานจิตใจการบริหารแบบสามัคคี

4P : การมีส่วนร่วม Participation (4P) คือ กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่

1) Participation in solving problems: การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา โดยการร่วมค้นหาสาเหตุของปัญหา ร่วมตัดสินใจอย่างมีเหตุผล เพื่อแก้ไขปัญหาของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน

2) Participation in planning solutions: การมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยการเข้าร่วมนำเสนอความคิดเห็น ร่วมกำหนดแผนงานการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน

3) Participation in Implementation: การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ โดยการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการประสานขอความร่วมมือในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน

4) Participation in Evaluation : การมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยการติดตามควบคุมตรวจสอบการดำเนินการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน และเป็นการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

ดังนั้น การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามหลักพุทธธรรม ตามรูปแบบ SIE-6B-4P Model ซึ่งเป็นการบริหารแบบผสมเชิงบูรณาการที่มุ่งเน้นการปฏิรูปทั้งในเชิงโครงสร้างและเชิงจริยธรรม เป็นการสร้างสมดุลระหว่างจารีตกับธรรมาภิบาล โดยนำหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน และหลักพุทธธรรมเป็นกลไกเร่งปฏิริยาในการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เพื่อให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสร้างความชอบธรรมในการนำองค์กร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาคสงฆ์ประจำจังหวัด ควรนำองค์ความรู้จากงานวิจัย การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามหลักพุทธธรรม นำมาศึกษาใช้เป็นแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม

2. หน่วยงานภาคสงฆ์ที่เกี่ยวข้อง ควรมีการส่งเสริมผลักดัน กำหนดเป็นนโยบายให้คณะสงฆ์จังหวัดอื่น ๆ มุ่งเน้นการบริหารกิจการคณะสงฆ์แบบมีส่วนร่วมตามกระบวนการการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา การวางแผน การปฏิบัติการ และการประเมินผล

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. การทำคู่มือวิธีการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพุทธธรรม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม
2. การสร้างภาคีเครือข่ายการให้ความร่วมมือทั้งภาคสงฆ์ ภาครัฐ และภาคเอกชน ในการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการการบริหารกิจการคณะสงฆ์แบบมีส่วนร่วมในจังหวัดอื่น ๆ
2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับภาคีเครือข่ายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แบบมีส่วนร่วม

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ปีงบประมาณ 2568 เลขที่สัญญาทุนวิจัย 800758212

เอกสารอ้างอิง

- กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2545). *การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน*. ม.ป.ท.
- พระครูภาวนารัตนวิสุทธิ. (2568, 4 สิงหาคม). เจ้าคณะตำบลคลองเขิน เจ้าอาวาสวัดปากลัด ตำบลคลองเขิน อำเภอมะนังสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม [บทสัมภาษณ์].
- พระครูสมุทรกิตติวัฒน์. (2568, 27 สิงหาคม). เจ้าอาวาสวัดช่องลม ตำบลบ้านปรก อำเภอมะนังสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม [บทสัมภาษณ์].
- พระครูสิริธรรมวิสิฐ (พรสวัสดิ์ ฐิตธมฺโม). (2565). *การบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอมะนังบุรีจังหวัดสุรินทร์* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูอาทรวิริยานุวัตร. (2568, 9 สิงหาคม). รองเจ้าคณะอำเภอมะนัง รองเจ้าอาวาสวัดจุฬามณี ตำบลบางช้าง อำเภอมะนัง จังหวัดสมุทรสงคราม [บทสัมภาษณ์].
- พระครูอุดมธรรมมงคล (ทองดี จันทวนโณ). (2567). *แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้วยหลักพุทธธรรมของพระสังฆาธิการจังหวัดบึงกาฬ* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาจรัญ ภูริโกวิท (พรมเลิศ). (2562). *แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการ* (ดุชนินพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2560). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รศณรงค์ รัตนเสริมพงศ์. (2551). *การบริหารท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์.
- วิรัช ธีรพันธุ์เมธี และทองใบ ธีรานันท์ทางกูร. (2546). *คู่มือพระสังฆาธิการ*. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.
- สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2559). *การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของประชาชน*. กรุงเทพฯ : สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- อรทัย ก๊กผล. (2552). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับผู้ท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : ส เจริญการพิมพ์.
- Cohen, J. M. & Uphoff, N. T. (1977). *Rural Development Participation : Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation*. New York : Cornell University.

แนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามศิลาจารึกหลักที่ 1

พ่อขุนรามคำแหงมหาราช*

GUIDELINES FOR DESIGNING HISTORICAL TOURISM ROUTES INSPIRED BY THE RAMKHAMHAENG INSCRIPTION I OF KING RAMKHAMHAENG THE GREAT

ณัฐพงศ์ วิชัยดิษฐ์

Natthaphong Wichaidit

คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

Faculty of Liberal Arts, North Bangkok University

E-mail : natthaphong.wi@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทเชิงประวัติศาสตร์ของศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช 2) วิเคราะห์วัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิต ความเชื่อ ผ่านศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช และ 3) เสนอแนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ รูปแบบการวิจัยเชิงเอกสาร ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้ศิลาจารึกหลักที่ 1 ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เป็นเอกสารชั้นปฐมภูมิในการศึกษาวิจัย และได้ใช้หนังสือเรื่อง ศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ 1 จารึกพ่อขุนรามคำแหง เป็นเอกสารชั้นทุติยภูมิ นอกจากนี้ ยังได้ศึกษาดำรง บทความวิชาการ บทความวิจัย และเอกสารทางวิชาการจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือในการรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้ยังได้ศึกษาแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และแนวคิดการสร้างเส้นทางท่องเที่ยว เพื่อนำมาเป็นตัวแปรในการศึกษาวิจัย อันจะนำไปสู่การเสนอแนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามรอยศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ใช้เนื้อหาทางประวัติศาสตร์ที่ได้จากศิลาจารึกเป็นฐาน เพื่อแปลงองค์ความรู้สู่การท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่จำเป็นจะต้องอาศัยหลักสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ 1) โครงสร้างของเส้นทางท่องเที่ยว 2) การเล่าเรื่อง 3) การออกแบบธีมของเส้นทางท่องเที่ยว 4) การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว 5) คุณค่าทางการเรียนรู้ และ 6) ผลลัพธ์ของประสบการณ์

คำสำคัญ : แนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยว; การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์; ศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ 1; พ่อขุนรามคำแหงมหาราช

*Received January 30, 2026; Revised March 12, 2026; Accepted April 19, 2026

Abstract

This research article aims to: 1) examine the historical context of Inscription No.1 of King Ramkhamhaeng the Great; 2) analyze the culture based on ways of life and belief systems as reflected in Inscription No. 1 of King Ramkhamhaeng the Great; and 3) propose guidelines for developing historical tourism routes based on Inscription No. 1 of King Ramkhamhaeng the Great. This study adopts a qualitative research approach using documentary research methodology. Inscription No.1 of King Ramkhamhaeng the Great was employed as the primary source, while the book Sukhothai Inscription No.1: The Inscription of King Ramkhamhaeng was used as a secondary source. In addition, textbooks, academic articles, research papers, and other scholarly documents from reliable sources were reviewed to support data collection. Concepts of historical tourism and tourism route development were also examined and employed as key variables in the analysis, leading to the formulation of guidelines for developing historical tourism routes based on Inscription No. 1 of King Ramkhamhaeng the Great.

The research findings indicate that the development of historical tourism routes following Inscription No.1 of King Ramkhamhaeng the Great should be grounded in historical content derived from the inscription as a knowledge base, transforming historical knowledge into tourism experiences. The process of developing historical tourism routes requires six essential components: 1) tourism route structure; 2) storytelling; 3) thematic design of tourism routes; 4) tourist participation; 5) learning value; and 6) experiential outcomes. These components collectively contribute to meaningful and knowledge-based historical tourism experiences.

Keywords : Guidelines for Creating Tourism Routes, Historical Tourism, Sukhothai Inscription I, King Ramkhamhaeng the Great

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยมีบทบาทในการสร้างรายได้และการจ้างงานให้แก่ประเทศ ก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ยังก่อให้เกิดรายได้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจเป็นมูลค่าหลายล้านล้านบาท โดยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เป็นหนึ่งในรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีอัตราการเติบโตอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับการเรียนรู้คุณค่าเชิงพื้นที่และอัตลักษณ์ท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น จังหวัดสุโขทัย ถือเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของประเทศ เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่มีความโดดเด่น และมีเรื่องราว

เชิงประวัติศาสตร์ที่ยาวนานที่ได้สะท้อนผ่านร่องรอยโบราณสถาน ตลอดจนศิลปกรรมต่าง ๆ ที่ยังปรากฏให้เห็นจวบจนปัจจุบัน ซึ่งในปี พ.ศ. 2567 จังหวัดสุโขทัยสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 1.28 ล้านคน และสร้างรายได้หมุนเวียนเข้าสู่พื้นที่ในระดับสูง สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2567)

ทั้งนี้ จังหวัดสุโขทัยเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของชาติไทย เนื่องจากเป็นที่ตั้งของอาณาจักรสุโขทัย ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นราชธานีแห่งแรกของไทย และเป็นศูนย์กลางการพัฒนาอารยธรรมไทย ในด้านการเมือง การปกครอง ศาสนา ศิลปกรรม และภาษา โดยเฉพาะพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมจากองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ในปี พ.ศ. 2534 อันเป็นการตอกย้ำคุณค่าของสุโขทัยในฐานะแหล่งมรดกทางประวัติศาสตร์ระดับสากล และเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สำคัญของประเทศไทย (UNESCO, 1991)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจังหวัดสุโขทัยจะมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์จำนวนมาก ทั้งโบราณสถาน วัด วาอาราม ระบบชลประทานโบราณ รวมไปถึงภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย หากแต่การจัดการเส้นทางท่องเที่ยวในปัจจุบันยังขาดการบูรณาการเชิงเนื้อหาทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ เส้นทางท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังคงเน้นการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวแบบแยกส่วน ส่งผลให้นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์อย่างจำกัด และไม่สามารถเชื่อมโยงเรื่องราวของอาณาจักรสุโขทัยในภาพรวมได้อย่างลึกซึ้ง ทำให้ศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ยังไม่ถูกใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ การสืบค้นรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ของเมืองสุโขทัยเพื่อบูรณาการเนื้อหาทางประวัติศาสตร์เข้ากับการท่องเที่ยว สามารถดำเนินการผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เป็นลายลักษณ์อักษร โดยเฉพาะศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งนับเป็นหลักฐานสำคัญที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง เนื่องจากได้บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการปกครอง วิถีชีวิต เศรษฐกิจ ศาสนา และศิลปวัฒนธรรมของอาณาจักรสุโขทัยไว้อย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังมีการกล่าวถึงสถานที่สำคัญในอดีต เช่น วัดวาอาราม พื้นที่ชุมชน และระบบชลประทาน ซึ่งสามารถนำมาเชื่อมโยงกับแหล่งโบราณคดีในปัจจุบันได้อย่างมีนัยสำคัญ การนำศิลาจารึกหลักที่ 1 มาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ จึงเป็นแนวทางที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ได้อย่างมีมิติ มีคุณค่าทางวิชาการ และสามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่น่าจดจำให้แก่นักท่องเที่ยว (กรมศิลปากร, 2565)

จากบริบทของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย ศักยภาพด้านประวัติศาสตร์และมรดกโลกของจังหวัดสุโขทัย ตลอดจนปัญหาการจัดการเส้นทางท่องเที่ยวที่ยังขาดการบูรณาการเชิงเนื้อหา ประกอบกับคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษา “แนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช” เพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สร้างประสบการณ์การเรียนรู้เชิงลึกแก่ผู้มาเยือน อันจะนำไปสู่แนวคิดการท่องเที่ยวที่เปี่ยมไปด้วยความหมาย (Meaningful Travel) และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของจังหวัดสุโขทัยให้

มีความยั่งยืนทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และวิชาการ ตลอดจนเป็นข้อมูลตั้งต้นสำหรับการศึกษาวิจัยและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทเชิงประวัติศาสตร์ของตลาดหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช
2. เพื่อวิเคราะห์วัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิต ความเชื่อ ผ่านตลาดหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามตลาดหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามตลาดหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช” เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมุ่งศึกษาข้อมูลจากเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์ งานวิจัย และเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ เพื่อสร้างแนวทางในการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามตลาดหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช นำไปสู่การนำผลวิจัยไปพัฒนาอย่างมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน เพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามระเบียบวิธีการวิจัยจึงลำดับระเบียบวิธีวิจัยโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แหล่งข้อมูลในการศึกษาและวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ข้อมูลปฐมภูมิที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชั้นต้น ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลดั้งเดิมที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับบริบทของการศึกษา โดยประกอบด้วย ตลาดหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งเป็นหลักฐานลายลักษณ์อักษรที่สำคัญ อันสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคม การปกครอง ภูมิศาสตร์ และระบบสาธารณสุขของเมืองสุโขทัยในสมัยพ่อขุนรามคำแหง รวมไปถึงโบราณสถาน และภูมิทัศน์ทางประวัติศาสตร์ภายในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยที่ปรากฏชื่อหรือมีความเชื่อมโยงกับข้อความในตลาดหลักที่ 1 ตลอดจนศึกษาเอกสารชั้นต้นที่จัดทำโดยหน่วยงานด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์ เช่น รายงานการขุดค้น รายงานการสำรวจโบราณสถาน และเอกสารคำอธิบายหลักฐานจากกรมศิลปากร

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ข้อมูลทุติยภูมิที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัย และงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสนับสนุนการตีความข้อมูลปฐมภูมิ โดยประกอบด้วย หนังสือ ตำรา และเอกสารทางวิชาการด้านประวัติศาสตร์สุโขทัย โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม และการจัดการแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม รวมไปถึงบทความวิจัย วิทยานิพนธ์ และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การสร้างและพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ตลอดจนศึกษาเอกสาร นโยบาย และแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและแหล่งมรดกโลก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือในการวิจัย โดยศึกษาเอกสารวิชาการ และจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) คือ แบบบันทึกข้อมูล และแนวทางการวิเคราะห์เอกสาร ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เพื่อใช้ในการรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยได้จัดทำแบบบันทึกขึ้น เพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ครอบคลุมเนื้อหาสำคัญ ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ รวมถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ทั้งนี้ แบบบันทึกข้อมูลดังกล่าวช่วยให้สามารถจัดหมวดหมู่ข้อมูล เปรียบเทียบ และเชื่อมโยงประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างเป็นระบบ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ทั้งจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเสนอแนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช รวมถึงเอกสารด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และการสร้างหรือพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ทั้งจากหนังสือ บทความวิจัย งานวิจัย และเอกสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสนอแนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยการอ่าน วิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจำแนกข้อมูลออกเป็นประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1) เนื้อหาทางประวัติศาสตร์และเหตุการณ์ที่ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช 2) สถานที่ และพื้นที่ ทางประวัติศาสตร์ที่สามารถเชื่อมโยงกับข้อความใน

ศิลาจารึก 3) แนวคิด ทฤษฎี และรูปแบบการสร้างหรือพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และ 4) แนวทางการนำองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการเสนอแนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยว จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาทำการเปรียบเทียบความสอดคล้องและความแตกต่างระหว่างแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อหาความเชื่อมโยงเชิงเหตุผล และสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เชิงระบบ อันนำไปสู่การเสนอแนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ผู้วิจัยได้จัดลำดับการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ซึ่งแบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 บริบทเชิงประวัติศาสตร์ของศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช

บริบทเชิงประวัติศาสตร์ของศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช มีเนื้อหาสาระเชิงประวัติศาสตร์ที่สะท้อนภาพรวมของสังคมสุโขทัยในหลายมิติ ทั้งด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ และภูมิศาสตร์ โดยมีพ่อขุนรามคำแหงมหาราชเป็นศูนย์กลางของการอธิบายบริบทดังกล่าว โดยสามารถจำแนกเป็นประเด็นหลัก ๆ ได้ดังนี้

ในด้านพระราชประวัติ ศิลาจารึกได้บันทึกถึงสายสัมพันธ์ทางครอบครัวและการสืบราชสมบัติของราชวงศ์สุโขทัย ตั้งแต่พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พ่อขุนบานเมือง จนถึงพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งทรงมีบทบาทสำคัญทั้งในฐานะนักรบ ผู้ปกครอง และผู้นำทางศีลธรรม การขึ้นครองราชย์ของพระองค์นำไปสู่ยุคแห่งความมั่นคงและความรุ่งเรืองของกรุงสุโขทัย

ด้านการปกครอง ศิลาจารึกสะท้อนรูปแบบการปกครองแบบ “พ่อปกครองลูก” ซึ่งเน้นความใกล้ชิดระหว่างผู้ปกครองกับปสกนิกร เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงพระมหากษัตริย์โดยตรงเพื่อร้องทุกข์ และแสดงถึงความยุติธรรมในการบริหารบ้านเมือง ควบคู่ไปกับการยึดหลักทศพิธราชธรรม

ด้านเศรษฐกิจและวิถีชีวิต พบว่าสุโขทัยเป็นเมืองที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีทรัพยากรธรรมชาติเอื้อต่อการดำรงชีพและการเกษตร “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” อีกทั้งยังมีเสรีภาพทางการค้า ประชาชนสามารถประกอบอาชีพและค้าขายได้อย่างเสรี มีการตกทอดทรัพย์สินเป็นมรดกแก่ทายาท แสดงถึงโครงสร้างสังคมที่มั่นคงและเป็นธรรม

ด้านภูมิศาสตร์และการจัดการทรัพยากร ศิลาจารึกให้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะพื้นที่ เมือง คูน้ำ กำแพงเมือง แหล่งน้ำ ไร่ พัง และระบบชลประทาน โดยเฉพาะการสร้างเขื่อนสรีดภงส์เพื่อการเกษตร และการใช้น้ำในฤดูแล้ง สะท้อนถึงภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรน้ำและการวางผังเมืองอย่างเป็นระบบ

ด้านศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมของพื้นที่ ศิลาจารึกแสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาแบบลังกา วงศ์ ควบคู่กับความเชื่อดั้งเดิมเรื่องผีป่า ผีเขา และเทวดาอารักษ์ การอยู่ร่วมกันของความเชื่อทั้งสองระบบสะท้อน โลกทัศน์ของสังคมสุโขทัยที่หลอมรวมศาสนาและความเชื่อพื้นถิ่นเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน นอกจากนี้ยังปรากฏ ขนบธรรมเนียมประเพณีสำคัญ เช่น การเผาเทียนเล่นไฟ การทอดกฐิน และการถือศีลในช่วงเข้าพรรษา

ท้ายที่สุด ศิลาจารึกหลักที่ 1 ยังแสดงถึงความเป็นรัฐที่มีอัตลักษณ์ชัดเจน ผ่านการประดิษฐ์ลายสือไทย การกำหนดขอบเขตอำนาจของอาณาจักร และการสร้างเมืองลูกหลวงอย่างศรีสัชนาลัย อันสะท้อนถึงความเจริญ ทางการเมือง วัฒนธรรม และอารยธรรมของกรุงสุโขทัยในฐานะรัฐต้นแบบของสังคมไทยในระยะแรกเริ่ม

ตอนที่ 2 วัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิต ความเชื่อ ผ่านศิลปาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช

วัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิต ความเชื่อ ผ่านศิลปาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช พบว่า ศิลา จารึกดังกล่าวเป็นหลักฐานสำคัญที่สะท้อนวัฒนธรรมของสังคมสุโขทัย ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของวิถีชีวิตและความ เชื่ออย่างแนบแน่น วัฒนธรรมดังกล่าวมิได้ดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยว หากแต่เชื่อมโยงกันในทุกมิติของการดำรงชีวิต ของผู้คน และหล่อหลอมให้เกิดลักษณะเฉพาะของสังคมสุโขทัยในฐานะรัฐยุคต้นของไทย โดยจำแนกได้ดังนี้

มิติด้านวิถีชีวิต ศิลาจารึกสะท้อนให้เห็นว่าสังคมสุโขทัยมีรากฐานอยู่บนระบบเกษตรกรรมและการพึ่งพา ธรรมชาติ โดยเฉพาะทรัพยากรน้ำและที่ดินทำกิน ความอุดมสมบูรณ์ที่ปรากฏในถ้อยคำ “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” แสดงถึงความมั่นคงทางอาหารและเศรษฐกิจ ซึ่งนำไปสู่วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล การแบ่งปัน และ ความสัมพันธ์แบบชุมชน นอกจากนี้ การไม่เก็บจังกอบและการเปิดเสรีทางการค้า ยังสะท้อนวัฒนธรรมเศรษฐกิจที่ ให้ความสำคัญกับความเป็นธรรมและเสรีภาพของประชาชน ควบคู่กับวัฒนธรรมครอบครัวและเครือญาติที่ปรากฏ ผ่านการตกทอดทรัพย์สินและมรดกจากรุ่นสู่รุ่น

มิติด้านวัฒนธรรมทางการเมือง ศิลาจารึกแสดงให้เห็นรูปแบบการปกครองแบบพ่อปกครองลูก ซึ่งเป็น ทั้งกลไกทางการเมืองและส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของผู้คน ความใกล้ชิดระหว่างผู้ปกครองกับประชาชน การเปิดโอกาสให้ไพร่ฟ้าสามารถร้องทุกข์ได้โดยตรง สะท้อนถึงวัฒนธรรมการเมืองที่เน้นความเมตตา ความยุติธรรม และความรับผิดชอบ ส่งผลให้เกิดความไว้วางใจและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม

มิติด้านความเชื่อ ศิลาจารึกชี้ให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญในการกำหนด กรอบจริยธรรมและแนวทางการดำเนินชีวิตของชาวสุโขทัย ผ่านการปฏิบัติศาสนกิจ การอุปถัมภ์พระสงฆ์ และการเผยแผ่พระธรรมควบคู่กับการปกครอง ขณะเดียวกัน ความเชื่อดั้งเดิมเรื่องผี เทวดา และพลังเหนือ ธรรมชาติยังคงมีบทบาทในการอธิบายโลกและความมั่นคงของบ้านเมือง โดยผสมผสานกับพระพุทธศาสนา อย่างกลมกลืน ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง

กล่าวโดยสรุป ศิลาจารึกหลักที่ 1 สะท้อนวัฒนธรรมของสังคมสุโขทัยที่ตั้งอยู่บนการพึ่งพาธรรมชาติ การอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล การยึดหลักคุณธรรม และการหลอมรวมความเชื่อหลากหลายระบบเข้าไว้ด้วยกัน

วัฒนธรรมดังกล่าวเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้สังคมสุขุขทัยดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าในประวัติศาสตร์ไทย

ตอนที่ 3 แนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช

จากบริบทเชิงประวัติศาสตร์ของเนื้อหาจากศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช และวัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิตและความเชื่อของสังคมสุขุขทัย ผลการวิเคราะห์ดังกล่าว คือ ฐานในการสังเคราะห์แนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ศิลาจารึกหลักดังกล่าวมีศักยภาพสูงในการเป็นฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เนื่องจากเนื้อหาครอบคลุมทั้งพระราชประวัติ การปกครอง วิถีชีวิต ความเชื่อ ศาสนา และความอุดมสมบูรณ์ของบ้านเมือง ทำให้เป็นประวัติศาสตร์ที่มีชีวิต ซึ่งสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกัน ลักษณะทางกายภาพของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยที่ศักยภาพด้านการดึงดูดใจการท่องเที่ยว และได้รับการยืนยันคุณค่าผ่านการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก

ในด้านศักยภาพในการรองรับทางการท่องเที่ยว อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยมีความพร้อมทั้งด้านพื้นที่ระบบสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวก และกิจกรรมทางการท่องเที่ยว โดยการกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยวช่วยลดความแออัด และเอื้อต่อการจัดการนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม สำหรับการบริหารจัดการ พบว่าอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยดำเนินงานภายใต้กรอบการอนุรักษ์แหล่งมรดกโลกควบคู่กับการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว โดยมีการวางแผนพื้นที่ การควบคุมกิจกรรม และการกระจายตัวของนักท่องเที่ยว เพื่อรักษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์และความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว

ในส่วนของการสร้างเส้นทางท่องเที่ยว สามารถจัดโครงสร้างเส้นทางตามเนื้อหาในศิลาจารึก โดยเชื่อมโยงพื้นที่ด้านการปกครอง ศาสนา เศรษฐกิจ วิถีชีวิต และระบบชลประทาน ผ่านการเล่าเรื่องที่มีศิลาจารึกเป็นแกนหลัก การออกแบบธีมที่สะท้อนอัตลักษณ์สุโขทัย และการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดคุณค่าทางการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และนำไปสู่ประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่เปี่ยมด้วยความหมายและความยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1. บริบทเชิงประวัติศาสตร์ของศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช สะท้อนบริบทเชิงประวัติศาสตร์ของอาณาจักรสุโขทัยอย่างรอบด้าน ครอบคลุมมิติทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ และภูมิศาสตร์ โดยมีพ่อขุนรามคำแหงมหาราชเป็นศูนย์กลางของการอธิบายบริบทดังกล่าว ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า ศิลาจารึกมิได้ทำหน้าที่เพียงบันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ หากแต่เป็นเครื่องมือในการสื่อสารอุดมการณ์และภาพลักษณ์ของรัฐสุโขทัยในฐานะรัฐยุคต้นที่มีความเป็นปึกแผ่นและมีอัตลักษณ์

ชัดเจน ผ่านการนำเสนอบทบาทของพระมหากษัตริย์ในฐานะนักรบ ผู้ปกครอง และผู้นำทางศีลธรรม ซึ่งสะท้อนแนวคิดกษัตริย์นักปกครองโดยธรรม และรูปแบบการปกครองแบบ “พ่อปกครองลูก” ที่เน้นความใกล้ชิด ความเมตตา และความยุติธรรม อันส่งผลต่อความมั่นคงและความไว้วางใจในสังคมสุโขทัย

ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดิเรก ควรสมาคม (2565) ที่ศึกษาประวัติศาสตร์กฎหมายไทย และพบว่าพระมหากษัตริย์ในสมัยสุโขทัยมีฐานะเสมือนพ่อของประชาชน โดยมีความสัมพันธ์เชิงเกื้อกูลระหว่างรัฐกับศาสนา แตกต่างจากแนวคิดตะวันตกที่แยกรัฐออกจากศาสนา นอกจากนี้ ศิลาจารึกหลักที่ 1 ยังสะท้อนโครงสร้างเศรษฐกิจแบบเกษตรกรรมที่มั่นคง ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ การเปิดเสรีทางการค้า และการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สิน ซึ่งแสดงถึงวัฒนธรรมทางเศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนหลักความเป็นธรรมและสิทธิของประชาชน ควบคู่กับการพรรณนาภูมิศาสตร์และการจัดการทรัพยากรอย่างเป็นระบบ อันสะท้อนภูมิปัญญาของรัฐสุโขทัยในการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

องค์ความรู้ที่ปรากฏในศิลาจารึกดังกล่าวสามารถนำมาใช้เป็นฐานสำคัญในการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ได้อย่างมีศักยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชชุดา ให้เจริญ (2565) ที่ศึกษาการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และพบว่า การเชื่อมโยงโบราณสถานเข้ากับกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชุมชน ช่วยเพิ่มคุณค่าและความหมายให้แก่การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์อย่างเป็นรูปธรรม

2. วัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิต ความเชื่อ ผ่านศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช มีลักษณะเป็นวัฒนธรรมแบบองค์รวม โดยวิถีชีวิต ความเชื่อ และการปกครองเชื่อมโยงกันอย่างแนบแน่น มิได้ดำรงอยู่แยกส่วน หากแต่หลอมรวมเป็นกรอบการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมสุโขทัย วัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิตตั้งอยู่บนการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและระบบเศรษฐกิจเกษตรกรรมเป็นหลัก ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรเอื้อต่อการดำรงชีวิตและก่อให้เกิดวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลในระดับชุมชน ควบคู่กับรูปแบบการปกครองแบบพ่อปกครองลูก ซึ่งเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่เน้นความใกล้ชิด ความเมตตา และความรับผิดชอบของผู้ปกครองต่อประชาชน

ในด้านความเชื่อและศาสนา พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคมสุโขทัย การอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชสะท้อนบทบาทของศาสนาในฐานะศูนย์รวมจิตใจและเครื่องมือสร้างความมั่นคงให้แก่สังคม ขณะเดียวกันยังปรากฏการผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับผี เทวดา และพลังเหนือธรรมชาติอย่างกลมกลืน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พรพรหมทิพยมนตรี (2565) ที่ชี้ให้เห็นว่าความเชื่อดั้งเดิมในสังคมไทยได้ผสมผสานกับศาสนาที่เข้ามาภายหลังในยุคสุโขทัย จนก่อให้เกิดระบบความเชื่อแบบผี-พราหมณ์-พุทธ อันเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โลกทัศน์ดังกล่าวสามารถนำมาใช้เป็นฐานในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์พันธ์ุ พุทธิวิศิษฐ์ และคณะ (2568) ที่พบว่าการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศรัทธาโดยอาศัยกระบวนการ

มีส่วนร่วมของชุมชนและการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว สามารถยกระดับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ วัฒนธรรมประเพณีที่ปรากฏในศิลาจารึก เช่น กิจกรรมการเผาเทียนเล่นไฟ สะท้อนให้เห็นบทบาทของประเพณีในฐานะพื้นที่ทางสังคมที่ส่งเสริมความสามัคคี หล่อหลอมความเป็นชุมชน และนำไปสู่การก่อรูปอัตลักษณ์ร่วมของสังคมสุโขทัย

แนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช จากการวิเคราะห์บริบทเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม พบว่า ศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช มีศักยภาพสูงในการเป็นฐานทรัพยากรสำหรับการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เนื่องจากเนื้อหาครอบคลุมมิติสำคัญของสังคมสุโขทัยอย่างรอบด้าน ทั้งด้านการปกครอง เศรษฐกิจ ศาสนา วิถีชีวิต และภูมิปัญญา ทำให้สามารถพัฒนาเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ การตีความอดีต และการสร้างประสบการณ์ที่มีความหมาย (Meaningful Travel) มากกว่าการท่องเที่ยวเชิงกายภาพเพียงอย่างเดียว

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประพล จิตคติ (2566) ที่ศึกษาการพัฒนาแผนและกิจกรรมการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรเมืองมรดกโลก ซึ่งพบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมโยงเมืองมรดกโลกควรดำเนินการอย่างเป็นระบบผ่านการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาเส้นทางคมนาคม การสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านกิจกรรม การเพิ่มขีดความสามารถด้านการบริหารจัดการ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ขณะที่ ประสพชัย พสุนนท์ และคณะ (2567) ชี้ให้เห็นว่า ความโดดเด่นด้านความเป็นเมืองประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมที่คงความเป็นของแท้ จะส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางของนักท่องเที่ยว โดยจำเป็นต้องเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ประวัติศาสตร์ควบคู่กันไป นอกจากนี้ ขวัญฤทัย เดชทองคำ (2566) ยังเสนอว่าการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนต้องอาศัยการบริหารจัดการองค์ประกอบทางกายภาพ การพัฒนาบุคลากร การส่งเสริมกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ การสื่อสารการตลาด และความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

สำหรับบริบทของเมืองเก่าสุโขทัย การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์จำเป็นต้องคำนึงถึงทั้งสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวและศักยภาพในการรองรับ โดยศิลาจารึกหลักที่ 1 และบริบททางประวัติศาสตร์ของอาณาจักรสุโขทัยสะท้อนคุณค่าทางประวัติศาสตร์และการเรียนรู้ที่สามารถถ่ายทอดเป็นเนื้อหาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สร้างความประทับใจแก่ผู้มาเยือน ขณะเดียวกัน อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ยังมีความพร้อมด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ทั้งโบราณสถาน ระบบผังเมืองโบราณ ภูมิทัศน์ และโครงสร้างพื้นฐาน รวมถึงการบริหารจัดการพื้นที่ภายใต้การอนุรักษ์แหล่งมรดกโลก ซึ่งมุ่งเน้นความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ คมศิลป์ อาจวิชัย, อานูภูมิ มณเฑียร และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงศ์ (2567) ที่ชี้ว่าการบริหารจัดการอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยต้องดำเนินการตามหลักการของกรมศิลปากรอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านนโยบาย การวางแผน องค์การ บุคลากร การประสานงาน และการบริหารงบประมาณ

ในส่วนของการบูรณาการการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ สามารถจัดโครงสร้างเส้นทางตามเนื้อหาในศิลาจารึกหลักที่ 1 โดยเชื่อมโยงพื้นที่สำคัญด้านการปกครอง ศาสนา เศรษฐกิจ วิถีชีวิต และระบบชลประทาน ผ่านการเล่าเรื่องที่มีศิลาจารึกเป็นแกนหลัก การออกแบบธีมที่สะท้อนอัตลักษณ์สุโขทัย และการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว กระบวนการดังกล่าวประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ 1) โครงสร้างของเส้นทางท่องเที่ยว 2) การเล่าเรื่อง 3) การออกแบบธีมของเส้นทางท่องเที่ยว 4) การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว 5) คุณค่าทางการเรียนรู้ และ 6) ผลลัพธ์ของประสบการณ์

ผลลัพธ์ของการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวในลักษณะนี้จะนำไปสู่การสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่เปี่ยมด้วยความหมาย ซึ่งช่วยเสริมสร้างทั้งความรู้ ความเข้าใจ และความซาบซึ้งในคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพื้นที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีดา นัคนเร และคณะ (2566) ที่ศึกษาการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเมืองแห่งการเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งพบว่า การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมควรคำนึงถึงฐานทรัพยากรการท่องเที่ยว กิจกรรมการเรียนรู้ การจัดการ และการมีส่วนร่วม โดยยึดหลักประวัติศาสตร์เรื่องเล่า วิถีชีวิตชุมชน อาหาร และสถาปัตยกรรมเป็นแกนสำคัญ ในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ทางการท่องเที่ยว

องค์ความรู้จากการวิจัย

ศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช มิได้เป็นเพียงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ หากแต่สามารถใช้เป็นฐานสำคัญในการกำหนดแนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ได้อย่างเป็นระบบ โดยการบูรณาการแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และแนวความคิดการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน ให้ตั้งอยู่บนฐานของข้อมูลที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ คือ ศิลาจารึกหลักที่ 1 ทำให้เกิดแนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวที่ครอบคลุมทั้งมิติของทรัพยากร เนื้อหา การจัดการ และประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนทั้งในระดับพื้นที่ และระดับอุตสาหกรรมต่อไป

การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงโครงสร้างของพื้นที่ การเล่าเรื่อง และประสบการณ์การเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวตามศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช อย่างเป็นระบบและมีความหมาย ดังภาพประกอบที่ 1

ภาพประกอบที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัย
ที่มา : ผู้วิจัย (2568)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมควรบูรณาการศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราชเข้าเป็นแกนหลักของนโยบายการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวจากการชมโบราณสถานไปสู่การเรียนรู้ และการท่องเที่ยวที่เปี่ยมไปด้วยความหมาย (Meaningful Travel)

2. ควรกำหนดนโยบายส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการเรียนรู้ (Creative and Learning-based Tourism) ในแหล่งมรดกโลก โดยใช้เรื่องเล่าที่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์รองรับเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดคุณค่าและอัตลักษณ์ของพื้นที่

3. ภาครัฐควรสนับสนุนการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่เน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น ในฐานะผู้ร่วมสร้างประสบการณ์ ไม่ใช่เพียงผู้รับบริการ เพื่อให้การท่องเที่ยวสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในระยะยาว

4. ควรกำหนดกรอบนโยบายด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับการกระจายตัวของนักท่องเที่ยว และการควบคุมผลกระทบต่อโบราณสถาน ควบคู่กับการพัฒนาเนื้อหาเชิงคุณภาพ เพื่อรักษาคุณค่าโดดเด่นสากลของแหล่งมรดกโลกสุโขทัย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ผู้บริหารและผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการออกแบบ เส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามเนื้อหาในศิลาจารึกหลักที่ 1 โดยจัดลำดับเส้นทางให้สอดคล้องกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ตั้งแต่พระราชประวัติ การปกครอง วิถีชีวิต ความเชื่อ และภูมิปัญญาของสังคมสุโขทัย

2. ควรพัฒนารูปแบบ การเล่าเรื่องเชิงตีความ (Interpretive Storytelling) ที่เชื่อมโยงข้อความจากศิลาจารึกกับโบราณสถานจริง เพื่อเพิ่มอรรถรส ความน่าเชื่อถือ และความเข้าใจเชิงลึกให้แก่นักท่องเที่ยว

3. ผู้เกี่ยวข้องควรออกแบบกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ เช่น การจำลองสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ หรือกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ เพื่อเปลี่ยนบทบาทของนักท่องเที่ยวจากผู้รับข้อมูลเป็นผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้

4. ควรพัฒนาเครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้ เช่น สื่อดิจิทัล แอปพลิเคชัน หรือสื่อความหมายภายในพื้นที่ ที่อธิบายเนื้อหาศิลาจารึกควบคู่กับสถานที่จริง เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายด้านวัย ภาษา และความสนใจ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงประจักษ์เกี่ยวกับ ผลลัพธ์ของประสบการณ์นักท่องเที่ยว ที่เข้าร่วมเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามศิลาจารึกหลักที่ 1 โดยวัดระดับความรู้ ความเข้าใจ ความซาบซึ้ง และความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรม

2. การวิจัยในอนาคตอาจขยายกรอบการศึกษาไปสู่ การเปรียบเทียบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ที่พัฒนาจากหลักฐานประเภทอื่น เช่น เอกสารโบราณ โบราณวัตถุ หรือตำนานท้องถิ่น เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างรอบด้าน

3. ควรศึกษาบทบาทของ เทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อเสมือนจริง (AR/VR) ในการเสริมสร้างการเล่าเรื่องและประสบการณ์การเรียนรู้ในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจและรองรับนักท่องเที่ยวในยุคดิจิทัล

4. ควรมีการศึกษามิติของ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการเป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องเล่าและจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นกับชุมชนในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2565). *คิลานุกรมพจนานุกรมคำแห่งมหาราช*. สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2567). *รายงานสถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศ ปี พ.ศ. 2567*. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

ขวัญฤทัย เดชทองคำ. (2566). การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเชิงสร้างสรรค์สู่ความยั่งยืน กรณีศึกษา: ชุมชนริมน้ำเจ้าพระยา บ้านเกาะเกิด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารวิชาการอยุธยาศึกษา*, 15(2), 65-79.

คมศิลป์ อาจวิชัย, อานูม มณเฑียร และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงศ์. (2567). อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย : การบริหารจัดการพื้นที่อย่างยั่งยืน. *วารสารการพัฒนาการเรียนรู้สมัยใหม่*, 9(6), 393-408.

ดิเรก ควรสมาคม. (2565). ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย : ศึกษาอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธกับการเมืองการปกครองสมัยสุโขทัยและอยุธยา. *วารสารนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*, 6(1), 143-162.

ประพล จิตคดี. (2566). การพัฒนาแผนและกิจกรรมการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรเมืองมรดกโลก. *วารสารศิลปการจัดการ*, 7(4), 1374-1394.

ประสพชัย พสุนนท์, ธีระวัฒน์ จันทิก, มนัสสินี บุญมีศรีสง่า, ปริญญ์ หุ่นโพธิ์, ธงชัย ทองมา, สุรภัทร์ พิไชยแพทย และกนกอร เนตรชู. (2567). การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรีที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมเพื่อยกระดับจังหวัดเพชรบุรีสู่เมืองสร้างสรรค์. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 16(1), 182-199.

ปรีดา นัคร, ลดาวัลย์ แก้วสินวล, สุภาวดี พรหมมา, ศรินันท์ พันธรักษ์, พรศิลป์ บัวงาม และปัญญวีร์ ศรีรัตน์. (2566). การพัฒนาเส้นทางในกิจกรรมการท่องเที่ยวเมืองแห่งการเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรม นครศรีธรรมราช. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 18(2), 310-326.

พงษ์พันธ์ พุทธิวิศิษฐ์, พีรภัทร สงวนศิลป์, ขวัญ แสงศิริ และอรรถพล รอดแก้ว. (2568). แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศรัทธา โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท่าชัย-ศรีสังขาลย์. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 7(3), 229-243.

- พรพรม ทิพยมนตรี. (2565). เหตุผลของความเชื่อในสังคมไทย : ร่องรอยจากจารึกสุโขทัย. *วารสารมหาจุฬาริชาการ*, 9(2), 141–153.
- วิชชุดา ให้เจริญ. (2565). การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารศิลปศาสตร์ มทร.กรุงเทพ*, 4(2), 106–120.
- UNESCO. (1991). *Historic Town of Sukhothai and Associated Historic Towns*. UNESCO World Heritage Centre.

พุทธวิธีเพื่อการพัฒนาบุคลากรจัดการด้านความปลอดภัย
ในการขนส่ง (TSM) ในเขตจังหวัดราชบุรี*

THE BUDDHIST METHODS FOR TRANSPORT SAFETY MANAGEMENT (TSM)
DEVELOPMENT IN RATCHABURI PROVINCE

มนตรี วรภัทรทรัพย์, วรวุฒิ มุลตรีอุตร

Montree Worapattharasap, Worawuth Multri-utr

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Ratchaburi Buddhist College

E-mail : papamontree@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษารูปแบบพื้นฐานการอบรมบุคลากรจัดการด้านความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) ในเขตจังหวัดราชบุรี 2. เพื่อศึกษากระบวนการในการพัฒนาการอบรมบุคลากรจัดการด้านความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) ในเขตจังหวัดราชบุรี 3. เพื่อนำเสนอพุทธวิธีในการพัฒนาการอบรมบุคลากรจัดการด้านความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) ในเขตจังหวัดราชบุรี การศึกษาวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 12 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 9 รูปหรือคน

ผลการวิจัยพบว่า 1. รูปแบบพื้นฐานการอบรมบุคลากรจัดการด้านความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) ในเขตจังหวัดราชบุรี ยึดตามกรอบมาตรฐานของกรมการขนส่งทางบก โดยมีเนื้อหาครอบคลุมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ แบ่งเป็น 8 ด้านสำคัญ ได้แก่ ความปลอดภัยในการขนส่ง กฎหมาย การบำรุงรักษารถ การจัดการพนักงานขับรถ การวางแผนเดินทาง ความรู้ด้านการขนส่ง การจัดการเหตุฉุกเฉิน และการวิเคราะห์อุบัติเหตุ 2. กระบวนการพัฒนาการอบรมมีลักษณะเป็นการเรียนรู้เชิงระบบแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ การบรรยาย การฝึกปฏิบัติ การจำลองเหตุการณ์ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการประเมินเพื่อพัฒนาหลักสูตร และ 3. การบูรณาการหลักสัปปุริสธรรม 7 เข้ากับกระบวนการอบรม เพื่อเป็นแนวทางพุทธวิธีในการพัฒนาผู้ปฏิบัติงานให้มีทั้งความรู้ และวิจารณญาณในการทำงาน ได้แก่ อัมมัญญตา (การรู้จักเหตุ) อัตถัญญตา (การรู้จักผล) อตตัญญตา (การรู้จักตน) มัตตัญญตา (การรู้จักประมาณ) กาลัญญตา (การรู้จักกาล) ปริสสัญญตา (การรู้จักชุมชน) และปุคคลัญญตา (การรู้จักบุคคล) ซึ่งช่วยเสริมสร้างศักยภาพในการปฏิบัติงานด้านความปลอดภัยในการขนส่งได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

*Received February 16, 2026; Revised April 16, 2026; Accepted May 3, 2026

คำสำคัญ : สัปปุริสธรรม 7; การพัฒนา; บุคลากรจัดการความปลอดภัย (TSM); การบริหารความปลอดภัย
ในการขนส่ง

Abstract

This research article aims 1. To examine the fundamental training model for Transportation Safety Management (TSM) personnel in Ratchaburi Province 2. To investigate the developmental process of TSM personnel training in the same area and 3. To propose a Buddhist-based approach for the development of TSM personnel training in Ratchaburi Province. This is qualitative research design, employing in-depth interviews and focus group discussions. The study involved 12 key informants, and the focus group discussion included 9 participants.

The research findings revealed that: 1. The fundamental training model for Transport Safety Management (TSM) personnel in Ratchaburi Province is based on the standard framework of the Department of Land Transport. The training content covers both theoretical and practical components, divided into eight key areas: transport safety, laws and regulations, vehicle maintenance, driver management, route planning, transportation knowledge, emergency management, and accident analysis. 2. The training development process is characterized by a systematic and participatory learning approach, consisting of five stages: lectures, practical training, simulation exercises, experience sharing, and evaluation for curriculum improvement. 3. The integration of the Seven Sappurisa Dhamma (virtues of a good person) into the training process serves as a Buddhist approach to developing personnel with both knowledge and sound judgment in their work. These include: knowing the causes (Dhammanyuta), knowing the results (Atthanyuta), knowing oneself (Attanyuta), knowing moderation (Mattanyuta), knowing the proper time (Kalanyuta), knowing the community (Parisanyuta), and knowing individuals (Puggalanyuta). This integration enhances the effectiveness of transport safety management practices.

Keywords : Seven Sappurisa Dhamma; Development; Transport Safety Manager (TSM) Personnel;
Transport Safety Management

บทนำ

ปัญหาอุบัติเหตุทางถนนยังคงเป็นประเด็นสำคัญของสังคมไทย เนื่องจากก่อให้เกิดความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สินอย่างต่อเนื่อง ข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐสะท้อนว่าหนึ่งในสาเหตุสำคัญคือการขาดความรู้และทักษะด้านการบริหารความเสี่ยงของบุคลากรในภาคการขนส่ง รวมถึงการจัดการความปลอดภัยที่ยังไม่เป็นระบบ (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2565) ด้วยเหตุนี้ กรมการขนส่งทางบกจึงกำหนดให้ผู้ประกอบการต้องมีบุคลากรจัดการด้านความปลอดภัยในการขนส่ง เพื่อกำกับและยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยอย่างจริงจัง (กรมการขนส่งทางบก, 2564) อย่างไรก็ตาม บุคลากรดังกล่าวยังจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านการจัดการเหตุฉุกเฉินและการใช้เทคโนโลยีความปลอดภัย (กรมการขนส่งทางบก, 2565)

จังหวัดราชบุรีเป็นพื้นที่สำคัญด้านการคมนาคมของภาคตะวันตก เป็นเส้นทางเชื่อมต่อหลักและมีปริมาณการขนส่งสินค้าและผู้โดยสารจำนวนมาก (มูลนิธิไทยโรดส์, 2566) แม้จะมีบทบาททางเศรษฐกิจสูง แต่สถานการณ์อุบัติเหตุในพื้นที่ยังคงน่ากังวล โดยเกี่ยวข้องกับข้อจำกัดด้านทักษะบุคลากร การบังคับใช้กฎหมาย และการใช้เทคโนโลยีความปลอดภัยที่ยังไม่ทั่วถึง (ศูนย์วิชาการเพื่อความปลอดภัยทางถนน, 2564) อีกทั้งการอบรมในบางหน่วยงานยังขาดความต่อเนื่อง (กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน, 2565) จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้มีพื้นฐานแนวคิดหลักคือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ ซึ่งมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม การวิเคราะห์สถานการณ์จริง และการสะท้อนผลการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ยั่งยืน ควบคู่กับกรอบกฎหมายและมาตรฐานความปลอดภัยในการขนส่งของภาครัฐ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำหลักสัปปุริสธรรม 7 ตามพระไตรปิฎก ได้แก่ อัมมัญญตา อัตถัญญตา อุตตัญญตา มัตตัญญตา กาลัญญตา ปริสสัญญตา และปุคคลัญญตา มาเป็นกรอบแนวคิดเชิงพุทธบูรณาการในการพัฒนาคุณลักษณะภายในของผู้จัดการความปลอดภัย (พระมหาจตุรงค์ อคฺคมโมและคณะ, 2564) ซึ่งหลักธรรมดังกล่าวมุ่งเน้นการรู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้ชุมชน และรู้บุคคล อันเป็นคุณธรรมพื้นฐานของผู้ปฏิบัติงานที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม การบูรณาการหลักธรรมกับแนวคิดการบริหารสมัยใหม่จึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาบุคลากรให้มีทั้งสมรรถนะทางวิชาชีพและคุณธรรมจริยธรรม

จากบริบทปัญหาอุบัติเหตุทางถนนของประเทศ และข้อจำกัดด้านความรู้ ทักษะ ตลอดจนกระบวนการพัฒนาบุคลากรจัดการความปลอดภัยในการขนส่งในจังหวัดราชบุรีที่ยังขาดความเป็นระบบและความต่อเนื่อง ประกอบกับความจำเป็นในการปฏิบัติให้สอดคล้องตามกรอบกฎหมายและมาตรฐานของภาครัฐ จึงเห็นได้ชัดว่าการอบรมบุคลากร TSM ในพื้นที่ยังต้องการรูปแบบและกระบวนการพัฒนาที่ชัดเจน เหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทจริงของจังหวัด ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษารูปแบบพื้นฐานและกระบวนการพัฒนาการอบรมบุคลากรจัดการด้านความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) ในจังหวัดราชบุรี พร้อมทั้งเสนอแนวทางบูรณาการหลักสัปปุริสธรรม 7 เพื่อเสริมสร้างทั้งสมรรถนะทางวิชาชีพและคุณธรรมในการปฏิบัติงาน อันนำไปสู่การกำหนด

คำถามวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบ กระบวนการ และแนวทางพัฒนาที่เหมาะสม และเพื่อยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยในการขนส่งของจังหวัดราชบุรีให้สอดคล้องกับสภาพการปฏิบัติงานจริงในพื้นที่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบพื้นฐานการอบรบบุคลากรจัดการด้านความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) ในเขตจังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษากระบวนการในการพัฒนาการอบรบบุคลากรจัดการด้านความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) ในเขตจังหวัดราชบุรี
3. เพื่อนำเสนอพุทธวิธีในการพัฒนาการอบรบบุคลากรจัดการด้านความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) ในเขตจังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง พุทธวิธีเพื่อการพัฒนาบุคลากรจัดการด้านความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) ในเขตจังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยและนำเสนอตามลำดับต่อไปนี้

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากรเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้แก่ พระสงฆ์ จำนวน 2 รูป นักวิชาการ จำนวน 2 คน หัวหน้าขนส่งจังหวัดราชบุรี หรือผู้แทน จำนวน 1 คน หัวหน้าขนส่งจังหวัดราชบุรี สาขาบ้านโป่ง หรือผู้แทน จำนวน 1 คน หัวหน้าขนส่งจังหวัดราชบุรี สาขาจอมบึง หรือผู้แทน จำนวน 1 คน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ขนส่งจังหวัดราชบุรี หรือผู้แทน จำนวน 1 คน วิทยากรผู้จัดการความปลอดภัยในการขนส่ง จำนวน 1 คนผู้ประกอบการขนส่งในจังหวัดราชบุรี จำนวน 1 คน ผู้จัดการความปลอดภัยในการขนส่ง จำนวน 1 คน และผู้จัดการความปลอดภัยในการขนส่ง จำนวน 1 คน รวม 12 รูปหรือคน

2.2 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนาและวิชาการ ประกอบด้วย พระสงฆ์ จำนวน 2 รูป นักวิชาการ จำนวน 1 คน กลุ่มที่ 2 ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐด้านการขนส่ง ประกอบด้วย ผู้แทนสำนักงานขนส่งจังหวัดราชบุรี จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 3 ผู้แทน

ภาคผู้ประกอบการด้านการขนส่ง ประกอบด้วย ผู้แทนผู้ประกอบการขนส่งในจังหวัดราชบุรี จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 4 ผู้แทนผู้ปฏิบัติงานด้านการจัดการความปลอดภัยในการขนส่ง ประกอบด้วย ผู้แทนผู้จัดการความปลอดภัยในการขนส่งในจังหวัดราชบุรี จำนวน 2 คน รวม 9 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion Form) ซึ่งผู้วิจัยใช้แนวคำถามเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม โดยเน้นการสร้างพุทธรูปเพื่อพัฒนาบุคลากรจัดการด้านความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) ในเขตจังหวัดราชบุรี

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้แบ่งงานการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยออกเป็น 8 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาและสำรวจความเป็นไปได้ และประชุมเตรียมความพร้อมของคณะนักวิจัย

ระยะที่ 2 กำหนดประเด็นกิจกรรม/แนวทาง/แผนงานการวิจัย

ระยะที่ 3 ศึกษาข้อมูลและความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบพื้นฐานการอบรมบุคลากรจัดการด้านความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) ในเขตจังหวัดราชบุรี

ระยะที่ 4 ศึกษาข้อมูลและความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาการอบรมบุคลากรจัดการด้านความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) ในเขตจังหวัดราชบุรี

ระยะที่ 5 ศึกษาข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับนำเสนอพุทธรูปวิธีการพัฒนาการอบรมบุคลากรจัดการด้านความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) ในเขตจังหวัดราชบุรี

ระยะที่ 6 ประเมินผลความคืบหน้าโครงการ

ระยะที่ 7 การวิเคราะห์ผลการศึกษา ผลกระทบจากโครงการวิจัย

ระยะที่ 8 จัดทำรายงานวิจัยเพื่อสื่อบริการความรู้ให้กับพื้นที่

5. การวิเคราะห์ข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ) และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะ วิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบพื้นฐานและกระบวนการพัฒนาการอบรมบุคลากรจัดการความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) ในจังหวัดราชบุรี จากนั้นจัดกลุ่มคำตอบในแต่ละประเด็นสำคัญ และสังเคราะห์สรุปเป็นภาพรวมด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. รูปแบบพื้นฐานการอบรมบุคลากรจัดการด้านความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) ในเขตจังหวัดราชบุรี

1.1 ผลการศึกษารูปแบบพื้นฐานการอบรมบุคลากรจัดการด้านความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) ในเขตจังหวัดราชบุรี พบว่า รูปแบบการอบรมที่ใช้ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน มีการยึดตามกรอบมาตรฐานและแนวทางของกรมการขนส่งทางบกเป็นหลัก เนื้อหาการอบรมครอบคลุมทั้งภาคทฤษฎีและแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านความปลอดภัยในการขนส่ง โดยแบ่งออกเป็น 8 ด้านสำคัญ ได้แก่ 1) ด้านความปลอดภัยในการประกอบการขนส่ง เน้นหลักการควบคุมความปลอดภัยและการลดความเสี่ยงในการดำเนินงาน 2) ด้านกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบการขนส่ง ครอบคลุมข้อกำหนด ใบอนุญาต และบทลงโทษที่เกี่ยวข้อง 3) ด้านการบำรุงรักษาและตรวจสอบสภาพรถ มุ่งเน้นการตรวจความพร้อมของรถและระบบสำคัญก่อนใช้งาน 4) ด้านการจัดการพนักงานขับรถ เน้นการควบคุมพฤติกรรม วินัย และคุณสมบัติของผู้ขับขี่ 5) ด้านการวางแผนและปฏิบัติการเดินรถ เกี่ยวกับการกำหนดเส้นทาง เวลา และการควบคุมการเดินรถ 6) ด้านความรู้ในการขนส่งสินค้าและผู้โดยสาร ครอบคลุมการบรรทุก การจัดการสินค้า และความปลอดภัยของผู้โดยสาร 7) ด้านการจัดการเหตุฉุกเฉิน เน้นขั้นตอนการรับมือและการประสานงานเมื่อเกิดเหตุ และ 8) ด้านการวิเคราะห์และป้องกันอุบัติเหตุ มุ่งเน้นการเก็บข้อมูล วิเคราะห์สาเหตุ และกำหนดมาตรการป้องกัน ทั้งนี้ ในบางส่วนมีการใช้กรณีศึกษาในพื้นที่ประกอบการอบรม เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเข้าใจลักษณะปัญหาและสามารถนำไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานได้ตามแนวทางที่กำหนดในปัจจุบัน

2. กระบวนการในการพัฒนาการอบรมบุคลากรจัดการด้านความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) ในเขตจังหวัดราชบุรี

2.1 ผลการศึกษากระบวนการพัฒนาการอบรมบุคลากรจัดการด้านความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) พบว่า กระบวนการพัฒนาบุคลากรจัดการด้านความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) ในเขตจังหวัดราชบุรี

มีลักษณะเป็นกระบวนการเรียนรู้เชิงระบบที่เน้นการมีส่วนร่วมและการลงมือปฏิบัติจริง (Active Learning) โดยสามารถสังเคราะห์เป็นกระบวนการพัฒนา 5 ขั้นตอน ดังนี้

2.1.1 ขั้นตอนการฝึกอบรมโดยการบรรยาย เป็นขั้นตอนพื้นฐานที่มุ่งเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งและความปลอดภัย โดยดำเนินการผ่านการบรรยายประกอบสื่อ การอธิบายข้อกฎหมายที่สำคัญ การยกตัวอย่างกรณีศึกษา และการวิเคราะห์สถานการณ์จริง เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเข้าใจทั้งหลักการและแนวทางการนำไปใช้ในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ วิทยากรควรเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมซักถาม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และอภิปรายประเด็นปัญหาที่พบในพื้นที่ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจเชิงลึก

2.1.2 ขั้นตอนการฝึกปฏิบัติ เป็นขั้นตอนที่มุ่งพัฒนาทักษะการปฏิบัติงาน โดยจัดกิจกรรมให้ผู้เข้าอบรมได้ลงมือปฏิบัติจริงในสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับงานจริง เช่น การตรวจสอบสภาพรถ การประเมินความเสี่ยงในเส้นทาง การใช้เครื่องมือด้านความปลอดภัย และการปฏิบัติตามขั้นตอนมาตรฐานในการจัดการความปลอดภัย ทั้งนี้ควรมีผู้เชี่ยวชาญหรือวิทยากรคอยให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานของผู้เข้าอบรม

2.1.3 ขั้นตอนการจำลองเหตุการณ์ เป็นขั้นตอนที่เน้นการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จำลอง (Simulation) โดยออกแบบสถานการณ์ที่สะท้อนเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นจริง เช่น อุบัติเหตุทางถนน เหตุฉุกเฉินระหว่างการขนส่ง หรือสถานการณ์ความเสี่ยงในพื้นที่ เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้ฝึกการวิเคราะห์สถานการณ์ การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และการทำงานร่วมกันเป็นทีม ภายใต้ข้อจำกัดด้านเวลาและความกดดัน โดยหลังการจำลองควรมีการสรุปผลและสะท้อนการเรียนรู้ (Reflection) เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเข้าใจจุดแข็งและจุดที่ควรพัฒนา

2.1.4 ขั้นตอนการแลกเปลี่ยนมุมมองและประสบการณ์ เป็นขั้นตอนที่เปิดพื้นที่ให้ผู้เข้าอบรมจากหน่วยงานและบริบทที่แตกต่างกัน ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ แนวปฏิบัติ ปัญหา และอุปสรรคที่พบในการทำงานจริง ผ่านกิจกรรมการอภิปรายกลุ่ม (Focus Group) หรือเวทีเสวนา (Discussion Forum) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและสามารถนำแนวทางที่ดีไปปรับใช้ในบริบทของตนเอง รวมทั้งช่วยสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.1.5 ขั้นตอนการประเมินเพื่อพัฒนาหลักสูตร เป็นขั้นตอนสำคัญที่มุ่งประเมินผลการอบรมทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการอบรม โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลาย เช่น แบบทดสอบ แบบประเมินความพึงพอใจ การสังเกตพฤติกรรม และการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมถึงการติดตามผลการนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานจริง (Follow-up) ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะถูกนำมาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงเนื้อหา วิธีการสอน และรูปแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ เช่น สภาพเส้นทาง จุดเสี่ยง และลักษณะการขนส่งในจังหวัดราชบุรี อันจะช่วยยกระดับประสิทธิภาพของหลักสูตรและการพัฒนาศักยภาพบุคลากรได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. พุทธวิธีการพัฒนาการอบรมบุคลากรจัดการด้านความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) ในเขตจังหวัดราชบุรี

3.1 ผลการนำเสนอพุทธวิธีเพื่อพัฒนาการอบรมบุคลากรจัดการด้านความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า การพัฒนาการอบรมบุคลากรด้านความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) ควรบูรณาการหลักสัปปุริสธรรม 7 เข้ากับกระบวนการอบรม เพื่อเป็นแนวทางพุทธวิธีในการพัฒนาผู้ปฏิบัติงานให้มีทั้งความรู้ ทักษะ คุณธรรม และวิจยารณญาณในการทำงาน ได้แก่ อัมมมัญญตา (การรู้จักเหตุ) อัตถมัญญตา (การรู้จักผล) อัตตมัญญตา (การรู้จักตน) มัตตมัญญตา (การรู้จักประมาณ) กาลมัญญตา (การรู้จักกาล) ปริสัญญมัญญตา (การรู้จักชุมชน) และบุคคลมัญญตา (การรู้จักบุคคล) โดยสามารถเชื่อมโยงเข้ากับกระบวนการอบรมได้อย่างเป็นรูปธรรมใน 5 ขั้นตอน ดังนี้

3.1.1 ขั้นตอนการฝึกอบรมโดยการบรรยาย ส่งผลให้ผู้เข้าอบรมไม่เพียงได้รับความรู้ด้านกฎหมายระเบียบ และข้อบังคับเท่านั้น แต่ยังเข้าใจถึงสาเหตุเบื้องต้นของการกำหนดกฎหมายและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการปฏิบัติหรือฝ่าฝืนกฎหมาย ทำให้สามารถตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลและรอบคอบ โดยสอดคล้องกับหลักธัมมัญญา (การรู้จักเหตุ) และ อัตถัญญา (การรู้จักผล) ซึ่งช่วยให้ผู้เข้าอบรมเข้าใจทั้งที่มาและผลลัพธ์ของการกระทำ หากขาดองค์ความรู้นี้อาจนำไปสู่การตีความกฎหมายคลาดเคลื่อน การตัดสินใจผิดพลาด และเพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุหรือความเสียหาย

3.1.2 ขั้นตอนการฝึกปฏิบัติ ส่งผลให้ผู้เข้าอบรมเกิดทักษะในการทำงานจริง พร้อมทั้งรู้จักศักยภาพข้อจำกัด และบทบาทของตนเอง สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสมและปลอดภัย โดยสอดคล้องกับหลัก อัตถัญญา (การรู้จักตน) และ มัตถัญญา (การรู้จักประมาณ) ซึ่งช่วยให้ผู้เข้าอบรมไม่ปฏิบัติงานเกินขอบเขตหรือประมาท หากขาดองค์ความรู้นี้อาจทำให้เกิดความมั่นใจเกินจริง ปฏิบัติงานไม่เหมาะสม และเพิ่มโอกาสเกิดความผิดพลาดหรืออุบัติเหตุ

3.1.3 ขั้นตอนการจำลองเหตุการณ์ ส่งผลให้ผู้เข้าอบรมสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ ตัดสินใจได้อย่างทันท่วงที และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้ความกดดัน โดยสอดคล้องกับหลัก กาลัญญา (การรู้จักกาล) และ ปริสสัญญา (การรู้จักชุมชน) ซึ่งช่วยให้รู้จักจังหวะเวลาในการตัดสินใจและเข้าใจบทบาทของผู้อื่นในสถานการณ์ หากขาดองค์ความรู้นี้อาจทำให้การตัดสินใจล่าช้า ขาดการประสานงาน และไม่สามารถจัดการเหตุฉุกเฉินได้อย่างเหมาะสม

3.1.4 ขั้นตอนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ส่งผลให้ผู้เข้าอบรมได้รับมุมมองที่หลากหลาย เข้าใจความแตกต่างของบุคคลและบริบทการทำงาน สามารถสื่อสารและทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสอดคล้องกับหลัก บุคคลัญญา (การรู้จักบุคคล) ซึ่งช่วยให้เข้าใจผู้อื่นและปรับตัวในการทำงานร่วมกันได้ดี หากขาดองค์ความรู้นี้อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง การสื่อสารที่คลาดเคลื่อน และการทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ

3.1.5 ขั้นตอนการประเมินเพื่อพัฒนาหลักสูตร ส่งผลให้สามารถวิเคราะห์ทั้งสาเหตุและผลลัพธ์ของการอบรม เพื่อนำไปปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทและสถานการณ์จริงได้อย่างต่อเนื่อง โดยสอดคล้องกับหลัก ธัมมัญญา (การรู้จักเหตุ) และ อัตถัญญา (การรู้จักผล) อีกครั้ง รวมถึงบูรณาการหลักสัปปริสธรรมโดยรวมเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นระบบ หากขาดกระบวนการนี้ อาจทำให้หลักสูตรไม่ทันสมัย ไม่ตอบโจทย์พื้นที่ และไม่สามารถยกระดับสมรรถนะของบุคลากรได้อย่างแท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีเพื่อการพัฒนาบุคลากรจัดการด้านความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) ในเขตจังหวัดราชบุรี” มีประเด็นอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบพื้นฐานการอบรมบุคลากรจัดการด้านความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) จากผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการอบรมบุคลากรด้านความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) ในเขตจังหวัดราชบุรี มีลักษณะเป็นระบบ โดยยึดตามกรอบกฎหมายและมาตรฐานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และมีการนำกรณีศึกษาในพื้นที่มาประกอบการเรียนรู้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาบุคลากรด้านความปลอดภัยจำเป็นต้องเชื่อมโยงองค์ความรู้กับบริบทการปฏิบัติงานจริง เพื่อให้เกิดความเข้าใจเชิงลึกและสามารถนำไปใช้ได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อะกิระ ชิบาซากิ และชลทิศ ดาราวงษ์ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการด้านความปลอดภัยที่มีผลต่อทัศนคติด้านความปลอดภัยของพนักงานขับรถบรรทุกในจังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า การฝึกอบรมที่มีโครงสร้างชัดเจน และเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา ช่วยส่งเสริมทัศนคติด้านความปลอดภัยได้อย่างมีนัยสำคัญ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา แจ่มนคร และสุภัทรชัย สีสะใบ (2568) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ผลการวิจัยพบว่า การเชื่อมโยงองค์ความรู้กับสภาพการทำงานจริงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและลดความเสี่ยง

2. กระบวนการพัฒนาการอบรมบุคลากรด้านความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) จากผลการวิจัยพบว่า กระบวนการพัฒนาการอบรมมีลักษณะเป็นการเรียนรู้เชิงระบบที่เน้นการมีส่วนร่วม (Active Learning) และสามารถสังเคราะห์เป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ การบรรยาย การฝึกปฏิบัติ การจำลองเหตุการณ์ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการประเมินผล ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาบุคลากรที่มีประสิทธิภาพต้องมุ่งเน้นทั้งความรู้ ทักษะ และประสบการณ์จริง เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศ.ดร.จ่านงค์ อติวัฒนสิทธิ และสาคร ธาระที (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาบุคลากรที่มีประสิทธิภาพต้องครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ และควรใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. พุทธวิธีเพื่อการพัฒนาการอบรมบุคลากรด้านความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) จากผลการวิจัยพบว่า การบูรณาการหลักสัปปุริสธรรม 7 เข้ากับกระบวนการอบรม ทำให้การพัฒนาบุคลากรมีความครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ความคิด และจิตสำนึก โดยช่วยเสริมสร้างการคิดเชิงเหตุผล การตัดสินใจอย่างรอบคอบ และความรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาบุคลากรด้านความปลอดภัยอย่างยั่งยืนต้องเน้นทั้ง “สมรรถนะ” และ “คุณธรรม” ควบคู่กัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดลนภา อ่อนละเอียด และพระครูวุฒิชัยการโกศล (2568) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ในการ

บริหารสถานศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักธรรมดังกล่าวมาช่วยทำให้การบริหารงานมีความเป็นระบบ มีเหตุผล และเกิดประสิทธิภาพในการทำงาน อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญช่วย ศิริเกษ และคณะ (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สัปปุริสธรรม 7 กับการบริหารองค์การ” ผลการวิจัยพบว่า หลักธรรมทั้ง 7 สามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการตัดสินใจ การบริหารทรัพยากร และการพัฒนาบุคลากรได้อย่างเป็นรูปธรรม

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง “พุทธวิธีเพื่อการพัฒนาบุคลากรจัดการด้านความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) ในเขตจังหวัดราชบุรี” ผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และการสัมภาษณ์เชิงลึก ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัย

การพัฒนาบุคลากรจัดการด้านความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) ที่มีประสิทธิภาพ ไม่ควรเน้นเพียงการถ่ายทอดความรู้เชิงเทคนิคเท่านั้น แต่จำเป็นต้องบูรณาการ “หลักธรรม” เข้ากับ “กระบวนการเรียนรู้” อย่างสอดคล้องกัน เพื่อพัฒนาทั้งความรู้ ทักษะ และวิถีคิดของผู้ปฏิบัติงานไปพร้อมกัน การจับคู่หลักสัปปุริสธรรม 7 กับกระบวนการพัฒนา 5 ขั้นตอน ทำให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้เชิงลึกและเป็นระบบ กล่าวคือ ในขั้นตอนการฝึกอบรมโดยการบรรยาย ได้เชื่อมโยงกับหลักอัมมัญญตา (การรู้จักเหตุ) และอัตถัญญตา (การรู้จักผล) ช่วยให้ผู้เข้าอบรมไม่เพียงเข้าใจเนื้อหา แต่สามารถวิเคราะห์สาเหตุและผลกระทบของการปฏิบัติงานได้อย่างมีเหตุผล ในขั้นตอนการฝึกปฏิบัติ เชื่อมโยงกับหลักอุตตัญญตา (การรู้จักตน) และมัตตัญญตา (การรู้จักประมาณ) ทำให้ผู้เข้าอบรมตระหนักถึงศักยภาพและข้อจำกัดของตน และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม ไม่ประมาท ในขั้นตอน

การจำลองเหตุการณ์ เชื่อมโยงกับหลักกาลัญญา (การรู้จักกาล) และปริสัญญญา (การรู้จักชุมชน) ส่งเสริมให้ผู้เข้าอบรมสามารถตัดสินใจได้ถูกจังหวะ เข้าใจบริบท และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ขั้นตอนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เชื่อมโยงกับหลักบุคคลัญญา (การรู้จักบุคคล) ช่วยให้เกิดความเข้าใจความแตกต่างของบุคคลและสามารถสื่อสารทำงานร่วมกันได้ดี และในขั้นการประเมินเพื่อพัฒนาหลักสูตร ได้ย้อนกลับไปใช้หลักมัณญญาและอัตัญญาอีกครั้ง เพื่อวิเคราะห์เหตุและผลของการพัฒนา นำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตรอย่างเป็นระบบ การบูรณาการดังกล่าวทำให้กระบวนการพัฒนาองค์ความรู้ของบุคลากรไม่ใช่เพียงการเรียนรู้เพื่อรู้ แต่เป็นการเรียนรู้เพื่อเข้าใจและตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพรอบคอบ และสอดคล้องกับบริบทของงานด้านความปลอดภัยในการขนส่งได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรกำหนดนโยบายให้มีรูปแบบพื้นฐานการอบรมบุคลากรจัดการความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) ที่มีความชัดเจน เป็นระบบ และสอดคล้องกับกฎหมาย มาตรฐาน และบริบทพื้นที่ จังหวัดราชบุรี โดยคำนึงถึงลักษณะเส้นทาง รูปแบบการขนส่ง และความเสี่ยงเฉพาะพื้นที่ เพื่อให้การอบรมสามารถตอบสนองต่อปัญหาความปลอดภัยในการขนส่งได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ
2. สำนักงานขนส่งจังหวัดหรือสถานประกอบการของเอกชนที่จัดการอบรมควรส่งเสริมการนำพุทธิวิธีมาใช้เป็นแนวทางในการอบรมบุคลากรจัดการความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึก ความไม่ประมาท คุณธรรม และความรับผิดชอบต่อความปลอดภัยของสังคม ควบคู่กับการพัฒนาความรู้และทักษะด้านวิชาชีพ อันจะช่วยให้บุคลากรสามารถตัดสินใจและปฏิบัติงานด้านความปลอดภัยได้อย่างมีเหตุผลและรอบคอบ
3. กรมการขนส่งทางบกควรนำพุทธิวิธีพัฒนาการอบรมบุคลากรจัดการความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) ไปบูรณาการในระดับนโยบายและการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นฐานในการออกแบบหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ และการประเมินผล เพื่อให้การพัฒนาบุคลากรด้านความปลอดภัยในการขนส่งเกิดความต่อเนื่อง ยั่งยืน และสามารถลดความเสี่ยงด้านอุบัติเหตุได้ในระยะยาว

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรนำรูปแบบการอบรม TSM ไปใช้พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และทักษะด้านความปลอดภัยในการขนส่งอย่างเป็นระบบ
2. กรมการขนส่งทางบกควรบูรณาการหลักสัปปุริสธรรม 7 ในการอบรม เพื่อเสริมการคิดอย่างมีเหตุผล และจริยธรรมด้านความปลอดภัย
3. ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดการอบรม TSM ให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ เพื่อยกระดับการจัดการความปลอดภัยในการขนส่ง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการนำรูปแบบพุทธวิธีการอบรม TSM ไปใช้ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อพัฒนาบุคลากรและลดความเสี่ยงด้านความปลอดภัยในการขนส่ง
2. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากรด้านความปลอดภัยในการขนส่ง (TSM) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. ควรศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมและผู้เกี่ยวข้องต่อรูปแบบพุทธวิธีการอบรม TSM รวมถึงผลที่เกิดขึ้นต่อพฤติกรรมการทำงานและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงและขยายผลต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมการขนส่งทางบก. (2564). *คู่มือแนวทางการกำกับดูแลความปลอดภัยในการประกอบการขนส่งทางถนน*. กรุงเทพฯ : กรมการขนส่งทางบก.
- กรมการขนส่งทางบก. (2565). *แนวทางการใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับความปลอดภัยในการขนส่งทางถนนของผู้ประกอบการขนส่ง*. กรุงเทพฯ : กรมการขนส่งทางบก.
- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2565). *รายงานสถานการณ์อุบัติเหตุทางถนนของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : กระทรวงมหาดไทย.
- กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน. (2565). *รายงานการพัฒนาทักษะแรงงานด้านความปลอดภัยในการทำงาน*. กรุงเทพฯ : กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน.
- จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ และสาคร ธีระที. (2556). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *บทความวิจัย*. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. หน้า 1-9.
- ดลนภา อ่อนละเอียด และพระครูวุฒิชัยการโกศล. (2568). การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. *วารสารเสถียรวิทยปริทัศน์*, 5(2), 1168-1180.
- บุญช่วย ศิริเกษ, ชิณพงศ์ ศรีจันทร์, พระครูปลัดจักรพล สิริธโร และพิมพ์อร สดเอี่ยม. (2565). สัปปุริสธรรม 7 กับการบริหารองค์การ. *วารสารการพัฒนาการเรียนรู้สมัยใหม่*, 7(8), 369-385.

พระมหาจตุรงค์ อคฺคธมฺโม, พระครูปลัดสุชาตี วตสฺสโต และธนภัทร ดี. (2564). การบริหารบุคลากรตามหลัก
สัปปริสธรรม 7 ในสถานศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น. *วารสารพุทธ
การศึกษาและการวิจัย*, 7(2), 203–212.

มูลนิธิไทยโรดส์. (2566). รายงานสถานการณ์อุบัติเหตุทางถนนของประเทศไทย พ.ศ. 2565–2566.
กรุงเทพฯ : มูลนิธิไทยโรดส์.

ศูนย์วิชาการเพื่อความปลอดภัยทางถนน. (2564). รายงานการวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงการเกิดอุบัติเหตุทางถนน
ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิชาการเพื่อความปลอดภัยทางถนน.

สุกัญญา แจ่มนคร และสุภัทรชัย สีสะใบ. (2568). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*,
8(3), 71–85.

อะกีระ ชิบาคากิ และชลทิศ ดาราวงษ์. (2564). การจัดการด้านความปลอดภัยที่มีผลต่อทัศนคติด้านความ
ปลอดภัยของพนักงานขับรถบรรทุก บริษัทขนส่งในจังหวัดชลบุรี. *วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี*,
17(3), 145–154.

ความสัมพันธ์ของหลักพุทธธรรมกับประสิทธิผลการปฏิบัติงาน
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี*

RELATIONSHIPS BETWEEN THE BUDDHADHAMMA AND WORK EFFECTIVENESS OF
LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS IN SUPHANBURI PROVINCE

วารินทร์ จันทรรัตน์, นรพัชร เสาธงทอง, การ์ณย์ พรหมแก้ว

Warin Jantarat, Norapat SoathongTong, Karan Phromkaew

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: Warin_Jantarat@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประสิทธิผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี 2) เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักอิทธิบาท 4 และ 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 400 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.973 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สถิติสัมพันธ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการวิจัย พบว่า 1) ประสิทธิผลการปฏิบัติงานโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียง ลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านคุณภาพของงาน ด้านระยะเวลา ด้านปริมาณงาน และด้านความคุ้มค่า ตามลำดับ 2) การปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา 3) หลักอิทธิบาท 4 มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าหลักอิทธิบาท 4 ช่วยให้บุคลากรจัดการตนเองและระบบงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่ผลลัพธ์ที่ครอบคลุมทั้งมิติของความเก่งและความดี

คำสำคัญ : หลักพุทธธรรม; ประสิทธิผลการปฏิบัติงาน; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

Objectives of this research were: 1) to study the work effectiveness of local administrative organizations in Suphanburi Province, 2) To study the application of local administrative organizations in Suphanburi Province of the Iddhipaāda, and 3) To study of the relationship between the Iddhipaāda and the work effectiveness of local administrative organizations in Suphanburi Province, This is a quantitative research study. The sample group consists of 400 personnel from local administrative organizations in Suphanburi Province. The tool used to collect the data was a set of questionnaires, a confidence value of 0.984. The data were analyzed using statistical software for social science research to determine the mean, standard deviation, and Pearson's Correlation Coefficient.

The study revealed these results: 1) The Overall work effectiveness was at a high level. Individually, quality of work ranked highest, followed by timeliness, quantity of work, and cost-effectiveness. 2) The application of Iddhipaāda was also at a high level overall, with Chanda (Aspiring) being the highest, followed by Viriya (Effort), Citta (Thoughtfulness), and Vimamsa (Investigation). And 3) Iddhipaāda showed a high-level positive correlation with work effectiveness. This indicates that the Iddhipaāda help personnel manage themselves and their work systems effectively, leading to comprehensive results encompassing both competence and virtue.

Keywords : Buddhhadhamma; Work Effectiveness; Local Administrative Organization

บทนำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ถือเป็นหน่วยงานพื้นฐานที่มีความสำคัญยิ่งในระบอบประชาธิปไตยและการบริหารราชการแผ่นดิน ตามหลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) มีอิสระในการบริหารงานทั้งในด้านการตัดสินใจ การบริหารงานบุคคล และการงบประมาณ ตลอดจนกำหนดนโยบายที่สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของพื้นที่ตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2564) เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด มีบทบาทหน้าที่หลักในการจัดทำบริการสาธารณะเพื่อตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาของท้องถิ่น ตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากรัฐ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.), 2565) โดยปรับบทบาทจากเดิม คือ ผู้ส่งมอบบริการสาธารณะพื้นฐาน สู่การเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่ ที่ต้องเผชิญกับพลวัตความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2567)

ที่ผ่านมามีการส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ได้กำหนดให้มีการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Local Performance Assessment: LPA) ใน 5 ด้าน ได้แก่ การบริหารจัดการ การบริหารงานบุคคลและกิจการสภา การบริหารงานการเงินและการคลัง การบริการสาธารณะ และการธรรมาภิบาล ซึ่งพบว่าคะแนนเฉลี่ยของผลการประเมินในภาพรวมระดับประเทศส่วนใหญ่จะผ่านเกณฑ์ โดยในปี 2567-2568 จังหวัดสุพรรณบุรี มีผลการประเมินอยู่ในเกณฑ์ดีมาก และได้รับรางวัลระดับประเทศบ่อยครั้ง แต่ในรายละเอียดพบว่าด้านการบริการสาธารณะ มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด (ร้อยละ 84.35-85.40) ซึ่งสะท้อนถึงข้อจำกัดในด้านความรวดเร็ว (Timeliness) และปริมาณงาน (Quantity) ที่ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึงและทันท่วงที (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2568) ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่และขนาดเล็ก รวมถึงความกดดันจากการขยายตัวของเมืองและนโยบาย Smart City ที่ทำให้บุคลากรต้องทำงานภายใต้เงื่อนไขที่ซับซ้อนและเร่งด่วนขึ้น (สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี, 2568)

ในมิติของรัฐประศาสนศาสตร์สมัยใหม่ “ประสิทธิผลการปฏิบัติงาน” ไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เพียงแค่การบรรลุเป้าหมายตามตัวชี้วัด (KPIs) เท่านั้น แต่หมายรวมถึงสภาวะที่ปัจเจกบุคคลสามารถแสดงสมรรถนะออกมาได้อย่างเต็มศักยภาพ เพื่อสร้างคุณค่าสาธารณะที่จับต้องได้ (วิเชียร วิทยอุดม, 2565) ซึ่งมุ่งเน้นประสิทธิผล ตามแนวคิดการบรรลุเป้าหมาย (Goal Attainment Approach) ซึ่ง Richard M. Steers (1977) พิจารณาจากองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ด้านคุณภาพของงาน ด้านปริมาณงาน ด้านระยะเวลา และด้านความคุ้มค่า โดยให้ความสำคัญกับความสามารถของบุคคลหรือองค์กรในการดำเนินการกิจให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย โดยพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต) (2564) ได้กล่าวไว้ว่า คุณลักษณะของบุคลากรที่พึงประสงค์ในยุคสมัยใหม่ ประกอบด้วย 1) ด้านฉันทะ (ความรักในงาน) 2) ด้านวิริยะ (ความเพียร) 3) ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) และ 4) ด้านวิมังสา (การใช้ปัญญาไตร่ตรอง) ตามหลักอิทธิบาท 4 หรือคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ เพื่อนำมาใช้เป็นแรงขับเคลื่อนภายในช่วยให้บุคลากรปฏิบัติงานได้บรรลุเป้าหมายขององค์กร จะส่งผลให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณะที่มีประสิทธิภาพทันท่วงที และโปร่งใส สอดคล้องความต้องการของประชาชนได้มากยิ่งขึ้น และเป็นรากฐานสำคัญในสร้างความเข้มแข็งให้แก่ท้องถิ่น ตลอดจนยกระดับการพัฒนาประเทศชาติให้มั่นคงอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักอิทธิบาท 4
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วย ข้าราชการ/พนักงานส่วนท้องถิ่น ลูกจ้างประจำ และพนักงานจ้าง จำนวน 8,452 คน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) จำนวน 550 คน เทศบาล (เมือง และตำบล) จำนวน 2,450 คน และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จำนวน 5,452 คน (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2568)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วย ข้าราชการ/พนักงานส่วนท้องถิ่น ลูกจ้างประจำ และพนักงานจ้าง คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของทาร์โวยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) กำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 382 คน และเพื่อให้ครอบคลุมและป้องกันความผิดพลาดจากการเก็บข้อมูลไม่ครบถ้วน ผู้วิจัยจึงกำหนดเก็บข้อมูลจริงจำนวน 400 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) และการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ตามสัดส่วนของประเภทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยเก็บข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) จำนวน 26 คน เทศบาล (เมือง และตำบล) จำนวน 116 คน และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จำนวน 258 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) ซึ่งสร้างขึ้นจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดย นำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่างที่จะใช้ในการวิจัย จำนวน 30 ชุด เพื่อนำมาคำนวณหาความเชื่อมั่น (Reliability) ตามแนวคิดของครอนบาค (Cronbach) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ค่าเฉลี่ยความเชื่อมั่นในภาพรวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.973 โดยแบ่งแบบสอบถาม ออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ เป็นแบบสอบถามที่มีคำถามแบบปลายปิด (Close-ended Questionnaire) ให้เลือกตอบเพียง 1 คำตอบ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วย ด้านคุณภาพของงาน ด้านปริมาณงาน ด้านระยะเวลา และด้านความคุ้มค่า แบบสอบถามที่มีคำถามแบบปลายปิด (Close-ended Questionnaire) ใช้มาตราวัดแบบ Likert Scale ข้อคำถามจำแนกตามองค์ประกอบของตัวแปร จำนวน 20 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักอิทธิบาท 4 ในประกอบด้วย ด้านฉันทะ (ความรักในงาน) 2) ด้านวิริยะ (ความเพียร) 3) ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) และ 4) ด้านวิมังสา (การใช้ปัญญาไตร่ตรอง) แบบสอบถามที่มีคำถามแบบปลายปิด (Close-ended Questionnaire) ใช้มาตรวัดแบบ Likert Scale ข้อคำถามจำแนกตามองค์ประกอบของตัวแปร รวมทั้งสิ้นจำนวน 20 ข้อ

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นคำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบปลายเปิด (Open-ended Questions)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสือทำหนังสือถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกลุ่มเป้าหมาย เพื่อขอเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดไว้ จำนวน 400 คน และเก็บแบบสอบถามคืนได้ครบตามจำนวน คิดเป็นร้อยละ 100

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ วิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ดังนี้

5.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายประสิทธิภาพการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี และการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักอิทธิบาท 4

5.2 สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี โดยการวิเคราะห์สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation) เพื่อทดสอบหาทิศทางและระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสองว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ประสิทธิผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พบดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมและจำแนกตามรายด้าน

ด้านที่	ประสิทธิผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี	ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านคุณภาพของงาน	3.84	0.61	มาก
2	ด้านปริมาณงาน	3.78	0.65	มาก
3	ด้านระยะเวลา	3.81	0.63	มาก
4	ด้านความคุ้มค่า	3.71	0.76	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม		3.79	0.54	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ประสิทธิผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 0.54) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านคุณภาพของงาน ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.61) รองลงมา คือ ด้านระยะเวลา ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.63) ด้านปริมาณงาน ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = 0.63) และด้านความคุ้มค่า ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = 0.76)

2. ผลการวิเคราะห์การปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักอิทธิบาท 4 โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พบดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวม และจำแนกตามรายด้าน

ด้านที่	การปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักอิทธิบาท 4	ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านฉันทะ (ความรักในงาน)	3.73	0.77	มาก
2	ด้านวิริยะ (ความเพียร)	3.68	0.78	มาก
3	ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่)	3.65	0.82	มาก
4	ด้านวิมังสา (การใช้ปัญญาไตร่ตรอง)	3.60	0.82	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม		3.67	0.75	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$, S.D. = 0.75) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก

ทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านฉันทะ (ความรักในงาน) ($\bar{x} = 3.73$, S.D. = 0.77) รองลงมา คือ ด้านวิริยะ (ความเพียร) ($\bar{x} = 3.68$, S.D. = 0.78) ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) ($\bar{x} = 3.65$, S.D. = 0.82) และด้านวิมังสา (การใช้ปัญญาไตร่ตรอง) ($\bar{x} = 3.60$, S.D. = 0.82)

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี โดยการวิเคราะห์สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation) พบดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี

หลักอิทธิบาท 4	ประสิทธิผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี		
	r	P.	ระดับความสัมพันธ์
ด้านคุณภาพของงาน	0.548	0.000	ปานกลาง
ด้านปริมาณงาน	0.609	0.000	ปานกลาง
ด้านระยะเวลา	0.456	0.000	ต่ำ
ด้านความคุ้มค่า	0.797	0.000	สูง
รวม	0.748	0.000	สูง

จากตารางที่ 3 พบว่า หลักอิทธิบาท 4 มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ($r = 0.748$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า หลักอิทธิบาท 4 มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกด้าน โดยด้านความคุ้มค่า มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ($r = 0.797$) ด้านคุณภาพของงาน มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง ($r = 0.548$) ด้านปริมาณงาน มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง ($r = 0.609$) ส่วนด้านระยะเวลา มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ ($r = 0.456$)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ประสิทธิผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านคุณภาพของงาน ด้านระยะเวลา ด้านปริมาณงาน และด้านความคุ้มค่า อยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน สะท้อนถึงคุณภาพในการบริหารจัดการขององค์กร สามารถแปรเปลี่ยนทรัพยากรที่มี

จำกัดให้กลายเป็นผลผลิตที่มีคุณภาพและทันต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดทำบริการสาธารณะเพื่อตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาของชุมชน และยังเป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากอีกด้วย สอดคล้องกับการศึกษาของ วิศรุต สนประเสริฐ (2567) เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดภาคกลาง ที่พบว่า บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพบว่า แต่ละด้านอยู่ในระดับมากเช่นกัน ได้แก่ ด้านคุณภาพของงาน มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดเนื่องจากหน่วยงานให้ความสำคัญกับการตรวจสอบมาตรฐานการทำงานและการให้บริการประชาชนตามคู่มือปฏิบัติงาน ด้านระยะเวลา โดยพบว่าการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารและการอนุมัติอนุญาต ช่วยลดขั้นตอนและระยะเวลาได้จริง ด้านปริมาณงาน บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้บรรลุตามเป้าหมายและตัวชี้วัด (KPI) ที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี และด้านความคุ้มค่า มีการใช้ทรัพยากรและงบประมาณอย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดผ่านการวางแผนพัสดุและการควบคุมภายในที่มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับการศึกษาของ อติติ เฟ่งพิโรจ (2565) เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานส่วนตำบลในเขตพื้นที่จังหวัดนราธิวาส ที่พบว่า การปฏิบัติงานของพนักงานส่วนตำบลในเขตพื้นที่จังหวัดนราธิวาส อยู่ในระดับมาก โดยพบว่า ด้านคุณภาพ มีการฝึกอบรมและการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องส่งผลให้งานมีมาตรฐานสูง ด้านระยะเวลา มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ใน เพื่อช่วยลดขั้นตอนที่ซ้ำซ้อน ทำให้งานสำเร็จรวดเร็วขึ้น และด้านความคุ้มค่า มีการบริหารทรัพยากรบุคคลที่เหมาะสมกับทักษะ ทำให้เกิดความคุ้มค่าสูงสุดในองค์กร

2. การปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า ด้านฉันทะ (ความรักในงาน) ด้านวิริยะ (ความเพียร) ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) และด้านวิมังสา (การใช้ปัญญาไตร่ตรอง) อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน สะท้อนให้เห็นได้ว่าปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่ง เริ่มปรับเปลี่ยนจากการใช้อำนาจสั่งการ (Authority) มาเป็นการสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบมีส่วนร่วม ดังนั้นการมีฉันทะและวิริยะ จึงเกิดขึ้นจากภายในตัวบุคลากรเอง ทำให้ผลการประเมินความพึงพอใจของประชาชนและผลการงานออกมาดีอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้การทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีระบบการรายงานผลและการประเมิน KPI อย่างต่อเนื่อง ทำให้บุคลากรต้องใช้ความใส่ใจและต้องคิดหาวิธีแก้ปัญหาเพื่อให้งานบรรลุผลตามที่ตั้งไว้ ซึ่งเป็นไปตามหลักจิตตะและวิมังสา สอดคล้องกับการศึกษาของ ภัทรวดี ไชยศิริ (2566) เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ที่พบว่า พนักงานส่วนท้องถิ่นนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากร อยู่ในระดับมากในทุกด้าน และสอดคล้องกับการศึกษาของ อภินันท์ ใจสะอาด และคณะ (2566) เรื่อง ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานโดยใช้หลักอิทธิบาทธรรมของบุคลากรเทศบาลตำบล ในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ที่พบว่า บุคลากรเทศบาลตำบลในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี มีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานโดยใช้หลักอิทธิบาทธรรม

ในภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายาม) ด้านฉันทะ (ความพอใจในงาน) ด้านจิตตะ (ความตั้งใจวางใจในงาน) และด้านวิมังสา (ความเข้าใจไตร่ตรอง)

3. หลักอริยาบท 4 มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ทางบวกในระดับสูง ซึ่งเป็นเครื่องยืนยันว่าหลักอริยาบท 4 เป็นหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ ทั้งนี้ เพราะเมื่อบุคลากรนำหลักฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา มาใช้ในการปฏิบัติงาน ย่อมนำไปสู่การจัดการงานที่มีคุณภาพ รวดเร็ว และคุ้มค่า สอดคล้องกับการศึกษาของ ธนกฤต มั่นคง (2566) เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานส่วนตำบลในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักธรรมาภิบาลและอริยาบท 4 ที่พบว่าหลักอริยาบท 4 มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผล/ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในระดับสูง ซึ่งสะท้อนว่า เมื่อบุคลากรมีการประยุกต์ใช้หลักอริยาบท 4 เพิ่มขึ้น ประสิทธิภาพในการทำงานขององค์กรจะเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วยในทิศทางเดียวกัน และสอดคล้องกับการศึกษาของ สมพงษ์ สิงห์ปาน และคณะ (2565) การประยุกต์ใช้หลักอริยาบท 4 ในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ที่พบว่า หลักอริยาบท 4 มีความสัมพันธ์ทางบวก กับสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากร

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลประสิทธิผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก การปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักอริยาบท 4 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และหลักอริยาบท 4 กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี มีความความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง สอดคล้องกับ Richard M. Steers (1977) ที่กล่าวว่า ความสามารถของบุคลากรในการดำเนินภารกิจให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายกำหนดให้วัดจากคุณภาพของงาน ปริมาณงาน ระยะเวลา และด้านความคุ้มค่า อย่างไรก็ตามจากผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่าประสิทธิผลการปฏิบัติงานมิได้ขับเคลื่อนด้วยโครงสร้างอำนาจหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการเพียงอย่างเดียว แต่ยังเกิดจากการนำหลักอริยาบท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ (ความรักในงาน) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความเอาใจใส่) และวิมังสา (การใช้ปัญญาไตร่ตรอง) มาเป็นกลไกในการขับเคลื่อนภายใน เพื่อให้งานเกิดประสิทธิผลอย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Campbell (1977) ที่เน้นการวัดประสิทธิผลการปฏิบัติงานจากหลายมิติ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า หลักอิทธิบาท 4 จะช่วยให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้เกิดประสิทธิผล โดยการจัดการตนเองและการจัดการงานได้อย่างเป็นระบบ ผลลัพธ์ที่ได้ย่อมครอบคลุมทั้งมิติของ “ความเก่งและความดี” โดยสามารถสรุปแผนภาพองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย ในรูปแบบ “ปัจจัยนำเข้า-กระบวนการ-ผลผลิต” (Input-Process-Output Model) ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ควรกำหนดให้นำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์ราชการ โดยประกาศเป็นค่านิยมหลัก เพื่อส่งเสริมให้บุคลากรเป็นบุคคลที่เปี่ยมด้วยคุณธรรมตามหลักพุทธศาสนา อันจะส่งผลต่อการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามมาตรฐานตัวที่ชีวิตในภาพรวมให้ดียิ่งขึ้น
2. กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ควรพิจารณาปรับปรุงหลักเกณฑ์การให้รางวัลหรือการเลื่อนขั้น โดยเพิ่มมิติการประเมินด้านจิตสำนึกในการบริการตามหลักพุทธธรรมควบคู่ไปกับผลสัมฤทธิ์ของงานที่เป็นการประเมินเชิงตัวเลข เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่บุคลากรปฏิบัติงานให้เต็มกำลังความสามารถยิ่งขึ้น

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรกำหนดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน เพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนให้บุคลากรเป็นคนดีและคนเก่ง อันจะสามารถปฏิบัติงานได้บรรลุเป้าหมายขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์กับประชาชนในภาพรวมได้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรจัดกิจกรรมถอดบทเรียนโครงการ/กิจกรรม หลังเสร็จสิ้นการดำเนินงาน โดยใช้หลักวิมangsa (การใช้ปัญญาไตร่ตรอง) เพื่อทบทวนว่างานที่ทำไปมีความคุ้มค่าและมีคุณภาพตามเป้าหมายหรือไม่ และลดข้อผิดพลาดในการจัดโครงการ/กิจกรรม ในครั้งต่อไป

2. หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง ควรจัดเวทีสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ค้นหารูปแบบหรือวิธีการในการนำหลักพุทธธรรมมาใช้เพิ่มประสิทธิผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อยกระดับการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามมาตรฐานตัวชี้วัดให้มากยิ่งขึ้น

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรนำเทคโนโลยีสมัยใหม่หรือเครื่องมือดิจิทัลมาใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปริมาณมาก ในระยะเวลาที่กำหนด และประหยัดทรัพยากร ตลอดจนตอบสนองต้องการของประชาชนได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษารูปแบบการจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดีเลิศ (Best Practice) ที่มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมอย่างโดดเด่นในจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อเป็นต้นแบบให้แก่พื้นที่อื่น ๆ

2. ควรมีการศึกษาวิจัยประสิทธิผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยศึกษาร่วมกับหลักพุทธธรรมอื่น ๆ เช่น หลักพรหมวิหาร 4 หลักพละ 5 หรือหลักสัปปุริสธรรม 7 เพื่อบูรณาการกับหลักศาสตร์สมัยใหม่ ให้สามารถพัฒนาการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ดียิ่งขึ้น

3. ควรศึกษาวิจัยโดยการผสมวิธี โดยการศึกษาทั้งใช้เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดและครอบคลุมรอบด้าน สามารถมองเห็นภาพรวมการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2567). *แนวทางการพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐส่วนท้องถิ่นยุคดิจิทัล*.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อาสาฬหาคาณดินแดน.

_____. (2568). *คู่มือการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (LPA) ประจำปี พ.ศ. 2568*.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อาสาฬหาคาณดินแดน.

_____. (2568). *รายงานสถิติจำนวนบุคลากรทางการบริหารและพนักงานส่วนท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ*

พ.ศ. 2568. กรุงเทพฯ : กองการเจ้าหน้าที่ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.

- ธนภุต มั่นคง. (2566). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานส่วนตำบลในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี : ตามหลักธรรมาภิบาลและอิทธิบาท 4. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 11(4), 1520-1534.
- ธนศวร เจริญเมือง. (2564). *การปกครองท้องถิ่นกับการกระจายอำนาจในบริบทสมัยใหม่*. เชียงใหม่ : คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2564). *พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุง)*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.
- ภัทรวิทย์ ไชยศิริ. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิเชียร วิทย์อุดม. (2565). *ทฤษฎีองค์การ*. กรุงเทพฯ : เอส.พี.แอล. พับลิชชิง.
- วิศรุต สนประเสริฐ. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดภาคกลาง. *วารสารนวัตกรรมและการจัดการท้องถิ่น*, 12(2), 89-104.
- สมพงษ์ สิงห์ปาน และคณะ. (2565). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย. *วารสารนวัตกรรมการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน*, 4(2), 163-176.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.). (2565). *คู่มือการยกระดับประสิทธิภาพองค์กรภาครัฐสู่ความเป็นเลิศ*. กรุงเทพฯ : วิษัฒน์ พรินท์ แอนด์ มีเดีย.
- สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี. (2568). *รายงานผลการประเมินและแผนพัฒนาจังหวัดสุพรรณบุรีสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะ*. สุพรรณบุรี : ศาลากลางจังหวัดสุพรรณบุรี.
- อติติ เฟ่งพิโรจ. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานส่วนตำบลในเขตพื้นที่จังหวัดนราธิวาส (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อภิรักษ์ ใจสะอาด และคณะ. (2566). ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานโดยใช้หลักอิทธิบาทธรรมของบุคลากรเทศบาลตำบล ในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 23(1), 145-158.
- Campbell, John P. (1977). *On the Nature of Organizational Effectiveness*. San Francisco : Jossey-Bass.
- Steers, Richard M. (1977). *Organizational effectiveness: A behavioral view*. Santa Monica, CA: Goodyear Publishing Company.
- Yamane, Taro. (1967). *Statistics : An Introductory Analysis* (2nd ed.). New York: Harper and Row.

การประยุกต์หลักทฤษฎีสื่อสารทางการเมืองของผู้ในระดับท้องถิ่นใน
ตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี*

APPLICATION OF WCI SUCARITA THRRM TO POLITICAL COMMUNICATION OF
LOCAL LEADERS IN DON KHLANG SUBDISTRICT, DAMNOEN
SADUAK DISTRICT, RATCHABURI PROVINCE

ไพรินทร์ ไตรวิทย์พานิชย์, พระมหาพิพัฒพงศ์ ฐิตธมโม, สมชาย ชูเมือง

Pairin Triwittayapanich, Phramaha Phaiphatphong Thitadhammo, Somchai Chumuang

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ratchaburi Buddhist College

Corresponding Author E-mail : pairin.tri@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาระดับการสื่อสารทางการเมืองของผู้ในระดับท้องถิ่นในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี 2. เพื่อเปรียบเทียบการสื่อสารทางการเมืองของผู้ในระดับท้องถิ่นในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักทฤษฎีสื่อสารทางการเมืองของผู้ในระดับท้องถิ่นในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 370 คน โดยใช้แบบสอบถามที่มีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.991 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทาง และการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า 1. ระดับการสื่อสารทางการเมืองของผู้ในระดับท้องถิ่น โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ส่งสาร อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ ผู้รับสาร ช่องทางการสื่อสารและข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน 2. ผลการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการสื่อสารทางการเมืองของผู้ในระดับท้องถิ่น เมื่อพิจารณาตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการสื่อสารทางการเมืองไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการสื่อสารทางการเมืองแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน 3. การประยุกต์หลักทฤษฎีสื่อสารทางการเมืองของผู้ในระดับท้องถิ่น โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และ

*Received March 25, 2026; Revised April 19, 2026; Accepted May 8, 2026

พิจารณาทางด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดระดับมาก ได้แก่ ปสุณาวาจา เวมณี (การไม่พูดส่อเสียด) รองลงมา ได้แก่ ฆรสุวาจา เวมณี (การไม่พูดคำหยาบ) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดระดับปานกลาง ได้แก่ มุสาวาทา เวมณี (การไม่พูดเท็จ)

คำสำคัญ : การประยุกต์, วชิสุจริตธรรม, การสื่อสารทางการเมือง, ผู้นำระดับท้องถิ่น

Abstract

This research aims to: 1. Study the level of political communication of local leaders in Don Khlang Subdistrict, Damnoen Sawat District, Ratchaburi Province; 2. Compare the political communication of local leaders in Don Khlang Subdistrict, Damnoen Sawat District, Ratchaburi Province, categorized by personal factors; 3. Present the application of the principle of honest speech for political communication of local leaders in Don Khlang Subdistrict, Damnoen Sawat District, Ratchaburi Province. The research methodology is a mixed-methods approach, combining quantitative research by collecting data from a sample of 370 people using a questionnaire with a reliability coefficient of 0.991. Data was analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test with analysis of variance; and qualitative research using in-depth interviews with 9 key informants. Data was analyzed using descriptive content analysis.

The research findings showed that: 1. The overall level of political communication of local leaders was high. When considering each aspect, the sender was at a high level, followed by the receiver, communication channel, and information, all at a high level. 2. The study compared the opinions of the public regarding the political communication of local leaders. Considering personal factors, it was found that people with different genders, ages, educational levels, and occupations did not have different opinions regarding political communication, thus rejecting the hypothesis. However, people with different income levels did have different opinions regarding political communication, thus accepting hypothesis 3. The overall application of the principle of truthful speech to political communication by local leaders had a high average score. Considering individual aspects, the aspect with the highest average score (high level) was *Pasunavaca Veramani* (refraining from slander), followed by *Pharusavaca Veramani* (refraining from using abusive language), and the aspect with the lowest average score (moderate level) was *Musavada Veramani* (refraining from lying)

Keywords : Application, Wci Sucarita Thrrm, Political Communication, local leaders

บทนำ

การเมืองเป็นเรื่องที่มีความสำคัญกับชีวิตของคนที่อยู่ในสังคม การสื่อสารทางการเมืองจึงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและการตัดสินใจของประชาชนอย่างกว้างขวาง นอกจากการสื่อสารทางการเมืองที่กระทำโดยนักการเมืองแล้ว การสื่อสารทางการเมืองโดยภาคประชาชนก็เริ่มมีบทบาทสำคัญเพราะการสื่อสารทางการเมืองเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับประชาชน การสื่อสารทางการเมืองซึ่งการกระทำโดยประชาชนเป็นสิ่งที่รัฐบาลต้องแสวงหา ทั้งนี้เพื่อให้รู้ว่าประชาชนต้องการอะไร ไม่ต้องการอะไร และจะสนองตอบความต้องการของประชาชนแต่ละกลุ่มได้อย่างไร การเดินทางของการประท้วง เป็นรูปแบบหนึ่งของการสื่อสารทางการเมือง ซึ่งประชาชนต้องยื่นข้อเสนอบางอย่างต่อผู้ปกครอง การสื่อสารลักษณะเช่นนี้มีให้เห็นในสังคมประชาธิปไตยอยู่เสมอ รัฐบาลต้องเรียนรู้วิธีการจัดการและการสื่อสารเพื่อคลี่คลายปัญหา อีกทั้งในทุก ๆ สถานการณ์ทางการเมืองมีการสื่อสาร และทุก ๆ การสื่อสารมีความสำคัญที่อาจนำไปสู่การตอบรับการสนับสนุน การปฏิเสธ การต่อสู้ขัดแย้งหรือการเป็นปฏิปักษ์ต่อกันในที่สุด (นันทนา นันทวโรภาส, 2558)

การสื่อสารทางการเมืองมีหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) การสื่อสารเฉพาะกลุ่ม (Group Communication) หรือการสื่อสารมวลชน (Mass Communication) แต่ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารในรูปแบบใดเป้าหมายของการสื่อสารในบริบททางการเมืองมักจะเป็นการสื่อสารที่ผู้ส่งสาร (Sender) มีความคาดหวังต่อผลที่จะเกิดขึ้นจากการสื่อสาร (Communication Effect) ทางการเมืองที่มีต่อผู้รับสาร (Receiver) แทบทั้งสิ้น การสื่อสารทางการเมืองจึงมักถูกใช้ในการสร้างควมมีชื่อเสียง (Celebrity Making) การสร้างภาพลักษณ์ (Image Building) ตลอดจนเพื่อนำเสนอนโยบายทางการเมืองของนักการเมืองต่าง ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายคือ ให้ได้รับเลือกตั้งเพื่อที่จะได้รับโอกาสที่จะเข้าไปดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในสภาผู้แทนราษฎร ด้วยเหตุนี้เองความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับกิจกรรมทางการเมืองจึงเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงได้ยาก ความเป็นกลาง หรือความเป็นสื่อกลาง จึงกลายเป็นจัดการและเป็นการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกันระหว่างกัน แมคควอล (Mc Quail) ได้ใช้เกณฑ์พิจารณาฐานะของสื่อมวลชนว่าเป็นสื่อกลางแบบต่างๆ ระหว่างการรับรู้ของปัจเจกสังคมกับโลกที่เป็นจริง เช่น สื่อทำหน้าที่เป็นหน้าต่าง (window) เป็นผู้ตีความ (Interpreter) เป็นพาหะข้อมูลเป็นข้อต่อเชื่อมโยง (interactive link) เป็นป้ายสัญญาณ (signpost) เป็นเครื่องกรอง (filter) เป็นกระจก (mirror) หรือเป็นฉากกั้น (screen/barrier) ขึ้นอยู่กับภาวะที่สื่อมวลชนใช้ในสถานการณ์ที่แตกต่าง (กาญจนา แก้วเทพ, 2552)

แนวคิดการสื่อสารทางการเมืองแท้จริงแล้วถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในทางการเมืองตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ ในรูปของวาทวิทยา ในงานเขียนเรื่อง Apologia ของเพลโต (Plato) ได้แสดงให้เห็นถึงถ้อยคำของโสเครตีส (Socrates) ที่กล่าวตอบโต้ศาลแห่งนครรัฐเอเธนส์ในการกล่าวแก้ให้ตนเองพ้นผิดจากข้อกล่าวหาว่ากระทำการยุยงปลุกปั่นเยาวชนให้หลงผิดและสร้างความคิดอันวิปริตขึ้นในสังคม (Irony) การใช้ถ้อยคำที่เลือกสรรในการสั่งสอน กล่าวแก้และตอบโต้ทางการเมือง อาจเป็นการสื่อสารทางการเมืองที่มีข้อจำกัดจากเทคโนโลยี

ทางการสื่อสารในอดีต แต่เป้าหมายของการสื่อสารมิได้ผิดแผกแตกต่างไปจากเป้าหมายของการสื่อสารในปัจจุบันได้ (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2545) การสื่อสารของผู้มีระดับประเทศ นั้นเป็นบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและสร้างความเข้าใจร่วมในสังคม อย่างไรก็ตามในสังคมไทย พบว่าผู้นำมักประสบปัญหาการใช้ภาษาที่ซับซ้อน การสื่อสารทางเดียว ขาดความสม่ำเสมอ ตอบโต้หรือการสื่อสารเชิงลบ เลือกใช้ช่องทางที่ไม่เหมาะสมการสื่อสาร ผู้นำที่ขาดความชัดเจน ไม่เปิดรับการมีส่วนร่วมของประชาชน นั้นกระทบต่อการรับรู้ของประชาชน ความเชื่อมั่นในผู้นำ ประสิทธิภาพในการดำเนินนโยบายของรัฐบาล จะทำให้ความสูญเสียเสถียรภาพและความเป็นประชาธิปไตยในระยะยาว ปัญหาภาวะผู้นำท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสื่อสารกับประชาชนในระดับท้องถิ่นมักเกิดจากการขาดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและไม่สามารถถ่ายทอดนโยบายของการพัฒนาด้านสาธารณะให้ประชาชนเข้าใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นำยังขาดทักษะการสื่อสารที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน ทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการรับรู้ข้อมูลและเกิดความเข้าใจผิดในประเด็นสำคัญ อีกทั้งยังมีปัญหาเรื่องอคติส่วนบุคคลและการเลือกปฏิบัติในการสื่อสาร ซึ่งส่งผลให้การมีส่วนร่วมของประชาชนลดลง นอกจากนี้ ความไม่โปร่งใสในการสื่อสารข้อมูลและขาดช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย ยังเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่น ผู้นำบางคนยังขาดความสามารถในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และมักตัดสินใจโดยไม่คำนึงถึงเสียงสะท้อนจากประชาชนท้ายที่สุด ภาวะผู้นำที่ไม่เข้มแข็งและขาดความน่าเชื่อถือจะส่งผลให้ประชาชนรู้สึกท้อแท้ใจ ไม่ไว้วางใจ และไม่ต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะของท้องถิ่น ซึ่งปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการประยุกต์ใช้หลักวิถีสุจริตธรรมในการสื่อสารทางการเมือง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความร่วมมือจากประชาชน

การสื่อสารทางการเมืองเป็นรากฐานสำคัญของผู้มีผู้นำ เนื่องจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลตอนล่าง มีความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ คนไทยเชื้อสายไทยทรงดำ เชื้อสายจีน มอญ เป็นต้น ส่งผลให้การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนมีความแตกต่างไม่เหมือนกัน การสื่อสารจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารของผู้นำ สามารถพูดคุย ประชุมประชาคม พูดต่อหน้าประชาชน ถ่ายทอดความรู้ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารและสร้างภาพลักษณ์ให้กับองค์กรได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ผู้นำระดับท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องมีความรู้ และทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีความสำคัญต่อการรับรู้ การตัดสินใจ หากประชาชนมีความเข้าใจทางการเมือง ก็จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น

ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา “การประยุกต์หลักวิถีสุจริตธรรมเพื่อการสื่อสารทางการเมืองของผู้มีระดับท้องถิ่นในตำบลตอนล่าง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” โดยศึกษาการสื่อสาร ในฐานะผู้ส่งสารกับผู้รับสาร ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการสื่อสาร ช่องทางหรือรูปแบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพที่มีผลต่อการสื่อสารทางการเมืองของผู้มีระดับท้องถิ่นในตำบลตอนล่าง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรีกับผู้นำชุมชน และประชาชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการสื่อสารทางการเมืองของผู้ในระดับท้องถิ่นในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบการสื่อสารทางการเมืองของผู้ในระดับท้องถิ่นในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองของผู้ในระดับท้องถิ่นในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองของผู้ในระดับท้องถิ่นในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”

1. รูปแบบของการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง
 - 2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยผู้ได้คัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 9 รูปหรือคน ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา กลุ่มที่ 2 นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์ กลุ่มที่ 3 นักการเมืองท้องถิ่น และกลุ่มที่ 4 ผู้นำชุมชน
 - 2.2 ประชากร (Population) ได้แก่ ประชาชนอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปใน ตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี จำนวน 4,908 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลดอนคลัง, 2567)
 - 2.3 กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) คำนวณโดยสูตร (Yamane, (1973) กำหนดขอบเขตความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง 370 คน
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
 - 3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) ประกอบด้วย 1. ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม 2. การสื่อสารทางการเมืองของผู้ในระดับท้องถิ่น และ 3. การประยุกต์หลักทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง
 - 3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ดำเนินการขอหนังสือรับรองจากผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนคลัง เพื่อขอความ

อนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจากประชาชนในพื้นที่ นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับประชาชนในพื้นที่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 370 ชุด และรวบรวมแบบสอบถาม เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือจากผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ การนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้ ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ จนครบทุกประเด็น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (T-Test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่มและการทดสอบค่าเอฟ (F -Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Anova)

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูล เชื่อมโยงให้มีความสอดคล้องตามกรอบแนวคิดทฤษฎี พร้อมทั้งนำเสนอข้อมูลเป็นองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักวิถีสุจริตธรรมเพื่อการสื่อสารทางการเมืองของผู้มีระดับ ท้องถิ่นในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” สรุปผลการวิจัยมีดังนี้

1. ระดับการสื่อสารทางการเมืองของผู้มีระดับท้องถิ่นในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

ระดับการสื่อสารทางการเมืองของผู้มีระดับท้องถิ่นในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}=3.58$, S.D.= 0.59) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านผู้ส่งสาร (Sender) พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.59$, S.D.= 0.63) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้มีบุคลิกภาพและวาจาที่เหมาะสมต่อการเป็นผู้สื่อสารกับประชาชน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.63$, S.D.= 0.77) รองลงมา คือ มีความสามารถในการสร้างความไว้วางใจจากประชาชนผ่านการสื่อสาร ($\bar{X}=3.63$, S.D.= 0.78) และมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ มีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาทางการเมืองที่สื่อสารอย่างชัดเจน ($\bar{X}=3.54$, S.D.= 0.74) ด้านข้อมูลข่าวสาร (Message) พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.56$, S.D.= 0.66) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้นำท้องถิ่นเลือกสื่อสารเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่นและตอบสนองความต้องการของประชาชน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.64$, S.D.= 0.79)

รองลงมา คือ ข่าวสารที่ผู้นำท้องถิ่นเผยแพร่มีความทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์และสถานการณ์ในพื้นที่ ($\bar{X}=3.60$, S.D.= 0.79) และมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ อยู่ในระดับปานกลาง เนื้อหาทางการเมืองที่ผู้นำสื่อสารมีความเป็นกลาง ไม่นอมน้าวเพื่อประโยชน์ส่วนตนหรือพรรคพวก ($\bar{X}=4.49$, S.D.= 0.81) ด้านช่องทางการสื่อสาร (Channel) พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.58$, S.D.= 0.67) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย (เช่น ประชุมหมู่บ้าน วิชชุชุมชน สื่อออนไลน์) เพื่อเข้าถึงประชาชน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.62$, S.D.= 0.83) รองลงมา คือ ใช้ช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมกับเนื้อหาและกลุ่มเป้าหมาย ($\bar{X}=3.61$, S.D.= 0.76) และมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ มีการปรับเปลี่ยนหรือพัฒนาช่องทางการสื่อสารตามเทคโนโลยีและพฤติกรรมของประชาชน ($\bar{X}=3.54$, S.D.= 0.80) **ด้านผู้รับสาร (Receiver)** พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.59$, S.D.= 0.67) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้นำท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นหรือซักถามเกี่ยวกับข้อมูลที่สื่อสาร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.68$, S.D.= 0.85) รองลงมา คือ ประชาชนรู้สึกว่าได้รับฟังและมีส่วนร่วมในการสื่อสารกับผู้นำท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.60$, S.D.= 0.83) และมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ประชาชนสามารถเข้าใจเนื้อหาที่ผู้นำท้องถิ่นสื่อสารได้อย่างชัดเจน ($\bar{X}=3.55$, S.D.= 0.79)

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับระดับการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำระดับท้องถิ่นในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยสามารถสรุปสาระสำคัญในด้านต่าง ๆ ได้ ดังนี้ **ด้านผู้ส่งสาร (Sender)** ผู้นำระดับท้องถิ่นควรสื่อสารอย่าง ชัดเจนและตรงประเด็น เพื่อให้ประชาชนเข้าใจข้อความได้ตรงกันควรสื่อสารด้วยความ ซื่อสัตย์และน่าเชื่อถือ หลีกเลี่ยงคำพูดเท็จหรืออวัชการใช้ถ้อยคำ สุภาพและเหมาะสม ช่วยสร้างบรรยากาศเป็นมิตรและลดความขัดแย้งผู้นำควร เตรียมตัวและรอบคอบก่อนสื่อสาร เพื่อสะท้อนความเป็นมืออาชีพและลดการพูดเพื่อเจตนาใส่ใจผู้ฟังและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ทำให้เกิดความร่วมมือและความไว้วางใจโดยรวม การสื่อสารในลักษณะนี้ช่วยให้การสื่อสารทางการเมือง มีคุณภาพ โปร่งใส และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน **ด้านข้อมูลข่าวสาร (Message)** ข้อมูลข่าวสารที่ผู้นำระดับท้องถิ่นสื่อสารควรมีความถูกต้อง ตรวจสอบได้ และน่าเชื่อถือควรสื่อสารอย่าง ชัดเจน กระชับ และเข้าใจง่าย เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าใจตรงกันข้อมูลควรสอดคล้องกับ บริบทและความต้องการของชุมชน ใช้ตัวอย่างหรือประเด็นที่ประชาชนคุ้นเคยควรมีความ โปร่งใสและครบถ้วน ไม่ปิดบังหรือคัดเลือกเฉพาะข้อมูลที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้นำการให้ข้อมูลที่ช่วยให้ประชาชน สามารถแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจและกิจกรรมทางการเมือง ข้อมูลข่าวสารที่มีคุณภาพทำให้การสื่อสารทางการเมืองมี ความน่าเชื่อถือ โปร่งใส และสร้างความร่วมมือกับชุมชนได้ **ด้านช่องทางการสื่อสาร (Channel)** ช่องทางการสื่อสารที่ผู้นำควรใช้มีความหลากหลาย ทั้งช่องทางดั้งเดิม เช่น การประชุมหมู่บ้าน เสียงตามสาย งานบุญประเพณี และการพูดคุยแบบตัวต่อตัว ซึ่งยังคงเป็นที่เชื่อถือและเหมาะสมกับผู้สูงอายุควบคู่ไปกับช่องทางสมัยใหม่ เช่น Facebook และ Line ที่เข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ได้อย่างรวดเร็ว

และกว้างขวาง ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นพ้องว่าควรผสมผสานการใช้หลายช่องทาง (Hybrid Communication) เพื่อให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายในชุมชน นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะว่าการสื่อสารของผู้นำต้องเป็นการสื่อสารสองทาง เปิดโอกาสให้ประชาชนสอบถาม แสดงความคิดเห็น และติดตามข้อมูลได้อย่างต่อเนื่อง โดยทุกช่องทางที่ใช้จำเป็นต้องตั้งอยู่บนหลักวจีสุจริตธรรม คือการพูดความจริง สุภาพ ไม่บิดเบือน ไม่ใช้ถ้อยคำหยาบหรือสร้างความแตกแยก อีกทั้งควรใช้ถ้อยคำง่าย ๆ หรือภาษาถิ่นเพื่อให้ประชาชนทุกระดับเข้าใจได้ตรงกัน

ด้านผู้รับสาร (Receiver) ผู้รับสารในตำบลมีความหลากหลาย ทั้งด้านอายุ ระดับการศึกษา และการเข้าถึงเทคโนโลยี ส่งผลให้วิธีการรับสารแตกต่างกัน โดยกลุ่มผู้สูงอายุยังนิยมการรับฟังผ่านเสียงตามสาย การประชุมหมู่บ้าน และการพบปะโดยตรง ขณะที่เยาวชนและวัยทำงานมักติดตามข้อมูลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook และ Line ดังนั้น ผู้นำท้องถิ่นควรใช้ช่องทางผสมผสาน เพื่อให้ครอบคลุมกลุ่มประชาชนทุกวัย เพราะประชาชนส่วนใหญ่ต้องการข้อมูลที่จริง โปร่งใส และตรวจสอบได้ มากกว่าคำสัญญาที่เกินจริง ผู้รับสารยังคาดหวังให้ผู้นำใช้ถ้อยคำสุภาพ เข้าใจง่าย และอธิบายด้วยภาษาที่ใกล้ชิด เช่น ภาษาถิ่น เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อน นอกจากนี้ ประชาชนจำนวนมากต้องการการสื่อสารแบบสองทาง คือมีโอกาสสอบถาม แสดงความคิดเห็น และสะท้อนปัญหากลับไปยังผู้นำ ซึ่งจะช่วยสร้างความรู้สึกร่วมมีส่วนร่วมและความไว้วางใจ

2. ผลเปรียบเทียบการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำระดับท้องถิ่นในตำบลตอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ปัญหาการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในตำบลตอนคลัง มีลักษณะสำคัญคือ การสื่อสารที่ไม่ทั่วถึง และขาดประสิทธิภาพ ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารไม่เท่าเทียม ทำให้รับรู้ข้อมูลไม่ครบหรือคลาดเคลื่อน การสื่อสารจากภาครัฐเป็นแบบทางเดียว ขาดการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน มีอิทธิพลของผู้นำหรือกลุ่มอำนาจ ทำให้การสื่อสารไม่เป็นกลาง ส่งผลให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อน ประชาชนบางส่วนไม่กล้าแสดงความคิดเห็น และส่งผลต่อการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำระดับท้องถิ่นในตำบลตอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำระดับท้องถิ่นในตำบลตอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน (F-test = 0.264, Sig = 0.771) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำระดับท้องถิ่นในตำบลตอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ (F-test = 0.701, Sig = 0.552) มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำระดับท้องถิ่นในตำบลตอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ (F-test = 0.223, Sig = 0.800) มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำระดับท้องถิ่นในตำบลตอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ (F-test = 1.516, Sig = 0.184) มี

รายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการสื่อสารทางการเมืองของผู้ในระดับท้องถิ่นในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ($F\text{-test} = 4.908$, $\text{Sig} = 0.002^{**}$)

3. การประยุกต์หลักทฤษฎีจิตวิทยาเพื่อการสื่อสารทางการเมืองของผู้ในระดับ ท้องถิ่นในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

การประยุกต์หลักทฤษฎีจิตวิทยาเพื่อการสื่อสารทางการเมืองของผู้ในระดับ ท้องถิ่นในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี พบว่า 1. มุสวาทา เวมณี (การไม่พูดเท็จ) การไม่พูดเท็จถือเป็นรากฐานของการสื่อสารทางการเมืองที่มีคุณภาพ เพราะช่วยสร้างความเชื่อมั่น โปร่งใส ลดความขัดแย้ง เสริมภาพลักษณ์องค์กร และนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง การไม่พูดเท็จของผู้ในระดับท้องถิ่นช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจจากประชาชน ทำให้สารทางการเมืองที่ส่งออกไปมีความจริงและตรวจสอบได้ ส่งผลให้เกิดความโปร่งใส ประชาชนรู้สึกมั่นใจในการมีส่วนร่วมและกล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น ช่วยลดความขัดแย้งหรือความเข้าใจผิดในการสื่อสารทางการเมือง สะท้อนถึงคุณธรรมและความรับผิดชอบของผู้นำท้องถิ่น 2. ผรุสวาจา เวมณี (การไม่พูดคำหยาบ) การไม่พูดคำหยาบของผู้ในระดับท้องถิ่นถือเป็น ปัจจัยสำคัญที่ยกระดับคุณภาพการสื่อสารทางการเมือง เพราะช่วยสร้างความน่าเชื่อถือ ลดความขัดแย้ง สะท้อนถึงคุณธรรม และเอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน อันนำไปสู่บรรยากาศทางการเมืองที่สร้างสรรค์และการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน ช่วยให้มีภาพลักษณ์ที่สุภาพและน่าเชื่อถือทำให้การสื่อสารทางการเมืองเป็นไปอย่างราบรื่น ลดความตึงเครียดระหว่างประชาชนและผู้ผู้นำสะท้อนถึงคุณธรรม วุฒิภาวะ และความรับผิดชอบของผู้นำช่วยสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการรับฟังและการมีส่วนร่วมของประชาชนลดความขัดแย้งและความบาดหมางในชุมชน 3. ปิสุณวาจา เวมณี (การไม่พูดส่อเสียด) การไม่พูดส่อเสียดช่วยยกระดับคุณภาพการสื่อสารทางการเมืองของผู้ในระดับท้องถิ่น สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมและความร่วมมือของประชาชนในตำบล ทำให้ผู้ในระดับท้องถิ่นมีความน่าเชื่อถือและได้รับความไว้วางใจจากประชาชนช่วยลดความขัดแย้งและความบาดหมางระหว่างกลุ่มการเมืองในชุมชนทำให้การสื่อสารเป็นไปอย่างราบรื่นและสร้างบรรยากาศเชิงบวกสะท้อนถึงคุณธรรม วุฒิภาวะ และความรับผิดชอบของผู้นำเอื้อต่อการมีส่วนร่วมและความคิดเห็นที่ตรงไปตรงมาของประชาชนโดยรวม การไม่พูดส่อเสียดทำให้การสื่อสารทางการเมืองมีคุณภาพและส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน 4. สัมผัปปลาปา เวมณี (การไม่พูดเพ้อเจ้อ) การไม่พูดเพ้อเจ้อ ของผู้ในระดับท้องถิ่นถือเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการสื่อสารทางการเมือง เพราะช่วยให้สารที่ส่งออกไปกระชับและชัดเจน สร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชนเพิ่มประสิทธิภาพของการประชุม แสดงถึงความเป็นมืออาชีพ การไม่พูดเพ้อเจ้อ ช่วยให้สารทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นชัดเจน กระชับ และเข้าใจง่ายทำให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลตรงตามความจริง ลดความสับสนหรือการตีความผิดพลาดสะท้อนถึงความเป็นมืออาชีพ วุฒิภาวะ และความรับผิดชอบของผู้นำเพิ่มประสิทธิภาพของเวทีประชุมและการสื่อสารกับประชาชนเอื้อต่อการมีส่วนร่วมและการแสดงความคิดเห็นของประชาชนอย่างตรงไปตรงมา

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูลการวิจัย เรื่อง การประยุกต์หลักวจีสุจริตธรรมเพื่อการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำระดับท้องถิ่นในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ดังนี้

1. ระดับการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำระดับท้องถิ่นในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

จากการศึกษา พบว่า ประชาชนในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี มีระดับการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำระดับท้องถิ่นในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย 1. ด้านผู้ส่งสาร (Sender) 2. ด้านข้อมูลข่าวสาร (Message) 3. ด้านช่องทางการสื่อสาร (Channel) 4. ด้านผู้รับสาร (Receiver) โดยผู้นำระดับท้องถิ่นมีบุคลิกภาพและวาจาที่เหมาะสมต่อการเป็นผู้สื่อสารกับประชาชน สามารถสื่อสารเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่นและตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย (เช่น ประชุมหมู่บ้าน วิทยุชุมชน สื่อออนไลน์) เพื่อเข้าถึงประชาชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นหรือซักถามเกี่ยวกับข้อมูลที่สื่อสาร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูธรรมธรรมบุญเที่ยง พุทธสาวิโก (2564) ได้วิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลัก พุทธธรรมกับการสื่อสารทางการเมืองเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์” ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไป ของการสื่อสารทางการเมืองพบว่า องค์ประกอบทั้ง 4 ได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสาร ต่างมีบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะ “ผู้รับสาร” ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนว่าการ สื่อสารจะประสบผลได้ต้องขึ้นอยู่กับความรู้และการตีความของประชาชน อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัด ในด้านผู้ส่งสาร ซึ่งบางครั้งไม่สามารถสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ มีความพยายามโน้มน้าวหรือครอบงำ ความคิดเห็นของประชาชนให้ไปในทิศทางเดียวกัน ขณะที่ตัวเนื้อหาหรือสารที่ส่งอาจขาดความถูกต้อง ทำให้ประชาชนไม่สามารถรับรู้ข้อมูลจริงได้อย่างครบถ้วน ส่วนด้านช่องทางการสื่อสารแม้จะสะดวก รวดเร็ว และประหยัด แต่ก็ยังต้องพึ่งพาความสามารถของผู้ส่งสารในการเลือกใช้ให้เหมาะสมกับ กลุ่มเป้าหมาย และท้ายที่สุด ผู้รับสารยังคงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการ สื่อสารทางการเมือง

2. เพื่อเปรียบเทียบการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำระดับท้องถิ่นในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการประยุกต์หลักวจีสุจริตธรรมเพื่อการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำระดับท้องถิ่นในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี เมื่อพิจารณาตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์หลักวจีสุจริตธรรมเพื่อการสื่อสารทางการเมือง ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน และประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์หลักวจีสุจริตธรรมเพื่อการสื่อสารทางการเมือง แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มนัสนันท์ ศิวะพรพัฒนา (2564) ได้วิจัยเรื่อง “การสื่อสารทางการเมืองของ

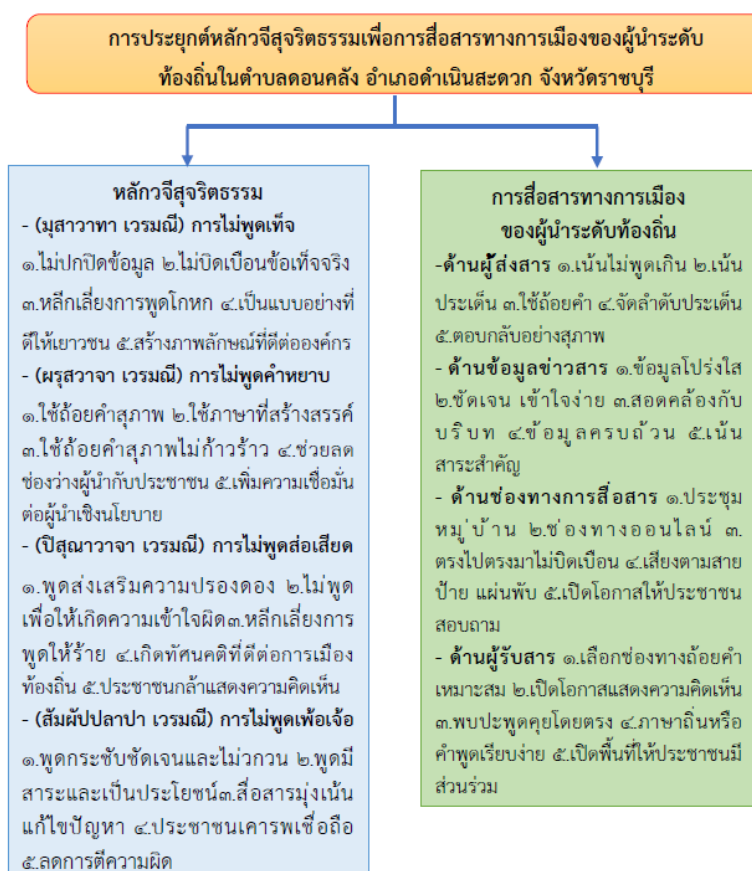
นักการเมืองที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งทั่วไปของประชาชนในอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งทั่วไปของประชาชนในอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่รายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นที่มีต่อการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมือง โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3. การประยุกต์หลักวจีสุจริตธรรมเพื่อการสื่อสารทางการเมืองของผู้ในระดับท้องถิ่นในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

การประยุกต์หลักวจีสุจริตธรรมเพื่อการสื่อสารทางการเมืองของผู้ในระดับ ท้องถิ่นในตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี จากการศึกษา พบว่า 1. มุสาวาทา เวมณิ (การไม่พูดเท็จ) 2. ผรุสวาจา เวมณิ (การไม่พูดคำหยาบ) 3. ปิสุณาวาจา เวมณิ (การไม่พูดส่อเสียด) 4. สัมผัปปลาปา เวมณิ (การไม่พูดเพ้อเจ้อ) โดยที่ผู้นำท้องถิ่นยอมรับความจริงและไม่ปกปิดข้อมูลต่อประชาชน ให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนตรงไปตรงมาไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง ใช้ถ้อยคำสุภาพสื่อสารได้กระชับ ชัดเจน และไม่วกวน สร้างสรรค์ มีสาระและเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในการสื่อสารแต่ละครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิพวรรณ เงินยู่หะ (2567) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วจีสุจริตในพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการศึกษาพบว่า วจีสุจริตในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ (1) มุสาวาท (การพูดเท็จ) ได้แก่ เจตนากล่าวเท็จทั้งที่รู้ เพื่อประสงค์ให้ผู้อื่นเข้าใจผิด (2) ปิสุณาวาจา (การพูดส่อเสียด) ได้แก่ เจตนากล่าวถ้อยคำที่ทำให้ผู้อื่นแตกความสามัคคีกัน (3) ผรุสวาจา (การพูดคำหยาบ) ได้แก่ เจตนากล่าวถ้อยคำเสียดแทงที่ทำให้ผู้อื่นเจ็บใจ (4) สัมผัปปลาปะ (การพูดเพ้อเจ้อ) ได้แก่ เจตนากล่าวถ้อยคำที่ไร้สาระพระพุทธเจ้าได้ตรัสห้ามกระทำชั่วทางวาจาอย่างเด็ดขาดว่าเป็นการใช้วาจาที่สังคมไม่ยอมรับ และทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นในสังคมไทยปัจจุบันปรากฏว่ามีการพูดที่เข้าข่ายอาจจะเป็นวจีสุจริตที่ควรหลีกเลี่ยงและแก้ไข อย่างไรก็ตามการพูดวจีสุจริตในบางกรณีพออนุโลมให้ทำได้ เพราะมีโทษน้อย มีประโยชน์หรือความจำเป็น และคนส่วนมากไม่ตำหนิ เช่น แพทย์พูดโกหกเพื่อช่วยคนไข้ ส่วนแนวทางการแก้ปัญหาธรรมวจีสุจริต 4 ตามหลักการพระพุทธศาสนา คือ การแก้ปัญหาระดับปัจเจกด้วยการฝึกฝนอบรมตนเอง และการแก้ปัญหาระดับสังคม โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการแก้ปัญหา เช่น สื่อมีการควบคุมการให้ข้อมูลข่าวสาร สถาบันการศึกษาให้การศึกษาอบรมนักเรียนและนักศึกษาให้ไม่พูดวจีสุจริต

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักทฤษฎีจิตธรรมเพื่อการสื่อสารทางการเมืองของผู้มีระดับ ท้องถิ่นใน ตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์พุทธทวาทกรรม : องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และการสัมภาษณ์เชิงลึก ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

1. มูสาวาทา เวมณี (การไม่พูดเท็จ)

สร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจ ทำให้ประชาชนกล้าเข้าร่วมสนับสนุนกิจกรรม ทำให้ข้อมูลโปร่งใสตรวจสอบได้ ป้องกันการบิดเบือนข่าวสาร ลดความขัดแย้งทางการเมือง การสื่อสารตรงไปตรงมาและซื่อตรงสร้างความศรัทธา และความร่วมมือในชุมชน เป็นแบบอย่างที่ดีให้เยาวชนและประชาชนทั่วไป สะท้อนจริยธรรมและคุณธรรมของผู้นำ ช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชนเชื่อมั่นในระบบการทำงาน

2. ผรุสวาจา เวมณี (การไม่พูดคำหยาบ)

ทำให้ผู้นำมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ เป็นแบบอย่างที่ดี สร้างความเคารพและความน่าเชื่อถือ การใช้ถ้อยคำสุภาพช่วยลดความตึงเครียดในสถานการณ์ที่ความคิดเห็นแตกต่าง สะท้อนมารยาท วัฒนธรรมการสื่อสารที่ดี และภาพลักษณ์มีอาชีพ ทำให้ประชาชนศรัทธา การสื่อสารปราศจากคำหยาบช่วยลดช่องว่างผู้นำกับประชาชน ทำให้ประชาชนรู้สึกได้รับความเคารพ เพิ่มความเชื่อมั่นต่อผู้นำเชิงนโยบาย ทำให้ประชาชนไว้วางใจ

3. ปิณาวาจา เวมณี (การไม่พูดส่อเสียด)

สร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจต่อผู้นำ ประชาชนเห็นความจริงใจและไม่เกิดความแตกแยก ช่วยให้เวทีประชุมหรือเวทีสาธารณะดำเนินไปอย่างสงบ ลดความขัดแย้งและการโต้เถียงที่ไม่จำเป็น สะท้อนวุฒิภาวะทาง การเมือง คุณธรรม และความเคารพผู้อื่น ทำให้ประชาชนศรัทธาและยอมรับ การสื่อสารปราศจากส่อเสียดเน้นสาระและประโยชน์ของชุมชน ทำให้ประชาชนเกิดทัศนคติที่ดีต่อการเมืองท้องถิ่น ส่งเสริมความกล้าแสดงความคิดเห็นและความร่วมมือของประชาชนในชุมชน

4. สัมผัสปลาลา เวมณี (การไม่พูดเพ้อเจ้อ)

การไม่พูดเพ้อเจ้อทำให้สารที่สื่อมีความชัดเจน เข้าใจง่าย ลดความสับสน การพูดตรงประเด็น กระชับ ไม่เยิ่นเย้อ สร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชน สะท้อนความจริงใจ การสื่อสารที่ไม่เพ้อเจ้อช่วยให้เวทีประชุมรวดเร็ว มีสาระ และลดความรู้สึกเบื่อหน่ายของผู้เข้าร่วม การไม่พูดเพ้อเจ้อสะท้อนวุฒิภาวะ มีเหตุผล จัดลำดับความสำคัญ ทำให้ประชาชนเคารพเชื่อถือ การสื่อสารที่กระชับตรงประเด็นทำให้ประชาชนเข้าใจสาระสำคัญตรงกัน ลดการตีความผิด และเกิดบรรยากาศสื่อสารสร้างสรรค์

การสื่อสารทางการเมืองของผู้นำระดับท้องถิ่น

1. ด้านผู้ส่งสาร (Sender)

เน้นไม่พูดเกินจริง ไม่โอ้อวด ตรวจสอบได้ และสร้างความไว้วางใจ ลดความสับสน เข้าใจง่าย และเน้นประเด็นสำคัญ ใช้ถ้อยคำสุภาพ ไม่หยาบคาย ไม่ส่อเสียด และสร้างบรรยากาศมิตรภาพ วางแผนเนื้อหา จัดลำดับประเด็น ฝึกซ้อมก่อนนำเสนอ เปิดโอกาสให้ประชาชนซักถาม แสดงความคิดเห็น และตอบกลับอย่างสุภาพ

2. ด้านข้อมูลข่าวสาร (Message) ข้อมูลควรเป็นความจริง ตรวจสอบได้ และโปร่งใส เพื่อสร้างความเชื่อมั่น ลดข่าวลือ และอธิบายหลักฐานประกอบ การสื่อสารตรงประเด็น ชัดเจน เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน ใช้ภาษา กระชับ ข้อมูลสอดคล้องกับบริบท ชุมชน และความสนใจของประชาชน เพื่อสร้างความเข้าใจและมีส่วนร่วม การให้ข้อมูลครบถ้วน ลดข้อสงสัย ช่วยการตัดสินใจ และเปิดโอกาสให้ประชาชนสอบถาม การใช้ข้อมูลเน้นสาระสำคัญ หลีกเลี่ยงฟุ่มเฟือย จัดลำดับเนื้อหาให้เหมาะสม

3. ด้านช่องทางการสื่อสาร (Channel) การประชุมหมู่บ้าน การพูดคุยตัวต่อตัว และงานประเพณี เป็นช่องทางสำคัญ เพราะสร้างความเชื่อมั่น ความจริงใจ และทำให้ประชาชนรับฟังข้อมูลได้โดยตรง การใช้ช่องทางออนไลน์ เช่น Facebook Line และเพจตำบล ช่วยเข้าถึงคนรุ่นใหม่และประชาชนที่ใช้เทคโนโลยีได้รวดเร็วและประหยัด การสื่อสารควรใช้ถ้อยคำสุภาพ ตรงไปตรงมา และไม่บิดเบือน เพื่อสร้างความเชื่อถือและความร่วมมือ การใช้สื่อหลายรูปแบบซ้ำ ๆ เช่น เสียงตามสาย ป้าย แผ่นพับ ช่วยให้ประชาชนเข้าใจข้อมูลและเก็บอ้างอิงได้ การ

สื่อสารต้องโปร่งใส ตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้ประชาชนสอบถามหรือแสดงความคิดเห็นได้ เพื่อสร้างความเชื่อถือระยะยาว

4. ด้านผู้รับสาร (Receiver)

ข้อมูลควรเป็นความจริง ไม่เกินจริงหรือสัญญาเกินความสามารถ เปิดโอกาสให้สอบถามหรือแสดงความคิดเห็น เพื่อสร้างความเชื่อมั่น ซึ่งผู้รับสารมีหลายกลุ่มวัย จึงควรเลือกช่องทางและถ้อยคำให้เหมาะสม เช่น ผู้สูงอายุใช้เสียงตามสายและประชุม คนรุ่นใหม่ใช้ออนไลน์ และใช้ถ้อยคำง่าย สุกภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบาย พัฒนามาตรฐานการสื่อสารที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ กำหนดแนวทางให้ผู้นำท้องถิ่นสื่อสารด้วยข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน และตรวจสอบได้ เพื่อลดความเข้าใจผิดและสร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชน โดยมีระบบตรวจสอบข้อเท็จจริง (fact-checking) ก่อนเผยแพร่ข้อมูลสู่สาธารณะ

2. หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบาย เสริมสร้างวัฒนธรรมการสื่อสารด้วยความสุภาพ และสร้างสรรค์ ส่งเสริมการใช้ถ้อยคำสุภาพ ไม่กล่าวร้ายหรือโจมตีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จัดทำคู่มือการใช้ภาษาที่เหมาะสมสำหรับการสื่อสารทางการเมือง และฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นให้มีทักษะการสื่อสารเชิงบวก เพื่อลดความขัดแย้งในชุมชน

3. หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบาย ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านการสื่อสารสองทาง กำหนดให้มีเวทีการประชุมสาธารณะหรือสื่อออนไลน์ของท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น ถาม-ตอบ และเสนอข้อคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ให้แก่ผู้นำท้องถิ่นฝึกการใช้วจีสุจริตธรรม เช่น การพูดจริง ไม่กล่าวร้าย พูดสุภาพ และสื่อสารด้วยเหตุผล ผ่านกิจกรรมจำลองสถานการณ์การสื่อสารทางการเมือง เพื่อให้ผู้นำสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง

2. หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องควรจัดสร้างช่องทางสื่อสารที่หลากหลายและเข้าถึงง่ายใช้ทั้งการพบปะประชาชนโดยตรง เวทีสาธารณะ และสื่อออนไลน์ เช่น เพจท้องถิ่น หรือไลน์กลุ่มหมู่บ้าน โดยกำหนดรูปแบบการสื่อสารที่ชัดเจน โปร่งใส และตอบสนองประชาชนอย่างรวดเร็ว

3. หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องควรจัดตั้งคณะกรรมการติดตามและประเมินการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำประกอบด้วยตัวแทนชุมชน ประชาชนท้องถิ่น และกลุ่มเยาวชน เพื่อสะท้อนข้อเท็จจริง เสนอแนะการปรับปรุง และทำให้การสื่อสารเป็นไปอย่างตรงไปตรงมา สอดคล้องกับหลักวจีสุจริตธรรม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักทฤษฎีจริยธรรมกับภาวะผู้นำเชิงคุณธรรมของผู้นำท้องถิ่น เพื่อค้นหาปัจจัยที่ส่งผลต่อความซื่อสัตย์ในการพูดของผู้นำท้องถิ่นต่อความไว้วางใจของประชาชน
2. ควรศึกษาการประยุกต์หลักทฤษฎีจริยธรรมระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับผู้นำการเมืองระดับชาติ เพื่อทำความเข้าใจความแตกต่างด้านการสื่อสาร การรับรู้ของประชาชน และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละระดับการเมือง

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2552). *สื่อสารมวลชน ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพ.
- ทิพวรรณ เงินยุหะ. (2567). *วิจัยจริยธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นันทนา นันทวโรภาส. (2558). *สื่อสารการเมือง ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แมสมีเดีย.
- พระครูธรรมธรรณบุญเที่ยง พุทธสวโก. (2564). *การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการสื่อสารทาง การเมืองเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์* (ดุขุณีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มนัสนันท์ ศิวะพรพัฒนา. (2564). *การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งทั่วไปของประชาชนในอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี* (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2545). *การสื่อสารกับการเมือง*. กรุงเทพฯ : ประสิทธิ์ภณฑ์ แอนด์ พริ้งตัง.
- องค์การบริหารส่วนตำบลดอนคลัง. (2567). *สถิติจำนวนประชากรและสถิติจำนวนบ้าน*. สืบค้น 7 ตุลาคม 2567, จาก <https://donklung.go.th/public/list/data/index/menu/1144>
- Yamane. (1973). *Statistics : An Introductory Analysis(3rd ed.)*. New York: Harper and Row.

การบูรณาการหลักดนตรีกวีศิลป์ในการส่งเสริมสุนทรียทางอารมณ์ ตามแนวพระพุทธศาสนา*

THE INTEGRATING THE PRINCIPLES OF MUSIC POETRY AND ART IN PROMOTING EMOTIONAL AESTHETICS ACCORDING TO BUDDHISM

รัฐกานต์ ยินดีพิช

Ratthakarn Yindeepit

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

Prachuap Khiri Khan Provincial Cultural Office

E-mail : Ratthakarnmcu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาหลักคำสอนเรื่องดนตรีกวีศิลป์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2) เพื่อบูรณาการหลักดนตรีกวีศิลป์ในการส่งเสริมสุนทรียทางอารมณ์ตามแนวพระพุทธศาสนา และ 3) เพื่อวิเคราะห์ดนตรีกวีศิลป์ในฐานะปัจจัยการแห่งการส่งเสริมสุนทรียทางอารมณ์ตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน เพื่อแนวทางการนำดนตรีกวีศิลป์มาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติธรรมในปัจจุบัน นำไปส่งเสริมการพัฒนาทางอารมณ์ ความคิด จิตใจ ของคนในสังคมต่อไปด้วย การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า การบูรณาการดนตรีกวีศิลป์เข้ากับหลักพุทธธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาเป็นการเสริมสร้างพลังในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและมีสติ หลักการสำคัญในการบูรณาการ คือ ต้องมีความตั้งใจที่จะใช้ดนตรีกวีศิลป์เป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเอง เช่น การฟังเพลงธรรมะ การวาดภาพพระพุทธรูป การทำสมาธิพร้อมดนตรีคลายอารมณ์ เป็นต้น การนำหลักภาวนา 4 บูรณาเข้ากับดนตรีกวีศิลป์ คือ ศิล ภาวนา จิต และปัญญา ประกอบด้วย 1) ศิล ได้แก่ การสร้างสรรค์ผลงานดนตรีกวีศิลป์ด้วยความตั้งใจที่ดั่งใจไม่เบียดเบียนผู้อื่น 2) ภาวนา ได้แก่ การใช้ดนตรีกวีศิลป์เป็นสื่อในการทำสมาธิ จะช่วยให้จิตใจสงบและจดจ่ออยู่กับปัจจุบันขณะ 3) จิต ได้แก่ การใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือในการสำรวจจิตใจของตนเอง จะช่วยให้เข้าใจตนเองได้ดียิ่งขึ้น 4) ปัญญา ได้แก่ การวิเคราะห์และตีความผลงานดนตรีกวีศิลป์ต่าง ๆ ช่วยให้เกิดปัญญาในการเข้าใจธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ การบูรณาการดนตรีกวีศิลป์เข้ากับพระพุทธศาสนาไม่เพียงแต่เป็นการสร้างความบันเทิง แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญ

ในการศึกษาและเข้าใจธรรมชาติของชีวิตอีกด้วย เมื่อเราสามารถนำศิลปะมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติธรรม ก็จะช่วยให้เราบรรลุถึงเป้าหมายสูงสุดของชีวิต คือ ความหลุดพ้นจากทุกข์

คำสำคัญ : บุรณาการ; ดนตรี; กวี; ศิลป์; สุนทรียทางอารมณ์

Abstract

This research aims to 1) study the teachings on music and poetry as found in Buddhist scriptures; 2) integrate the principles of music and poetry in promoting emotional aesthetics according to Buddhist principles; and 3) analyze music and poetry as a factor in promoting emotional aesthetics according to Buddhist principles. This qualitative research utilized in-depth interviews with 15 key informants to identify approaches for applying music and poetry to contemporary Dhamma practice, promoting emotional, cognitive, and spiritual development in society. Descriptive content analysis was also used.

The results of the research revealed that

Integrating music and poetry with Buddhist principles enhances the power to lead happy and mindful lives. A key principle for this integration is the intention to use music and poetry as a tool for self-development, such as listening to Dharma songs, painting Buddha images, or meditating with relaxing music. Integrating the four principles of meditation with music and poetry—*sila*, *bhavana*, *citta*, and *paññā*—consists of: 1) *Sila*, which involves creating music and poetry with good intentions and without harming others; 2) *Bhavana*, which involves using music and poetry as a medium for meditation. It helps calm the mind and focus on the present moment. 3) *Mind*: Using art as a tool for exploring one's own mind will help you better understand yourself. 4) *Wisdom*: Analyzing and interpreting various works of music, poetry, and art will help you gain wisdom to understand the nature of things. Integrating music, poetry, and art with Buddhism not only provides entertainment but also provides an important tool for studying and understanding the nature of life. When we can apply art to our practice of Dhamma, it will help us achieve the ultimate goal of life: liberation from suffering.

Keywords : integration; music; poetry; art; emotional aesthetics

บทนำ

ดนตรีเป็นศิลปะแขนงหนึ่งที่อยู่ในกลุ่มอยู่ในสุนทรียศิลป์ ควบคู่กับจริยศาสตร์ ซึ่งเป็นวิทยาการรวมหมวดอยู่กับปรัชญาสาขาคุณวิทยา (Axiology) สุนทรียศิลป์ (Aesthetic) ดุริยางค์ศิลป์ (Musical Art) หรือเรียกชื่อวิชาเป็นภาษาสามัญว่า “ดนตรี” ดนตรีเป็นงานศิลปะที่เกิดขึ้นจากองค์ประกอบพื้นฐานสำคัญ 3 ส่วน คือ เครื่องดนตรี ผู้เล่นดนตรี และทำนอง (อาทิตย โปธิศรีทอง, 2563) ดนตรีในพระพุทธศาสนามีหลักฐานในพระไตรปิฎกว่า มีดนตรีเข้ามาเกี่ยวข้องหรือหนุนเสริมการเข้าถึงอุดมคติทางศาสนา หรือเป็นกลไกร่วมตามแนวทางศาสนา สังคมและความเชื่อ หากพิจารณาแล้วดนตรีอาจมีความหมายเป็นความสนุกสนานรื่นเริง สมโภช ประโคม สนุกสนาน (มัลลิกา ภูมะธนและคณะ, 2559) ดังนั้น ดนตรีที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก กล่าวถึงภิกษุและภิกษุณีการไปดื่มหรสพการฟ้อนรำ การขับร้อง การประโคมดนตรี เป็นของชาวบ้านที่ยังเป็นผู้บริโภคคามและเป็นข้าศึกต่อกุลผู้ละเมิดต้องอาบัติ ตามพุทธบัญญัติไว้ องค์ประกอบเครื่องดนตรีในการขับร้องมี 2 ประเภท คือ 1) คีต คือ เสียงขับร้องอย่างหนึ่ง เช่น ขับร้อง หรือ เพลงขับ เป็นต้น 2) วาทิต คือ เครื่องดนตรี เครื่องประกอบจังหวะ หรือ เสียงเครื่องดีดดีตีเป่า แปรอย่างนี้เป็นการแปรตามประเภทของเครื่องดนตรีที่เรามองเห็นได้ด้วยตา เช่น การตีกลอง บรรเลงพิณ เป็นต้น

ดนตรีในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีปรากฏ มาจากคำ 2 ชนิด คือ “คีต” หมายถึง การขับร้อง ฟ้อนรำ การประโคม เป็นต้น และ “วาทิต” หมายถึง ดนตรีเพื่อประกอบในการขับร้อง ฟ้อนรำ และการประโคม เป็นต้น และยังนำดนตรีที่ปรากฏในพระพุทธศาสนานำไปใช้ประโยชน์ในด้านศิลปะหรือสุนทรียศาสตร์การสื่อสาร ความบันเทิง และได้รับความเพลิดเพลินเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียด รวมไปถึงใช้ประโยชน์ในงานพิธีกรรม และประกอบการแสดงต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา (สิมาภรณ์ มงคลหัวา, 2555)

ในปัจจุบันเรื่องของดนตรีได้เปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นที่นิยมชมชอบในหมู่สังคมยุคปัจจุบัน มีดนตรีรูปแบบใหม่ๆ มาเพื่อตอบสนองความต้องการและการยอมรับของคนในสังคมปัจจุบัน และเป็นผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนตามแนวกระแสของเพลงยุคนี้ และเป็นที่นิยมมากในกลุ่มวัยรุ่น ดนตรีหรือการฟังเพลงในยุคปัจจุบันถือว่าเป็นทางเลือกในการผ่อนคลายอารมณ์และเติมเต็มความสุขในช่วงชีวิต ให้ความสนุกสนานและผ่อนคลายความเครียด ใช้ดนตรีเป็นสื่อกลางในการช่วยบำบัดผู้ป่วย หรือแม้กระทั่งการใช้ดนตรีเพื่อเป็นสื่อเพื่อสร้างพลังบางอย่างให้กับกลุ่มชนต่าง ๆ เพื่อสร้างความสำนึกให้เกิดขึ้นกับสังคมและประเทศชาติ ในปัจจุบันดนตรีได้มีการเผยแพร่หลายทางสื่อ เช่น โทรศัพท์ วิทยุ สิ่งพิมพ์ต่างๆ สื่อทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมดนตรีข้ามชาติ ทำให้เกิดความหลากหลายไม่ว่าจะเป็นเครื่องดนตรี ทำนอง การบรรเลง การแสดง ประเภทของบทเพลง เป็นต้น (อนงค์สุลักษณ์ ไยลล่อ, 2555)

จากการศึกษาการใช้ดนตรีในการปฏิบัติธรรมยังมีปัญหาที่พบปรากฏการณ์เรื่องดนตรีอยู่ 2 ลักษณะ คือ 1) ลักษณะที่เป็นข้อห้ามต่อการปฏิบัติธรรม หากเกี่ยวข้องจะเป็นอาบัติตามพระวินัย เป็นการขวางกั้นการ

บรรลุลหรรณหรือเป็นอุปสรรคต่อพรหมจรรย์ 2) ลักษณะที่เป็นการส่งเสริมต่อการปฏิบัติธรรม มีหลักฐานข้อมูลหลายแหล่งในพระไตรปิฎกที่ยืนยันว่า ดนตรีมีส่วนในทำบุญและมีอานิสงส์ คือ เกิดในสวรรค์ ได้บรรลุมรรคผล ดนตรีตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกจึงเป็นเครื่องประกอบการทำบุญ ดังนั้นอาจตีความได้หลายนัย อาทิ เป็นดนตรีเพื่อการบำบัต ดนตรีเพื่อการใช้ในการดำเนินชีวิต ดนตรีเพื่อผลบุญผลทาน จนกระทั่งไปสู่มรรคผลขั้นสูง รวมทั้งดนตรีในฐานะเป็นเครื่องประโคมในวิถีความเชื่อและศาสนาดังปรากฏในบริบททางสังคมปัจจุบัน

ดังนั้นความสำคัญของดนตรีในพระพุทธศาสนาที่สะท้อนให้เห็นถึงประเพณีและวัฒนธรรมของสังคมไทย มีเนื้อหาสาระของดนตรีในพระพุทธศาสนาโดยตรง ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะวิจัยเรื่องแนวทางการนำดนตรีมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติธรรมในปัจจุบัน เพื่อนำไปส่งเสริมการพัฒนาทางอารมณ์ ความคิด จิตใจ ของคนในสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักคำสอนเรื่องดนตรีวิถีศิลป์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อบูรณาการหลักดนตรีวิถีศิลป์ในการส่งเสริมสุนทรียทางอารมณ์ตามแนวพระพุทธศาสนา
3. เพื่อวิเคราะห์ดนตรีวิถีศิลป์ในฐานะปัจจัยการแห่งการส่งเสริมสุนทรียทางอารมณ์ตามแนวพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

1.รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาการบูรณาการหลักดนตรีวิถีศิลป์ในการส่งเสริมสุนทรียทางอารมณ์ตามแนวพระพุทธศาสนา โดยผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

2.ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความรู้และเชี่ยวชาญในทางพระพุทธศาสนา ผู้ทรงความรู้ทางด้านดนตรี นักจิตวิทยาหรือแพทย์/พยาบาล และนักบ่าบัต จากการสัมภาษณ์จำนวน 15 รูป/คน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

- 1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในทางพระพุทธศาสนา จำนวน 6 คน
- 2) กลุ่มผู้ทรงความรู้ทางด้านดนตรี จำนวน 5 คน

3) กลุ่มนักจิตวิทยาหรือแพทย์/พยาบาล จำนวน 2 คน

4) กลุ่มนักนักบำบัดผู้ป่วย จำนวน 2 คน

3.เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งใช้แบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การบูรณาการหลักดนตรีกวีศิลป์ในการส่งเสริมสุนทรียทางอารมณ์ตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดของเครื่องมือทั้งสองประเภท ดังนี้

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งออกแบบสัมภาษณ์เป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 คือ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 คือ ข้อคำถามเกี่ยวกับการบูรณาการหลักดนตรีกวีศิลป์ในการส่งเสริมสุนทรียทางอารมณ์ตามแนวพระพุทธศาสนา

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ในการวิจัย โดยมี ขั้นตอน ดังนี้

1) การเลือกเครื่องมือ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์จาก ผู้เชี่ยวชาญ ตามที่ได้รับระบุไว้ข้างต้น

2) การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

(1) ศึกษาเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการหลักดนตรีกวีศิลป์ในการส่งเสริมสุนทรียทางอารมณ์ตามแนวพระพุทธศาสนา

(2) กำหนดนิยามศัพท์ตามเอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาค้นคว้า เพื่อเป็นกรอบ กำหนดการสร้างแบบสัมภาษณ์

(3) สร้างแบบสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา โดยใช้ข้อมูลจากเอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ และอาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา และ ปรับปรุงแก้ไขตามความแนะนำ

5) นำข้อมูลที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ

6) นำแบบสัมภาษณ์ไปปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่งตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิและ ดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

7) ส่งคำร้องขอหนังสือออกขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ

8) นำแบบสัมภาษณ์พร้อมหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย เป็นการศึกษาเชิงเอกสารแนวคิด การสรุปข้อมูลและการสร้างเครื่องมือยื่นคำร้องแก่นักนิติวิทยาลัย การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก

5. การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

จากการศึกษาข้อมูลตั้งแต่การเก็บข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ทราบถึงการบูรณาการหลักดนตรีกวีศิลป์ในการส่งเสริมสุนทรียทางอารมณ์ตามแนวพระพุทธศาสนา แล้วนำเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับการเก็บข้อมูลเพื่อให้ได้ผลของการสัมภาษณ์นั้น แล้วนำมาวิเคราะห์ให้มีความน่าเชื่อถือ และหากการวิเคราะห์ข้อมูลใดไม่ครบใน หลักฐานที่ได้จากการสัมภาษณ์ครั้งแรก ผู้วิจัยก็ได้ทำการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลอีกรอบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์

ผลการวิจัย

1. หลักคำสอนเรื่องดนตรีกวีศิลป์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาไม่ได้จำกัดอยู่เพียงหลักธรรมคำสอนทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังมีการกล่าวถึงศิลปะและความงามต่าง ๆ รวมถึงดนตรีกวีศิลป์ด้วย ดนตรีกวีศิลป์ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เช่น เป็นดนตรีเพื่อการบำบัด ดนตรีเพื่อผลบุญผลทาน รวมทั้งดนตรีในฐานะเป็นเครื่องประโคมในวิถีความเชื่อและศาสนา คัมภีร์พระไตรปิฎกก็เต็มไปด้วยคาถาและบทกวีที่สละสลวย กวีเป็นการใช้ภาษาที่สละสลวยในการแสดงธรรม รวมถึงการสร้างสรรคศิลปะต่าง ๆ เช่น การปั้นพระพุทธรูป การวาดภาพจิตรกรรมฝาผนัง หรือการแกะสลัก ล้วนเป็นการแสดงออกถึงสุนทรียทางอารมณ์ทางด้านดนตรีกวีศิลป์ ในมุมมองของพุทธธรรมดนตรีกวีศิลป์สามารถกระตุ้นอารมณ์ของเราได้หลากหลาย ตั้งแต่ความสุข ความเศร้า ความสงบ หรือความตื่นเต้น ซึ่งอารมณ์เหล่านี้สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาจิตใจได้ ในทางคัมภีร์พระไตรปิฎกมองว่า ดนตรีเป็นอุปสรรค หากเกี่ยวข้องจะเป็นอาบัติตามวินัย ในพระไตรปิฎกมีการกล่าวถึงดนตรีในหลายบริบท เช่น ดนตรีกวีศิลป์เพื่อความบันเทิง ดนตรีกวีศิลป์เพื่อประกอบพิธีกรรม ดนตรีกวีศิลป์เพื่อการศึกษา ดนตรีกวีศิลป์เพื่อการบำบัด ดนตรีกวีศิลป์เพื่อการบรรลุธรรม

หลักคำสอนเรื่องดนตรีคีตศิลป์ที่สำคัญพระพุทธศาสนา โดยมองว่าศิลปะเหล่านี้เป็นทั้งเครื่องมือในการเผยแผ่ธรรมะ และเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตที่สมบูรณ์แบบ เช่น การใช้เพลงธรรมะเพื่อสอนเรื่องการให้ การอภัย หรือการวาดภาพพระพุทธรูปเพื่อสื่อถึงความสงบเยือกเย็น ศิลปะสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้คนเกิดความอยากเรียนรู้และปฏิบัติธรรมมากขึ้น การชมภาพวาดที่สวยงามอาจกระตุ้นให้เกิดความสงบภายในใจ หรือการฟังเพลงธรรมะอาจทำให้เกิดความรู้สึกอยากที่จะปฏิบัติตามคำสอน ภาพวาดพุทธประวัติ ใช้เพื่อแสดงให้เห็นถึงชีวิตและการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า การนำดนตรีคีตศิลป์มาใช้ในพระพุทธศาสนา เช่น ใช้ในการเผยแผ่ธรรมะ ใช้ประกอบการสวดมนต์หรือเจริญภาวนา ใช้เล่าเรื่องราวในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า การปั้นพระพุทธรูป จิตรกรรมฝาผนังที่เล่าเรื่องราวในพระไตรปิฎก ประติมากรรมสร้างสรรคภาพจำลองของพระพุทธเจ้า การบูรณาการดนตรีคีตศิลป์เข้าด้วยกันนั้น นอกจากจะสร้างสรรค์ผลงานที่สวยงามและน่าประทับใจแล้ว ยังก่อให้เกิดประโยชน์มากมายทั้งในด้านส่วนบุคคลและสังคมอีกด้วย

2. บูรณาการหลักดนตรีคีตศิลป์ในการส่งเสริมสุนทรียทางอารมณ์ตามแนวพระพุทธศาสนา

การบูรณาการหลักดนตรีคีตศิลป์ในการส่งเสริมสุนทรียทางอารมณ์ตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการนำเอาองค์ประกอบของดนตรีคีตศิลป์มาประยุกต์ใช้ร่วมกัน เพื่อสร้างสรรค์ผลงานที่สามารถสื่อสารหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาได้อย่างเหมาะสม การบูรณาการหลักดนตรีคีตศิลป์ตามแนวพระพุทธศาสนา มีการคิดค้นและพัฒนารูปแบบสอดคล้องกับยุคสมัยและความสนใจของผู้คน เปิดโอกาสให้ผู้คนได้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ผลงาน มีการเผยแพร่ผลงานที่สร้างสรรค์ออกไปให้กว้างขวาง เพื่อให้ผู้คนได้เข้าถึงและได้รับประโยชน์ กิจกรรมการบูรณาการหลักดนตรีคีตศิลป์เพื่อส่งเสริมสุนทรียทางอารมณ์ตามแนวพระพุทธศาสนา สำหรับบุคคลทั่วไป เช่น แต่งเพลงเกี่ยวกับเมตตา พร้อมกับวาดภาพพระพุทธเจ้าปางสมาธิ การเขียนบทกลอนและสร้างสรรค์ดนตรีประกอบบทกลอน เขียนบทกลอนเกี่ยวกับการเกิดแก่เจ็บตาย และสร้างสรรค์ดนตรีที่มีทำนองเศร้า การจัดแสดงนิทรรศการ รวบรวมผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นมาจากกิจกรรมต่าง ๆ มาจัดแสดงในรูปแบบนิทรรศการ การแสดงละครเพลงเรื่องพระเวสสันดรชาดก เป็นต้น การบูรณาการดนตรีคีตศิลป์เข้ากับกิจกรรมสำหรับกลุ่มเยาวชน เช่น การสร้างวิดีโอสั้นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา การจัดทำหนังสือภาพเขียนเรื่องราวในพระพุทธศาสนาเป็นภาพประกอบ การจัดค่ายอบรมให้เยาวชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับดนตรีคีตศิลป์ การบูรณาการดนตรีคีตศิลป์เข้ากับกิจกรรมสำหรับชุมชน เช่น จัดงานเทศกาลที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา การแสดงละคร และนิทรรศการศิลปะ การจัดกิจกรรมจิตอาสา

วิธีการการบูรณาการหลักดนตรีคีตศิลป์เป็นวิธีการที่น่าสนใจในการดึงดูดคนรุ่นใหม่ให้หันมาสนใจและเข้าใจหลักธรรมคำสอน โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยีและวัฒนธรรมสมัยใหม่ ทางด้านดนตรี ได้แก่ เพลงธรรมะแนวใหม่ แต่งเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนในรูปแบบดนตรีที่เป็นที่นิยม เช่น เพลงป๊อป ร็อก หรือฮิปฮอป ดนตรีประกอบการทำสมาธิ การจัดคอนเสิร์ตเพลงธรรมะ ทางด้านกวี ได้แก่ การแต่งบทกลอนสั้น ๆ ที่สื่อความหมายได้อย่างลึกซึ้งและกระชับ เหมาะสำหรับการเผยแพร่ผ่านโซเชียลมีเดีย “ทางด้านศิลป์ ได้แก่ จัดค่าย

ปฏิบัติธรรมที่ผสมผสานกิจกรรมทางศิลปะเข้าไปในพิธีกรรมศิลปะร่วมสมัย การจัดแสดงผลงานศิลปะที่นำเสนอแนวคิดทางพระพุทธศาสนาในรูปแบบที่ทันสมัย

3. วิเคราะห์ดนตรีกวีศิลป์ในฐานะปัจจัยการแห่งการส่งเสริมสุนทรียทางอารมณ์ตามแนวพระพุทธศาสนา

ดนตรีกวีศิลป์ในฐานะปัจจัยการแห่งการส่งเสริมสุนทรียทางอารมณ์ ดนตรีมีพลังในการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำสมาธิ เสียงดนตรีที่นุ่มนวลและมีจังหวะที่สม่ำเสมอ ช่วยให้จิตใจสงบและผ่อนคลาย กวีเป็นคำแห่งปัญญาและความงาม กระตุ้นจินตนาการ บทกวีช่วยให้เกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์สื่อความหมายที่ลึกซึ้ง บทกวีเป็นเหมือนกระจกที่สะท้อนความรู้สึกและความคิดของมนุษย์ ศิลป์เป็นภาพแห่งความงามและสัจธรรม สร้างแรงบันดาลใจ ภาพวาด ประติมากรรม หรือสถาปัตยกรรมที่สวยงามสามารถสร้างแรงบันดาลใจและความรู้สึกที่ดีได้ สื่อถึงสัจธรรม ศิลปะสามารถสื่อถึงสัจธรรมของชีวิตได้ การนำหลักภาวนา 4 มาบูรณาการกับดนตรีกวีศิลป์เพื่อส่งเสริมสุนทรียทางอารมณ์ตามแนวพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วย กายภาวนา ศิลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา ถือเป็นการผสมผสานทรงพลังในการส่งเสริมสุนทรียทางอารมณ์และพัฒนาจิตใจให้เติบโตอย่างรอบด้าน ประกอบด้วยดังนี้

1. กายภาวนา การฝึกสติสัมผัสปัญญากับร่างกาย การสังเกตลมหายใจ การเคลื่อนไหวของร่างกาย สามารถนำมาผสมผสานกับการทำสมาธิที่ประกอบด้วยเสียงดนตรีที่นุ่มนวล เช่น โยคะ หรือไทเก๊ก

2. ศิลภาวนา การรักษาศิลป์ นำมาสร้างสรรค์เป็นบทกวีหรือเพลงที่สื่อถึงความดีงามและคุณธรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นแรงบันดาลใจให้ปฏิบัติตาม

3. จิตภาวนา การฝึกควบคุมจิตใจให้สงบและแจ่มใส สามารถนำมาผสมผสานกับการสร้างสรรค์งานศิลปะ เช่น การวาดภาพ การปั้น หรือการเขียน การวาดภาพตามสิ่งที่เห็นหรือจินตนาการ การนำบทกลอนและเพลงธรรมะมาแสดงต่อสาธารณะเพื่อเผยแพร่หลักธรรม

4. ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญาให้เข้าใจธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์และตีความงานศิลปะ ดนตรี หรือบทกวี เพื่อค้นหาความหมายที่ซ่อนอยู่ หลักการสำคัญในการบูรณาการดนตรีกวีศิลป์ในฐานะปัจจัยการแห่งการส่งเสริมสุนทรียทางอารมณ์ตามแนวพระพุทธศาสนา คือ มีความตั้งใจที่จะใช้ดนตรีกวีศิลป์เป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเอง ความสม่ำเสมอ ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เปิดใจรับฟังและเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ดนตรีกวีศิลป์ช่วยให้เข้าใจหลักธรรมคำสอนได้ง่ายขึ้น สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนตามแนวพระพุทธศาสนา

อภิปรายผลการวิจัย

1.หลักคำสอนเรื่องดนตรีคีตศิลป์ที่สำคัญพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาไม่ได้จำกัดอยู่เพียงหลักธรรมคำสอนทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังมีกล่าวถึงศิลปะและความงามต่าง ๆ รวมถึงดนตรีคีตศิลป์ด้วย ดนตรีคีตศิลป์ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เช่น เป็นดนตรีเพื่อการบำบัด ดนตรีเพื่อผลบุญผลทาน รวมทั้งดนตรีในฐานะเป็นเครื่องประโคมในวิถีความเชื่อและศาสนา คัมภีร์พระไตรปิฎกก็เต็มไปด้วยคาถาและบทกวีที่สละสลวย กวีเป็นการใช้ภาษาที่สละสลวยในการแสดงธรรม รวมถึงการสร้างสรรคศิลปะต่าง ๆ เช่น การปั้นพระพุทธรูป การวาดภาพจิตรกรรมฝาผนัง หรือการแกะสลัก ล้วนเป็นการแสดงออกถึงสุนทรียทางอารมณ์ทางด้านดนตรีคีตศิลป์ ในมุมมองของพุทธธรรมดนตรีคีตศิลป์สามารถกระตุ้นอารมณ์ของเราได้หลากหลาย ตั้งแต่ความสุข ความเศร้า ความสงบ หรือความตื่นเต้น ซึ่งอารมณ์เหล่านี้สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาจิตใจได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิษญ์ บุญรอด (2563) ได้ทำวิจัยเรื่อง “ดนตรี: ศาสตร์ทางเลือกในการบำบัด สำหรับเด็กและผู้สูงอายุ” ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ดนตรีมีศักยภาพในการสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับมนุษย์ได้ ทั้งทางด้านอารมณ์ จิตใจและทางด้านความคิด โดยมีงานวิจัยที่สนับสนุนว่า ดนตรีเปรียบเสมือนยาชนิดหนึ่งที่ใช้ในการดูแลและเยียวยา มนุษย์ อย่างที่ทราบกันในชื่อของ “ดนตรีบำบัด” ซึ่งเป้าหมายของดนตรีบำบัด ไม่ได้มี เป้าหมายเพื่อให้ผู้ที่เข้ารับการบำบัดสามารถมีทักษะทางด้านดนตรีเป็นหลัก แต่จะเน้น ในเรื่องผลสำเร็จในเชิงบวกที่เกิดจากการพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจและอารมณ์ ที่ดีขึ้นของผู้ที่ได้เข้ารับการบำบัด ซึ่งนอกเหนือจากการใช้ดนตรีบำบัดกับกลุ่มผู้ป่วยที่มีภาวะอาการผิดปกติต่าง ๆ ดนตรีบำบัดยังสามารถนำมาใช้ได้กับหลากหลายกลุ่มวัย ไม่ว่าจะเป็นวัยเด็กหรือกลุ่มผู้สูงอายุ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ มัลลิกา ภูมะธนและคณะ (2559) ได้ศึกษาในเรื่อง “ดนตรีในพระไตรปิฎกว่าด้วยการบำบัด บุญ และการบรรลุธรรม” ผลการศึกษาว่า “พระไตรปิฎกมีดนตรีเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเข้าถึงอุดมคติทางศาสนา ทั้งยังเป็นกลไกร่วมระหว่างศาสนา สังคมกับความเชื่อ ดนตรีมีความหมายเพื่อความสนุกสนานรื่นเริง สมโภชสนุกสนาน ส่วนคัมภีร์พระไตรปิฎกดนตรีมองว่า เป็นอุปสรรค หากเกี่ยวข้องจะเป็นอาบัติตามวินัย ขวางกั้นการบรรลุธรรมหรือเป็นอุปสรรคต่อพรหมจรรย์ แต่ก็มิมีหลักฐานข้อมูลหลายแหล่งในพระไตรปิฎกที่ยืนยันว่า ดนตรีมีส่วนในทำบุญและมีอาบัติสงฆ์ คือ เกิดในสวรรค์ ได้บรรลุผลธรรม ดนตรีตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกจึงเป็นเครื่องประกอบการทำบุญ ดังนั้น ดนตรีที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา อาจตีความได้หลายนัย อาทิ เป็นดนตรีเพื่อการบำบัด ดนตรีเพื่อผลบุญผลทาน จนกระทั่งไปสู่มรรคผลขั้นสูง รวมทั้งดนตรีในฐานะเป็นเครื่องประโคมในวิถีความเชื่อและศาสนาดังปรากฏในบริบททางสังคมปัจจุบัน

2.การบูรณาการหลักดนตรีคีตศิลป์ในการส่งเสริมสุนทรียทางอารมณ์ตามแนวพระพุทธศาสนา

การบูรณาการหลักดนตรีคีตศิลป์ในการส่งเสริมสุนทรียทางอารมณ์ตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการนำเอาองค์ประกอบของดนตรีคีตศิลป์มาประยุกต์ใช้ร่วมกัน เพื่อสร้างสรรค์ผลงานที่สามารถสื่อสารหลักธรรมคำ

สอนของพระพุทธศาสนาได้อย่างเหมาะสม การบูรณาการหลักดนตรีกับศิลปะตามแนวพระพุทธศาสนา มีการคิดค้นและพัฒนารูปแบบสอดคล้องกับยุคสมัยและความสนใจของผู้คน เปิดโอกาสให้ผู้คนได้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ผลงาน มีการเผยแพร่ผลงานที่สร้างสรรค์ออกไปให้กว้างขวาง เพื่อให้ผู้คนได้เข้าถึงและได้รับประโยชน์ กิจกรรมการบูรณาการหลักดนตรีกับศิลปะเพื่อส่งเสริมสุนทรียทางอารมณ์ตามแนวพระพุทธศาสนา สำหรับบุคคลทั่วไป เช่น แต่งเพลงเกี่ยวกับเมตตา พร้อมกับวาดภาพพระพุทธเจ้าปางสมาธิ การเขียนบทกลอนและสร้างสรรค์ดนตรีประกอบบทกลอน เขียนบทกลอนเกี่ยวกับการเกิดแก่เจ็บตาย และสร้างสรรค์ดนตรีที่มีทำนองเศร้า เป็นต้น การจัดแสดงนิทรรศการ รวบรวมผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นมาจากกิจกรรมต่าง ๆ มาจัดแสดงในรูปแบบนิทรรศการ การแสดงละครเพลงเรื่องพระเวสสันดรชาดก เป็นต้น การบูรณาการดนตรีกับศิลปะเข้ากับกิจกรรมสำหรับกลุ่มเยาวชน เช่น การสร้างวิดีโอสั้นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา การจัดทำหนังสือภาพเขียนเรื่องราวในพระพุทธศาสนา เป็นภาพประกอบ การจัดค่ายอบรมให้เยาวชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับดนตรีกับศิลปะ การบูรณาการดนตรีกับศิลปะเข้ากับกิจกรรมสำหรับชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ มาศสุภา เพชรรักษ์ (2558) ได้ศึกษาในเรื่อง “การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของครุดนตรีไทยกับหลักคำสอนในศาสนาพุทธ” ผลการศึกษาว่า “การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างครุดนตรีไทยกับหลักคำสอนในศาสนาพุทธ เป็นการชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของดนตรีไทยกับศาสนาพุทธที่ครุดนตรีไทยได้สอดแทรกหลักคำสอนของศาสนาพุทธไว้ในหลักการสอนดนตรีไทย ตั้งแต่เริ่มเข้าศึกษา ตลอดระยะเวลาของการศึกษา การสำเร็จการศึกษา และการออกไปประกอบอาชีพทางดนตรีไทย โดยสืบทอดดนตรีไทยให้รุ่น ต่อรุ่นอย่างต่อเนื่อง การสืบทอดที่มาจากภายในจิตวิญญาณของครูและศิษย์ที่ยอมรับ ซึ่งกันและกัน การนำหลักศาสนาพุทธมาใช้ควบคู่กับการจัดการศึกษาวิชาชีพนครไทย เป็นการพัฒนาที่เริ่มต้นจากจิตใจควบคู่ไปกับการให้การศึกษาดนตรีไทย เพื่อออกไปพัฒนาบุคคลอื่นให้มีคุณภาพ สิ่งหนึ่งที่ครุดนตรีไทยได้สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น คือ การให้ศิษย์มีประสบการณ์ตรงในการศึกษาดนตรีไทย คือสอนทั้งด้านดนตรีและคุณธรรม จริยธรรม และศรัทธาที่ศิษย์มีต่อครูเป็นศรัทธาที่มาจากจิตวิญญาณของศิษย์จริง ๆ จึงจะเป็นศรัทธาที่สมบูรณ์แบบที่จะเป็นครุดนตรีไทยที่มีคุณภาพและทำหน้าที่สืบทอดวัฒนธรรมของชาติที่เป็นเอกลักษณ์และเอกราชทางด้านวัฒนธรรมของชาติ

3. วิเคราะห์ดนตรีกับศิลปะในฐานะปัจจัยการแห่งการส่งเสริมสุนทรียทางอารมณ์ ตามแนวพระพุทธศาสนา

ดนตรีมีพลังในการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำสมาธิ เสียงดนตรีที่นุ่มนวลและมีจังหวะที่สม่ำเสมอ ช่วยให้จิตใจสงบและผ่อนคลาย กวีเป็นคำแห่งปัญญาและความงาม กระตุ้นจินตนาการ บทกวีช่วยให้เกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์สื่อความหมายที่ลึกซึ้ง บทกวีเป็นเหมือนกระจกที่สะท้อนความรู้สึกและความคิดของมนุษย์ ศิลปะเป็นภาพแห่งความงามและสัจธรรม สร้างแรงบันดาลใจ ภาพวาด ประติมากรรม หรือสถาปัตยกรรมที่สวยงามสามารถสร้างแรงบันดาลใจและความรู้สึกที่ดีได้ สื่อถึงสัจธรรม ศิลปะสามารถสื่อถึงสัจ

ธรรมของชีวิตได้ การนำหลักภาวนา 4 มาบูรณาการกับดนตรีกวีศิลป์เพื่อส่งเสริมสุนทรีย์ทางอารมณ์ตามแนวพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วย ภายภาวนา ศิลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา ถือเป็นการผสมผสานทรงพลังในการส่งเสริมสุนทรีย์ทางอารมณ์และพัฒนาจิตใจให้เติบโตอย่างรอบด้าน ประกอบด้วยดังนี้

1. ภายภาวนา การฝึกสติสัมปชัญญะกับร่างกาย การสังเกตลมหายใจ การเคลื่อนไหวของร่างกาย สามารถนำมาผสมผสานกับการทำสมาธิที่ประกอบด้วยเสียงดนตรีที่นุ่มนวล เช่น โยคะ หรือไทเก๊ก

2. ศิลภาวนา การรักษาศิล นำมาสร้างสรรค์เป็นบทกวีหรือเพลงที่สื่อถึงความดีงามและคุณธรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นแรงบันดาลใจให้ปฏิบัติตาม

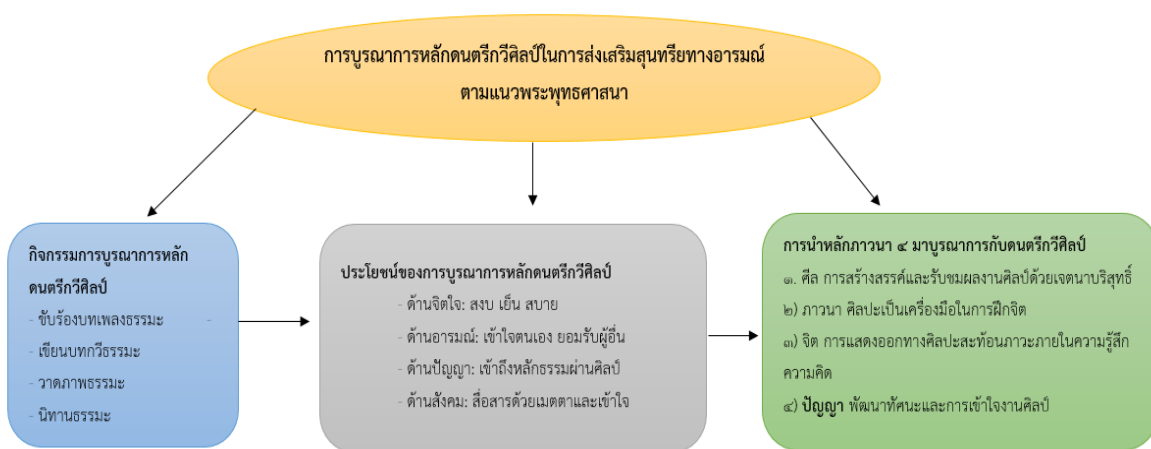
3. จิตภาวนา การฝึกควบคุมจิตใจให้สงบและแจ่มใส สามารถนำมาผสมผสานกับการสร้างสรรค์งานศิลปะ เช่น การวาดภาพ การปั้น หรือการเขียน การวาดภาพตามสิ่งที่เห็นหรือจินตนาการ การนำบทกลอนและเพลงธรรมะมาแสดงต่อสาธารณะเพื่อเผยแพร่หลักธรรม

4. ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญาให้เข้าใจธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์และตีความงานศิลปะ ดนตรี หรือบทกวี เพื่อค้นหาความหมายที่ซ่อนอยู่ หลักการสำคัญในการบูรณาการดนตรีกวีศิลป์ในฐานะปัจจัยการแห่งการส่งเสริมสุนทรีย์ทางอารมณ์ตามแนวพระพุทธศาสนา คือ มีความตั้งใจที่จะใช้ดนตรีกวีศิลป์เป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเอง ความสม่ำเสมอ ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เปิดใจรับฟังและเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ดนตรีกวีศิลป์ช่วยให้เข้าใจหลักธรรมคำสอนได้ง่ายขึ้น สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนตามแนวพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประโมทย์ พ่อคำ (2566) ได้ทำวิจัยเรื่อง “แนวคิดการจัดการเรียนรู้วิชาดนตรีกับการบูรณาการวิชาต่าง ๆ โดยใช้เพลงภูเก็ตเป็นฐาน” ซึ่งผลการวิจัยพบว่า แนวคิดการจัดการเรียนรู้วิชาดนตรีกับการบูรณาการวิชาต่าง ๆ เป็นการจัดการเรียนรู้ โดยการผสมผสานเนื้อหาหลายวิชากับกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้ “เพลง” เป็นหัวเรื่อง โดยผู้เขียนได้พัฒนามาจากกรอบแนวคิดที่ว่า 1. ศาสตร์ทุกศาสตร์ไม่ควรแยกจากกันโดยเด็ดขาด ดังนั้นการจัดให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะและเรียนรู้เนื้อหาต่าง ๆ ควรเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน จะทำให้การเรียนรู้ที่น่าสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้เรียนในปัจจุบันที่ต้องการเรียนรู้ในเรื่องที่น่าสนใจ 2. มุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ และมีทัศนคติที่ดี เนื่องจากเรียนแบบบูรณาการนั้นจะทำให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ใช้ความคิด ประสพการณ์ ความสามารถ รวมถึงทักษะต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลาย ทำให้เกิดการเรียนรู้ทักษะกระบวนการและเนื้อหาสาระไปพร้อม ๆ กัน และ 3. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจะช่วยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชาลดเวลาการเรียนของผู้เรียน และยังเป็นการแบ่งเบาภาระในการสอนของครูผู้สอน ทั้งในระดับประถมศึกษาที่มีข้อจำกัดในจำนวนอัตราครูสำหรับระดับมัธยมศึกษา สามารถออกแบบการสอนเป็นกลุ่มคณะตามศักยภาพของครูผู้สอนในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

การบูรณาการหลักดนตรีกวีศิลป์ คือการใช้ดนตรี บทกวี และศิลปะมาเป็นกิจกรรมเพื่อสร้างการเรียนรู้ที่งดงามและสร้างสรรค์ กิจกรรมเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างอารมณ์ที่ดี ลดความตึงเครียด และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์และการทำงานร่วมกัน อีกทั้งยังช่วยปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่ดีผ่านถ้อยคำและทำนองที่ลึกซึ้ง เมื่อบูรณาการเข้ากับหลักภาวนา 4 จะช่วยให้กิจกรรมเหล่านี้พัฒนาคนได้รอบด้าน ทั้งกายภาวนา ศิลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา ทำให้การเรียนรู้ด้วยศิลป์ไม่เพียงสร้างความเพลิดเพลิน แต่ยังพัฒนาใจและปัญญาอย่างสมบูรณ์ ดังนั้นกิจกรรม ประโยชน์ และภาวนา 4 จึงสัมพันธ์กันเป็นกระบวนการครบวงจรในการพัฒนามนุษย์ โดยสามารถสังเคราะห์ออกมาได้ดังนี้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ควรส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมที่สามารถบูรณาการดนตรีกวีศิลป์แบบหลากหลาย เป็นการนำเสนอที่น่าสนใจและเข้าถึงได้
2. สนับสนุนเผยแพร่ผลงาน กิจกรรมที่สามารถบูรณาการดนตรีกวีศิลป์ ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อให้ผู้คนได้เข้าถึงและแบ่งปันกัน เป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ชม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ศึกษาทางด้านดนตรีกวีศิลป์ หรือการส่งเสริมสุนทรียทางอารมณ์ตามแนวทางของพุทธสุนทรียศาสตร์อย่างกว้างขวาง
2. ศึกษากิจกรรมดนตรีกวีศิลป์ที่บูรณาการโดยอาศัยหลักของพุทธธรรมในการสร้างสรรค์
3. ศึกษาและการเลือกสรรเนื้อหาความเป็นดนตรีกวีศิลป์ที่สอดคล้องกับหลักธรรม ให้มีความชัดเจน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- 1.ควรศึกษาผลของการใช้ศิลปะเชิงพุทธแต่ละแขนง (ดนตรี กวี ศิลป์) แยกตามกลุ่มอายุหรือวัฒนธรรม เพื่อให้เห็นความแตกต่างของผลลัพธ์ในการส่งเสริมสุนทรียภาพและพฤติกรรมทางอารมณ์ เช่น ศึกษาดนตรีธรรมะกับเยาวชนวัยรุ่น ศึกษากลอนพุทธศิลป์กับผู้สูงอายุ หรือเปรียบเทียบผลในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ
- 2.ควรวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ที่ใช้ศิลปะส่งเสริมจิตใจตามแนวพุทธ เช่น การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเลือก "ศิลปะกับพุทธธรรม" หรือชุดกิจกรรม "กวีสร้างสติ" เพื่อศึกษาผลต่อพฤติกรรมทางอารมณ์ สมาธิ และคุณธรรมของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- ประโมทย์ พ่อคำ. (2566). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ดนตรีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตามแนวคิดการพัฒนาทักษะของซิมพ์ซัน.วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ศรีนครินทรวิโรฒ, 24(1),139-162.
- มัลลิกา ภูมธณ, ดิเรก ตัวลอย, พระปลัดระพีณ พุทธิสารโร.(2559).ดนตรีในพระไตรปิฎกว่าด้วยการบำบัด บุญ และการบรรลุธรรม.วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ, 1(2), 118-134.
- มาศสุภา เพชรรักษ์. (2558).การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของครูดนตรีไทยกับหลักคำสอนในศาสนาพุทธ.วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ, 10(33), 89.
- วิษณุ บุญรอด. (2563). ดนตรี:ศาสตร์ทางเลือกในการบำบัด สำหรับเด็กและผู้สูงอายุ.วารสารอารยธรรมศึกษาโขง-สาละวิน, 11(1),174-196.
- สิมาภรณ์ มงคลหาว้า. (2555).ดนตรีในพระพุทธศาสนาเถรวาท (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- อนงค์สุลักษณ์ ไยล่อ.(2555). ดนตรีบำบัดกับพฤติกรรมของวัยรุ่นไทย: กรณีศึกษากลุ่มวัยรุ่นในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อาทิตย์ โพธิ์ศรีทอง. (2563).พื้นฐานการจัดการเรียนรู้ทางดนตรี. กรุงเทพฯ : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สติปัฏฐาน 4 เปรียบเทียบการปฏิบัติกรรมฐานในประเทศไทยและในประเทศพม่า*

THE FOUR FOUNDATIONS OF MINDFULNESS : A COMPARISON OF MEDITATION PRACTICE IN THAILAND AND MYANMAR

พระปิยะ ฐิตปัญโญ, พระธณูชัย กนตปัญโญ, พระอธิการจำนงค์ จรณธมโม

Phra Piya Thitapanyo, Phra Thanonchai Kantapanyo, Phra Athikan Jamnong Jaranathammo

วัดพะยอม อำเภอลำดวน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Wat Phayom, Wang Noi District Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

Email :phrathanonchai@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งเน้นศึกษา สติปัฏฐาน 4 เปรียบเทียบการปฏิบัติกรรมฐานในประเทศไทยและในประเทศพม่า จากการศึกษาจากแนวคิด หนังสือ ตำรา และจากการสังเคราะห์ วิเคราะห์จากผู้แต่งพบว่า 1.ในประเทศไทย การปฏิบัติธรรม 5 สายใหญ่ในประเทศไทย ประกอบด้วย 1.สายพุทโธ มีรูปแบบการสอนตามแนวทางคำสอนของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต 2.สายอานาปานสติ มีรูปแบบการสอนตามแนวทางคำสอนของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) 3.สายอริยาปถิปปะ หรือ ยุบหนอพองหนอ มีรูปแบบการสอนตามแนวทางคำสอนของมีพระโสภณมหาเถระ (มหาสิสยาตอ) 4.สายแนวปฏิบัติ มี รูป-นาม เป็นอารมณ์ มีรูปแบบการสอนตามแนวทางคำสอนอาจารย์แนบ มหานิรานนท์ 5.สายสัมมาอะระหัง มีรูปแบบการสอนตามแนวทางคำสอนของพระมงคลเทพมุนี (สด จนทสโร) แต่สิ่งที่เหมือนกันคือ การนำมาสติปัฏฐาน 4 มาใช้เป็นหลักในการสอน คือ สติปัฏฐาน 4 มีสำนักวิปัสสนา กรรมฐานฐานจำนวนมาก กล่าวโดยเฉพาะสำนัก ปฏิบัติที่มีอิทธิพล และได้รับการยอมรับใน แนวทางการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอย่างกว้างขวางแพร่หลาย ได้แก่ 1) สำนักมหาสิสยาตอซึ่งก่อกำเนิดโดยโสภณมหาเถระ หรือ มหาสิสยาตอ 2) สำนักโกเอ็นก้า ซึ่งสืบทอดจากสายเลดิสยาตอ สำนักนี้ทำให้เกิด "ขบวนการวิปัสสนาฆราวาส" คือ ผู้นำการเผยแผ่และปฏิบัติสามารถจะเป็นฆราวาสได้ เป็นมิติของการปฏิบัติกรรมฐานในแนวทางแบบฆราวาสขึ้นมา ซึ่งเรียกว่า ขบวนการวิปัสสนาฆราวาส ความเหมือนและความแตกต่างมีเพียงวิธีการเท่านั้น มีจุดมุ่งหมายคือ สติปัฏฐาน 4 เหมือนกัน

คำสำคัญ : สติปัฏฐาน 4, การปฏิบัติกรรมฐาน, ไทยและพม่า

Abstract

This academic article focuses on studying the Four Foundations of Mindfulness and comparing meditation practice in Thailand and Burma. From the study of concepts, books, textbooks, and from the synthesis and analysis by the author, it was found that 1. In Thailand, there are 5 major schools of meditation practice in Thailand, consisting of 1. Phuttho school, which has a teaching format based on the teachings of Luang Pu Man Phurithatto. 2. Anapanasati school, which has a teaching format based on the teachings of Phra Dhammakosajarn (Buddhadasa Bhikkhu). 3. Iriyapathapappa school or Yub No Pong No school, which has a teaching format based on the teachings of Phra Sobhon Maha Thera (Maha Si Sayado). 4. The practice school, with form and name as objects, has a teaching format based on the teachings of Ajarn Naeb Maha Niranont. 5. Samma Arahang school, which has a teaching format based on the teachings of Phra Mongkolthepmuni (Sodh Chanthosaro). However, what they have in common is the use of the Four Foundations of Mindfulness as the main teaching principle, that is, the Four Foundations of Mindfulness. There are many Vipassana and Meditation schools, especially influential practice schools. And widely accepted in the practice of Vipassana meditation, namely 1) Maha Sisayadaw Institute, which was founded by Sobhon Mahagre or Maha Lee Sayadaw 2) Goenka Institute, which was inherited from Lady Sayadaw lineage. This institute gave rise to the "Lay Vipassana Movement", meaning the leaders of the propagation and practice can be laymen. It is a dimension of meditation practice in a lay way, which is called the Lay Vipassana Movement. The similarities and differences are only in the methods. The aim is the same, which is the Four Foundations of Mindfulness.

Keywords : The Four Foundations of Mindfulness, Meditation Practice, Thailand and Myanmar

บทนำ

การปฏิบัติกัมมัฏฐานเป็นเรื่องของการศึกษาปฏิบัติธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้และได้เผยแผ่พุทธศาสนาโดยใช้เวลายาวนานกว่าที่พุทธศาสนิกชนหรือสาวกจะรู้เห็นและสามารถพ้นทุกข์ได้จริงต้องใช้ความเสียสละและความมีพระมหากรุณาของพระพุทธองค์ที่ทำให้ประชาชนชาวพุทธได้เข้าใจลึกซึ้งถึงสภาวะธรรมและสามารถพ้นทุกข์ได้ซึ่งในพระพุทธศาสนาในฝ่ายเถรวาทซึ่งผู้เขียนได้เปรียบเทียบการปฏิบัติธรรมกรรมฐานในประเทศไทยและประเทศพม่ามีความแตกต่างกันพอสมควรแต่เนื้อหาใจความก็มีความสำคัญอยู่ที่ว่าการศึกษาเล่าเรียนในภาค

ปริยัติคือพระไตรปิฎก 84,000 พระธรรมขันธ์นั้นสิ่งสำคัญนอกจากการศึกษาเล่าเรียนที่เรียกว่าไตรสิกขานั้นก็คือ ภาควิปฏิบัติหรือเรียกว่าสมถะวิปัสสนากรรมฐานซึ่งเมื่อศึกษาในประเทศไทยก็จะมีอยู่หลายสายหลายสำนักที่จะ ปฏิบัติธรรมและมีครูบาอาจารย์ที่นำปฏิบัติในหลาย ๆ ส่วนในหลาย ๆ วัดหลายสำนักเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศ พม่าก็มีการศึกษาและปฏิบัติธรรมเช่นเดียวกันคือมีจุดศูนย์กลางคือสติปัฏฐาน 4 หรือเรียกง่าย ๆ รวม ๆ ก็คืออานาปานสติคือการเอาอารมณ์กรรมฐานนั้นไปตั้งอยู่ในลมหายใจเข้าและลมหายใจออกแต่ว่าวิธีการบริหารจัดการ อาจจะมีแตกต่างออกไปในแต่ละฝ่ายเพราะฉะนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่าการศึกษาเปรียบเทียบการปฏิบัติธรรม กรรมฐานในประเทศไทยและประเทศพม่านั้นน่าสนใจโดยเฉพาะวิธีการที่จะนำหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา ไปเผยแผ่ในรูปแบบของการปฏิบัติกรรมฐานอยู่ที่การปรับตัวด้วยการเข้าได้ทุกเพศ ทุกวัย ทุกสถานะ จึงจะสามารถ นำหลักธรรมเหล่านั้นไปใช้ได้จริงและคนทุกด้วยตนเองจึงมีความสำคัญที่ผู้เขียนอยากนำเสนอในลักษณะบทความ วิชาการซึ่งมีทั้งบาลีรวมถึงการวิเคราะห์สังเคราะห์ต่าง ๆ เป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านต่อไป

ในประเทศไทย เป็นพุทธเถรวาท 1,725 แห่งทั่วประเทศ ในการจัดการการสอนวิปัสสนากัมมัฏฐานนั้น ใช้หลักทางพระพุทธศาสนาอยู่ 2 ประการด้วยกัน คือ “เทวเม ภิกขเว วิชาภาคิยา ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย วิชา มี 2 อย่าง ประกอบด้วย กตเม เทว 2 อย่าง ได้แก่

1. สมโถ จ สมถะ ความสงบระงับ อย่างหนึ่ง
2. วิปัสสนา จ วิปัสสนา ความเห็นแจ้งอย่างหนึ่ง

สมโถ ภาวิตโต กิमतถมนุโภติ สมถะเป็นขึ้นแล้วต้องการอะไร จิตต์ ภาวิตติ ต้องการให้จิตเป็นขึ้น จิตต์ ภาวิตโต กิमतถมนุโภติ จิตเป็นขึ้นแล้วต้องการอะไร โย ราโค โส ปหียติ ความกำหนดยินดีอันใดที่มีอยู่ในจิตใจ ความ กำหนดยินดีอันนั้นหมดไปด้วยสมถะความสงบระงับ”

“วิปัสสนา ภาวิตตา กิमतถมนุโภติ วิปัสสนาเป็นขึ้นแล้วต้องการอะไร ปญญา ภาวิตติ ต้องการทำปัญญา ให้เป็นขึ้น ปญญา ภาวิตตา กิमतถมนุโภติ ปัญญาเป็นขึ้นแล้วต้องการอะไร ยา อวิชชา สา ปหียติ ความไม่รู้จริงอัน ใดที่มีอยู่กับจิตใจ ความไม่รู้จริงอันนั้นหมดไปด้วยความเห็นแจ้งคือวิปัสสนา”

ทางพระพุทธศาสนามีวิชา 2 อย่างนี้เป็นข้อสำคัญนัก บัดนี้ท่านทั้งหลายที่เสียสละเวลามา ก็เพื่อมา เรียนสมถะวิปัสสนาทั้ง 2 อย่างนี้ สมถะ เป็นวิชาเบื้องต้น พุทธศาสนิกชนต้องเอาใจใส่ คือแปลความว่า สงบระงับ ใจ เรียกว่า สมถะ วิปัสสนา เป็นขั้นสูงกว่าสมถะซึ่งแปลว่า เห็นแจ้ง เป็นธรรมเบื้องสูง เรียกว่าวิปัสสนา สมถะ- วิปัสสนา 2 อย่างนี้ เป็นธรรมอันสุขุมลุ่มลึกในทางพระพุทธศาสนา ผู้พุดนี้ได้ศึกษามาตั้งแต่บวช พอบวชออกจาก โบสถ์แล้วได้วันหนึ่ง รุ่งขึ้นวันหนึ่งก็เรียนทีเดียว เรียนสมถะทีเดียว ไม่ได้หยุดเลย จนกระทั่งถึงบัดนี้ บัดนี้ทั้งเรียน ด้วย ทั้งสอนด้วย ในฝ่ายสมถะวิปัสสนาทั้ง 2 อย่างนี้ (วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม, 2553)

1) สมถกรรมฐาน หมายถึง การทำจิตให้สงบ

2) วิปัสสนาญาณ หมายถึง การพิจารณาภาวธรรมตามความเป็นจริง

สติปัฏฐาน คือ การเอาสติมาใช้ในการที่จะกำหนดอารมณ์ต่าง ๆ หรือตามดูสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นไปในชีวิตจิตใจของเรา เอาสติไปจับให้รู้เท่าทันอารมณ์ปัจจุบัน แล้วส่งให้ปัญญาพิจารณา สติกับปัญญาทำงานคู่กัน สติเป็นตัวยุติใจเป็นตัวยับยั้งสิ่งนั้นไว้ ให้ปัญญาพิจารณาเห็นตามความเป็นจริงสติปัฏฐานมี 4 ประเภท คือ 1. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน 2. เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน 3. จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน 4. ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน (ที.ม. 10/382/316) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ครั้งเมื่อพระโยคาวจรผู้ปฏิบัติสติปัฏฐาน 4 เรือน้อมจิตไปเพื่อปุพเพนิวาสานุสสติญาณแล้ว เธอย่อมระลึกชาติที่เคยอยู่อาศัยมาในกาลก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้หนึ่งชาติบ้าง สองชาติบ้าง ระลึกชาติที่เคยอยู่อาศัยในกาลก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ เปรียบเหมือนบุรุษออกจากบ้านของตนไปสู่อื่น ออกจากบ้านนั้นไปสู่อื่น ออกจากบ้านนั้นแล้ว กลับมาสู่บ้านของตนตามเดิม เขาจะพึงระลึกได้ว่า เราออกจากบ้านของตนไปสู่อื่น ในบ้านนั้น เราได้ยืนอยู่อย่างนั้น ได้นั่งอยู่อย่างนั้น ได้พูดอย่างนั้น ได้นั่งอยู่อย่างนั้น ออกจากบ้านนั้นไปสู่อื่น ในบ้านนั้น เราได้ยืนอยู่อย่างนั้น ได้นั่งอยู่อย่างนั้น ได้พูดอย่างนั้น ได้นั่งอยู่อย่างนั้น ออกจากบ้านนั้นแล้ว กลับมาสู่บ้านของตนตามเดิม ดังนี้ ฉนใด พระโยคาวจรผู้ปฏิบัติสติปัฏฐาน 4 ย่อมระลึกชาติที่เคยอยู่อาศัยในกาลก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้หนึ่งชาติบ้าง สองชาติบ้าง ระลึกชาติที่เคยอยู่อาศัยในกาลก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ฉนนั่นเหมือนกัน

เมื่อเธอมีจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อนควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว น้อมจิตไปเพื่อรู้ชัดและอุบัติของสัตว์ทั้งหลาย เธอย่อมเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพพจักขุ อันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพพจักขุ อันบริสุทธิ์ล่วงจักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม เปรียบเสมือนปราสาทหลังหนึ่ง ตั้งอยู่สี่แยกท่ามกลางเพราะนคร บุรุษผู้มีจักขุยืนอยู่บนปราสาทนั้น พึงเห็นหมู่มนุษย์กำลังเข้าสู่เรือนบ้าง กำลังออกจากเรือนบ้าง กำลังเดินไปบ้าง กำลังเดินมาบ้าง กำลังเที่ยวไปบ้าง ฉนใด ภิกษุยอมเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพพจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ฉนนั่น เหมือนกันแล

การจัดการสอนวิปัสสนากรรมฐานของวัด

1. รูปแบบการปฏิบัติธรรม ได้แก่ ความสมบูรณ์ของหลักสูตร โดยในแต่ละสำนักปฏิบัติมีการปฏิบัติตามแนวสติปัฏฐาน 4 ซึ่งมีการจัดการสอนการปฏิบัติกรรมฐานตามหลักมหาสติปัฏฐานหลักสูตรตามที่กำหนดไว้

5 สายปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วย 1. สายพุทโธ 2. สายยุบหนอ-พองหนอ 3. สายสัมมาอะระหัง 4. สายอานาปานสติ 5. สายพิจารณารูป-นาม การปฏิบัติธรรม 5 สายใหญ่ในประเทศไทย ประกอบด้วย 1.สายพุทโธ มีรูปแบบการสอนตามแนวทางคำสอนของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต 2.สายอานาปานสติ มีรูปแบบการสอนตามแนวทางคำสอนของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) 3.สายอิริยาปถพพะ หรือ ยุบหนอพองหนอ มีรูปแบบการสอนตามแนวทางคำสอนของมีพระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) 4.สายแนวปฏิบัติ มี รูป-นาม เป็นอารมณ์ มีรูปแบบการสอนตามแนวทางคำสอนอาจารย์แนบ มหานิรานนท์ 5.สายสัมมาอะระหัง มีรูปแบบการสอนตามแนวทางคำสอนของพระมงคลเทพมุนี (สด จนทสโร) ในแต่ละสายมีรูปแบบการสอนที่แตกต่างกันก็จริง เช่น พระกัมมัฏฐานสายพุทโธก็คืออานาปานสติกัมมัฏฐานนั่นเอง แต่พระเถระจารย์ของไทยได้นำเอาพุทธคุณซึ่งเป็นกัมมัฏฐานอย่างหนึ่งที่เรียกว่าพุทธานุสสติ มาประกอบกับอานาปานสติเพื่อให้จิตเป็นสมาธิง่ายขึ้น เมื่อปฏิบัติเห็นผลด้วยตนเองแล้วจึงได้นำมาสอนศิษยานุศิษย์ให้ได้ผลดีเป็นลำดับสืบมา และเป็นที่ยินยอมกันแพร่หลายมาจนทุกวันนี้ จะเน้นในเรื่องของการพิจารณาลมหายใจเข้า – ออกโดยมีการบริกรรมว่า พุทโธ เป็นต้น แต่สิ่งที่เหมือนกันคือ การนำมหาสติปัฏฐาน 4 มาใช้เป็นหลักในการสอน คือ สติปัฏฐาน 4 (ที่ตั้งของสติ การตั้งสติกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นตามความเป็นจริง)

สถานที่ปฏิบัติธรรม

ในอรรถกถากล่าวอธิบาย “เป็นสปปายะแก่ความเป็นไปแห่งจิต” หมายถึง เป็นที่สบายและเป็นอุปการะแก่การชักนำจิตเข้าสู่สมถะและวิปัสสนา (อง.นวก.อ. 3/1/285) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) มี 7 ประการ คือ 1. อาวาส 2. โคจรคาม 3. การพูดคุย 4. บุคคล 5. โภชนะ 6. ฤดู 7. อิริยาบถ (ม.อ.อ. 3/189/117) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

สรุปได้ว่า สติปัฏฐาน 4 นั้นเป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าได้มอบให้สาวกเป็นเรื่องของการพิจารณาเห็นและมีสติอยู่กับกาย เวทนา จิต และธรรม ซึ่งสำนักปฏิบัติธรรมในประเทศไทยถึงแม้จะมีการแบ่งสายการปฏิบัติไปหลาย ๆ สาย ที่จุดรวมกันก็คือการปฏิบัติให้เข้าถึงการมีสติตั้งมั่นเรียกว่าสติปัฏฐาน 4 เพราะฉะนั้นการปฏิบัติธรรมที่มีหลักปฏิบัติที่ถูกต้องนั้นจึงเป็นแนวทางเดียวกันที่จะทำให้เข้าถึงมรรคผลนิพพานได้ การปฏิบัติธรรมจึงจะเกิดผลที่ดีในประเทศไทยเรามีลักษณะการปฏิบัติที่เป็นหลายรูปแบบแต่รูปแบบที่ชัดเจนก็คืออานาปานสติหรือ หยุบพอง รวมถึงการเข้าไปถึงวิปัสสนาจึงมีลักษณะที่มีความคล้ายคลึงกันถ้าจะเปรียบเทียบกับน่าจะเป็นลักษณะของการใช้เวลาในการปฏิบัติ เพราะว่าในประเทศไทยผู้ที่ปฏิบัติได้ส่วนใหญ่จะเป็นพระภิกษุ สามเณรหรือ อุบาสก อุบาสิกาที่ปฏิบัติธรรมในช่วงวันพระธัมมสวนะเท่านั้น แต่ถ้าเป็นประเทศพม่าจะมีช่วงเวลาที่ปฏิบัติเยอะกว่าและใช้ช่วงชั่วโมงที่มากกว่านี้คือเป็นข้อได้เปรียบของประเทศพม่า

ประเทศพม่า มีชื่อทางการว่า สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า หรือ สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา (ပြည်ထောင်စု သမ္မတ မြန်မာနိုင်ငံတော်)

ด้านวิปัสสนากัมมัฏฐาน

ด้านการปฏิบัติ มีสำนักวิปัสสนากรรมฐานจำนวนมาก กล่าวโดยเฉพาะสำนักปฏิบัติที่มีอิทธิพล และได้รับการยอมรับใน แนวทางการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอย่างกว้างขวางแพร่หลาย ได้แก่

1) สำนักมหาสิริยาตอ ซึ่งก่อกำเนิดโดยโสภณมหาเถร หรือ มหาสิริยาตอ

2) สำนักโกเอ็นก้า ซึ่งสืบทอด จากสายเลติสยาตอ สำนักนี้ทำให้เกิดขบวนการวิปัสสนาฆราวาส คือ ผู้นำการ เผยแผ่และปฏิบัติสามารถจะเป็นฆราวาสได้ เป็นมิติของการปฏิบัติกรรมฐานในแนวทาง แบบฆราวาส ขึ้นมา ซึ่งเรียกว่า ขบวนการ วิปัสสนาฆราวาส

พุทธศาสนาในพม่านั้นเริ่มมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 11 มีหลักฐานทางโบราณคดีที่พิสูจน์ได้ และ รุ่งเรืองในสมัยราชวงศ์พุกามแต่การปฏิบัติวิปัสสนาที่เริ่มทำกันอย่างจริงจังในปัจจุบันนั้น เริ่มต้นขึ้นในช่วงปลาย สงครามโลกครั้งที่สองพระอาจารย์ท่านแรกที่เริ่มสอนวิปัสสนา จนเป็นที่รู้จักกันดี ได้แก่ ท่านอาจารย์เลติ สยาตอ แปลว่า อาจารย์ แต่ใช้ในความหมายของราชาครู คือเป็นอาจารย์ทรงความรู้ระดับถวายความรู้แก่ราชาได้ เลติ คือชื่อเมืองที่เป็นที่ตั้งของวัดท่านอาจารย์เลติสยาตอ มรณภาพก่อนที่จะได้รับอิสริยาภจากอังกฤษใน ค.ศ. 1948 ท่านเชี่ยวชาญทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติ ผู้ที่สนใจปฏิบัติตามคำสอนของท่าน จะเน้นการฝึกหลักสูตร 10 วัน โดยในสามวันแรกจะเน้นอานาปานสติ มีสติอยู่กับลมหายใจเข้าออก หลังจากมีสติมั่นคงขึ้น วันที่ 4 เมื่อจิตซัด สายน้อยลง ให้พิจารณาอยู่กับอารมณ์ใดอารมณ์หนึ่งที่มากระทบ เช่น เสียงกระทบหู จากนั้น ฝึกสำรวจการกระทบ ตั้งแต่ศีรษะแล้วไล่ลงมาจนถึงฝ่าเท้า สัมผัสที่ศีรษะนั้น ลองนึกถึงเด็กเล็ก ๆ ที่กระหม่อมยังไม่ปิด เราจะเห็นการ เต้นตุบ ๆ ที่กระหม่อมชัดเจน แม้เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่กะโหลกศีรษะเต็มแล้ว แต่ก็ยังมีสัมผัสนั้นอยู่ ให้สแกนความรู้สึก ที่สามารถรับได้ให้ชัดเจนขึ้น จุดที่จะไม่มีความรู้สึกคือผมกับเล็บ นอกนั้น ทั้งตัวเราจะมีความรู้สึกได้ทั้งสิ้น ที่ให้ฝึก อย่างนี้ ธรรมชาติของความเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏบนร่างกายชัดเจนขึ้น ทำความเข้าใจในธรรมชาติให้เห็นถึงความไม่เที่ยง ความเปลี่ยนแปลง ความไม่จีรัง และความที่ไม่มีตัวตนที่เที่ยงแท้ เมื่อเข้าใจธรรมชาติเช่นนี้เป็นวิปัสสนา การ ทำวิปัสสนาช่วยให้เราชัดเจนขึ้นในธรรมชาติตามที่มันเป็นจริง การทำวิปัสสนาสายของท่านอาจารย์มหาสิริยาตอ เป็นสายที่สอง มหาสิริ แปลว่า กลองใหญ่ ที่วัดท่านมีกลองใหญ่ ชาวบ้านจึงเรียกท่านว่า ราชครูวัดกลองใหญ่ในสาย ของมหาสิริยาตอนี้ ให้พิจารณาอุบะหนอ พองหนอ วัดที่ผู้เขียนรู้จักมาแต่เด็กที่ปฏิบัติตามสายนี้ คือ วัดมหาธาตุฯ พิจารณาลมหายใจแต่ดูที่ปลายลม คือ ที่หน้าท้องเมื่อหายใจเข้าท้องป่อง จึงพิจารณาว่า พองหนอ และเมื่อลม หายใจออกท้องแฟบพิจารณาว่า ยุบหนอ ในธาตุทั้งสี่ที่ประกอบขึ้นเป็นตัวตนของเรา คือ ธาตุ ดิน น้ำ ลม ไฟ นั้น การทำวิปัสสนาในสายของมหาสิริยาตอ พิจารณาการเคลื่อนของลม คือ วาโยธาตุ สังเกตว่า จิตของเราจะกวัด

แกว่งระหว่างอดีต เรื่องที่เกิดไปแล้ว หรือกังวลไปสู่อนาคตที่ยังไม่เกิด จังหวะที่จิตจะอยู่กับปัจจุบันน้อยมาก ในการปฏิบัติจึงเน้นให้กลับมาสู่ปัจจุบัน ในสายนี้จะไม่ใช้ฌานสังเกตจิตสงบเป็นขณะ จะไม่ให้จมดิ่งเข้าสู่ฌาน ฝึกให้จิตชัดขึ้น ให้เห็นว่าทุกสิ่งเปลี่ยนแปลงไปอยู่ทุกขณะ ฝึกให้จับให้ได้ระหว่างรูปกับนาม และเห็นตามที่มันเป็นจริง

ในสายที่สามที่ท่าน ดร.นิมาลา อธิบาย คือ สายของท่านอาจารย์โมกข์อกสยาดอ ท่านอาจารย์อยู่ที่วัดในเมืองโมกข์ ท่านฝึกวิปัสสนาในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง อยู่ในถ้ำนาน 4 ปี ท่านเน้นการสอนอภิธรรม ลูกศิษย์เชื่อว่าท่านอาจารย์บรรลุอรหัตต์ ในการเริ่มต้น ท่านสอนให้ใช้อานาปานสติตอนเริ่มต้นเพียง 15 นาที ไม่มีการสแกนตรวจสอบความรู้สึก แต่ดูว่าจิตในขณะปัจจุบันมีอะไรเป็นตัวนำ ให้จับให้ได้ ไม่ว่าความรู้สึกนั้น ดี ไม่ดี โลก ท่านอาจารย์สอนว่า อารมณ์ที่จิตรู้นั้น จะมีเพียงอย่างเดียว การฝึกให้เฝ้าดูว่าอารมณ์อะไรเกิดขึ้น ในแต่ละขณะ ทำความเข้าใจว่า ไม่ว่าอะไรที่เกิดขึ้นในจิต ไม่ตั้งอยู่ได้ มันจะเปลี่ยนไป ให้เห็นธรรมชาติในธรรมชาติที่ไม่มีความเที่ยง เพื่อละคลายความยึดมั่นนั่นเอง การปฏิบัติวิปัสสนาในสายที่สี่ คือสายของปาอ็อกสยาดอ การปฏิบัติในสายนี้ เริ่มต้นจากการพิจารณาหายใจเข้า ออก ไปจนถึงฌาน อาจจะปฏิบัติไปถึง 4 เดือน การเข้าฌาน ช่วยให้จิตนิ่ง เป็นสมาธิ รวมตัวเป็นหนึ่ง ในขณะที่อยู่ในฌานนั้น จะเป็นอิสระจากอารมณ์ที่เราสัมผัสได้แม้ชั่วครู่ ในฌานจะก้าวข้ามความง่วงเหงาได้ เมื่อจิตได้สัมผัสกับสมถภาวนา การยกระดับจิตเข้าสู่วิปัสสนาจะง่ายขึ้น ในท้ายที่สุดก็เน้นเป้าหมายเดียวกัน ให้เห็นธรรมชาติแท้ของจิตนั่นเอง ดร.นิมาลาเล่าว่า ในพม่า นั้น ท่านอาจารย์แต่ละท่านก็อาจจะ มีเทคนิคต่าง ๆ กันไป แต่สายที่ท่านนำมาสรุปให้ฟังนี้ เป็นสายกรรมฐานที่มีผู้นิยมมาก หลังจากพม่าได้รับอิสรภาพ ผู้คนนิยมการทำวิปัสสนามากขึ้น มีศูนย์ฝึกวิปัสสนาในพม่ามากถึง 2,000 แห่ง เฉพาะสายของมหาสีสยาดอนั้น มีถึง 500 แห่ง เป็นต้น ทุกแห่งมีผู้สนับสนุนทางการเงินอย่างดี ผู้ที่เข้าฝึกอบรมไม่มีค่าใช้จ่าย แต่มีเงื่อนไขว่าจะต้อง อยู่ให้จบหลักสูตร เพราะการฝึกวิปัสสนาเหมือนกับการเข้ารับการผ่าตัดขบวนการความคิด และความมักคุ่นของเราที่จะหาทุกข์มาใส่ตัว เพราะฉะนั้น ในระหว่างการบำบัดนั้น หากทิ้งกลางคัน จะไม่เป็นผลดีต่อผู้ปฏิบัติเอง อีกทั้ง เป็นการปิดโอกาสคนอื่นที่จะสมัครเข้ามาฝึกอบรมด้วย การที่เราได้ทำความเข้าใจว่า การปฏิบัติในแต่ละสาย ในสายที่พูดถึงนี้ มีเทคนิคที่ไม่เหมือนกัน แม้เป้าหมายสุดท้ายจะเหมือนกันก็ตาม การที่จะปฏิบัติให้ได้ผล จึงควรเป็น การปฏิบัติตามเทคนิคของสายใดสายหนึ่ง ไปจนตลอดสาย มิใช่การทำแบบผสมผสาน ซึ่งไม่ใช่เป้าหมายของ อาจารย์แต่ละท่านที่สอน มิใช่เริ่มต้นแบบเลตีสยาดอแล้วไปต่อด้วยมหาสีสยาดอ หากผู้ปฏิบัติเกิดติดขัดในการเจริญภาวนา จะกลับไปถามอาจารย์สายไหนก็จะลำบาก ผู้ปฏิบัติควรชัดเจนว่า ตนเองกำลังปฏิบัติอยู่ในสายใด และให้มีความเคารพในเทคนิคของการปฏิบัติที่ตนได้รับการถ่ายทอดมาก็ น่าจะเป็นประโยชน์มากกว่าที่จะทำแบบผสมผสานตามความสะดวกของตน อาจจะสร้างความสับสน...

เลตีส ซายาดอหรือพระอาจารย์เลตีส เกิดเมื่อปีพ.ศ.2389 ที่หมู่บ้านไซปิน เมืองติเปิน อำเภอลเวโบ (คืออำเภอมงยวาในปัจจุบัน) ทางตอนเหนือของประเทศพม่า ท่านมีนามเดิมในวัยเยาว์ว่าหม่องเท็ตเคา (หม่อง เป็นคำเรียกเด็กผู้ชายหรือชายหนุ่มในภาษาพม่า ส่วนเท็ตหมายถึงการไต่ขึ้น สำหรับเคาน์นั้นหมายถึงหลังคาหรือ

ยอด) ซึ่งเป็นชื่อที่เหมาะสมกับท่าน เพราะเด็กชายเท็ดเคาได้ใช้ความพากเพียรพยายามได้ไต่เต้าจนถึงจุดสูงสุดได้จริง เมื่ออายุแปดปี ท่านเริ่มศึกษาวิชาความรู้กับพระอาจารย์อุ้นนัทธิชชาวดอร์ และบรรพชาเป็นสามเณรขณะอายุ 15 ปี โดยได้รับฉายาว่าญาณธัช (ผู้มีปัญญาเป็นเลิศ) ท่านศึกษาภาษาบาลีและคัมภีร์ในพระไตรปิฎก โดยเฉพาะ อภิธัมมัตถสังคหะ อรรถกถาแนะนำพระไตรปิฎกหมวดอภิธรรม ต่อมาท่านได้แต่งอรรถกถาว่าด้วยอภิธัมมัตถสังคหะ ชื่อว่าปรมัตถปิณี (คู่มือแห่งปรมัตถสังคหะ) โดยแก้ไขข้อผิดพลาดบางอย่างที่พบก่อนหน้านี้ ทว่าเป็นที่ยอมรับกันในเวลานั้น แม้อรรถกถาดังกล่าวจะได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ แต่ในที่สุดสิ่งที่ท่านแก้ไขก็ได้รับการยอมรับจากพระภิกษุรูปอื่น ๆ จนทำให้ผลงานดังกล่าวกลายมาเป็นแหล่งอ้างอิงในเวลาต่อมา กลางศตวรรษที่ 19 ก่อนเข้าสู่ยุคใหม่ ระหว่างที่ยังเป็นสามเณร ท่านจะศึกษาคัมภีร์ในตอนกลางวัน และร่วมสวดมนต์กับพระรวมทั้งสามเณรอื่น ๆ ในยามค่ำคืน ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงเป็นผู้รอบรู้ในคัมภีร์อภิธรรม เมื่ออายุ 18 ปี สามเณรญาณธัชได้สึกออกมาใช้ชีวิตเยี่ยงฆราวาสอยู่ช่วงระยะสั้น ๆ เพราะไม่พอใจกับการศึกษาที่ได้รับ เนื่องจากรู้สึกว่าคุณจำกัดให้ศึกษาเพียงแค่พระไตรปิฎกเท่านั้น หลังจากนั้นประมาณหกเดือน พระอาจารย์ท่านแรกกับท่านมินทิน ชาวดอร์ พระอาจารย์ที่มีอิทธิพลต่อท่านอีกรูปหนึ่งก็เรียกท่านไปพบ พยายามเกลี้ยกล่อมให้กลับไปใช้ชีวิตในเพศบรรพชิต แต่ท่านปฏิเสธ ท่านมินทิน ชาวดอร์จึงแนะนำอย่างน้อยท่านน่าจะกลับไปศึกษาต่อ หนูน้อยหม่องเท็ดเคานี้ฉลาดหลักแหลมและมีความกระตือรือร้นที่จะศึกษาหาความรู้ จึงคล้อยตามคำแนะนำ

“เจ้าสนใจจะศึกษาพระเวท คัมภีร์โบราณของศาสนาฮินดูหรือเปล่า” ท่านมินทิน ชาวดอร์เอ่ยถาม “ขอรับ ท่านอาจารย์” หม่องเท็ดเคาตอบ “ถ้าเช่นนั้นเจ้าต้องบวชเณร” ท่านกล่าวตอบ “มิฉะนั้น ท่านอุคันธรรมที่หมู่บ้านเยอจะไม่ยอมรับเจ้าเป็นศิษย์” “ขอรับ กระผมจะบวชเณร” ท่านรับคำ ด้วยเหตุนี้ท่านเลดี ชาวดอร์จึงได้กลับมาบวชเป็นสามเณร และนับจากนั้นก็ไม่เคยสึกออกไปอีกเลย ในภายหลังท่านได้สารภาพกับศิษย์คนหนึ่งว่า “ตอนแรก ข้าคิดจะหาเลี้ยงชีพโดยอาศัยความรู้จากพระเวทไปทำนายทายทักดวงชะตาผู้คน แต่โชคดีเหลือเกินที่ข้าได้กลับมาบวชเณรอีกครั้ง อาจารย์ของข้าฉันหลักแหลมยิ่งนัก ท่านรู้ข้าไว้ได้ด้วยความรักความเมตตาเหลือคณนา” ในระยะเวลาแปดเดือน สามเณรญาณธัชผู้มีปัญญาล้ำเลิศก็เรียนรู้พระเวทกับท่านคันธธรรม ชาวดอร์จนแตกฉาน และศึกษาพระไตรปิฎกต่อ ครั้นเมื่อท่านอายุ 20 ปี ในวันที่ 20 เดือนเมษายน พ.ศ. 2409 ก็ได้รับการอุปสมบทจากท่านอุ้นนัทธิชชาวดอร์ ซึ่งกลายมาเป็นพระอุปัชฌาย์ให้ท่าน

ก่อนเข้าพรรษา ปีพ.ศ.2410 ภิกษุญาณธัชได้กราบลาพระอุปัชฌาย์ เดินทางออกจากอำเภอมงยวา ภูมิลำเนาเดิม เพื่อไปศึกษาต่อที่เมืองมณฑลเยลย์ ซึ่งในรัชสมัยของกษัตริย์มินตงมิน (ครองราชย์ระหว่างปีพ.ศ. 2396-2421) นั้น ถือเป็นเมืองหลวงของพม่า และเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาที่สำคัญที่สุดของประเทศ ท่านได้ศึกษาเล่าเรียนกับพระอาจารย์สำคัญๆ หลายรูป รวมทั้งบัณฑิตที่เป็นฆราวาสด้วย เริ่มแรกท่านพำนักอยู่ที่วัดมหาโชติการาม และศึกษากับท่านซานเจ้า ชาวดอร์ พระอาจารย์ที่มีชื่อเสียงของพม่า ผู้แปลคัมภีร์วิสุทธิมรรคหรือหนทางสู่ความบริสุทธิ์เป็นภาษาพม่า ในช่วงเวลานี้ ท่านซานเจ้า ชาวดอร์ได้ออกข้อสอบ 20 ข้อแก่นักเรียน

2,000 รูป มีเพียงภิกษุญาณธรรพเดียวเท่านั้นที่สามารถตอบคำถามทุกข้อได้เป็นที่น่าพอใจ ต่อมาในปีพ.ศ.2423 คำตอบดังกล่าวก็ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในชื่อ “บารมีทีปนี” (คู่มือแห่งบารมี) นับเป็นหนังสือเล่มแรกในจำนวนหลาย ๆ เล่มที่ท่านเลดี้ ซายาดอร์เขียนเป็นภาษาบาลีและพม่า ระหว่างที่ศึกษาอยู่ในเมืองมัณฑะเลย์ กษัตริย์มินตง มินทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ในการจัดงานสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ห้าเมื่อ ปี พ.ศ.2414

โดยนิมนต์พระภิกษุจากทั่วประเทศมาร่วมกันสวดชำระพระไตรปิฎก การสังคายนาครั้งนี้ภิกษุญาณธรรพได้ช่วยตรวจแก้และแปลข้อสอบอธิธรรมด้วยหลังจากอุปสมบทเป็นภิกษุมาได้ 8 พรรษา ท่านก็สอบผ่านปริยัติธรรมทั้งหมด และได้เป็นอาจารย์สอนภาษาบาลีเบื้องต้นที่วัดมหาโชติการาม อันเป็นสถานที่ที่ท่านศึกษานั้นเอง ท่านยังคงสอนหนังสือและศึกษาหาความรู้ที่วัดแห่งนี้ต่อมาอีก 8 ปี จนกระทั่งปี พ.ศ.2425 ขณะอายุ 36 ปี จึงได้ย้ายกลับไปที่ยังเยาว์ เวลานั้นยังเยาว์ยังเป็นอาเภอล็ก ๆ ที่ตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำชินดวิน ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีชื่อเสียงในด้านการสอนพระไตรปิฎกโดยครอบคลุมทั้งหมด มากกว่าที่จะสอนเพียงบางส่วนเท่านั้น ท่านต้องเข้าเมืองมาสอนภาษาบาลีให้แก่พระและสามเณร แต่ในเวลาเย็นจะข้ามกลับไปยังฝั่งตะวันตกของแม่น้ำชินดวิน และใช้เวลาคำค้นปฏิบัติวิปัสสนาในกุฏิเล็ก ๆ ที่อยู่อีกฟากของภูเขาและปันเดา ถึงจะไม่มีข้อมูลที่แน่ชัด แต่ดูเหมือนว่าช่วงนี้ท่านจะเริ่มปฏิบัติวิปัสสนาตามแนวทางดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาในพม่า ซึ่งใช้อานาปานสติ (การเฝ้าจิตจ่ออยู่กับลมหายใจ) และการสังเกตเวทนา (ความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับร่างกาย) ปีพ.ศ.2428 อังกฤษเข้ายึดครองพม่า ตอนบน และเนรเทศพระเจ้าที่ปกครองครั้งสุดท้าย ซึ่งครองราชย์ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2421- 2428 ออกนอกประเทศ ปีต่อมาท่านญาณธรรพได้เข้าไปปฏิบัติกรรมฐานที่ป่าเลดี้ ทางตอนเหนือของมยวาท หลังจากนั้นก็มีการอพยพย้ายถิ่นมาขอให้ท่านสอนกรรมฐาน ดังนั้นจึงได้มีการก่อสร้างวัดขึ้นเพื่อใช้เป็นที่พัก และตั้งชื่อว่าวัดเลดี้ตอร์วะ อันเป็นที่มาของชื่อเลดี้ ซายาดอร์ ว่ากันว่าสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มยวาทเจริญเติบโตเป็นเมืองใหญ่ดังเช่นทุกวันนี้ก็เพราะมีผู้คนมากมายพากันหลั่งไหลมาที่วัดของท่านนั่นเอง ถึงแม้ท่านจะสอนศิษย์ผู้สนใจจำนวนมากอยู่ที่เลดี้ตอร์วะ แต่ก็ยังคงปลีกวิเวกไปปฏิบัติกรรมฐานในกุฏิเล็ก ๆ ที่อยู่อีกฟากแม่น้ำเป็นประจำ

หลังจากพำนักอยู่ที่วัดป่าเลดี้มากกว่า 10 ปี ก็เริ่มมีการตีพิมพ์ผลงานวิชาการของท่านออกเผยแพร่ งานชิ้นแรกที่ได้รับการตีพิมพ์เมื่อปีพ.ศ. 2440 คือ “ปรมัตถทีปนี” (คู่มือแห่งปรมัตถสัจจะ) ส่วนผลงานเล่มที่สองในช่วงนี้ คือ “นิรุทธทีปนีภิกษุ” แม้ท่านเลดี้ ซายาดอร์จะพำนักอยู่ที่วัดเลดี้ตอร์วะเป็นส่วนใหญ่ ทว่าบางครั้งก็เดินทางไปทั่วพม่าเพื่อสอนกรรมฐานและปริยัติ ท่านเป็นแบบอย่างของสงฆ์ที่หาได้ยากยิ่ง กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีความสามารถทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติ ช่วงที่ท่านเดินทางไปทั่วประเทศนี้ ท่านได้ผลิตงานออกมาจำนวนมาก เช่น ท่านเขียน “ปฏิจกสมุปาบททีปนี” ภายในเวลาเพียง 2 วัน ระหว่างที่โดยสารเรือจากมัณฑะเลย์ไปยังโปรม โดยไม่มีหนังสืออ้างอิงใด ๆ ทว่าท่านก็ไม่ใช้สิ่งจำเป็น เพราะท่านมีความรู้แตกฉานในพระไตรปิฎกอยู่แล้ว ในหนังสือชุดคู่มือพุทธศาสนา ท่านได้เขียนคู่มือ อรรถกถา บทความ ฯลฯ ไว้ทั้งหมด 76 ชิ้น แต่ความจริงแล้วมีมากกว่านั้นนอกจากนี้ ท่านยังเขียนหนังสือธรรมะเป็นภาษาพม่าหลายเล่มด้วยกัน เพราะปรารถนาจะให้ชาวบ้าน

ทั่ว ๆ ไปได้เข้าใจ เนื่องจากก่อนหน้านี้ไม่ค่อยมีการเขียนหนังสือธรรมะให้ฆราวาสอ่าน เพราะถือเป็นเรื่องผิดปกติ แม้แต่ในระหว่างเทศน์ พระก็ยังสวดเป็นภาษาบาลียาว ๆ แล้วจึงแปลให้ฟังตามตัวอักษร ซึ่งเป็นเรื่องยากที่คนทั่วไปจะเข้าใจ แต่ด้วยพลังจากความเข้าใจในการปฏิบัติและความเมตตาที่ท่วมท้น ทำให้ท่านเลดี ซายาดอว์มีความปรารถนาที่จะเผยแผ่ธรรมะไปสู่ผู้คนทุกหมู่เหล่าในสังคม หนังสือ “ปรมัตถสังเขป” ที่ท่านแปลพระอภิธัมมัตถสังคหะออกมาเป็นภาษาพม่า 2,000 บทนั้น เขียนขึ้นเพื่อให้คนหนุ่มสาวได้อ่าน ซึ่งก็ยังคงได้รับความนิยมมาจวบจนทุกวันนี้ ลูกศิษย์ลูกหาของท่านได้ริเริ่มจัดตั้งสมาคมต่าง ๆ ขึ้นเพื่อส่งเสริมการศึกษาอภิธรรม โดยใช้หนังสือเล่มดังกล่าว

ขณะที่เดินทางไปพม่า ท่านเลดี ซายาดอว์ยังได้เรียกร้องให้ละเลิกบริโภคน้ำมัน โดยเขียนหนังสือชื่อ “โคมิงสมาธิกา” ชักชวนผู้คนให้หยุดฆ่าตัวมารับประทาน และส่งเสริมการรับประทานมังสวิรัต ในช่วงนี้หลังจากก้าวสู่ศตวรรษใหม่แล้ว ท่านอุโพเท็ตได้มาร่ำเรียนวิปัสสนากับท่านเลดี ซายาดอว์เป็นครั้งแรก จนต่อมาได้กลายเป็นวิปัสสนาจารย์ฆราวาสที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคนหนึ่งของพม่า และเป็นอาจารย์ของท่านอุบาซิน ครูของท่านอาจารย์โกเอ็นก้า พ.ศ.2454 ชื่อเสียงของท่านเลดี ซายาดอว์ในฐานะปราชญ์ผู้ทรงความรู้และวิปัสสนาจารย์ได้ขจรขยายไปไกล จนรัฐบาลอังกฤษในอินเดียซึ่งปกครองพม่าอยู่ด้วย ได้มอบสมัญญา “อัครมหาบัณฑิต” ให้ นอกจากนี้ท่านยังได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตด้านอักษรศาสตร์จากมหาวิทยาลัยย่างกุ้งด้วย ระหว่างปี พ.ศ.2456-2460 ท่านได้ติดต่อกับนางโรส-เดวิดส์แห่งสมาคมบาลีปกรณ์ในกรุงลอนดอน และมีการพิมพ์บทแปลที่เกี่ยวกับความคิดเห็นของท่านในเรื่องพระอภิธรรมลงในวารสารของสมาคมบาลีปกรณ์ด้วย ช่วงบั้นปลายชีวิต สายตาของท่านเริ่มเสื่อมลง เนื่องจากอ่านหนังสือ ศึกษาคัมภีร์ และเขียนตำราในที่ที่มีแสงไม่เพียงพอ เมื่ออายุ 73 ปี ท่านก็ตาบอด และได้อุทิศชีวิตที่เหลือให้กับการปฏิบัติธรรม ตลอดจนการสอนกรรมฐานแต่เพียงอย่างเดียวท่านเลดี ซายาดอว์ถึงมรณภาพในปี พ.ศ.2466 ขณะอายุ 76 ปี ที่พิมมะนา ซึ่งอยู่ระหว่างเมืองมณฑลเยลกับกรุงย่างกุ้ง ณ วัดแห่งหนึ่งในจำนวนหลาย ๆ แห่งที่สร้างขึ้นภายใต้นามของท่าน อันเป็นผลมาจากการที่ท่านเดินทางไปเผยแผ่พระธรรมทั่วประเทศพม่า

ท่านเลดี ซายาดอว์นับเป็นพระที่มีชื่อเสียงที่สุดในยุคของท่านก็ว่าได้ ทุกคนที่ได้เข้ามาสู่หนทางธรรมล้วนแล้วแต่เป็นหนี้บุญคุณอันใหญ่หลวงของพระภิกษุผู้ปรารถนาธรรมและทรงธรรมท่านนี้ ซึ่งมีส่วนช่วยฟื้นฟูวิธีการปฏิบัติวิปัสสนาอันเก่าแก่ให้นักบวชและฆราวาสได้ปฏิบัติ นอกจากการอบรมวิปัสสนาที่สำคัญยิ่งนี้แล้ว ผลงานทางด้านวิชาการที่มีเนื้อหาครอบคลุมตลอดทุก ๆ ด้าน แต่สั้นกระชับ ชัดเจน ยังช่วยให้ความเข้าใจในการปฏิบัติธรรมกระจ่างชัดขึ้นด้วย ซายาดอว์ หมายถึง พระอาจารย์ เดิมเป็นสมณะสำหรับใช้เรียกขานพระเถระที่ถวายเป็นธรรมแก่พระมหากษัตริย์ ต่อมาภายหลังใช้เรียกขานพระทั่วไปที่ได้รับการเคารพนับถืออย่างสูง (Vipassana meditation, 2567)

พุทธศาสนา (พม่า : ဗုဒ္ဓဘာသာ) โดยเฉพาะพุทธศาสนานิกายเถรวาท (พม่า : ဓဇာနည်ဗုဒ္ဓဘာသာ) เป็นศาสนาอย่างเป็นทางการและศาสนาประจำชาติของเมียนมาร์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 และมีผู้นับถือเกือบร้อยละ 90 ของประชากรเป็นประเทศที่มีศาสนาพุทธเคร่งครัดมากที่สุดเมื่อพิจารณาจากสัดส่วนของพระภิกษุในประชากรและสัดส่วนของรายได้ที่ใช้จ่ายไปกับศาสนา ผู้นับถือส่วนใหญ่มักพบในกลุ่มชนพม่า ที่มีอำนาจ ได้แก่ชาวนาน ชวาเยะไซชามมอญ ชาวกะเหรี่ยงและชาวจีนซึ่งมีความกลมกลืนกับสังคมพม่าเป็นอย่างดีพระภิกษุซึ่งเรียกรวมกันว่าสังฆะ (ชุนชน) เป็นสมาชิกที่ได้รับการเคารพนับถือของสังคมพม่า ในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มากมายในเมียนมาร์ รวมทั้งชาวพม่าและชาวนาน พุทธศาสนานิกายเถรวาทมีการปฏิบัติควบคู่ไปกับการบูชาเทพซึ่งเป็นวิญญาณที่สามารถใกล้เคียงในเรื่องทางโลกได้

เมื่อพูดถึงการปฏิบัติธรรม มีสองแนวทางที่เป็นที่นิยม ได้แก่การทำบุญและการเจริญวิปัสสนากรรมฐานนอกจากนี้ยังมีแนวทางไวชชา ซึ่งเป็นที่นิยมน้อยกว่า การทำบุญเป็นแนวทางที่ชาวพุทธพม่านิยมปฏิบัติกันมากที่สุด แนวทางนี้เกี่ยวข้องกับการถือศีลห้าและสะสมบุญกุศลด้วยการบริจาค (ทานมักจะทำให้แก่พระภิกษุ) และการทำความดีเพื่อให้เกิดผลดีแนวทางการทำสมาธิซึ่งได้รับความนิยมตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 1900 เป็นรูปแบบหนึ่งของการทำสมาธิแบบพุทธซึ่งถือว่ามีประสิทธิภาพสูงและอาจเกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญภาวนาแบบเข้มข้นเส้นทางไวชชาเป็นระบบลึกลับของการปฏิบัติทางไสยศาสตร์ (เช่น การท่องคาถาสมาธิและการเล่นแร่แปรธาตุ) ที่เชื่อกันว่านำไปสู่ชีวิตเป็นไวชชา (พม่า : ဝိဇ္ဇာ บาลี : vijjā) ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตกึ่งอมตะและเหนือธรรมชาติที่รอคอยการปรากฏตัวของพระพุทธเจ้าในอนาคตเมตไตรย (อิริเม ตยะ)

การทำสมาธิ

ฆราวาสนั่งสมาธิหน้าระฆังยักษ์ที่เจดีย์ชเวดากองในย่างกุ้ง ปี 2012

การทำสมาธิแบบพุทธเป็นแนวทางปฏิบัติทางพุทธศาสนาที่ได้รับความนิยมและแพร่หลายในพม่า โดยปฏิบัติได้ทั้งโดยฆราวาสและพระภิกษุ แม้ว่าโดยทั่วไปแล้ว ฆราวาสส่วนใหญ่ (และแม้แต่พระภิกษุส่วนใหญ่) จะไม่ได้เน้นการทำสมาธิ แต่สิ่งนี้ได้เปลี่ยนไปเมื่อขบวนการทำสมาธิแบบฆราวาสจำนวนมาก (หรือที่เรียกว่า “ขบวนการวิปัสสนา”) เติบโตขึ้นในศตวรรษที่ 20 โดยมีผู้นำ เช่นมหาสิ ชายาตออุ นูและอุ บา ชิน ซึ่งส่งเสริมแนวคิดที่ว่าแม้ฆราวาสก็สามารถพยายามบรรลุธรรมได้ด้วยปฏิบัติสมาธิ (Jordt, 2014)

มีศูนย์ปฏิบัติธรรมมากมายทั่วทั้งพม่า เช่น Mahasi Thathana Yeiktha (หนึ่งในศูนย์ปฏิบัติธรรมที่ใหญ่ที่สุด) ศูนย์ปฏิบัติธรรมที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในยุคแรกคือศูนย์ปฏิบัติธรรมนานาชาติ (IMC) ของอุบาชิน ฆราวาสบางครั้งจะเข้าร่วมการปฏิบัติธรรมที่ศูนย์เหล่านี้ ซึ่งในระหว่างนั้นพวกเขาจะปฏิบัติตามตารางการทำสมาธิอย่างเคร่งครัดทุกวัน ชาวพุทธพม่าที่เคร่งศาสนาอาจส่งลูกหลานของตนไปยังวัดในท้องถิ่น (kyaungs) เพื่อรับ

การศึกษาด้านพุทธศาสนา ซึ่งนอกเหนือจากการเรียนรู้ 3Rs แล้ว ยังรวมถึงการเรียนรู้พระไตรปิฎกบาลีเรื่องราวชีวิตประวัติของพระพุทธเจ้าโคตมพุทธเจ้า นิทาน ชาดก 550 เล่มและที่สำคัญที่สุดคือ พระบรมสารีริกธาตุ 38 ประการ พระสงฆ์เป็นครูตามประเพณีของทั้งคนหนุ่มสาวและคนชรา จนกระทั่งโรงเรียนฆราวาสและโรงเรียนมิชชันนารีก่อตั้งขึ้นในช่วงที่อังกฤษปกครองอาณานิคม โรงเรียนของสงฆ์ได้รับการฟื้นฟูขึ้นใหม่ตั้งแต่ทศวรรษ 1990 พร้อมกับวิกฤตเศรษฐกิจที่รุนแรงขึ้น เด็ก ๆ จากครอบครัวที่ยากจนซึ่งไม่สามารถจ่ายค่าเล่าเรียน ค่าเครื่องแบบ และค่าหนังสือได้ ทำให้มีความต้องการการศึกษาของสงฆ์ฟรีอีกครั้ง และกลุ่มชนกลุ่มน้อยเช่น ชาวไทใหญ่ปะโอ ปะหล่องลาหู่และว้า ต่างก็ได้รับประโยชน์จากการฟื้นฟูครั้งนี้

การทำสมาธิแบบอินไซด์ออนไลน์

ศูนย์ปฏิบัติธรรมในเมียนมาร์ (พม่า)

การทำสมาธิในพม่า

ปัจจุบันมีวีซ่าท่องเที่ยว 1 เดือนสำหรับพม่า (ปัจจุบันเรียกว่าเมียนมาร์) มีศูนย์ฝึกสมาธิ 5 แห่งในย่างกุ้ง ซึ่งให้บริการผู้ฝึกสมาธิชาวต่างชาติที่เรียกกันในห้องฉันว่าโยคี ศูนย์ฝึกสมาธิเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นศูนย์ฝึกสมาธิแบบเข้มข้น (วิปัสสนา) ตามประเพณีมหาสยาดอร์ หากคุณต้องการฝึกสมาธินานกว่า 1 เดือน คุณจะต้องจัดเตรียมวีซ่าฝึกสมาธิพิเศษจากศูนย์ฝึกสมาธิล่วงหน้า ศูนย์ฝึกสมาธิทั้งหมดที่ระบุไว้ด้านล่างมีตารางฝึกสมาธิต่อเนื่อง ดังนั้นคุณจึงสามารถไปที่นั่นได้ตลอดทั้งปี หากคุณต้องการฝึกสมาธิกับครูผู้สอนหลัก ควรไปที่นั่นในช่วง “ฤดูฝน” (วิสสะ) ระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงตุลาคม

ระบบการทำสมาธิ : สติปัฏฐานวิปัสสนาแบบเข้มข้น ซึ่งสอนโดยมหาสยาดอร์ ผู้ล่วงลับ เน้นย้ำถึงความต่อเนื่องของการตระหนักรู้ทุกช่วงเวลาของปรากฏการณ์ทางกายและทางจิตทั้งหมด วัตถุประสงค์ของการตระหนักรู้คือธาตุทางกายภาพ (การขึ้นและลงของท้องเมื่อนั่งหรือยกหรือวางเท้าเมื่อเดิน) นอกจากนี้ยังมีการปลูกฝังการตระหนักรู้ถึงธาตุที่ไม่ใช่ทางกายภาพ (สภาวะทางจิต ความคิด การรับรู้ ฯลฯ) ลำดับของประสบการณ์การทำสมาธิประกอบด้วย (1) การจดจำวัตถุในขอบเขตของการรับรู้ (2) การจดจำวัตถุอย่างตั้งใจในใจ และ (3) การสังเกตหรือประสบการณ์เกี่ยวกับวัตถุตลอดระยะเวลาของวัตถุ (นี่ก็เป็นรูปแบบสำหรับการรายงานในระหว่างการสัมภาษณ์ครูสอนการทำสมาธิทุกวันวันเว้นวันเช่นกัน) ด้วยการฝึกฝนอย่างขยันขันแข็งและต่อเนื่อง การประมวลผลอย่างเป็นทางการของประสบการณ์ทางจิตและทางกายทั้งหมดของเรานี้จะนำไปสู่ความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ เกี่ยวกับลักษณะสำคัญของทุกสิ่ง ความไม่เที่ยง ความไม่มีความสุข และความไม่เที่ยง กำหนดการนั่งและเดินปฏิบัติธรรม (45 นาทีถึง 1 ชั่วโมง) วันละประมาณ 13 ถึง 14 ชั่วโมง พร้อมอาหาร 2 มื้อก่อนเที่ยง กิจกรรมเช่น การพูด การอ่าน การเขียน และการฟังเทป เป็นต้น ไม่ควรกระทำโดยเด็ดขาด เพราะเป็นอุปสรรคต่อ

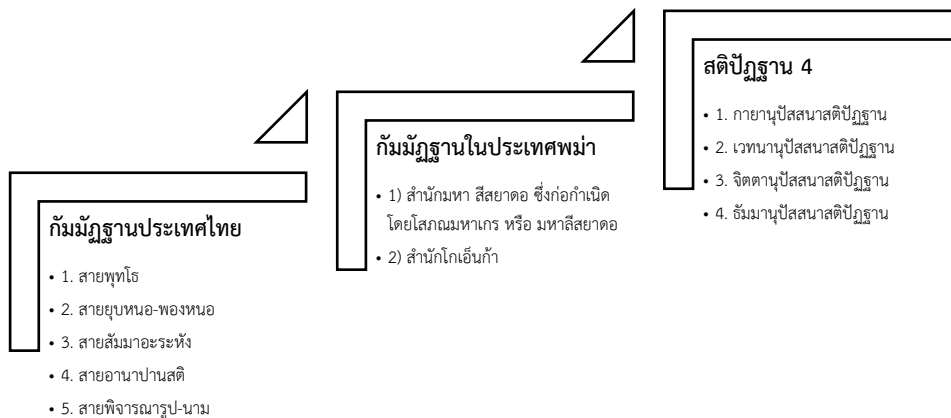

การเจริญสติอย่างต่อเนื่อง โดยปกติแล้ว พระอุปัชฌาย์ที่เรียกกันว่า พระสวดอว จะมีการบรรยายธรรมทุกวันหรือเป็นครั้งคราว

สิ่งอำนวยความสะดวก : ศูนย์ทั้งหมดที่ระบุไว้ด้านล่างมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ยอดเยี่ยมสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมทั้งชายและหญิง มีที่พักเดียวให้บริการ มีน้ำดื่มสุกไว้บริการ สุขอนามัยดี หากคุณพักอย่างถาวร คุณจะไม่มีความเสี่ยงต่อโรคมะเร็ง และศูนย์มีมุ้งกันยุงและเครื่องนอนให้ด้วย อาหารแม้จะมันเยิ้มแต่ก็มีคุณภาพสูง และมีอาหารให้เลือกหลากหลาย ข้อเสียอย่างเดียวที่อาจเป็นไปได้คือศูนย์ปฏิบัติธรรมในบางแห่งมีเสียงดัง แม้ว่าจะมีศูนย์ปฏิบัติธรรมในป่าบางแห่งที่ตั้งอยู่ชานเมืองอย่างถาวรก็ตาม การสอนไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ แต่การบริจาคหรือบริจาคเงินเพื่อบำรุงรักษาศูนย์ก็ถือเป็นสิ่งที่น่าสนใจ

สภาพภูมิอากาศ : ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่ปลายเดือนพฤษภาคมจนถึงเดือนตุลาคม โดยมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 80 ถึง 120 นิ้ว ฤดูหนาว (เมื่ออุณหภูมิลดลงเหลือประมาณ 55° F ในเวลากลางคืน) จะเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ สภาพอากาศร้อนและแห้งแล้งจะเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงเดือนเมษายน (เมื่ออุณหภูมิสูงสุดในเวลากลางวันจะสูงถึง 104° F)

สรุปได้ว่า ในประเทศพม่าใช้เวลาในการปฏิบัติธรรมเป็น course โดยเน้นในเรื่องของการปฏิบัติวิปัสสนา เน้นถึงความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ ความเป็นอนัตตามีความเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอยู่แล้วแต่สิ่งที่เด่นชัดคือการใช้เวลาในการปฏิบัติที่มากพอสมควรซึ่งเน้นในเรื่องทำให้ผู้ปฏิบัติได้มีสมาธิอยู่กับตนเองและสามารถที่จะเห็นแจ้งตามสภาวะธรรมได้อย่างแท้จริง และ รูปแบบของพระพุทธศาสนาในประเทศพม่าเป็นระบบที่มีความท่องจำและสามารถที่จะทรงจำพระไตรปิฎกได้อย่างชัดเจนจึงสามารถปฏิบัติได้ได้ดีแต่ก็มีความเหมือนประเทศไทยพอสมควรเพราะว่าได้รับวัฒนธรรมใกล้เคียงกันและปฏิบัติธรรมในลักษณะตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน จึงเป็นแนวทางที่ไปสู่สติปัฏฐาน 4 คือการพิจารณาเห็นกายในกายเป็นเวทนาในเวทนาเห็นจิตในจิตและทำให้ทำไปพร้อม ๆ กันได้

สรุป : สติปัฏฐาน 4 เปรียบเทียบการปฏิบัติกรรมฐานในประเทศไทยและในประเทศพม่า

สรุป

ทั้งประเทศไทยและประเทศพม่าใช้หลักการของ พระพุทธศาสนาเถรวาท ในการปฏิบัติธรรม แต่ทั้งสองประเทศมีความแตกต่างกันในแง่ของแนวทางการฝึก ในประเทศไทยจะมีการผสมผสานระหว่าง สมาธิ และ วิปัสสนา โดยมีการฝึกที่ยืดหยุ่นและมีการผ่อนคลาย ในขณะที่ประเทศพม่าจะเน้นที่การฝึก วิปัสสนา อย่างเข้มข้น โดยมุ่งหวังให้ผู้ปฏิบัติได้เห็นความไม่เที่ยงของทุกสิ่งในร่างกายและจิตใจ ทั้งสองแนวทางต่างมีเป้าหมายเดียวกันคือ การพัฒนาจิตใจให้เกิดความเข้าใจและการหลุดพ้นจากทุกข์

1. แนวทางการปฏิบัติธรรม

ประเทศไทย การปฏิบัติธรรมในประเทศไทยมักเป็นการผสมผสานระหว่าง สมาธิ และ วิปัสสนา การฝึกสมาธิในประเทศไทยเน้นการฝึก สมาธิแบบตั้งจิต เช่น การกำหนดลมหายใจ และการฝึก การเดินจงกรม โดยเน้นให้มีความระมัดระวังในทุกอิริยาบถ และการฝึกหายใจ การฝึกมักจะได้รับคำแนะนำจากครูบาอาจารย์ในสภาพแวดล้อมที่ผ่อนคลายและไม่เข้มงวดมากนัก

ประเทศพม่า การปฏิบัติธรรมในประเทศพม่าเน้นที่ วิปัสสนา โดยเฉพาะเทคนิคการ จดจำ โดยที่ผู้ปฏิบัติจะจดหรือทำจิตให้รู้ในทุกการเกิดขึ้นของอารมณ์ ความรู้สึก หรือความคิดตามที่มีเกิดขึ้นในขณะนั้น โดยเน้นให้เห็นความไม่เที่ยง (อนิจจา) ความทุกข์ (ทุกขัง) และการไม่มีตัวตน (อนัตตา) ของทุกสิ่ง การฝึกวิปัสสนาจะมีลักษณะที่เข้มงวดและมีการปฏิบัติในรูปแบบที่มีระเบียบ

2. เทคนิคการปฏิบัติ

ประเทศไทย การฝึกสมาธิในประเทศไทยมักใช้เทคนิค สมาธิแบบตั้งจิต และ การเดินจงกรม เป็นหลัก ซึ่งทั้งสองวิธีนี้ช่วยให้ผู้ปฏิบัติได้เรียนรู้การคงจิตในขณะเดียวกับการเป็นอยู่ในปัจจุบันได้อย่างมีสติ

ประเทศพม่า ในการปฏิบัติจะเน้นการ จดจำ และการสังเกตการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและจิตใจอย่างละเอียด เช่น การสังเกตการเกิดขึ้นของความรู้สึกทางกายและความคิด โดยใช้วิธีการจดจำความรู้สึกเหล่านั้นในรูปแบบต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

Jordt, Ingrid (2014). *Burma's Mass Lay Meditation Movement: Buddhism and the Cultural Construction of Power*. Ohio University Press, pp. 15–18.

Vipassana meditation. (2567). พระอาจารย์เลดีชยาตอว์. สืบค้น 27 ธันวาคม 2567 จาก

https://www.thaidhamma.net/index.php?option=com_content&task=view&id=39&Itemid=44.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม. (2553). คู่มือปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน 5 สาย. นครปฐม : องค์กรเพชรเกษมพรินต์ติ้ง กรุป จำกัด.

พระสงฆ์กับการช่วยเหลือผู้ยากไร้ในจังหวัดจันทบุรี*

THE MONKS AND THEIR ASSISTANCE TO THE UNDERPRIVILEGED IN CHANTHABURI PROVINCE

พระครูพิพิธกิจจานุการ (นิพนธ์ นิพภโย)

Phrakhru Phiphitkitchanukarn (Nipphon Nipphayo)

วัดวันยาวล่าง อ.ขลุง จ.จันทบุรี

Wat Wan Yao Lang, Khlung District, Chanthaburi Province

E-mail : phrapladsmsakdisaeli@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษา พระสงฆ์กับการช่วยเหลือผู้ยากไร้ในจังหวัดจันทบุรี โดยการศึกษาเอกสาร หนังสือ เว็บไซต์และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมแล้วนำมาสังเคราะห์มาเรียบเรียง ผลการศึกษาพบว่า 1. คณะสงฆ์ จังหวัดจันทบุรี มีการดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์ตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา จากนโยบายสู่การปฏิบัติระดับจังหวัด ด้วยหลักการปฏิบัติ 4 หลัก คือ 1) สงเคราะห์ 2) เกื้อกูล 3) พัฒนา 4) บูรณาการ โดยในยามปกติพระสงฆ์ทำหน้าที่ธำรงตนเป็นแบบอย่าง และคอยให้คำปรึกษา รวมทั้งเป็นผู้นำในการ พัฒนาเปลี่ยนแปลงสังคมไปในทางที่ถูกที่ควร และ 2. การช่วยเหลือผู้ยากไร้ในจังหวัดจันทบุรีเป็นการทำตามพันธกิจของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยโดยเน้นให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์และกฎหมายเฉพาะต่าง ๆ การดำรงชีวิตโดยปัจจัย 4 ของประชาชนเมื่อเกิดอุทกภัย วาตภัยรวมถึง แผ่นดินไหวหรือโรคภัยต่าง ๆ นั้นคณะสงฆ์มีบทบาทที่จะเข้าไปช่วยในการทำนุบำรุงและช่วยบรรเทาความทุกข์ ของประชาชนโดยมีการสร้างบ้านสงฆราชประชานุเคราะห์เกิดขึ้น โดยมตมหาเถรสมาคมโดยเจ้าคณะจังหวัด จันทบุรีได้มีนโยบายในการจัดตั้งทุนต่าง ๆ ซึ่งนอกจากมีทุนการศึกษา มีการมอบบ้านพระธรรม

คำสำคัญ : พระสงฆ์; ผู้ยากไร้; จันทบุรี

Abstract

This academic article aims to study monks and the assistance to the poor in Chanthaburi Province by studying documents, books, websites, and participation in activities and synthesizing them to compile. The results of the study found that 1. The Chanthaburi Sangha has implemented public welfare according to the strategic plan

*Received April 30, 2025; Revised August 7, 2025; Accepted May 4, 2026

for reforming Buddhist affairs from policy to provincial practice with 4 principles: 1) assistance, 2) support, 3) development, and 4) integration. In normal times, monks act as role models and provide advice, as well as leaders in developing and changing society in the right direction. 2. Assisting the poor in Chanthaburi Province is a way of fulfilling the mission of the Sangha administration to ensure orderliness, emphasizing compliance with the Dharma, the Sangha Act, and various rules of the Sangha Supreme Council. In the event of floods, storms, earthquakes, or other diseases, the Sangha plays a role in helping to maintain and alleviate the suffering of the people by building the Sangha Prachanukroh House. By the resolution of the Sangha Supreme Council, the provincial abbot of Chanthaburi has a policy to establish various funds, which in addition to scholarships, also provides a Dharma House.

Keywords : Monk, Poor, Chanthaburi

บทนำ

ในปัจจุบันคณะสงฆ์มีบทบาทในการช่วยสังคมมากขึ้น เมื่อย้อนกลับไปเมื่อสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าเป็นองค์ที่ทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและทำการสงเคราะห์ประชาชนให้รู้ได้เห็นธรรมตามพระพุทธองค์เพื่อให้บุคคลหรือชาวโลกได้พ้นทุกข์ซึ่งในปัจจุบันคณะสงฆ์มีการปรับเปลี่ยนวิธีการที่จะอนุเคราะห์ประชาชนนอกจากการให้ธรรมะเป็นการเผยแผ่พุทธศาสนาแล้วยังมีการช่วยเหลือสังคมในลักษณะที่เป็นสาธารณสงเคราะห์หรือสังคมสงเคราะห์ การสังคมสงเคราะห์จะให้เกิดประโยชน์ได้นั้นคือผู้รับจะต้องได้รับในสิ่งที่ต้องการได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตไม่ว่าจะเป็นด้านปัจจัย 4 หรือด้านอื่น ๆ ก็ตาม

คณะสงฆ์นอกจากมีการช่วยเหลือในด้านเยียวยาสภาพจิตใจแล้วยังมีการทำโครงการที่เป็นประโยชน์ให้แก่สังคมอีกมากมายเพราะ พระสงฆ์ส่วนใหญ่บวชแล้วเพื่อทำตนให้พ้นทุกข์และพาประชาชนไปสู่ความพ้นทุกข์ตามแนวทางของพระพุทธเจ้า การสงเคราะห์ประชาชนโดยเฉพาะอำนาจหน้าที่ของพระสงฆ์คือการที่มีหน้าที่หรือพันธกิจเกี่ยวกับงานด้านสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นประโยชน์อย่างมากแก่ประชาชนผู้เขียนจึงได้สนใจในเรื่องกระบวนการเกี่ยวกับสาธารณะสงเคราะห์ในจังหวัดจันทบุรี เพราะมีความโดดเด่นในเรื่องของการสร้างบ้านให้ผู้ยากไร้หรือการเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงเพื่อเป็นภาพสะท้อนการที่พระพุทธเจ้าบอกว่าผู้ให้ย่อมเป็นที่รักจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนเห็นว่าพระสงฆ์ไม่ได้เป็นผู้รับอย่างเดียวไม่ได้เป็นเพียงเพื่อนานาบุญที่รับไทยธรรมหรือรับบิณฑบาตจากประชาชนอย่างเดียวแต่มีการมอบคืนหรือทำคุณประโยชน์ให้แก่พุทธศาสนาและประชาชนโดยส่วนใหญ่อีกด้วยจึงเป็น

บทความที่น่าสนใจ โดยเฉพาะจังหวัดจันทบุรีมีกรณีตัวอย่างที่น่าสนใจหลาย ๆ เรื่องที่ผู้เขียนได้มีส่วนร่วมและสามารถนำมาเผยแพร่ให้แก่ผู้อ่านได้

สภาพสังคมประเทศไทยในปัจจุบัน มีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย อันเนื่องมาจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เป็นต้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้นให้ดีขึ้น พระพุทธศาสนา ก็เช่นเดียวกัน แม้ว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจะไม่มี ความคลาดเคลื่อน ทนทานต่อการพิสูจน์ แต่การนำพระพุทธศาสนาใช้ในชีวิตประจำวันอาจจะมีรูปแบบที่ไม่เหมาะสม ไม่สมควร ได้รับการตำหนิจากคนทั่วไปถึงความไม่ทันต่อเหตุการณ์ สาเหตุหลักของปัญหาดังกล่าว มาจากองค์กรศาสนา โดยถือว่าเป็น ผู้นำทางจิตวิญญาณ บางรูป ได้ประพฤติไม่เหมาะสม ไม่เป็นบ่อเกิดแห่งศรัทธา มีการดัดแปลงหลักธรรมคำสอนผิดเพี้ยนไปจากความเป็นจริง จึงได้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาขึ้น บทบาทหน้าที่และความสำคัญในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย

งานสาธารณสงเคราะห์ในจังหวัดจันทบุรี

ที่บ้านสังฆประชาสงเคราะห์หมู่ 10 บ้านใหม่พัฒนา ต.หนองซิม อ.แหลมสิงห์ จ.จันทบุรี พระครูสุจิตร์ กิตติวัฒน์ รองเจ้าคณะจังหวัดจันทบุรี เจ้าอาวาสวัดบ้านอ่าง ต.อ่างศิระ อ.มะขาม พร้อมด้วยนายวิสุทธิ ประกอบความดี รองผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรี นำพระภิกษุสงฆ์ หัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการเหล่ากาชาดแม่บ้านมหาดไทย ผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ผู้นำชุมชน และประชาชน ร่วมเป็นเกียรติและเป็นสักขีพยาน พร้อมแสดงความยินดีกับนายบุญช่วย เจริญพร และครอบครัว ที่ได้รับบ้านสังฆประชานุเคราะห์คณะสงฆ์จังหวัดจันทบุรี ของคณะสงฆ์อำเภอแหลมสิงห์ หลังที่ 15 ประจำปีพ.ศ.2566 สำหรับโครงการบ้านสังฆประชานุเคราะห์คณะสงฆ์จังหวัดจันทบุรี สร้างขึ้นตามมติคณะสงฆ์จังหวัดจันทบุรีเมื่อต้นปี พ.ศ.2564 ที่ให้แต่ละอำเภอสร้างบ้านเพื่ออนุเคราะห์ผู้ยากไร้ ผู้ชรา ผู้พิการ ผู้ยากจน หรือผู้ประสบภัยพิบัติไม่มีที่อยู่อาศัย โดยให้มีการจัดตั้งกองทุนสังฆประชานุเคราะห์ในระดับอำเภอและระดับจังหวัด เพื่อช่วยเหลือประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอของตนโดยรวบรวมทุนทรัพย์ สิ่งของ และความร่วมมือต่าง ๆ สร้างบ้านตามโครงการบ้านสังฆประชานุเคราะห์ คณะสงฆ์จันทบุรี อย่างน้อยอำเภอละ 1 หลังต่อปี หรือตามความสามารถเท่าที่คณะสงฆ์พึงทำได้

โดยเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชจารย์ กรรมการมหาเถรสมาคม ประธานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม ได้ทำข้อตกลงความร่วมมือ กับนายสุทธิพงษ์ จุลเจริญ ปลัดกระทรวงมหาดไทย และสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เพื่อให้เกิดความร่วมมือบทบาทการเกื้อหนุนวัดและชุมชนให้มีความสุขอย่างยั่งยืน และจังหวัดบูรณาการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข โดยมีจังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดนำร่องต้นแบบ ทางฝ่ายคณะสงฆ์และทางฝ่ายราชการ โดยพระเดชพระคุณพระราชธรรมเมธี เจ้าคณะจังหวัดจันทบุรี และนายมนต์สิทธิ์ ไพศาลธนวัฒน์ ผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรี ได้ร่วมมือกันขับเคลื่อนภาคีเครือข่ายให้เกิดการแก้ปัญหาความยากจน ตามที่แสดงขึ้นในระบบ TP MAP ของกระทรวงมหาดไทย และการแก้ปัญหาเชิงรุกในพื้นที่ โดยมีผู้นำทาง

ศาสนา ท้องที่ ท้องถิ่น เป็นผู้นำการขับเคลื่อน บูรณาการ 7 ภาควิชาเครือข่าย จนกระทรวงมหาดไทยได้ประกาศให้ คณะสงฆ์จังหวัดจันทบุรีเป็นต้นแบบในด้านการสาธารณสงเคราะห์

ในการนี้ รองเจ้าคณะจังหวัดจันทบุรี พร้อมด้วยรองผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรี หัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการเหล่ากาชาด แม่บ้านมหาดไทย ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ผู้นำชุมชน และประชาชน ร่วมเป็นเกียรติ และเป็นสักขีพยานในการมอบบ้านสังฆประชาชนเคราะห์หลังที่ 15 ให้แก่นายบุญช่วย เจริญพรและครอบครัว ที่ได้ขอความช่วยเหลือให้ทางคณะสงฆ์ให้เข้ามาสร้างบ้านให้ใหม่ เนื่องจากบ้านหลังเก่าทรุดโทรม ไม่สามารถกันลมและฝนได้ โดยทางคณะสงฆ์ได้ให้ทุนทรัพย์ เป็นค่าวัสดุ จำนวน 100,000 บาท และค่าดำเนินการอื่น ๆ อีก 30,000 บาท รวมใช้ทุนทรัพย์ในการสร้างบ้านจำนวน 130,000 บาท ซึ่งการสร้างบ้านในครั้งนี้ได้รับความร่วมมือร่วมใจจากท่านผู้นำชุมชน โดยการนำของท่านผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านที่มาช่วยกันสร้างบ้านจนแล้วเสร็จ (จรัส บรรยงค์เสนา, 2568)

พระราชธรรมเมธี เจ้าคณะจังหวัดจันทบุรี เจ้าอาวาสวัดโค้งสนามเป่า ประธานกองทุนสังฆประชาชนเคราะห์ พร้อมด้วยพระครูสุจิตกิตติวัฒน์ และพระมหาชนก เขมกาโม รองเจ้าคณะจังหวัดจันทบุรี รวมทั้ง นายมนต์สิทธิ์ ไพศาลธนวัฒน์ ผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรี ได้นำพระสังฆาธิการ พระภิกษุสงฆ์ หัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ร่วมเป็นสักขีพยานในการมอบบ้านเลขที่ 92/2 ซอยหนองประดู่ ม.6 บ้านคลองพร้าว ต.คลองใหญ่ อ.โป่งน้ำร้อน ให้ครอบครัว นางสาวมาลา สันโชติ ที่ได้รับบ้านสังฆประชาชนเคราะห์คณะสงฆ์จังหวัดจันทบุรี จากคณะสงฆ์อำเภออำเภโป่งน้ำร้อน เป็นหลังที่ 10 ประจำปี 2566

สำหรับโครงการบ้านสังฆประชาชนเคราะห์คณะสงฆ์จังหวัดจันทบุรี สร้างขึ้นตามมติคณะสงฆ์จังหวัดจันทบุรี เมื่อต้นปี พ.ศ.2564 ที่กำหนดให้แต่ละอำเภอสถสร้างบ้านเพื่ออนุเคราะห์ผู้ยากไร้ ผู้ชรา ผู้พิการ ผู้ยากจน ผู้ด้อยโอกาส รวมถึงผู้ประสบภัยพิบัติไม่มีที่อยู่อาศัย โดยให้มีการจัดตั้งกองทุนสังฆประชาชนเคราะห์ในระดับอำเภอ และระดับจังหวัดเพื่อช่วยเหลือประชาชน ซึ่งคณะสงฆ์จังหวัดจันทบุรีได้ ก่อสร้างและส่งมอบบ้านสังฆประชาชนเคราะห์รวมหลังนี้เป็นหลังที่ 48 ขณะที่ นางสาวมาลา สันโชติ เผยว่า ตนประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป และได้อาศัยอยู่กับหลานสาวเพียง 2 คนในที่ดินของญาติ ซึ่งสภาพที่อยู่อาศัยค่อนข้างชำรุดทรุดโทรม และไม่เหมาะสมต่อการอยู่อาศัย อีกทั้งยังมีสภาพความเป็นอยู่แออัดคับแคบ ขัดสน คณะสงฆ์จึงได้พิจารณาช่วยเหลือ และได้สร้างบ้านสังฆประชาชนเคราะห์ให้ โดยได้รับเมตตาจากคณะสงฆ์อำเภโป่งน้ำร้อน ในการสนับสนุนปัจจัยดำเนินโครงการที่มีข้าราชการ และประชาชนร่วมบริจาคสมทบทุนในการก่อสร้าง และยังได้รับความร่วมมือจากประชาชน ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ท้องที่ และหน่วยงานราชการสนับสนุนกำลังพลจากกองร้อยอาสาสมัครรักษาดินแดน อ.โป่งน้ำร้อน จนโครงการจนประสบความสำเร็จ ภายใต้งบประมาณทั้งสิ้น 100,000 บาท (ผู้จัดการออนไลน์, 2568)

จังหวัดจันทบุรี มอบ “บ้านพระทำ 1” ในอุปถัมภ์กองทุนสังฆประชาชนเคราะห์คณะสงฆ์ อ.แก่งหางแมว จ.จันทบุรี แก่ประชาชนที่ประสบปัญหาอยากจนไม่มีที่อยู่อาศัย ให้ได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

นายวิฑูรย์ ศรีนาม ผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรี พร้อมคณะสงฆ์จังหวัดจันทบุรี หัวหน้าส่วนราชการ ทหาร ตำรวจ ผู้นำชุมชน และประชาชน ได้ร่วมมอบ “บ้านพระทำ 1” ที่บริเวณบ้านพระธรรม อ.แก่งหางแมว จ.จันทบุรี ซึ่งเป็นโครงการในอุปถัมภ์กองทุนสังฆประชาชนเคราะห์คณะสงฆ์ ให้แก่ นายกมล และนางสมศรี ประชุมวัตร 2 สามเณรยาซึ่งประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป และเข้าช่วยประสบปัญหายากจนไม่มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง ปลอดภัยหลังบ้านเดิมถูกไฟไหม้โดย “บ้านพระทำ 1” เลขที่ 57/1 ม.2 ต.ขุนซ่อง อ.แก่งหางแมว ได้เริ่มดำเนินการก่อสร้างมาตั้งแต่วันที่ 26 ส.ค.2562 จนแล้วเสร็จในวันที่ 25 ก.ย.2562 รวมระยะเวลาดำเนินการ 32 วัน ค่าก่อสร้างเป็นเงินจำนวนเงิน 112,904 บาท ส่วนแรงงานได้รับความเมตตาจากคณะสงฆ์อำเภอแก่งหางแมว นำพระภิกษุ สามเณรในแต่ละวัดร่วมดำเนินการก่อสร้างเองในทุกวัน โดยมีข้าราชการ ผู้นำชุมชน และชาวบ้านในพื้นที่เข้าร่วม มีจุดประสงค์ที่การช่วยเหลือผู้ยากไร้ให้ได้มีที่อยู่อาศัยที่ดี มีความปลอดภัย มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ได้ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขอย่างพอเพียง เป็นการยกระดับชีวิตของผู้ยากไร้และด้อยโอกาสในสังคม (ผู้จัดการออนไลน์, 2568)

วัดกับบ้าน หรือพระสงฆ์กับชาวบ้านนั้น ไม่ว่าครั้งสมัยพุทธกาล หรือสมัยปัจจุบันย่อมต้องมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันไม่ทางใดก็ทางหนึ่งเสมอ เพราะวัดและพระสงฆ์เป็นสถาบันหลักเป็นสถาบันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่มีความผูกพันเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และกับชุมชนชาวบ้านมาเป็นระยะเวลายาวนานนับตั้งแต่เริ่มแรกของการมีวัดเกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องสาธารณสงเคราะห์ ไว้ดังนี้

คณะสงฆ์จังหวัดจันทบุรี มีการดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์ตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา จากนโยบายสู่การปฏิบัติระดับจังหวัด ด้วยหลักการปฏิบัติ 4 หลัก คือ 1) สงเคราะห์ 2) เกื้อกูล 3) พัฒนา 4) บูรณาการ โดยในยามปกติพระสงฆ์ทำหน้าที่ธำรงตนเป็นแบบอย่าง และคอยให้คำปรึกษา รวมทั้งเป็นผู้นำในการพัฒนาเปลี่ยนแปลงสังคมไปในทางที่ถูกที่ควร จะเห็นได้จากการที่พระสงฆ์เป็นผู้นำในการจัดการชุมชน จัดการป่า จัดการน้ำ และจัดการวัดให้เป็นศูนย์เรียนรู้ เป็นศูนย์ฝึกสัมมาชีพ เป็นต้น สำหรับในภาวะวิกฤตประเทศชาติมีสาธารณภัยเกิดขึ้น คณะสงฆ์เป็นองค์กรที่สำคัญในการประสานศรัทธาของสาธุชน สนับสนุนภาครัฐในการเข้าไปช่วยเหลือเกื้อกูล บรรเทาความทุกข์ทรมาน ด้วยวัตถุสิ่งของจำเป็นเบื้องต้น ที่สำคัญคือ พระสงฆ์สามารถเข้าไปมีส่วนช่วยบรรเทาทุกข์ทางใจ โดยการนำหลักธรรมไปประคับประคองจิตใจให้ผู้ประสบภัยก้าวพ้นภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้น ภายใต้วิสัยทัศน์ “พระพุทธศาสนามั่นคง พุทธศาสนิกชน ดำรงคุณธรรม นำสังคมมีสุข”

งานสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา จังหวัดจันทบุรี

คณะสงฆ์จันทบุรีกำหนดกลยุทธ์ของงานสาธารณสงเคราะห์ไว้ในแผนยุทธศาสตร์ มีรายละเอียดดังนี้คือกลยุทธ์ที่ 3 ร่วมมือภาคีเครือข่ายให้เกิดสัมฤทธิ์ผล เพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์กระบวนการบริหารจัดการภายใน มีการดำเนินโครงการส่งเสริมความร่วมมือภาคีเครือข่าย โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้คือ 1) เพื่อส่งเสริมความร่วมมือภาคีเครือข่ายทางพระพุทธศาสนา 2) เพื่อบูรณาการความร่วมมือภาคีเครือข่ายทั้งหน่วยงานภายในและภายนอก 3) เพื่อพัฒนาความร่วมมือให้มั่นคง ต่อเนื่อง ยั่งยืน มีกิจกรรมและการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. จัดทำระบบภาคีเครือข่ายทางพระพุทธศาสนาของจังหวัด
2. จัดกิจกรรมส่งเสริมความร่วมมือภาคีเครือข่ายระหว่างองค์กรคณะสงฆ์และหน่วยงานภายนอก ประกอบด้วย กิจกรรมฉาบปูนทาสีกำแพงวัดพระธาตุนครจังหวัดจันทบุรี และกิจกรรมส่งเสริมความร่วมมือระหว่างศาสนา

3. กิจกรรมส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในองค์กรคณะสงฆ์
4. กิจกรรมส่งเสริมความร่วมมือภาคีเครือข่ายทางวิชาการกับหน่วยงานภายนอก
5. กิจกรรมเรียนรู้ชุมชน (บวร)
6. จัดตั้งกองทุนเพื่อกิจการพระพุทธศาสนาจังหวัดจันทบุรี
7. ติดตาม ประเมินผล การดำเนินกิจกรรม

กลยุทธ์ที่ 10 จัดทำแหล่งงบประมาณสนับสนุนกิจการพระพุทธศาสนา เพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ที่ 4 มีทรัพยากรเพียงพอในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา มีการดำเนินโครงการ สาธารณสงเคราะห์เพื่อสังคม โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้คือ 1) เพื่อกำหนดรูปแบบ วิธีการ และแนวทางสาธารณสงเคราะห์เพื่อสังคม 2) เพื่อพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นระบบอย่างมีประสิทธิภาพ 3) เพื่อจัดตั้งและบริหารกองทุนด้านสาธารณสงเคราะห์ มีกิจกรรมและการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. กำหนดรูปแบบ วิธีการ และแนวทางสาธารณสงเคราะห์เพื่อสังคมตามรูปแบบคู่มือระบบงานสาธารณสงเคราะห์ของ มหาเถรสมาคม
2. สื่อสารแนวทางการทำงานด้านสาธารณสงเคราะห์ให้พระสงฆ์และศาสนบุคคล
3. จัดตั้งศูนย์สาธารณสงเคราะห์ประจำจังหวัดจันทบุรี
4. ดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ ประกอบด้วย กิจกรรมเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงคณะสงฆ์จังหวัดจันทบุรี กิจกรรมสนับสนุนการสาธารณสงเคราะห์จังหวัด กิจกรรมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์คณะสงฆ์จังหวัดจันทบุรี กิจกรรมช่วยเหลือผู้ประสบภัยในภาวะวิกฤต
5. คัดเลือกผู้มีผลงานด้านสาธารณสงเคราะห์ดีเด่น
6. สื่อสารองค์ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสงเคราะห์
7. จัดตั้งกองทุนด้านสาธารณสงเคราะห์จังหวัดจันทบุรี
8. สื่อสาร ประชาสัมพันธ์ระดมทุนเพื่อสมทบกองทุนด้านสาธารณสงเคราะห์
9. ติดตาม ประเมินผล การดำเนินกิจกรรม

งานสงเคราะห์ด้านสุขภาพของคณะสงฆ์

ในหลายพื้นที่เครือข่ายประชาชนในชุมชนจับมือกับพระสงฆ์ทำข้อตกลงร่วมกัน บางพื้นที่ขึ้นป้ายเลยว่า พวกเขาจะมีมาตรการและมีการแบ่งหน้าที่กันชัดเจน เลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติกล่าวและย้ำด้วยว่า

แม้สถานการณ์การระบาดจะดีขึ้นในอนาคตแต่สถานการณ์แทรกซ้อนด้านสังคมยังตามมา สข.จึงตั้งศูนย์ประสานปฏิบัติการรวมพลังพลเมืองตื่นรู้ ช่วยชาติสู้ภัยโควิด 19 (ศรค.) พร้อมนำเรื่องเล่าพลังชุมชนสู้ภัยโควิดที่เป็นตัวอย่างดี ๆ ในการขับเคลื่อน ส่งให้ภาคีเครือข่ายได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้อีกด้วย ขณะที่นายกิตติพงษ์ เกิดฤทธิ์ ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นกล่าวว่างานหลักคือการสนับสนุนให้คำปรึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้เข้มแข็งและสามารถจัดการพื้นที่ที่สาธารณะได้ส่วนธรรมนูญพระสงฆ์ก่อนหน้านี้มีโครงการวัดประชารัฐ สร้างสุข รวมทั้งมีโครงการ 1 วัด 1 อบต. และในปี 2562 ขยายมาที่ศาสนาอื่นด้วยการเกิดของธรรมนูญพระสงฆ์จึงเป็นเรื่องที่มีประโยชน์ร่วมกันของทุกส่วน“พระถือเป็นต้นแบบที่ประชาชนนับถือ และวัดเป็นที่ได้รับความสันทัดใจ ห่วงหมัดกำลังใจ อบต.มีหอกระจายข่าวทั่วประเทศอาจให้พระช่วยสร้างการรับรู้และทำให้ประชาชนมีสติได้ด้วย”

นายสาโรจน์ กาลศิริศิลป์ ผู้อำนวยการสำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กล่าวว่า สำนักงานรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพระและวัดเสนอต่อมหาเถรสมาคมผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการต่าง ๆ รวมทั้งมาตรการที่เกี่ยวข้องกับพระที่กลับจากแสวงบุญจากต่างประเทศ เช่น อินเดีย ก็ต้องทำตามคำสั่งรัฐบาลเข้าสู่การกักตัว 14 วันขณะนี้ก็มีพระสงฆ์ 226 รูปที่อยู่ระหว่างการกักตัวสำหรับโครงการโรงงานโดยพระดำริสมเด็จพระสังฆราชฯ นั้น ปัจจุบันมีวัดที่จัดโรงงานอยู่ 600 กว่าแห่งกระจายอยู่เกือบทุกจังหวัด ประชาชนที่ต้องการไปรับทานจากวัดสามารถติดตามที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด (พศจ.) และวงเสวนายังได้เปิดให้พระสงฆ์ในพื้นที่ต่าง ๆ ที่มีบทบาทมาร่วมแลกเปลี่ยน เช่น พระครูปลัดบัณฑิต อินทเมธี จากสำนักปฏิบัติธรรมป่าโมกข์ธรรมาราม อ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว ยกตัวอย่างว่าสำนักปฏิบัติธรรมได้จัดตั้งเป็นศูนย์กักตัวเพื่อสังเกตอาการด้วยสิ่งสำคัญคือต้องสื่อสารทำความเข้าใจกับชุมชนโดยรอบเพื่อให้ผ่อนคลายความหวาดกลัวผู้ที่ต้องกักตัว ในกรณีการดูแลกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้ป่วยระยะสุดท้าย ผู้ป่วยติดเตียงในชุมชนนั้น พระภิกษุดา ขนติกโร จากวัดห้วยยอด จ.ตรัง ร่วมแลกเปลี่ยนว่า อสม.มีบทบาทสูงในการให้ความรู้และดูแลผู้ป่วยกลุ่มเปราะบางด้วยมาตรการที่เข้มงวดขึ้นอีกทั้งวัดยังร่วมกับ อสม. สำนวณบ้านต่าง ๆ เพื่ออัปเดตข้อมูลผู้ป่วยและกลุ่มเปราะบางในชุมชน

สำหรับบทบาทของพระคิลานุปัฏฐากภายใต้การขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์พระวิสุทธิ ฐิตวิสุทธิโธ วัดสวนดอก จ.เชียงใหม่ ร่วมแลกเปลี่ยนว่า มีการจัดเวทีทำความเข้าใจให้ความรู้ และเครื่องมือป้องกัน รวมทั้งลงพื้นที่ร่วมกับ รพ.สต. อสม. เพื่อให้ความรู้และให้กำลังใจกับประชาชน ทั้งนี้ ประเทศไทยมีพระคิลานุปัฏฐากจำนวน 6 พันกว่ารูปทั่วประเทศ พระครูโพธิวิรุณ วัดโพธิการาม อ.ปทุมรัตน์ จ.ร้อยเอ็ด ฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์กล่าวว่าพระมีการคุยกันเรื่องการจัดการกองทุนศาสนสงเคราะห์ในแต่ละอำเภอเพื่อช่วยเหลือยามจำเป็น รวมทั้งทำวิดีโอเผยแพร่ทางเฟซบุ๊กเพื่อให้ความรู้ในการดูแลของพระด้วยตนเองและเทศน์ให้ประชาชนรับรู้ด้านพระสาธิตวิธีปัญญา ผู้อำนวยการสถาบันธรรมมาภิวัฒน์ จ.ลำปาง กล่าวว่าปัญหาที่ตามมาคือปัญหาจิตใจ เช่น ภาวะซึมเศร้า

และการฆ่าตัวตาย ดังนั้น ช่วงนี้พระจึงควรมีบทบาทในการเข้าไปลอบประโลมประชาชน ขณะนี้ทำผ่านเครือข่ายสถานีวิทยุคลื่นสีขาวเพื่อชาวประชา รวมทั้งผ่านทางเฟซบุ๊กไลฟ์ ยูทูบ อีกด้วย ส่วนที่กำลังทำคือสายด่วนเพื่อเปิดให้ประชาชนโทรเข้ามาปรึกษาในเขตภาคเหนือ

เมื่อเข้าสู่สถานการณ์ความเป็นความตาย พระภิกษุสงฆ์จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกฎทางศาสนาบางประการ เพื่อผันเข้าช่วยเหลือผู้คนในห้วงวิกฤตโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19)

หนึ่งในวัด ที่เป็นสถานที่พึ่งและศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน คือ วัดสุทธิวาราม เป็นวัดหนึ่งที่ได้ปรับเปลี่ยนจากสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นศูนย์พักคอยเพื่อช่วยเหลือผู้ติดเชื้อโควิด-19 ในสถานการณ์โรคระบาดไวรัสโควิด-19 พระสงฆ์ประจำวัดได้ปรับเปลี่ยนหน้าที่จากการปฏิบัติธรรมทางศาสนา มาช่วยเหลือญาติโยม แต่ยังคงไม่ละทิ้งหน้าที่ของสงฆ์

แม้การใส่ชุดพร้อมอุปกรณ์ป้องกันตนเอง หรือ Personal Protective Equipment (PPE) เพื่อออกเยี่ยมชาวบ้าน จะไม่ใช่หนึ่งในกิจของสงฆ์มาก่อน แต่พระอาจารย์ยอมผ่อนปรนกฎเกณฑ์บางอย่างเพื่อช่วยเหลือชีวิตคน อย่างไรก็ตาม กฎบางอย่างก็ไม่สามารถผ่อนปรนได้เช่นกัน เช่น พระอาจารย์เองก็ยังคงฉันทวันละ 2 มื้อตามปกติ โดยเฉพาะช่วงเย็นหลังจากออกไปตรวจเยี่ยม ช่วยเหลือชาวบ้าน ร่างกายจะเหนื่อยล้ามาก พระอาจารย์ทำได้เพียงพยายามดื่มนมมาก ๆ เพื่อบรรเทาอาการล้าและหิว

“ถ้าโดยตรงแล้วอาจจะไม่ใช่กิจของสงฆ์ แต่ถ้าเรามองในเรื่องของมนุษยธรรม พระได้เห็นความเดือดร้อน ความทุกข์ยากของสังคม ด้วยฐานะที่พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจ เป็นผู้ที่ย่วยวยาความทุกข์ร้อน เพราะฉะนั้นหลวงพี่เชื่อว่าการลงไปพูดคุย ไปเยี่ยมยา แบบนี้เรียกว่า ธรรมะโอสธ ทำให้ชุมชนมีกำลังใจ สามารถผ่านปัญหานี้ไปได้” พระมหาพร้อมพงษ์ ปกสสรจิตโต ผู้ช่วยเจ้าอาวาสกล่าวกับเบนาร์นิวส์

วัดสุทธิวาราม นำโดย พระสุธีรัตนบัณฑิต รศ.ดร. เจ้าอาวาสวัดสุทธิวาราม พร้อมด้วย พระมหาพร้อมพงษ์ ปกสสรจิตโต ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และคณะสงฆ์ ร่วมกันผันวัดให้เป็นพื้นที่ช่วยเหลือผู้ติดเชื้อโควิด-19 แบบครบวงจร ซึ่งเริ่มจากการแยกกักตัวผู้ป่วยโควิด-19 ในชุมชน (community isolation) โดยปรับเปลี่ยนวัดให้เป็นศูนย์พักคอยสำหรับผู้ป่วยเคสสีเขียว ทั้งมารักษาและพระสงฆ์ มีการลงพื้นที่ชุมชนตรวจหาเชื้อเชิงรุกสำหรับผู้ที่มีความเสี่ยงสูง นำชุดตรวจโควิดแบบเร่งด่วนมาใช้ สำหรับตรวจหาโปรตีนหรือแอนติเจนของเชื้อก่อไวรัสโควิด-19 (antigen test kit) ออกตรวจเยี่ยมตามบ้านผู้ป่วยที่เข้าโครงการแยกกักตัวในบ้าน (home isolation) รวมทั้งมอบยา อาหาร และถุงยังชีพ ทำอาหารสำหรับศูนย์พักคอยและแจกคนในชุมชน มีบริการรับ-ส่งผู้ป่วยติดเชื้อ และรับศพผู้ติดเชื้อมาดำเนินการจาปนกิจที่วัด

ในช่วงแรกที่วัดทำเป็นศูนย์พักคอย ได้ติดปัญหาเรื่องกฎระเบียบของทางเขตสาทร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่ต้องใช้ใบผลตรวจแบบจากโรงพยาบาล เรื่องการต้องทำเรื่องติดต่อผ่านเขตสาทร หรือเรื่องที่ต้องเป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตสาทรเท่านั้น ถึงจะสามารถเข้าศูนย์พักคอยได้

ผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงระบบพวกนี้ได้มีเป็นจำนวนมาก ทำให้ไม่สามารถเข้าสู่ศูนย์พักคอยได้ จึงเกิดเป็นไอเดีย “พระไม่ทิ้งโยม” ขึ้นมา เกิดจากกลุ่มของพระและจิตอาสา โดยจะเป็นการลงพื้นที่ตรวจเชิงรุกกับผู้ที่มีความเสี่ยงสูง และตรวจเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงที่บ้าน มีการให้ยาบรรเทาและตามดูอาการ ภายหลังจากการดำเนินการพูดคุยและกอดดันจากเจ้าอาวาส ทางเขตจึงยอมปลดล็อกกฎระเบียบ ทำให้สามารถรับผู้ป่วยติดเตียงเข้าสู่ศูนย์พักคอยได้มากขึ้น

ในการตรวจเยี่ยมหลายครั้ง มักหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องถูกตัวสีกา ทำให้เกิดความสงสัยว่าไม่อาบัติหรือ ซึ่งพระมหาพร้อมพงษ์ให้เหตุผลว่า “มันแล้วแต่เจตนาของโยม” ทั้งนี้ในวัดยังมีโรงครัวที่ทำอาหาร สำหรับแจกผู้ป่วยในศูนย์พักคอยที่วัด และแจกคนในชุมชนโดยรอบวัดอีกด้วย แรงงานก็คือ พระสงฆ์ และครู จากโรงเรียนวัดสุทธวราราม มีการทำอาหารแยกสำหรับฆราวาส และพระสงฆ์ รวมทั้งอาหารอิสลามด้วยซึ่งการทำอาหารในแต่ละวัน จะมีพระมหาศิริพรรณ เป็นผู้รับผิดชอบในการทำอาหาร หลวงพี่จะพยายามทำอาหารที่ไม่ซ้ำซากและจำเจ รวมทั้งยังมีการตกแต่งหน้าตาของอาหารให้น่ารับประทาน “หลวงพี่เชื่อว่า อาหารที่รสชาติอร่อยและดูน่ากิน จะทำให้คนที่รับประทานมีความสุข” พระมหาศิริพรรณ วสนโต กล่าวกับเบนาร์นิวส์ (พระมหาศิริพรรณ วสนโต, 2564)

การสาธารณสุขสงเคราะห์ประชาชนขัดกับพระธรรมวินัยหรือไม่

นักปราชญ์ด้านพระพุทธศาสนานามปากกาว่า ป.อ.ปยุตโต ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับงานสาธารณสุขสงเคราะห์ไว้ว่า หน้าที่และความผูกพันโดยหลักธรรม คำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา ทั้งฝ่ายธรรมและฝ่ายวินัย ได้กำหนดให้ชีวิตของพระสงฆ์ เกี่ยวเนื่องและผูกพันอยู่กับสังคมโดยพื้นฐานทีเดียว ชีวิตสังคมของพระสงฆ์นี้ อาจแยกได้เป็น 2 ส่วน คือ ความสัมพันธ์ภายในสังคมสงฆ์ ระหว่างพระสงฆ์ด้วยกันเอง และความสัมพันธ์ในสังคมส่วนรวม ระหว่างพระสงฆ์กับคฤหัสถ์ ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์ด้วยกัน ชีวิตสังคมเป็นข้อผูกพันและสำคัญเพียงไร จะเห็นได้ชัดเจนจากบทบัญญัติต่าง ๆ ในวินัยของสงฆ์ มีการอยู่ร่วมกันเป็นวัด การกำหนดเขตสีมาอุโบสถ การปวารณา การกรานกฐิน พุทธบัญญัติที่ให้สงฆ์เป็นใหญ่ในกิจการต่าง ๆ ซึ่งเรียกว่าสังฆกรรม มีการอุปสมบท การระงับอธิกรณ์ เป็นต้น ตลอดจนข้อกำหนดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีการเคารพกันตามอาวุโสเป็นต้น ซึ่งในที่นี้ ไม่มีความจำเป็นจะต้องชี้แจงแต่อย่างใด

ส่วนในด้านความสัมพันธ์กับคฤหัสถ์นั้น พระสงฆ์ถูกกำหนดให้ต้องฝากชีวิตความเป็นอยู่ไว้กับคฤหัสถ์ เริ่มแต่อาหารซึ่งพระสงฆ์เป็นอยู่ด้วยบิณฑบาต คืออาหารที่คฤหัสถ์ถวาย ตลอดถึงปัจจัย 4 อย่างอื่น ๆ และความ เป็นอยู่ที่ต้องอาศัยคฤหัสถ์เป็นประจำ เป็นข้อบังคับอยู่ในตัวให้ชีวิตของพระสงฆ์ผูกพันอยู่กับสังคมของคฤหัสถ์ ความผูกพันนี้ มิได้มีกำหนดแต่ในฝ่ายวินัยอย่างเดียวเท่านั้น แม้ในทางธรรม ก็มีพุทธพจน์ตรัสสอนและเตือนพระสงฆ์ให้ระลึกละเมอในภาวะนี้ เพื่อให้เกิดความสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่ และความรู้สึกรับผิดชอบของตน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2568) เช่น

“บรรพชิตพึงพิจารณาเนือง ๆ ว่า ความเป็นอยู่ของเราเนื่องด้วยผู้อื่น วันคืนล่วงไป ๆ บัดนี้ เราทำอะไรอยู่” “ภิกษุทั้งหลาย สมัยที่ไม่เหมาะสมสำหรับบำเพ็ญเพียร มี 5 อย่างดังนี้ คืออีกประการหนึ่ง สมัยที่มีทุกข์ภัย ข้าว

เสียหาย หาบิณฑบาตได้ยาก ไม่สะดวกที่จะยังอัตภาพให้เป็นไปด้วยการแสวงหาบิณฑบาต นี่เป็นสมัยที่ไม่เหมาะสมสำหรับบำเพ็ญเพียรข้อที่สาม อีกประการหนึ่ง สมัยที่มีภัย มีการก่อความกำเริบในป่าดง ชาวชนบทพากันขึ้นยานอพยพหนีไป นี่เป็นสมัยที่ไม่เหมาะสมสำหรับบำเพ็ญเพียรข้อที่สี่” หน้าที่ทางสังคมของพระสงฆ์ เกิดขึ้นเพราะความผูกพันในด้านความเป็นอยู่นี้เป็นสำคัญส่วนหนึ่ง นอกจากนั้น เมื่อกล่าวในแง่คุณธรรม พระสงฆ์ก็ย่อมมีหน้าที่จะต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ด้วยอาศัยเมตตาและกรุณาธรรมของตน พุทธพจน์ที่ตรัสสอนเกี่ยวกับหน้าที่ทางสังคมของพระสงฆ์ มีอยู่มาก พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนหน้าที่นี้ ตั้งแต่ทรงเริ่มประกาศพระศาสนาทีเดียว ดังจะเห็นได้จากพุทธพจน์ ในการส่งพระสาวกออกประกาศพระศาสนา เป็นต้น เช่น

“ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขของชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย” (วิ.มहा.3/42/39) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) อย่างไรก็ตามงานสังคมสงเคราะห์ควรจะมีหลักการใหญ่ ๆ ว่า สงเคราะห์ เพื่อให้เขาช่วย ตนเองได้ คือทำให้เขารู้และสามารถช่วยตัวเองได้ จะเป็นการสงเคราะห์ที่มีผลยั่งยืนและมีผลจริง จะสงเคราะห์ตะพิดมีแต่ทำให้คนอ่อนแอ สงเคราะห์ด้วยวัตถุมากไป ก็ทำให้โง่งม จะต้องสงเคราะห์ให้ เขาฉลาดขึ้น ให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไร ชีวิตเป็นอย่างไร เกิดมาทำไม จะต้องทำอะไร จะต้องให้เขาตั้งหน้า ช่วยตนเองก่อน การสงเคราะห์ไม่จำเป็นต้องเป็นการให้การช่วยเหลืออะไรเสมอไป สิ่งใดเป็นการ กระทำให้ดีขึ้นก็เป็นการสงเคราะห์ทั้งนั้น แม้ว่าสิ่งนั้นจะไม่เป็นที่พอใจแก่ผู้ถูกสงเคราะห์ก็ตาม มันก็ ยังเป็นการสงเคราะห์อยู่นั่นเอง ในทางพระพุทธศาสนา แม้พระพุทธเจ้าเอง พระองค์ก็ทรงสงเคราะห์ ภิกษุด้วยการชี้โทษ ตักเตือนในเรื่องต่าง ๆ และการที่มัวสงเคราะห์อย่างถูกอกถูกใจเสมอไป มันอาจ เป็นการทำลายสังคมขึ้นมาได้ (พุทธทาสภิกขุ, 2525) ดังนั้น การสังคมสงเคราะห์ ควรสงเคราะห์สิ่งต่อไปนี้ (พุทธทาสภิกขุ, 2537)

สรุปได้ว่า การสะท้อนเสียงของสังคมในลักษณะที่เป็นภาพลบอาจจะมีอยู่บ้างเช่น งานให้สิ่งของหรือการช่วยเหลือประชาชนในเมื่อเกิดภัยทางธรรมชาติต่าง ๆ หรือโรคภัยเป็นกิจของสงฆ์หรือไม่ อาจจะเป็นคำตอบที่ไม่ควรตอบ แต่ว่าในทางวิชาการมองว่าการที่มีผู้เห็นต่างในลักษณะที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงนั้น สามารถที่จะให้แนวคิดหรือให้หลักการที่เป็นประโยชน์ได้คือคณะสงฆ์มีบทบาทหน้าที่ในการศึกษาพระธรรมวินัยและเผยแผ่พระพุทธศาสนาในลักษณะที่ตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ถ้าเปรียบเทียบในสมัยพุทธกาลการจะมาทำในลักษณะสาธารณสงเคราะห์นั้นอาจจะมีน้อย ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะการเผยแผ่มากกว่าการให้สิ่งของแต่ในปัจจุบันสังคมเปลี่ยนไปคณะสงฆ์ต้องปรับเปลี่ยนไปตามยุคตามสมัย จึงเห็นภาพในการที่เกิดอุทกภัย วาตภัยหรือแผ่นดินไหว รวมถึงโรคภัยไข้เจ็บ คณะสงฆ์มีการเปิดวัดให้เป็นสถานที่พักพิงสำหรับผู้ประสบภัยหรือว่าการแจกอาหารต่าง ๆ จนเป็นเป็นบทบาทที่สามารถทำได้เพราะในปัจจุบันนี้ถ้าจะหลีกเลี่ยงถ้าทำวินัยคืออาจจะไม่ต้องทำกับข้าวเองที่เป็นวินัยในข้อของการไม่ควรให้พระภิกษุทำกับข้าวด้วยตนเองเพื่อไม่ให้ยึดติดในรสชาติของอาหาร เป็นต้น คณะสงฆ์จึงมีบทบาทที่หลากหลายและปรับเปลี่ยนไปตามยุคตามสมัยแต่สามารถที่จะรักษาพระธรรมวินัย

พระราชบัญญัติสงฆ์ รวมถึงกฎหมายได้สามารถที่จะอยู่กับสังคมได้อย่างกลมกลืนและทำประโยชน์ให้เกิดแก่ประเทศชาติได้

สรุป

การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์โดยเฉพาะอย่างยิ่งการช่วยเหลือผู้ยากไร้ในจังหวัดจันทบุรีเป็นการทำตามพันธกิจของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยโดยเน้นให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคมต่าง ๆ การดำรงชีวิตโดยปัจจัย 4 ของประชาชนเมื่อเกิดอุทกภัย วาตภัยรวมถึงแผ่นดินไหวหรือโรคภัยต่าง ๆ นั้นคณะสงฆ์มีบทบาทที่จะเข้าไปช่วยในการทำนุบำรุงและช่วยบรรเทาความทุกข์ของประชาชนโดยมีการสร้างบ้านสงฆราชประชานุเคราะห์เกิดขึ้น โดยมติดมหาเถรสมาคมโดยเจ้าคณะจังหวัดจันทบุรีได้มีนโยบายในการจัดตั้งทุนต่าง ๆ ซึ่งนอกจากมีทุนการศึกษามีการมอบบ้านพระทำวัดบ้านโรงเรียนจึงมีความสัมพันธ์ที่ตึงตังต่อการรวมถึงการสร้างเครือข่ายและทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวัดบ้านโรงเรียนเป็นการสืบสานและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยดีงาม ส่วนในด้านสุขภาพมีโครงการที่เกี่ยวกับที่พระคิลานุปัฏฐาก การดูแลพระสงฆ์ทำให้พระสงฆ์มีการสนใจในเรื่องสุขภาพและทำให้เกิดองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแก่คณะสงฆ์เพื่อไปดูแลและช่วยเหลือประชาชนในยามลำบาก ดังนั้นบทบาทของพระสงฆ์ที่ทำในส่วนของการสาธารณสุขสงเคราะห์ให้แก่ผู้ยากไร้ไม่ว่าจะเป็นการมอบยาอาหารหรือถุยังชีพเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความรู้สึกว่าพระไม่ทิ้งโยมเมื่อมีโอกาสโยมก็จะทำความดีตอบแทนและบำรุงพระพุทธศาสนาเป็นการเกื้อกูลซึ่งกันและกันเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้อยู่ยาวนานต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

- จรัส บรรยงคเสนา.(2568). คณะสงฆ์จังหวัดจันทบุรีมอบบ้านสงฆประชานุเคราะห์หลังที่ 15 เพื่ออนุเคราะห์ผู้ยากไร้ ผู้ชรา ผู้พิการ ผู้ยากจน หรือผู้ประสบภัยพิบัติไม่มีที่อยู่อาศัย. สืบค้นเมื่อ 29 เมษายน 2568 จาก https://inseenews.com/news-detail_2603_71496.
- ผู้จัดการออนไลน์.(2568) คณะสงฆ์จันทบุรีมอบบ้านสงฆประชานุเคราะห์หลังที่ 48 ให้ครอบครัวผู้ยากไร้ใน อ.โป่งน้ำร้อน. สืบค้นเมื่อ 29 เมษายน 2568 จาก <https://mgronline.com/local/detail/9660000064728>.
- ผู้จัดการออนไลน์.(2568). จังหวัดจันทบุรีมอบ "บ้านพระทำ 1" ให้ประชาชนที่ยากจนไม่มีที่อยู่อาศัย. สืบค้นเมื่อ 29 เมษายน 2568 จาก <https://mgronline.com/local/detail/9620000102673>.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2568). สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย. สืบค้น 29 เมษายน 2568 จาก <https://www.watnyanaves.net/en/book-reading/422/5>.

พระมหาศิริพรรณ วสนโต. (2564). พระไม่ทิ้งโยม จากผ้าเหลืองสู่ชุดขาว ห่วงวิกฤตโควิด. สืบค้น 29 เมษายน 2568 จาก <https://www.benarnews.org/thai/news/slideshow/th-ss-covid-monks-07302021194600.html>.

พุทธทาสภิกขุ. (2537). การสังคัมสเคราะห์ส่วนที่ยังขาดอยู่. นนทบุรี : พิมพ์ดี.

พุทธทาสภิกขุ. (2525). บรรณธรรมภาคต้น. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ธรรมทานมูลนิธิไชยา.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สู่การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา
กรณีศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ไทย*

THE DEVELOPMENT OF LEARNER QUALITY TOWARDS THE ENHANCEMENT
OF EDUCATIONAL ACHIEVEMENT: A CASE STUDY OF THE DHAMMA SECTION
OF THAI MONASTIC EDUCATION (PHRA PARIYATTI DHAMMA)

พระครูพิพิธกิจจานุการ (นิพนธ์ นิพภโย)

Phrakhru Phiphitkitchanukarn (Nipphon Nipphayo)

วัดวันยาวล่าง อ.ขลุง จ.จันทบุรี

Wat Wan Yao Lang, Khlung District, Chanthaburi Province

E-mail : phrapladsmsakdisaelli@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความทางวิชาการเรื่องนี้ผู้เขียนได้เรียบเรียงและทำการศึกษาหาข้อมูลจากหลายแหล่งข้อมูลเพื่อให้ผู้อ่านได้ศึกษาและทำความเข้าใจง่ายขึ้น การที่จะพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้น ก็ต้องอาศัยความร่วมมือกันกับทั้งสองฝ่าย นั่นก็คือ ผู้เรียนและผู้สอน เพื่อจะได้นำทางไปสู่ผลสัมฤทธิ์ที่มีประสิทธิภาพได้เป็นอย่างดี สำหรับการศึกษเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นบุคคลที่มีคุณค่า มีความสามารถ มีคุณภาพในการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาประเทศชาติได้อย่างเต็มศักยภาพ โดยต้องยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม ควบคู่ไปด้วย ส่วนการศึกษาคณะพระปริยัติธรรมแผนกธรรมเป็นส่วนการศึกษาของคณะสงฆ์มีกระบวนการฝึกจิตผ่านการศึกษาในระดับนักธรรมตรี นักธรรมโท และนักธรรมเอกเพื่อเกิดการพัฒนาทุนมนุษย์ทางพระพุทธศาสนาที่มีคุณภาพ เป็นทางเลือกของการศึกษาได้

คำสำคัญ : คุณภาพผู้เรียน; ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา; พระปริยัติธรรมแผนกธรรม

Abstract

This academic article has been compiled and studied from various sources to make it easier for readers to study and understand. In order to develop the quality of learners to be

*Received April 30, 2025; Revised August 17, 2025; Accepted May 4, 2026

effective and efficient, it requires cooperation from both parties, that is, learners and teachers, in order to lead to effective and efficient results. As for education, it is an important process in developing human resources to be valuable individuals, capable, and of high quality in working to develop the country to its full potential. It must adhere to the principles of morality and ethics as well. As for the study of the Dhamma, the Dhamma section is a part of the education of the Sangha. There is a process of training the mind through studying at the levels of Naktham Tri, Naktham Tho, and Naktham Ek to develop quality human capital in Buddhism as an alternative for education.

Keywords : Education, development, achievement

บทนำ

การศึกษาของประเทศไทยเรามีบทบาทในการพัฒนาศักยภาพ เด็กเยาวชน และประชาชนให้มีคุณภาพ เพื่อไปต่อยอดในการพัฒนาทางด้าน ชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของตนเอง และคนในครอบครัว และประเทศชาติสืบต่อไป จากสังคมในโลกยุคปัจจุบันเป็นโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความเจริญทางเทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสาร เป็นไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว (คณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน จึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงเพิ่มพูนศักยภาพของบุคคลทั้งด้านความรู้ทักษะ ทศนคติค่านิยม โดยการ สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการศึกษาเป็น กระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นบุคคลที่มีคุณค่า มีความสามารถ มีคุณภาพในการ ปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาประเทศชาติได้อย่างเต็มศักยภาพ มี “การพัฒนาที่ยั่งยืน (sustainable development)

เรายังจำได้ไหม ภาพความทรงจำเมื่อ 10 ปีที่แล้ว เราเรียนในรูปแบบไหน เรียนหนังสือในห้องเรียน ทำ การบ้านในสมุดส่งคุณครู ส่งสัการบ้านข้อไหนก็ต้องโทรถามเพื่อน หรือส่งข้อความ msn บนคอมพิวเตอร์ เวลา เรียนพิเศษก็ต้องเดินทางไปสถานเพื่อไปนั่งเรียนในห้องเรียนตามเวลาที่สถาบันกำหนด หากความรู้เพิ่มเติมได้ก็ ในห้องสมุดโรงเรียน หรือเรียนเองที่บ้านกับครอบครัว เรียนความรู้ท้องถิ่นกับปราชญ์ชุมชน ภาพทั้งหมดนี้ยังคงอยู่ แต่บางทีก็เริ่มเปลี่ยนไปด้วยของการเข้ามาของเทคโนโลยีใหม่ ๆ อย่าง Smartphone และ Internet ความเร็วสูง หรือแม้กระทั่งตัวกระตุ้นอย่างโควิด-19 ที่เข้ามาพร้อมกับ Disruption ที่เกิดขึ้นกับทุกคน การศึกษาที่ดีจะช่วยทำ ให้ประเทศพัฒนาไปข้างหน้าและคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่ทุกวันนี้การศึกษาในบ้านเราต้องเผชิญกับความ เปลี่ยนแปลงในหลายด้าน ปัจจุบันหากเราต้องการเรียนรู้ หรือหาข้อมูลเรื่องอะไร สามารถเรียนรู้ออนไลน์เลือกได้

หลากหลาย ทั้งยังสามารถเข้าถึงข้อมูลจากทั่วโลก จากแหล่งความรู้ระดับโลก เรียนได้ทุกที่ ทุกเวลา ตามความสะดวก ได้ทั้งบนมือถือ แท็บเล็ต และคอมพิวเตอร์

ความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียน

จะเห็นได้ว่าในระยะเวลาเพียงแค่ 10 ปีนั้น มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมาย ด้วยเทรนให้ของการเรียนรู้ ไม่ได้จบอยู่เพียงแคในห้องเรียน แต่เปลี่ยนรูปแบบไปเป็น “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” แต่ด้วยความเหลื่อมล้ำที่มีอยู่ ทำให้เด็กจำนวนหนึ่งที่เข้าไม่ถึงด้วยเช่นกัน บวกกับนโยบายการศึกษาของประเทศที่ยังไม่นิ่งและก็มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จึงเป็นโจทย์ยากที่นักเรียนทั้งในระบบ และการศึกษาทางเลือกจะปรับตัวได้ทัน ในปี 2023 เริ่มต้นทศวรรษใหม่เริ่มกันด้วยโจทย์หนึ่งที่สำคัญของประเทศและเด็ก ๆ ในภาคเหนือ ถึงระบบการศึกษาแบบไหนที่จะเหมาะสมกับเด็กไทย และทันกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต แล้วในอีก 10 ปีข้างหน้า จะมีอะไรเปลี่ยนแปลงไปอีก เราควรจะปรับตัวอย่างไร ภาพอนาคตการศึกษาไทยอย่างที่เราควรจะเป็นควรเป็นแบบไหน ซึ่งคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งเป็นส่วนงานหนึ่งที่ผลิตครูออกไปปรับใช้ประเทศมาอย่างยาวนาน ชวนมาคิดถึงภาพอนาคตเรื่องการศึกษาในอีกประมาณ 5 ปีข้างหน้า ปัจจุบันเด็กในประเทศไทยมีศึกษา 3 ระบบหลัก คือ 1. การศึกษาในระบบ 2. การศึกษาทางเลือก หรือการศึกษานอกระบบ (จักร พรสุภาพ, 2559) 3. การศึกษาตามอัธยาศัย หรือ กศน. และมีบางส่วนที่เรียนหลักสูตรระยะสั้น หรือเลือกเรียนหลักสูตรออนไลน์ของต่างประเทศ

ภาพที่ 1 : ประเทศไทยมีเด็กและเยาวชนอายุ 3-21 ปี กว่า 15 ล้านคน

*ข้อมูลจากกรมการปกครองปี พ.ศ. 2565

ภาพที่ 2 ประเทศไทยมีเด็กและเยาวชนอายุ 3-21 ปี กว่า 15 ล้านคน

***ข้อมูลจากกรมการปกครองปี พ.ศ. 2565**

สำหรับการศึกษาในระบบซึ่งรองรับเด็กส่วนใหญ่ของประเทศ พบว่าภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 มีเด็กนักเรียนในระดับการศึกษาภาคบังคับ (อนุบาล - ม.3) จำนวนประมาณ 9 ล้านคน จากสถานการณ์โควิด-19 พบว่า ปีการศึกษา 1/2564 คาดว่ามีเด็กหลุดออกจากระบบการศึกษาประมาณ 5,654 คน มีเด็กยากจนและยากจนพิเศษ ราว 1.8 ล้านคน ที่มีโอกาสหลุดออกจากระบบการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

***ข้อมูลจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา**

ภาพที่ 3 : การศึกษาทางเลือก

การศึกษาตามอัธยาศัย หรือ กศน. และการศึกษาทางเลือก เป็นส่วนหนึ่งที่จะรองรับเด็กหลุดออกจากระบบหรือเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนที่มีความหลากหลาย กศน. จะมีระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ภาพที่ 4 การศึกษาตามอัธยาศัย

จัดการศึกษาในหลักสูตรระยะสั้นต่อเนื่องจากผู้เรียนเคยเรียนในโรงเรียนในระบบ มีวิธีเรียนที่หลากหลาย ต้องใช้เวลาเรียน ต้องเรียนให้ครบตามหลักสูตร มีการสอบ การวัดและประเมินผลเหมือนระบบโรงเรียนปกติ ทดสอบปลายภาคและการสอบ N-NET รับเฉพาะผู้เรียนสัญชาติไทยเท่านั้น

การศึกษาทางเลือก

การศึกษาทางเลือก พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้การรับรองการจัดการศึกษาทางเลือกในไทย ในมาตรา 12 การจัดการศึกษาทางเลือกต้องผ่านการจดทะเบียนเพื่อขออนุญาตจัดการศึกษาจากกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในท้องถิ่น ที่ตามระเบียบและคู่มือการขออนุญาตจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับผู้เรียนอายุไม่เกิน 18 ปี และสัญชาติไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

ปี พ.ศ. 2563 สพฐ.แก้ไขคุณสมบัติของผู้เรียนในการจัดการศึกษาโดยศูนย์เรียนรู้และบ้านเรียนจาก “ผู้ขาดโอกาสในการเข้าเรียนโรงเรียนในระบบ หรือ ผู้ที่ต้องการเข้าเรียนในศูนย์การเรียนรู้” โดยตัดข้อความ “ผู้ที่ต้องการเข้าเรียนในศูนย์การเรียนรู้” ออก ทำให้บ้านเรียนและศูนย์การเรียนรู้หลายแห่งไม่สามารถขอจัดการศึกษาได้ จากการทำงานร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในท้องถิ่นที่มีบางส่วนที่สามารถขอจัดการศึกษาได้ แต่ยังมีปัญหาเงินอุดหนุนรายหัวผู้เรียนที่ส่งไม่ถึงตัวเด็ก หรือยังไม่ครบ หรือยังไม่ได้รับจนถึงปัจจุบัน

นโยบายของประเทศด้านการศึกษาก็มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็น ร่าง พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ ที่เข้าสภาเมื่อวันที่ 11 ม.ค. 2566 แต่พิจารณาไม่แล้วเสร็จ เนื่องจากปัญหาเรื่ององค์ประชุมจนสภาล่ม หรือตัว พ.ร.บ. พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 ที่หวังส่งเสริมการกระจายอำนาจ เน้นกลไกการจัดการศึกษา ร่วมกันของทุกภาคส่วน เพิ่มความอิสระคล่องตัวในการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา แต่ก็ยังมีข้อจำกัด หรือนโยบายด้านคุณภาพการศึกษา มาตรการในการควบคุมและยุบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก ก็เป็นเรื่องที่ยังต้องคิด ทบทวนกันต่อ

เมื่อโลกเปลี่ยนประเทศจึงต้องเปลี่ยนแปลงในทุกด้านอย่างหลากหลายทางด้านเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมระบบการศึกษาจึงเป็นโจทย์สำคัญของการเสริมสร้างบุคลากรของประเทศเพื่อรองรับเท่าทันและเป็นผู้ นำของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแม้ว่าในเชิงนโยบายการศึกษาของชาติจะให้ความสำคัญกับหลักการของการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคสังคมในการจัดการศึกษาที่มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2540, 2550 และ 2560 และในกฎหมายการศึกษาของชาติด้วยโดยถูกบัญญัติไว้ในมาตรา 12 และมาตรา 18 วรรค 3 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติมรวมถึงยังมีประกาศและคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการและองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนและแก้ไข ปัญหาการศึกษาทางเลือกอีกด้วยแต่ปรากฏว่ากฎหมายและระเบียบข้อปฏิบัติต่าง ๆ ยังไม่มีการบังคับใช้อย่างจริงจังยังเป็นระบบและต่อเนื่อง

รวมถึงนโยบายทางด้านการจัดการศึกษาที่รวมศูนย์อำนาจไว้ที่รัฐเป็นหลักและในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ยึดแต่เพียงมาตรฐานและตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางเป็นหลักซึ่งไม่สอดคล้องกับความจริงของผู้เรียน โรงเรียนหรือสถานศึกษาและความต้องการของสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายในโลกศตวรรษที่ 21 และประเทศที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนโยบายทางด้านการศึกษาที่แข็งตัวรวมศูนย์และไม่เท่าทันดังกล่าวเป็นช่องว่าง ก่อให้เกิดอุปสรรคขัดขวางความคิดสร้างสรรค์และความกล้าหาญในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาของกลไก

ปฏิบัติของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาทางเลือกของสถาบันสังคมและโรงเรียนในระบบทุกประเภทด้วยรวมถึงการสร้างสรรค์พัฒนาตนเองของสถานศึกษาและโรงเรียนทางเลือกต่าง ๆ ด้วย

“นวัตกรรมของศูนย์การเรียนรู้” เกิดขึ้นจากการพยายามคิดค้นหาแนวทางที่จะเป็นทางออกเพื่อแก้ปัญหาที่การศึกษาที่มีอยู่ในระบบที่ไม่สามารถตอบสนองกับบริบทของผู้เรียนซึ่งแตกต่างทั้งในด้านความพร้อมและในด้านของวิถีชีวิตบริบทของพื้นที่และบริบททางวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมที่หลากหลายลักษณะของนวัตกรรมที่เกิดขึ้นจึงมีความหลากหลายแตกต่างกันไปตามเป้าประสงค์ที่ต้องการแก้ปัญหาให้กับกลุ่มเป้าหมายแต่ก็มีลักษณะร่วมที่เป็นจุดเด่นของนวัตกรรมคือการศึกษาแบบองค์รวมที่เชื่อมโยงกับชีวิตตามบริบทผู้เรียนและบริบทพื้นที่ที่เป็นระบบนิเวศการเรียนรู้ที่อยู่บนฐานของวิถีชีวิตศาสนาวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมใช้ปัญหาและสถานการณ์จริงเป็นโจทย์ในการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงองค์ความรู้ทั้งปญญาอดีตปัจจุบันและอนาคตเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพและมีศักดิ์ศรีในท้องถิ่นของตนเอง (วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, 2564)

การที่จะยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศไทยของเรานั้นขึ้นอยู่กับ ปัจจัยหลายประการด้วยกันซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการร่วมมือร่วมใจกันระหว่างหลาย ๆ ฝ่ายทั้ง ผู้บริหารสถานศึกษา ครู/บุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนถึงผู้ปกครอง/นักเรียนและชุมชน โดยมีรัฐบาล เป็นผู้สนับสนุนแนวคิดของการบริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนและชุมชน ให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล โดยมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และส่งเสริมความก้าวหน้าของครูให้มีความรู้ความสามารถที่สอดคล้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเป็นเกณฑ์ในการประเมินประสิทธิภาพและวิทยฐานะของผู้บริหารและครูด้วย ประกอบกับคณะกรรมการนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) ได้กำหนดเป้าหมายยุทธศาสตร์ตัวบ่งชี้และค่าเป้าหมาย สำหรับการดำเนินงานด้านการ พัฒนาคุณภาพของผู้เรียน

การพัฒนาการศึกษาทางเลือก

เมื่อกล่าวถึงระบบโรงเรียน เป็นระบบที่มีการจัดการศึกษาแบ่งขั้นชั้นและระดับการง่ายไปหายาก มีหลักสูตรแน่นอนชัดเจน มีวัตถุประสงค์ในการจัด มีการสอบวัดผล และมีมาตรฐานเมื่อจบ เป็นระบบที่เริ่มต้นในยุโรปและอเมริกา และแพร่กระจายสู่ประเทศอาณานิคม รวมถึงประเทศไทยด้วยในยุโรป ระบบโรงเรียนเกิดในสมัยยุคกลางของยุโรป การจัดการศึกษาเป็นเรื่องของศาสนจักรเพราะการศึกษาเป็นเรื่องของการสร้างจิตวิญญาณและเรื่องของการปกครองจิตวิญญาณเป็นเรื่องของศาสนาช่วงศตวรรษที่ 11-12 เกิดแหล่งศึกษาระดับสูงที่เรียกว่ามหาวิทยาลัย ต่อมาจัดตั้งโรงเรียนเรียกว่า “Laingrammar school” ให้แก่ผู้ที่จะเป็นพระ เพื่อเตรียมการไปสู่การศึกษาในมหาวิทยาลัย พัฒนาไปเป็นโรงเรียนพบบลิกสกูลซึ่งเป็นโรงเรียนกึ่งนอน เก็บค่าเล่าเรียนสำหรับ

ลูกหลานขุนนางที่จะเตรียมการศึกษาเพื่อสร้าง “สุภาพบุรุษ” และเตรียมไปศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะสำหรับสหรัฐอเมริกาเกิดโรงเรียนแบบที่มีได้มุ่งสู่การสอบเข้ามหาวิทยาลัยโดยเฉพาะแต่มุ่งในการอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น คือ โรงเรียนมูลศึกษาหรือประถมศึกษา (Elementary School) ช่วงต้นศตวรรษที่ 19 เริ่มมีการพัฒนา จัดตั้งไฮสคูล และเริ่มจัดระบบชั้นที่แน่นอน โรงเรียนซึ่งเดิมมีขนาดเล็กเริ่มมีขนาดใหญ่ขึ้น จำนวนนักเรียนมากขึ้น ต่อมาแบ่งระดับในโรงเรียนเป็นระดับประถม (Primary) ระดับกลาง (Intermediate) และระดับแกรมมา (Grammar) ซึ่งพัฒนามาเป็นมัธยมต้น (Junior High) และมัธยมปลาย (Senior High)

ทั้งนี้มันักวิชาการด้านต่าง ๆ ได้กล่าวถึงการศึกษาแบบระบบโรงเรียนไว้น่าสนใจ

อาร์โนลด์ ทอยน์บี นักประวัติศาสตร์ชาวอังกฤษ เปรียบเปรยว่าระบบโรงเรียนคล้ายกับองค์การทางศาสนาในโลกสมัยใหม่ (New World Religion) มีพิธีกรรมต่าง ๆ รองรับ เช่น การสอบวัดผลการเลื่อนชั้นเป็นลำดับ การรับปริญญา ระบบโรงเรียนเป็นคล้ายกับคำสัญญาของพระเจ้าต่อคนยากจนให้ความหวังกับคนชั้นล่าง ขณะเดียวกันก็รับใช้ความต้องการของชนชั้นนำใหม่ เป็นประหนึ่งอาณาจักรที่มอบคำสัญญาให้แก่คนจำนวนหนึ่งที่ถูกเลือกสรร และมันยังพรางตาความเป็นจริงหลายอย่าสังคมเอาไว้ พร้อม ๆ กับการผลิตสร้าง ปลุกฝังค่านิยมให้สังคม ระบบการศึกษาที่กำหนดสร้างบรรทัดฐานไปด้วยว่าอะไร “ถูก-ผิด” และกำหนดว่าอะไรเป็นสิ่งที่เด็กควรเรียน ควรรู้ มองอีกแบบมันก็คือ การกำหนดและนิยามไปพร้อมกันว่า อะไรเป็นสิ่งที่เด็กไม่ควรเรียนรู้ด้วย “ความรู้” ในระบบโรงเรียนจึงถูกคัดสรรและจัดลำดับแล้ว

มิเชล พูโก นักคิดหลังสมัยใหม่ เห็นว่าการศึกษาคือการสร้างวินัย (Discipline) ที่เหมาะสมแก่สมาชิกของสังคมรุ่นต่อไป เพื่อให้เข้าสู่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจต่าง ๆ โดยมีแขนงวิชา สาขาต่าง ๆ เป็นตัวกำหนดการจัดลำดับความสูงต่ำของ “ความรู้” ในโลกสมัยใหม่ทำให้วิชาแขนงวิทยาศาสตร์ถูกให้ความสำคัญมากกว่าสายสังคมศาสตร์ หรือวิชาศิลปะพร้อม ๆ กันนั้น “ความรู้ใหม่” ก็เลือกสรรและปฏิเสธสถานะความเป็น “ความรู้” ของ “ความรู้แบบอื่น” ไปด้วย เช่น ความรู้พื้นถิ่นเกี่ยวกับสมุนไพรแพทย์แผนโบราณ ไม่ถูกนับเป็น “ความรู้แบบสมัยใหม่” ซึ่งต้องเป็น “ความรู้” เพื่อสร้างนักวิชาชีพแรงงานอุตสาหกรรม ข้าราชการ หรือช่างเฉพาะทาง ระบบโรงเรียนยังเหมารวมเอาว่าการเรียนรู้ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการสอนในโรงเรียน ทั้ง ๆ ที่การเรียนรู้ส่วนใหญ่ของคนเกิดขึ้นนอกโรงเรียน และเป็นไปเองตามธรรมชาติ การสอนเป็นเพียงวิธีการหนึ่งของการเรียนรู้เท่านั้น

พระปริยัติธรรมแผนกธรรม

การศึกษาเป็นเครื่องมือการพัฒนาสังคม การพัฒนามนุษย์หรือการพัฒนาชีวิตจะเป็นไปได้ด้วยดี ต้องอาศัยความเชื่อพื้นฐานและความรู้ความเข้าใจ คือ ความเชื่อส่งเสริมให้บุคคลแต่ละคนรู้จัก ตัวเองมากขึ้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต, 2550) การจัดการศึกษามีหน้าที่พัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นั่นคือการศึกษาต้องสร้างสังคมความรู้ หรือสังคมการเรียนรู้ มนุษย์ที่พัฒนาแล้วจะเป็นฐานสำหรับการพัฒนาทุกส่วนของประเทศ ซึ่งรวมทั้งความรู้เศรษฐกิจแบบพอดี มนุษย์ที่พัฒนาแล้ว หมายถึงคนที่มีภavana 4 ได้แก่ กาย ภavana สิลภavana จิต

ภาวนา และปัญญาภาวนา เทียบได้กับจุดสุดมรรค์ของยูเนสโก การจัดการศึกษาที่จะพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต้องยึดหลักอริยฐานธรรม 4 คือ ปัญญา สัจจะ จาคะ และ สันติ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2551)

การศึกษาพระปริยัติธรรมจะเกี่ยวข้องกับวิชาพระธรรมวินัย ประวัติพระพุทธศาสนา ศาสนพิธีกรรมเป็นต้น อีกทั้งวิชาสามัญทั่วไป การพัฒนาการเรียนการสอนจะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้บริหารในสำนักเรียนได้จัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับวัยของนักเรียน จัดฝึกอบรมพิเศษปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน เจริญสมาธิภาวนา ทำวัตรสวดมนต์ก่อให้เกิดคุณธรรม ศักยภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพ พละนามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง ส่งเสริมให้นักเรียนเลื่อมใสศรัทธาต่อพระรัตนตรัย (พระอุดมคณารักษ์ (ศรี พรหมโชติ), 2552) การจัดการเรียนการสอนในสำนักเรียนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการจัดการเรียนการสอนทั้งสิ้น นอกจากนั้นผู้บริหารจำเป็นจะต้องมีหลักการในการบริหารให้มี ประสิทธิภาพ ส่วนการศึกษาสงเคราะห์นั้น หมายถึงการสงเคราะห์ด้านการฝึกฝนอบรมแก่ ประชาชน ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาที่วัด คณะสงฆ์ ดำเนินการขึ้นเพื่อสนองต่อนโยบายของภาครัฐในอันที่จะส่งเสริมให้ประชาชน เยาวชนได้รับการศึกษา (กิตติมา ปรีดีติลล, 2550) การจัดการศึกษาในโรงเรียนตามแผนการศึกษาแห่งชาติ การสงเคราะห์ให้เด็กและประชาชนได้รับการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐหรือเอกชน การสอนศีลธรรมแก่นักเรียน และการสงเคราะห์เกื้อกูลแก่ผู้ศึกษาเป็นต้น

สรุป

การศึกษาทางเลือกคือการจัดการศึกษาที่เคารพในคุณค่าความเป็นมนุษย์และสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่จะเลือกการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนที่ไม่ประสงค์จะเรียนในระบบการศึกษาตามปกติ เป็นการศึกษาที่มีขอบเขตกว้างขวางมีรูปแบบหลากหลายทั้งเนื้อหาและวิธีการเรียนรู้มุ่งตอบสนองการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์แต่ละคนที่มีความแตกต่างกันทั้งในด้านความถนัดความสนใจความพร้อมในการเรียนรู้มีลักษณะสำคัญคือเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีความหลากหลายรูปแบบมีวิธีการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติจริงผ่านกระบวนการที่สอดคล้องกับธรรมชาติทรัพยากรที่มีอยู่โดยสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้การศึกษาทางเลือกอาจเป็นได้ทางการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในทุกระดับการศึกษาที่สำคัญคือมีความเป็นอิสระในการดำเนินการจัดการศึกษาโดยพัฒนาการศึกษาทางเลือกในประเทศไทยแบ่งได้เป็น 3 ระยะคือช่วงการตื่นรู้ช่วงมีศักดิ์และสิทธิ์ในกฎหมายแห่งชาติและช่วงสร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนรู้

และการศึกษาภาคปริยัติแผนกธรรมก็ถือว่าเป็นการพัฒนาผู้เรียนที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์คือยกระดับการศึกษาได้เพราะการศึกษาปริยัติธรรมแผนกธรรมมีการศึกษาในระบบที่พี่สอนน้องเป็นระบบที่ให้ทางเลือกแก่ภิกษุสามเณรที่สนใจเป็นการพัฒนาผู้เรียนเพื่อเป็นแผนที่ไปสู่การปฏิบัติที่ได้ผลต่อไปได้การยกระดับผลสัมฤทธิ์

ทางการศึกษาจึงเป็นจุดหนึ่งที่จะทำให้พัฒนามนุษย์ที่มีคุณภาพสร้างบุคลากรที่สามารถทำงานได้ทั้งในองค์กรและสร้างบุคคลที่มีทักษะความสามารถที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย และมีประสิทธิภาพในการทำงานที่ตอบสนองต่อองค์กรอย่างดี ดังนั้น การพัฒนาทุนมนุษย์โดยเน้นที่คุณภาพผู้เรียนจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญปัจจุบันนี้ทั้งการเรียนในระบบคือเรียนไปตามระดับชั้นต่าง ๆ และการเรียนนอกระบบที่ไม่มีวุฒิปริญญาแต่สามารถที่จะนำองค์ความรู้เหล่านั้นไปใช้ในองค์กรไปใช้เลี้ยงชีพและไม่เป็นภาระสังคมได้เพราะการทำงานเป็นสิ่งที่จากการันตีความรู้ที่มีเพื่อสร้างทักษะเสริมสร้างประสบการณ์และสามารถทำงานร่วมกับคนอื่นได้ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสู่การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาจึงเป็นบทบาทสำคัญที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นทางศึกษาธิการและหรือทางคณะสงฆ์ที่จะทำให้พัฒนาทุนมนุษย์ให้เกิดขึ้นในหลาย ๆ มิติทำให้ผู้ที่จบการศึกษาแล้วสามารถดำรงตนและทำงานได้อย่างเกิดประสิทธิภาพสูงที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.)
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *เอกสารประชาสัมพันธ์เพื่อการปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กิตติมา ปรีดีติลก. (2550). *การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : อักษรพิพัฒน์.
- คณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สู่การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
- จักร พรสุภาพ. (2559). *การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในอำเภอสะเมิง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 2*. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2551). *ทิศทางการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอุดรคณารักษ์ (ศรี พรหมโชติ). (2552). *โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา.(2564). *การศึกษาทางเลือก*.กรุงเทพมหานคร:ภาควิชาการศึกษาดลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

หลักสัปปายะ กับ การอนุรักษ์พุทธสถานภายในวัด* SUPPĀYA PRINCIPLES AND THE CONSERVATION OF BUDDHIST SITES WITHIN TEMPLES

พระครูพิพิธกิจจานุการ (นิพนธ์ นิพโย)

Phrakhru Phiphitkitchanukarn (Nipphon Nipphayo)

วัดวันยาวล่าง อ.ขลุง จ.จันทบุรี

Wat Wan Yao Lang, Khlung District, Chanthaburi Province

E-mail : phrapladsmsakdisaeli@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งเน้นศึกษางานด้านสาธารณูปการภายในวัด โดยเน้นหลักสัปปายะ กับ การอนุรักษ์พุทธสถานภายในวัด สามารถสรุปผลการศึกษาได้ว่า การนำหลักสัปปายะ คือ การจัดสถานที่ของวัดให้เป็นที่ร่มรื่นและมีความสะดวกในการใช้งานส่งผลให้การจะพัฒนาศาสนสถานหรือพุทธสถานในวัดเกิดประโยชน์และดึงดูดนักท่องเที่ยวรวมถึงสามารถที่จะพัฒนาด้านอื่น ๆ ไปด้วยด้านอาหารสัปปายะคือมีความสะดวกสบายเมื่อมีผู้เข้ามาเยี่ยมชมแล้วมีสถานที่สำหรับซื้อของฝากได้มีอาหารทานในวัดก็จะทำให้เสริมภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ดีรวมถึงการมีบุคคลที่พร้อมในการทำงานเป็นการพัฒนาทุนมนุษย์ที่ดีมีการสร้างมัคทายกน้อยเพื่อเป็นมัคคุเทศก์นำทางเล่าถึงประวัติศาสตร์ภายในวัดและเล่าถึงความสำคัญของพุทธสถานต่าง ๆ และการบูรณปฏิสังขรณ์พุทธสถาน โดยเฉพาะในส่วนที่มีผู้มีจิตศรัทธาอุดหนุนการปฏิสังขรณ์ ให้ทุกฝ่ายกวดขันให้มีการปฏิบัติตามหลักการบูรณะพุทธสถานอย่างเคร่งครัด ดังนี้ ประการแรก ในกรณีที่ผู้มีจิตศรัทธาจะบูรณปฏิสังขรณ์พุทธสถานที่สำคัญมีการชี้แจงและควบคุมให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทำตามรูปแบบเดิม อย่าให้มีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างลักษณะและลวดลายของพุทธสถานไปเป็นอย่างอื่นตามใจชอบ ประการที่สอง อย่าให้มีการรื้อทำลายพุทธสถานที่สำคัญ เพื่อจะสร้างของให้ขึ้นมาแทน ประการที่สาม อย่าให้มีการก่อสร้างของใหม่ขึ้นในโบราณสถาน เพราะจะทำให้พุทธสถานเสียหาย เสียสง่าและ เสื่อมคุณค่า

คำสำคัญ : หลักสัปปายะ; การอนุรักษ์; พุทธสถาน

Abstract

This academic article focuses on studying the public utilities within the temple, emphasizing the sappaya and conservation of Buddhist sites within the temple. The conclusion of the study is that the application of the sappaya principle, which is arranging the temple to be

*Received May 18, 2025; Revised August 17, 2025; Accepted May 4, 2026

shady and convenient to use, results in the development of religious sites or Buddhist sites in the temple to be beneficial and attract tourists, including being able to develop other aspects as well. In terms of food, sappaya is convenient when visitors have a place to buy souvenirs and food to eat in the temple, which will enhance the image of good tourism. Including having people ready to work is a good development of human capital. There is the creation of young guides to be tour guides, telling the history within the temple and telling the importance of various Buddhist sites and the restoration of Buddhist sites, especially in the part where there are devotees who support the restoration. All parties must strictly enforce the principles of Buddhist site restoration as follows: First, in the case where devotees want to restore important Buddhist sites, there must be an explanation and control for all parties involved to follow the original format. Do not change the shape, appearance, and design of the Buddhist site to be something else as desired. Second, do not allow the destruction of important Buddhist sites. In order to create something to replace it, thirdly, do not allow the construction of anything new in the ancient place, because it will damage the Buddhist place, make it lose its splendor and value.

Keywords : SUPPĀYA principles, conservation, temples

บทนำ

วัดในพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนและในฐานะหนึ่งคือเป็นที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนเพราะฉะนั้นการจัดศาสนสถานหรือพุทธสถานให้เหมาะสมและพร้อมใช้งานจึงเป็นสิ่งที่วัดแต่ละวัดควรที่จะคำนึงถึงและบริหารจัดการให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยเกิดประสิทธิผลมากที่สุด ในหลักของสัปปายะที่มาจากพระไตรปิฎกมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เกิดการอนุรักษ์พุทธสถานภายในวัดให้เกิดคุณค่าและความสำคัญต่าง ๆ ตกทอดแก่ประชาชนและเยาวชนรุ่นหลัง ดังนั้นการจัดพื้นที่เพื่ออนุรักษ์พุทธสถานภายในวัดจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะขับเคลื่อนงานบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการให้สามารถเกิดประโยชน์มากที่สุดทั้งแก่วัด แก่พระพุทธศาสนาและแก่ประชาชนทั่วไปดังนั้นการที่จะนำหลักสัปปายะมาใช้จึงถือว่าการบูรณาการที่เหมาะสมและสามารถนำมาใช้ได้ซึ่งผู้เขียนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของหลักสัปปายะที่มาจากพระไตรปิฎกและอนุรักษ์การจัดการศาสนสถานภายในวัดซึ่งมีพื้นที่ใช้สอยในแต่ละพื้นที่ต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน

การใช้พื้นที่ของวัด

วัดโดยทั่วไปนิยมแบ่งเขตพื้นที่ภายในออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ ๆ คือ 1. เขตพุทธาวาส 2. เขตสังฆาวาส 3. เขตธรณีสงฆ์เขตพุทธาวาส คือ

1. พระเจดีย์ พระมณฑป พระปราสาท : อาคารที่สร้างเพื่อใช้เป็นศูนย์กลางหลักของวัด
2. พระอุโบสถ : อาคารที่ใช้ประกอบพิธีกรรมในการทำสังฆกรรม
3. พระวิหาร : อาคารที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาระหว่างพระสงฆ์และฆราวาส
4. เจดีย์ (มณฑป ปราสาท) ราย เจดีย์ (มณฑป ปราสาท) ทิศ : อาคารที่ใช้บรรจุอัฐิ หรือประกอบเพื่อให้ผังรวมสมบูรณ์
5. หอระฆัง : อาคารที่ใช้เป็นเครื่องตีบอกเวลาสำหรับพระภิกษุสงฆ์
6. ศาลาต่าง ๆ เช่น
 - ศาลาราย : อาคารที่ใช้เป็นที่นั่งพักของผู้มาเยือน
 - ศาลาทิศ : อาคารที่ใช้ล้อมอาคารสำคัญสำหรับให้คฤหัสถ์นั่งพัก หรือประกอบเพื่อให้ผังรวมสมบูรณ์
7. พระระเบียง : อาคารที่ล้อมอาคารหลักสำคัญหรือล้อมแสดงขอบเขตแห่งพุทธาวาส
8. พลับพลาเปลื้องเครื่อง : อาคารที่ใช้สำหรับเป็นที่พระมหากษัตริย์เปลี่ยนฉลองพระองค์ในวาระที่เสด็จพระราชดำเนินเพื่อบำเพ็ญพระราชกุศล

พระเจดีย์ พระปราสาท และพระมณฑปถือเป็นอาคารที่สำคัญที่สุดในฐานะหลักประธานของวัด จึงมักถูกวางตำแหน่งลงในผังตรงส่วนที่สำคัญที่สุดของเขตพุทธาวาส เช่น บริเวณกึ่งกลางหรือศูนย์กลางหรือแกนกลางของผัง อาคารสำคัญรองลงมากลุ่มแรกคือ พระอุโบสถและพระวิหาร ซึ่งอาคารทั้ง 2 ประเภทนี้มักใช้ประกอบคู่กันกับพระเจดีย์เสมอ หรืออาจใช้ประกอบร่วมกันทั้ง 3 ประเภท คือ พระอุโบสถ พระเจดีย์ และพระวิหาร ทั้งนี้เนื่องเพราะอาคารทั้ง 2 ใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา พระอุโบสถหรือพระวิหารจึงมักวางทางด้านหน้าของพระเจดีย์เสมอในลักษณะของแนวแกนตั้ง เพื่อว่าเวลาประกอบพิธีกรรม ทุกผู้ทุกนาม ณ ที่นั้นจะได้หันหน้าไปยังพระองค์ และถึงแม้ว่าบางครั้งจะมีการใช้ประกอบร่วมกันทั้ง 3 อย่างก็ตาม อาทิเช่น พระวิหารวางด้านหน้าสุด มีพระเจดีย์อยู่กลาง และพระอุโบสถอยู่ด้านหลัง ตัวพระอุโบสถด้านหลังนั้น ก็มักจะหันส่วนหน้าของอาคารไปทางด้านหลังด้วย เพื่อว่าเวลาที่เข้าไปทำสังฆกรรม จะยังคงสามารถหันหน้าเข้าสู่องค์พระเจดีย์ได้เช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตามตำแหน่งของอาคารก็ไม่มีข้อกำหนดเป็นกฎเกณฑ์ตายตัวเสมอไป (ยกเว้นพระเจดีย์ ที่ยังคงตั้งอยู่ในตำแหน่งหลัก) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแนวความคิดและคตินิยมของแต่ละสมัยเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับอาคารประเภทอื่น ๆ เช่น พระระเบียง ศาลาราย จะปรากฏร่วมในผังในลักษณะอาคารรองกลุ่มที่ 2 ซึ่งเป็นเพียงองค์ประกอบที่สร้างให้ผังมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะในแง่ของประโยชน์ใช้สอย หรือในเชิงความหมายของสัญลักษณ์ตามคติความเชื่อก็ตาม โดยมักปรากฏในลักษณะที่โอบล้อมกลุ่มอาคารหลักประธานสำคัญเหล่านั้น

เขตสังฆาวาส หมายถึง ขอบเขตบริเวณพื้นที่ส่วนหนึ่งของวัด ที่กำหนดไว้ให้เป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์ ได้แก่

1. กุฏิ : อาคารที่ใช้สำหรับอาศัยหลับนอน
2. กัปปิยกุฏิ : โรงเก็บอาหาร

3. หอฉัน : อาคารที่ใช้เป็นที่ฉันภัตตาหาร
4. วัจจุฎฐี : อาคารสำหรับใช้ขับถ่าย
5. ศาลาการเปรียญ : อาคารที่ใช้เป็นที่เรียนหนังสือของพระสงฆ์
6. หอไตร : อาคารที่ใช้เก็บรักษาคัมภีร์ทางศาสนา
7. ชันดาฆร : โรงรักษาไฟและตม่น้ำ
8. ธรรมศาลา : โรงเทศนาธรรม
9. ห้องสรงน้ำ : ห้องชำระกาย
10. ศาลาทำน้ำ : อาคารทำน้ำและทางเข้าวัดทางน้ำ

กุฏิถือเป็นอาคารหลักสำคัญ โดยมีอาคารประเภทอื่นประกอบเพื่อประโยชน์ใช้สอยที่เกี่ยวข้องกัน ส่วนใหญ่ไม่มีกฎเกณฑ์การวางผังมากนัก นอกจากบางประเภทของวัด ชั้นของวัด ที่ตั้ง รวมทั้งขนาดยังมีผลต่อการจัดวางผังของเขตนี้ กล่าวคือหากเป็นวัดราษฎร์ขนาดเล็กอยู่ในแถบถิ่นชนบท นิยมวางตัวกุฏิกระจายตัวเป็นหลัง ๆ อาคารที่เป็นองค์ประกอบรองหลังอื่น ๆ ก็จะจัดวางอยู่ในตำแหน่งที่สะดวกต่อการใช้สอยของพระภิกษุ ส่วนใหญ่จะจัดกุฏิให้อยู่เป็นกลุ่ม โดยอาจแยกเป็นหลัง ๆ หรือต่อเชื่อมด้วยชานเป็นหมู่หรือคณะฯ มีหอฉันอยู่ตรงกลางชาน ถัดเลยออกมาจะเป็นเรือนวัจจุฎฐี ซึ่งปัจจุบันอาจรวมเข้ากับห้องสรงน้ำและมักสร้างต่อเรียงเป็นแถว ๆ

สำหรับกับปัยกุฏิหรือโรงเก็บอาหารก็มักรวมเข้ากับเรือนชันดาฆรเป็นอาคารหลังเดียวกัน โดยอาจมีเพียงจุดเดียวรวมกันสำหรับวัดขนาดเล็ก หรือแยกเฉพาะตามหมู่หรือคณะสำหรับวัดขนาดใหญ่ ส่วนหอไตรก็จะแยกออกไปตั้งเดี่ยวอยู่กลางสระน้ำใหญ่ เช่นเดียวกับศาลาการเปรียญที่มักตั้งอยู่ในตำแหน่งที่พระสงฆ์ทั้งปวงสามารถเข้ามาใช้สอยได้อย่างสะดวกทั่วถึง ขณะเดียวกันก็สามารถเฝ้าต่อประชาชนที่เข้ามาใช้ประโยชน์ด้วย มักวางอยู่ด้านหน้าเขตสังฆาวาส หรือบริเวณส่วนที่ต่อกับเขตพุทธาวาส หรืออาจอยู่ทางด้านข้างของเขตธรณีสงฆ์ ที่ประชาชนสามารถเข้ามาได้ง่าย ส่วนธรรมศาลา จะมีขึ้นหากวัดนั้นไม่มีศาลาการเปรียญ แต่สำหรับวัดขนาดใหญ่ ผังเขตสังฆาวาสค่อนข้างจะมีระเบียบแบบแผนชัดเจน โดยเฉพาะวัดหลวงจะมีการกำหนดตำแหน่งที่ตั้งและระบบของโครงสร้างผังอย่างตั้งใจ ด้วยการแบ่งเป็น “คณะ” โดยแบ่งขนาดตามจำนวนพระสงฆ์และองค์ประกอบย่อย เช่น หอฉัน หอไตร วัจจุฎฐี กับปัยกุฏิ ฯลฯ ของแต่ละคณะ

เขตธรณีสงฆ์ หมายถึง เขตพื้นที่ในพระอารามที่วัดกำหนดพื้นที่บางส่วนที่เหลือจากการจัดแบ่งเขตสำคัญ คือ เขตพุทธาวาส และเขตสังฆาวาส ให้เป็นเขตพื้นที่สำหรับเอื้อประโยชน์ใช้สอยในเชิงสาธารณะประโยชน์ในลักษณะต่าง ๆ ของวัด เช่น

- ใช้เป็นพื้นที่เปิดโล่งเพื่อสร้างความร่มรื่นให้วัด
- ใช้เป็นสถานที่ก่อสร้างอาคารอื่น ๆ เช่น สร้างเมรุสำหรับฌาปนกิจศพชุมชน
- ตั้งโรงเรียนเพื่อให้การศึกษาแก่สังคม
- แบ่งเป็นพื้นที่ให้คฤหัสถ์เช่าเพื่อใช้เป็นแหล่งทำมาหากิน อาทิการสร้างตึกแถว หรือทำเป็นตลาด เป็นต้น

หลักสัปายะ 4

1. อาวาสสัปายะ ที่อยู่เป็นที่สบาย คือทำวัดให้เป็นอาราม เป็นรมณีสถาน รื่นรมย์เจริญตาเจริญใจแก่ผู้พบเห็น เป็นศูนย์กลางของชุมชนด้านจิตใจ ที่ตั้งวัดไม่ใกล้ไม่ไกลจากชุมชนเกินไป มีการแบ่งเขตพุทธาวาส สังฆาวาสชัดเจนเป็นส่วน ยิงในภาวะโลกร้อนด้วยแล้ว หากวัดได้มีการปลูกต้นไม้ให้ร่มเงา ร่มรื่นดูเป็นธรรมชาติ นับว่าเหมาะกับภาวะโลกอันแสนที่จะร้อนเหลือหลาย ส่วนบางวัดตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมเป็นทุนเดิม เช่น ภูเขา ลำธาร สวน ป่า ได้เน้นเรื่องความสะอาดหรือความเป็นระเบียบเรียบร้อยสมำเสมอเท่าที่ทำได้สร้างความสุขเพิ่มขึ้นแก่ผู้พบเห็น

2. อาหารสัปายะ อาหารเป็นที่สบาย เมื่อมีที่อยู่สบายต้องคำนึงถึงการกินอาหาร ในสมัยก่อนเป็นหน้าที่ของพระภิกษุเทศ ปัจจุบันเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส การจัดสวัสดิการด้านอาหารจึงควรเป็นภาระของฝ่ายสาธารณูปการรวมเรื่องต่าง ๆ เช่น การกำหนดเส้นทางโคจรบินทบาต ควรแบ่งเป็นสาย มีการเปลี่ยนเวรกันเพื่อเจริญศรัทธาของผู้ทำบุญและป้องกันการติดในตัวบุคคล มีการจัดฉันรวมกันเป็นที่แห่งเดียว เพื่อประโยชน์คือทำให้เกิดความเป็นธรรมในอดิเรกลาภ ขจัดความขัดแย้งในการแสวงหาอุปฐาก ก่อให้เกิดความสามัคคีธรรม เป็นที่เจริญศรัทธาของผู้ถวายและสามารถแนะนำอบรมได้ง่ายในเวลาก่อนและหลังอาหาร มีเจ้าหน้าที่รับนิมนต์ และทำหน้าที่แจกจ่ายการนิมนต์ให้ทั่วถึงโดยความเป็นธรรมหรือจัดตั้งมูลนิธิสงเคราะห์สวัสดิการด้านอาหารในยามขาดแคลน

3. บุคคลสัปายะ บุคคลเป็นที่สบาย คำนึงถึงเรื่องบุคคลที่อยู่ภายในวัดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัด ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของความเจริญและความเสื่อมของศาสนา คนวัดแบ่งออกเป็น พระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา หรือแม่ชี และเด็กวัด วัดใดดีหรือไม่ดีบ้างบอกได้ว่าดูจากบุคคลทั้ง 4 ประเภtdังกล่าว ควรจัดที่อยู่อาศัยของบุคคลแต่ละประเภทให้เหมาะสมตามสภาพ การติดต่อกันควรกำหนดเวลาสถานที่ ที่อยู่ของเด็กวัดควรสะอาดและมีระเบียบ มีการวางกฎเกณฑ์ให้ปฏิบัติพร้อมบทกำหนดโทษและควรกำหนดวันให้มีการพัฒนาวัดร่วมกัน

4. ธรรมสัปายะ ธรรมเป็นที่สบาย จุดมุ่งหมายหลักของวัดคือสถานที่ประพฤดิธรรม สิ่งที่จะก่อให้เกิดธรรมสัปายะ คือ บริเวณวัดร่มรื่น เป็นระเบียบ มีโครงการต้นไม้พุดได้ มีสุภาชิตสอนใจ ปรีศนาธรรม คติธรรม โครงการเสียงธรรมะตามสาย รับฟังกันทั่วบริเวณวัดทั้งในวันจัดงานบุญ และกระจายเสียงไปถึงชุมชนหมู่บ้าน จัดสถานที่ฟังเทศน์ฟังธรรมในสถานที่สงบร่มเย็น อากาศถ่ายเทสะดวก จัดทำห้องสมุดธรรมะ โดยจัดหาหนังสือธรรมะ หนังสืออื่น ๆ ที่มีสาระประโยชน์เพื่อให้ผู้มาวัดได้อ่าน และมีที่นั่งอ่านหนังสือเป็นส่วนส่วนเพียงพอ รักษา ศิลปะหรือพุทธศิลป์ภายในวัด พิพิธภัณฑของวัดจัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น (ปราณสุวีร์ อวอร่ามรัศมี, 2566)

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม และภัยพิบัติ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดจากการเพิ่มของประชากร (Population growth) เมื่อผู้คนมากขึ้นความต้องการบริโภคทรัพยากรก็เพิ่มมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นเรื่อง

อาหาร ที่อยู่อาศัย พลังงาน และเกิดจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี (Economic Growth & Technological Progress) ความเจริญทางเศรษฐกิจนั้นทำให้มาตรฐานในการดำรงชีวิตสูงตามไปด้วย มีการบริโภคทรัพยากรจนเกินความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชีวิต มีความจำเป็นต้องใช้พลังงานมากขึ้น ในขณะที่ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีก็ช่วยเสริมให้อาชีพการนำทรัพยากรมาใช้ได้ง่ายขึ้นและมากขึ้น

การให้ความรู้เรื่องทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภัยพิบัติ แก่พุทธศาสนิกชนจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ ทั้งปัญหาภัยแล้ง โลกร้อน อุทกภัย วาตภัย น้ำเน่าเสีย ขยะล้นเมือง พื้นที่ป่าลดลง เพื่อให้ประชาชนทราบและเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาภัยแล้ง การจัดการขยะ น้ำเสีย การอนุรักษ์ดิน น้ำ ป่า และการเพิ่มพื้นที่สีเขียว เป็นต้น

การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม จึงมีความสำคัญเพราะเป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชนในชุมชนร่วมมือร่วมใจเป็นอันหนึ่งอันเดียว นำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน การมีส่วนร่วมนั้นมีเป้าหมายให้บุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา ช่วยเหลือ สนับสนุนในกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัด ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมประเมินผลเพื่อให้เกิดการยอมรับ และก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดทุกฝ่าย โดยวิธีการดำเนินการร่วมกันของหลายๆ ภาคส่วน ได้แก่ วัด ชุมชน โรงเรียน หน่วยงานท้องถิ่น ตามแนวทางที่เรียกว่า “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

(1) การให้ความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม หรือ ภัยพิบัติ ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ เช่น ติดป้ายรณรงค์ ติดบอร์ด เว็บไซต์ รวมถึงการใช้เสียงตามสาย หรือการเทศนาในวันสำคัญเพื่อถ่ายทอดหรือบอกข่าวสารให้แก่ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและรับรู้อย่างเท่าเทียมกัน และ มีกิจกรรมเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภัยพิบัติร่วมกับชุมชน

(2) มีการร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาสิ่งแวดล้อมในวัด จัดอันดับความสำคัญของปัญหา

(3) มีการร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินการตามปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น

(4) มีการร่วมกันกำหนดมาตรการ แนวทางในการดำเนินการ และรับผิดชอบเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

(5) มีการร่วมกันกำหนดระยะเวลาดำเนินการ และวิธีการติดตามประเมินผล

(6) มีการร่วมกันดำเนินการตามแผนการดำเนินการที่วางไว้

(7) มีการร่วมกันติดตามผลการดำเนินงาน และปรับปรุง/พัฒนาหากผลการดำเนินงานไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่กำหนด

สรุปได้ว่า การนำหลักสปปายะคือการจัดสถานที่ของวัดให้เป็นที่ร่มรื่นและมีความสะดวกในการใช้งาน ส่งผลให้การจะพัฒนาศาสนสถานหรือพุทธสถานในวัดเกิดประโยชน์และดึงดูดนักท่องเที่ยวรวมถึงสามารถที่จะพัฒนาด้านอื่น ๆ ไปด้วยด้านอาหารสปปายะคือมีความสะดวกสบายเมื่อมีผู้เข้ามาเยี่ยมชมแล้วมีสถานที่สำหรับซื้อ

ของฝากได้มีอาหารทานในวัดก็จะทำให้เสริมภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ตีรวมถึงการมีบุคคลที่พร้อมในการทำงาน เป็นการพัฒนาทุนมนุษย์ที่ดีมีการสร้างมรดกทายาทน้อยเพื่อเป็นมรดกเทศก่นำทาง เล่าถึงประวัติศาสตร์ภายในวัดและ เล่าถึงความสำคัญของพุทธสถานต่าง ๆ รวมถึงการสอดแทรกธรรมะให้ประชาชนได้เข้าถึงทำและสามารถที่จะ ประยุกต์หลักเพื่อทำให้เกิดความสำเร็จในชีวิตได้เพราะฉะนั้นความสำคัญของหลักทรัพย์ระยะ 4 จึงมีความสำคัญ อย่างที่ผู้เขียนได้นำมาประยุกต์ใช้ในหลักสัปปายะ 4 นี้

พุทธสถานเป็นมรดก ทางวัฒนธรรมและหลักฐานของความเจริญรุ่งเรืองประเพณีทอสังหาริมทรัพย์ที่สามารถบ่งบอกเรื่องราวต่าง ๆ ในอดีตนับตั้งแต่ประวัติศาสตร์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี ของมนุษยชาติ ซึ่งอนุชนรุ่นหลังสามารถค้นคว้าและศึกษาหาความรู้จากพุทธสถาน เมื่อผู้ศึกษามีความรู้ พื้นฐานด้านต่าง ๆ เพียงพอและได้มีการศึกษาย้อนหลังกลับไปตามขั้นตอน พร้อมทั้งอาจต้องทำการขุดค้นเพิ่มเติม ดังนั้นพุทธสถานจึงเปรียบเสมือนเป็นแหล่งความรู้หรือตำราที่มีได้เรียบเรียงไว้เป็นลายลักษณ์อักษร นอกจากนี้ พุทธสถานยังเปรียบได้กับผู้เฒ่า หรือบรรพบุรุษของมนุษยชาติที่มีอายุยาวนาน แม้ว่าพุทธสถานบางแห่งจะชำรุด ทรุดโทรมและหมดสภาพการใช้งานแล้วก็ตามก็เปรียบเสมือนบรรพบุรุษของมนุษยชาติ (กรมศิลปากร สำนักโบราณคดี, 2547) ดังนั้น การใช้งานและการดูแลรักษาพุทธสถานจึงควรปฏิบัติเช่นเดียวกับการปฏิบัติต่อบรรพบุรุษหรือญาติผู้ใหญ่การแสดงความเคารพการระออ่อนน้อมถ่อมตนต่อพุทธสถานเหล่านั้นจำเป็นต้องปฏิบัติซึ่ง อาจกล่าวได้ว่าแหล่งพุทธสถานทุกแห่งมีคุณค่าและความสำคัญด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านเอกลักษณ์ เป็นคุณค่าของพุทธสถานที่แสดงการรับรู้ หรือความเข้าใจถึงที่มาสถานที่ตั้งชนชาติ ความเชื่อศาสนา ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมของชุมชนใดชุมชนหนึ่งหรือประเทศใดประเทศหนึ่งโดยเฉพาะ ตัวอย่างเช่น พระมหาธาตุเมืองนครศรีธรรมราชเป็นที่รับรู้กันว่าเป็นเอกลักษณ์ของเมืองนครศรีธรรมราชตลอดจน เป็นความภาคภูมิใจของชาวนครศรีธรรมราชและชาวไทยได้ เป็นต้น

2. ด้านวิชาการ เป็นคุณค่าของพุทธสถานที่สะท้อนเรื่องราวในอดีต เป็นข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์พุทธ ศาสนา สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ซึ่งเป็นเครื่องแสดงประวัติความเป็นมาอันเก่าแก่ของชุมชน ของชาติรวมทั้งเป็น แหล่งทัศนศึกษา และแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น พุทธสถานในเมืองพุทธสุโขทัย จังหวัดสุโขทัยแสดงเรื่องราว ประวัติศาสตร์ชาติไทยและแหล่งเรียนรู้ เป็นต้น

3. ด้านเศรษฐกิจ เป็นคุณค่าของพุทธสถานที่ก่อให้เกิดรายได้ของชุมชนและของประเทศทั้งทางตรงและ ทางอ้อมจากการมีผู้เข้ามาเที่ยวชม ศึกษาหาความรู้ ตัวอย่างเช่น อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์อุทยาน ประวัติศาสตร์พิมาย อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง เป็นต้น

4. ด้านการใช้สอย เป็นคุณค่าของพุทธสถานที่สามารถนำมาใช้งานได้ในปัจจุบันซึ่งเป็นการใช้งานที่ไม่ ก่อให้เกิดการเสื่อมสภาพ การเปลี่ยนแปลงหรือการรื้อทำลายพุทธสถานนั้น ตัวอย่างเช่น ศาลากลางเก่าจังหวัด ราชบุรี หมู่พระวิมานพระราชวังบวรสถานมงคล (วังหน้า) ซึ่งใช้เป็นอาคารจัดแสดงพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจวนเร ชิดกัมปอร์ต จังหวัดตราด ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ทำการสำนักคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม เป็นต้น

5. ด้านสังคม เป็นคุณค่าของพุทธสถานที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี เป็นความภาคภูมิใจของคนในสังคม เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในสังคม ตัวอย่างเช่น มัสยิดกรือเซะ จังหวัดปัตตานี พระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ พระธาตุนมเมือง จังหวัดนครพนม เป็นต้น

6. ด้านการเมือง เป็นคุณค่าของพุทธสถานที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญ ในประวัติศาสตร์การกำหนดขอบเขตหรือการรักษาดินแดน และการสร้างความร่วมมือร่วมใจของคนทั้งชาติ ตัวอย่างเช่น วัดชลธาราสิงห์หรือวัดพิทักษ์แผ่นดิน อำเภอดากใน จังหวัดนราธิวาส ซึ่งเป็นพุทธสถานที่สำคัญในการกำหนด แบ่งเขตแดนระหว่างไทย - อังกฤษ ในสมัยรัชกาลที่ 5

7. ด้านสุนทรียภาพ เป็นคุณค่าความงามของศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม เช่น วัดบรมธาตุไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ วัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี หอไตรวัดทุ่งศรีเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น

สรุปได้ว่า ในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญต่อพุทธสถานที่ที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมประวัติศาสตร์ในฐานะที่เป็นของหายากและเป็นสมบัติล้ำค่าของชาติ ซึ่งถึงแม้ว่าสภาพสังคมในปัจจุบันจะมีอิทธิพลผลักดันในด้านผลของการเร่งรัดพัฒนาให้ทันสมัยขึ้นแต่การพัฒนาดังกล่าวก็ต้องควบคู่ไปกับการอนุรักษ์อย่างได้ดุลยภาพให้เข้ากับชีวิตในสังคมปัจจุบันและสิ่งแวดล้อมสมัยใหม่ โดยต้องไม่ทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ของสิ่งเหล่านั้นไปอย่างน่าเสียดาย

สาเหตุที่ก่อให้เกิดความเสื่อมสภาพของพุทธสถาน

สาเหตุที่ทำให้เกิดการชำรุดเสื่อมโทรมของพุทธสถาน อาจแบ่งออกได้เป็นหลายสาเหตุ มิได้หมายความว่าพุทธสถานหนึ่ง ๆ จะชำรุดเสื่อมสภาพเนื่องจากสาเหตุใด สาเหตุหนึ่งโดยเฉพาะสาเหตุการชำรุดเสื่อมสภาพของพุทธสถานว่ามีหลายสาเหตุ และหลายกระบวนการ ซึ่งจะเกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน และมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันจนไม่สามารถแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาด สาเหตุที่คาดว่าทำให้พุทธสถานเกิดการชำรุดเสื่อมสภาพแบ่งออก เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. สาเหตุภายใน หมายถึง กระบวนการเสื่อมสภาพของพุทธสถานซึ่งเกิดจากสาเหตุภายในตัวพุทธสถานเอง ได้แก่ ชนิดและคุณสมบัติของวัตถุที่เป็นรากฐานของพุทธสถานสถานที่ตั้ง ลักษณะโครงสร้าง และน้ำหนักของพุทธสถาน การคำนวณ และการออกแบบ โครงสร้างไม่ถูกต้อง ความผิดพลาดทางด้านเทคนิคการก่อสร้าง เป็นต้น

2. สาเหตุภายนอก หมายถึง กระบวนการเสื่อมสภาพของพุทธสถานที่เกิดขึ้นจากการกระทำของสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ เคมี ชีววิทยา และจุลชีววิทยา สาเหตุจากมนุษย์เป็นศัตรูที่ก่อให้เกิดการชำรุดเสียหายต่อพุทธสถาน และเกิดขึ้นในลักษณะต่าง ๆ กัน มนุษย์เป็นตัวการสำคัญในการเสื่อมสภาพชำรุดเสียหายของพุทธสถาน ทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนา ตัวอย่างเช่น การปล่อยปละละเลยไม่ดูแลรักษา ความมั่งคั่ง เลินเล่อรู้เท่าไม่ถึงการณ์ การไม่รู้ซึ่งถึงคุณค่าของพุทธสถาน การจำเป็นต้องเคลื่อนย้ายโดยปราศจากความระมัดระวัง หรือการจำเป็นต้องเคลื่อนย้ายโดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ไม่เหมาะสม และการรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือแม้กระทั่งการลักลอบขุดทำลายเพื่อหาวัตถุมีค่า การจงใจทำลาย ทำให้พุทธสถาน พุทธ

สถานเหล่านั้นแตกหักเสียหาย ผุพังร่อนลงได้ มลพิษของสิ่งแวดล้อมการเปลี่ยนแปลง พุทธสถานตามความเชื่อทางศาสนาหรือความเชื่อของตนเอง การทำลายโบราณสถานและพุทธสถาน เพื่อผลประโยชน์ทางการค้า การใช้วัสดุและวิธีการที่ไม่เหมาะสมในการอนุรักษ์หรือซ่อมแซมพุทธสถานและพุทธสถาน สงครามและการจลาจล เป็นต้น อีกประการที่น่าคำนึงถึง คือการพัฒนาบ้านเมือง ได้แก่ การสร้างความเจริญ ตัดถนนหนทาง การขยายพื้นที่ทำการเกษตร การก่อสร้าง สถานที่ราชการ ที่พักอาศัย ฯลฯ มีส่วนที่เป็นภัย ต่อพุทธสถาน เช่น การตัดถนนผ่านไปใกล้พุทธสถานก่อให้เกิดความสั่นสะเทือน ทำให้พุทธสถานแตกกร้าวหรือทรุดเสียหายได้ พุทธสถานส่วนใหญ่ที่ชำรุดเสียหายเนื่องจากสาเหตุเหล่านี้ มักจะชำรุดเสื่อมสภาพอย่างถาวร กล่าวคือ ไม่อาจจะอนุรักษ์ให้อยู่ในสภาพที่ดีดังเดิมได้อีก มักจะมีส่วนใดส่วนหนึ่ง หรือ หลาย ๆ ส่วนแตกหัก หรือหลุดหายไป ในบางกรณี แม้จะซ่อมแซมให้กลับสู่สภาพเดิมได้ แต่คุณค่าของวัตถุค่อยลงไปอย่างมาก ตัวอย่างเช่น พระพุทธรูปที่ถูกลอบตัดเศียร ประติมากรรมชิ้นเยี่ยมที่ล้มลงแตกกระจาย เป็นต้น

หลักการอนุรักษ์พุทธสถาน

การอนุรักษ์แหล่งพุทธคดี พุทธสถาน และสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม มีหลักการที่สำคัญที่ผู้ดำเนินการต้องยึดถือปฏิบัติร่วมกันหลายประการโดยเฉพาะการดำเนินการ ในชั้นปฏิบัติการนั้น มีเครื่องมือ เครื่องใช้ วัสดุ อุปกรณ์ แนวคิด วิธีการและบุคลากร เป็นการเฉพาะทั้งสิ้นแต่ในที่นี้จะกล่าวถึงหลักเบื้องต้นในการอนุรักษ์แหล่งพุทธคดี พุทธสถาน และสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่ทุกคนสามารถยึดปฏิบัติร่วมกันได้ดังนี้ คือ

1. การรักษาพุทธสถาน เนื่องจากพุทธสถานเป็นสิ่งของที่เคลื่อนที่ได้ ดังนั้น อันดับแรกในขั้นตอนของการอนุรักษ์พุทธสถาน คือ การรวบรวม รักษา และระมัดระวังมิให้พุทธสถานสูญหาย ในส่วนของรัฐบาลนั้น ได้มีการจัดตั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่รวบรวม รักษา และระมัดระวัง มิให้พุทธสถานของชาติเสียหายและสูญหาย คือ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ซึ่งได้ตั้งไว้ตามภูมิภาค ต่าง ๆ ทั่วประเทศ แต่เดิมนั้นนิยมตั้งไว้ในวังพุทธในหัวเมืองต่าง ๆ แต่หัวเมืองหลายแห่ง ไม่มีวังพุทธจึงได้ใช้วัดที่สำคัญแทน เพื่อเป็นการประหยัดงบประมาณ และแก้ปัญหา เรื่องที่ดินในการก่อสร้าง อีกทั้งการตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไว้ในวัดมีความเหมาะสมในด้านอื่น ๆ ด้วย คือ

1.1 วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน การตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในวัด จึงทำให้ประชาชนได้เข้าชม และประชาชนจะได้ช่วยกันบริจาคทรัพย์บำรุงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

1.2 วัดมีสถานที่ โดยปกติภายในวัดจะมีอาคารสถานที่อยู่มากจึงสามารถใช้อาคารสถานที่เหล่านั้นมาปรับปรุง เป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติชั่วคราวในระยะก่อตั้งได้สะดวกเช่น วิหาร ศาลา และพระระเบียง เป็นต้น

1.3 วัดมีบุคลากร เนื่องจากภายในวัดมีพระสงฆ์จำพรรษาอยู่และพระสงฆ์ย่อมพอใจ ในการกระทำคุณประโยชน์แก่ประชาชนโดยเฉพาะในการบำรุงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เช่น การกำกับดูแล การรับบริจาคพุทธสถาน และการจัดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เป็นต้น

2. การตรวจพุทธสถาน โดยทั่วไปการตรวจพุทธสถาน มักจะกระทำด้วยวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการ คือ

ประการที่แรก เพื่อจะได้ทราบว่าพุทธสถานแต่ละชิ้นเป็นพุทธสถานที่สำคัญ สมควรจะสงวนไว้สำหรับชาติหรือไม่ เพียงใด

ประการที่สอง เพื่อจะได้ทราบว่าพุทธสถานแต่ละชิ้นเป็นศิลปะแบบใด เกิดขึ้นในระยะเวลาหรือยุคสมัยใด มีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์ศิลปะและพุทธคดีเพียงใด รวมทั้งการจัดระบบข้อมูลทางพุทธสถานทุกชิ้นให้เป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า การจัดแสดง การให้บริการข่าวสาร และประโยชน์อื่น ๆ ต่อไป

3. การค้นหาพุทธสถาน มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ เพื่อดำเนินการให้พุทธสถานในท้องที่ต่าง ๆ อยู่สภาพที่ปลอดภัยจากการถูกทำลายด้วยสาเหตุต่าง ๆ และสูญหาย โดยทั่วไป เมื่อมีการค้นพบพุทธสถานจะต้องนำส่งให้ทางราชการ เพื่อให้ทางราชการเป็นผู้ดูแลรักษาไว้เป็นสมบัติของชาติ และสถานที่เก็บรักษา คือ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ และสถานที่เก็บรักษา คือ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจากสภาพการณ์ในระยะเวลาที่ผ่านมาแล้วได้ว่า การได้มาซึ่งพุทธสถานในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาตินั้นได้มาโดยสาเหตุที่สำคัญ 4 ลักษณะ คือ

3.1 การเก็บรวบรวมโดยเจ้าหน้าที่ เป็นลักษณะที่มีเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ได้ค้นพบพุทธสถาน โดยเฉพาะพุทธสถานที่ถูกทิ้งกระจายอยู่ตามที่ต่าง ๆ และพุทธสถานเหล่านั้นไม่มีผู้ใดหวงแหน เช่น ศิลปิน ชื่นส่วน อาคาร และชิ้นส่วนเทวรูป เป็นต้น

3.2 การใช้อำนาจกฎหมาย ในบทบัญญัติทั้งหมด ที่เกี่ยวกับพุทธสถานที่ใช้กันมาตั้งแต่พุทธศตวรรษปัจจุบันนี้ มักจะบัญญัติไว้ตรงกันว่าพุทธสถานทั้งปวงเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน ผู้พบจะต้องนำส่งให้ราชการ จะเก็บหรือปกปิดไว้ไม่ได้ มิฉะนั้นจะมีโทษและผู้นำส่งให้ทางราชการจะได้รับรางวัลจากทางราชการอีกด้วย

3.3 การใช้งบประมาณเพื่อการซื้อ ในกรณีที่มีผู้ครอบครองพุทธสถาน โดยขอด้วยกฎหมาย และพุทธสถานนั้นมีคุณค่าอย่างครบถ้วนในทุกด้านทางราชการอาจจะพิจารณาซื้อพุทธสถานนั้นเป็นสมบัติของแผ่นดินก็ได้

3.4 การบริจาค นับตั้งแต่ให้มีการเปิดพิพิธภัณฑ์สถานให้ประชาชนเข้าชม ตั้งแต่ พ.ศ. 2417 เป็นต้นมา ประชาชนที่เข้าชมจำนวนมากเกิดความประทับใจในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จึงได้นำพุทธสถานมาบริจาคให้กับทางราชการอยู่เสมอ โดยได้ตระหนักว่า การบริจาคพุทธสถานดังกล่าวจะยังประโยชน์แก่ตนเอง สังคม และประเทศชาติหลายประการ อาทิ

ประการแรก ชื่อของผู้บริจาคจะปรากฏอยู่ในแผ่นดินตลอดไป

ประการที่สอง พุทธสถานนั้นจะไม่มีวันตกไปเป็นสมบัติส่วนตัวของผู้หนึ่งผู้ใดแน่นอน

ประการที่สาม พุทธสถานได้รับการเก็บรักษาอย่างถูกวิธีโดยรัฐบาลและสถานที่ที่มั่นคงและปลอดภัยกว่าเดิม

ประการที่สี่ พุทธสถานขึ้นนั้นกลายเป็นแหล่งความรู้ของมนุษยชาติ
ประการที่ห้า พุทธสถานขึ้นนั้นจะช่วยในการเผยแพร่ชื่อเสียงเกียรติคุณของท้องถิ่นและประเทศชาติ (กรมศิลปากร สำนักโบราณคดี, 2547)

2. หลักการอนุรักษ์พุทธสถาน

2.1 การสำรวจพุทธสถาน เป็นขั้นตอนการค้นหาค้นหาให้ทราบว่ามีการพบพุทธสถานปรากฏในที่ใดบ้าง และพุทธสถานแห่งนั้นมีรายละเอียดเป็นอย่างไร เช่น ชื่อ ที่ตั้ง อาณาเขต เส้นทางคมนาคม สภาพภูมิประเทศ รูปร่างลักษณะ ประวัติ และสภาพปัจจุบัน เป็นต้น

ในการดำเนินการขั้นตอนนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะหน่วยงานในท้องถิ่นควรจะเร่งรัดดำเนินการอย่างจริงจัง ก่อนที่พุทธสถาน แหล่งพุทธคดีและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจะถูกทำลายไปจนหมดสิ้น ในปัจจุบันมีหน่วยงานในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการนั้นหลายหน่วยงาน อาทิ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่นประจำจังหวัด หน่วยศิลปากร สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ , วิทยาลัยครู, และมหาวิทยาลัย เป็นต้น หน่วยงานเหล่านี้มีบทบาทอยู่ตรงรองรับให้ดำเนินการดังกล่าวได้ทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังมีองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่นที่สามารถสนับสนุนการดำเนินการสำรวจพุทธสถานได้อีก และประการสำคัญ ประชาชนในชาติทุกคนสามารถดำเนินการดังกล่าวได้ ด้วยเหตุนี้เพื่อให้การสำรวจพุทธสถานของประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพในมาตรฐานเดียวกัน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรจะทำแบบสำรวจ และประสานงานแจกจ่ายไปยังผู้ที่เกี่ยวข้อง และขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่และประชาชนในการกรอกแบบสำรวจดังกล่าวด้วย เมื่อดำเนินการสำรวจพุทธสถานแล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนี้ควรจัดทำระบบ ข้อมูล ทะเบียน แผนที่ และตีพิมพ์ผลการสำรวจออกเผยแพร่ เพื่อประโยชน์ในการต่าง ๆ ต่อไป

2.2 การตรวจสอบพุทธสถาน เป็นขั้นตอนในการสำรวจพุทธสถานในขั้นตอนนี้เมื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบข้อมูลจากการสำรวจพุทธสถานแล้ว ให้จัดส่งเจ้าหน้าที่หรือนักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล หรือนักพุทธคดี หรือผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพุทธสถานออกไปยังพุทธสถานทุกแห่ง เพื่อการตรวจสอบพุทธสถานในขั้นรายละเอียด โดยอาจจะต้องศึกษาค้นคว้าถึงรูปแบบทางศิลปะ อายุสมัย และความสำคัญด้วย โดยพิจารณาดำเนินการตามความจำเป็น และตามควรแก่กรณี

2.3 การศึกษาพุทธสถาน ขั้นตอนนี้นับได้ว่าเป็นขั้นตอนที่ดำเนินการได้ลำบากยากเย็นกว่าขั้นตอนอื่น ๆ เพราะพุทธสถานในแต่ละท้องถิ่นและในประเทศไทยมีมาก จึงยากที่จะรักษาได้อย่างทั่วถึงทุกแห่งในเวลาเดียวกัน จึงควรจะต้องจัดลำดับความสำคัญ ความเร่งด่วนและความจำเป็นการรักษาพุทธสถานเหล่านั้น แล้วดำเนินการไปตามลำดับ อย่างไรก็ตาม พุทธสถานทุกแห่งจะต้องได้รับการเอาใจใส่ดูแล และรักษาในทันที ที่มีการค้นพบจะพึงไว้เฉย ๆ ไม่ได้ ดังนั้น (ปรีชา นุ่นสุข, 2532) จึงได้มีการกำหนดให้มีการรักษาพุทธสถานใน 3 ลักษณะ คือ

3. การรักษาสภาพ ในขั้นนี้ต้องดำเนินการให้พุทธสถานได้รับการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพเดิม ไม่ให้ถูกทำลายเสียหายมากไปกว่าที่ค้นพบในครั้งแรก โดยใช้มาตรการห้ามปรามมิให้ผู้ใดรื้อทำลาย หรือบุกรุกพุทธสถาน

3.1 การปรับปรุงสภาพ ในขั้นนี้เป็นการรักษาดูแลให้พุทธสถานที่ชำรุดทรุดโทรมอยู่มีสภาพที่ดีขึ้น เช่น การกำจัดวัชพืชที่ปกคลุมอยู่ให้หมดไป และคำจูนป้องกันตัวพุทธสถานมิให้พังทลายต่อไปอีก เป็นต้น

3.2 การบูรณปฏิสังขรณ์ เป็นขั้นตอนที่เน้นการรักษาพุทธสถานให้มีความมั่นคงขึ้น ยุติการพังทลาย แต่ให้รักษารูปแบบทางศิลปะและสภาพเดียวกันที่ได้ค้นพบในครั้งแรก ไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมใด ๆ ในพุทธสถาน พุทธสถานปรากฏอยู่อย่างใดก็ให้คงไว้อย่างนั้น โดยต้องดำเนินการตามหลักการบูรณะพุทธสถานอย่างเคร่งครัด จะละเลยไม่ได้

การบูรณปฏิสังขรณ์พุทธสถานในประเทศไทยนั้น ในระยะที่ผ่านมาได้ปรากฏผลเสียบางประการ กล่าวคือ ในการบูรณะพุทธสถาน เอกชนหรือประชาชนมักจะศรัทธาบำเพ็ญกุศลในการบูรณปฏิสังขรณ์พุทธสถาน โดยเฉพาะพุทธสถานในพระพุทธศาสนา ในการบูรณปฏิสังขรณ์ผู้ดำเนินการบางรายมักขอบรื้อหรือแก้ไขแบบอย่างของเดิมของพุทธสถาน หรือ เปลี่ยนแปลงแบบอย่างของพุทธสถานไปตามชอบใจตนจนสูญเสียความเป็นพุทธสถานไป

สรุปได้ว่า ในการบูรณปฏิสังขรณ์พุทธสถาน โดยเฉพาะในส่วนที่มีผู้มีจิตศรัทธาอุดหนุนการปฏิสังขรณ์ ให้ทุกฝ่ายกวดขันให้มีการปฏิบัติตามหลักการบูรณะพุทธสถานอย่างเคร่งครัด ดังนี้ ประการแรก ในกรณีที่ผู้มีจิตศรัทธาจะบูรณปฏิสังขรณ์พุทธสถานที่สำคัญมีการชี้แจงและควบคุมให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทำตามรูปแบบเดิม อย่าให้มีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างลักษณะและสวดลายของพุทธสถานไปเป็นอย่างอื่นตามใจชอบ ประการที่สอง อย่าให้มีการรื้อทำลายพุทธสถานที่สำคัญ เพื่อจะสร้างของให้ขึ้นมาแทน ประการที่สาม อย่าให้มีการก่อสร้างของใหม่ขึ้นในโบราณสถาน เพราะจะทำให้พุทธสถานเสียหายและเสื่อมคุณค่า

หลักการบูรณะพุทธสถาน

คณะกรรมการว่าด้วยพุทธสถานศิลปวัตถุ (Le conseil superieur des antiquites at des beaux-arts) ซึ่งเป็นผู้รักษามาตรฐาน ของการบูรณะพุทธสถาน ในประเทศอิตาลีและเป็นศูนย์การของการพบปะเจรจาทางวิทยาศาสตร์ ศิลปะ และวิชาการ โดยผู้แทนนานาชาติมีความเห็นว่า การบูรณะพุทธสถานเป็นงานหนักและต้องรับผิดชอบมาก เพราะคุณค่าของพุทธสถานมีไม่น้อยกว่าคุณค่าของพุทธสถานที่เก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ นอกจากนั้นการบูรณะพุทธสถานยังเพิ่มพูนความรู้ทางพุทธคดี ประวัติศาสตร์ ศิลปะ สถาปัตยกรรมและวิชาการสาขาอื่น ๆ อีกด้วย

จากประสบการณ์คณะกรรมการวิชาการชุดนี้ที่ผ่านมาคณะกรรมการการคณะนี้มีมติว่าด้วยเรื่องการบูรณะพุทธสถาน หรือ “หลักการบูรณะพุทธสถาน ค.ศ.1931” ดังนี้

1. ในการบูรณะพุทธสถาน ให้เสริมเฉพาะความมั่นคงแข็งแรง ของพุทธสถานพยายามหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลงและการทำลายพุทธสถาน

2. ในการบูรณะพุทธสถานที่จะทำเพื่อความงาม และเอกภาพทางสถาปัตยกรรมจะต้องคำนึงถึงพุทธสถานที่เหลืออยู่ อย่าอาศัยการสันนิษฐาน และต้องศึกษาจากส่วนที่เป็นของแท้ดั้งเดิม ไม่ใช่จากส่วนที่ต่อเติมขึ้นภายหลัง

3. ในการบูรณะพุทธสถานที่เก่าแก่มาก จนหาความเกี่ยวข้องกับอารยธรรมสมัยใหม่ไม่ได้ ไม่ควรจะต่อเติมเสริมต่อ ควรจะใช้วิธีรีดและทำรากฐานให้มั่นคง และประกอบเข้ารูปเดิม คือ การเอาส่วนที่แตกหลุดไปแล้ว แต่ยังหาพบได้ในบริเวณนั้นมาประกอบให้เป็นรูปเดิม ถ้าจำเป็นต้องต่อเติมก็ให้ทำการทรงตัวหรือเพื่อความแข็งแรงเท่า

4. การบูรณะพุทธสถานรุ่นใหม่ ควรใช้วิธีการให้คล้ายของเดิม และการบูรณะไม่ควรจะไปเปลี่ยนรูปร่างของพุทธสถานนั้น ๆ

5. ชิ้นส่วนวัตถุทุกชิ้นที่มีคุณค่าทางศิลปะและเป็นอนุสรณ์ทางประวัติศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นของยุคใดสมัยใด เมื่อค้นพบควรจะต้องเก็บรักษาไว้อย่างดี การจะพิจารณาว่าชิ้นส่วนวัตถุชิ้นใดมีความสำคัญเพียงใด ไม่ควรจะเป็นความเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการตามโครงการบูรณะพุทธสถานแต่ผู้เดียว

6. สิ่งก่อสร้างที่สร้างขึ้นใหม่ในบริเวณใกล้เคียงกับพุทธสถาน ควรระวังไม่ให้ขนาด สีและแบบ ไปทำลายคุณค่าของพุทธสถานนั้น ๆ

7. การต่อเติมที่จำเป็นต้องทำ เพื่อความแข็งแรงของพุทธสถาน ไม่ว่าจะเป็นเพียงบางส่วน หรือ ทั้งหมด ควรต่อเติมให้น้อยที่สุด เท่าที่จะทำได้ การสร้างใหม่หมด จะทำได้กับพุทธสถานที่มีทรงเรขาคณิตเรียบ ๆ และไม่มีลวดลายตกแต่งเท่านั้น

8. การต่อเติมที่สร้างขึ้นใหม่ จะต้องแสดงให้เห็นได้ชัดเจน โดยการใช้วัสดุแตกต่างกับของเดิม หรือโดยการต่อเติมเพียงคร่าวๆ ไม่มีลวดลายเช่นของเดิมหรือโดยการทำเครื่องหมายบอกไว้ก็ได้ การทำดังกล่าวทั้ง 3 ประการ นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อการบูรณะพุทธสถานครั้งต่อไปแล้วยังทำให้ไม่เกิดการเข้าใจผิดในหลักฐานทางประวัติศาสตร์และพุทธคดีอีกด้วย

9. การเคลื่อนย้ายของเก่าออก และเอาของใหม่เข้ามาแทนที่ ควรทำโดยอาศัยหลักวิชาการทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่เข้าช่วย ไม่ควรทำโดยไม่มีหลักฐานทฤษฎี

10. ของที่ได้จากการขุดค้นและการสำรวจทางพุทธคดี ต้องดูแลรักษาอย่างดี และอย่างถูกต้อง

11. การบูรณะพุทธสถานแต่ละครั้งก็เช่นเดียวกับการขุดค้นทางพุทธคดีควรทำเอกสารในรูปของรายงานทางวิชาการ ซึ่งรวบรวมจากบันทึกรายวันของการบูรณะพุทธสถาน มีภาพวาดและภาพถ่ายประกอบ รายงานทางวิชาการดังกล่าว ควรบอกโครงสร้างและรูปร่างของพุทธสถานอย่างละเอียด รวมทั้งการปฏิบัติงานทุกระยะของการบูรณะพุทธสถานด้วย

คณะกรรมการการคณะนี้เห็นพ้องต้องกันว่า การบูรณะพุทธสถาน เป็นเรื่องยุ่งยากเพราะแต่ละแห่งมีปัญหาไม่เหมือนกัน หลักการต่าง ๆ ในการบูรณะพุทธสถานข้างต้นทั้ง 11 ข้อ ควรจะนำมาตรวจสอบและประชุม สัมมนา และอภิปรายร่วมกันเป็นครั้งคราว จึงขอเสนอแนะดังต่อไปนี้ คือ

ประการแรก ในการบูรณะพุทธสถานทุกครั้ง ไม่ว่าจะดำเนินการโดยเอกชนหรือส่วนราชการก็ตาม ขอให้ยึดถือข้อแนะนำข้างต้นทั้ง 11 ข้อ เป็นหลักในการดำเนินงาน

ประการสอง ควรจะมีการพบปะกันระหว่าง ผู้ควบคุมการบูรณะพุทธสถาน ณ กรุงโรม ปีละครั้ง เพื่อจะได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและปัญหาที่ตนได้พบ พร้อมทั้งวิธีการแก้ปัญหา นั้น ๆ ให้กันและกันฟัง

สรุปได้ว่า หลักสัปปายะ 7 คือหลักการที่จะเสริมสร้างความสะดวกสบายไม่ว่าจะเป็นด้านสถานที่ด้านอาหารด้านบุคลากรที่ดูแลศาสนสถานรวมถึงด้านธรรมะที่เกี่ยวข้องกับการดูแลศาสนสถานให้เหมาะสมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาวัดที่มีพุทธศาสนภายในวัดเป็นจำนวนมากจะเป็นอย่างยิ่งจะต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้ที่สร้างเสริมทำให้ผู้คนได้เข้าใจประวัติศาสตร์รวมถึงการสร้างองค์ความรู้ให้บุคลากรภายในวัดมีพระภิกษุ สามเณร คนวัด อุบาสก อุบาสิกาที่ทำหน้าที่จะทำให้การดูแลรักษาพระพุทธรูป การพัฒนาที่ยั่งยืนสร้างแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเชิงวัฒนธรรมที่ดีการบูรณะปฏิสังขรณ์รักษาสีที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดจะทำให้เกิดการพัฒนาโดยองค์รวมทำให้วัดน่าสนใจและได้ศึกษาสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่พุทธศาสนาได้เป็นอย่างดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนี้ว่าเป็นที่จับข้อมือเหตุการณ์หลาย ๆ เหตุการณ์ที่เกิดพิจารณาเกิดขึ้นในพุทธศาสนาสิ่งที่พระภิกษุสามเณรจะทำได้คือสร้างองค์ความรู้ที่ดีเกิดองค์ความรู้ที่ทำให้ประชาชนศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธรูปศาสนาองค์ความรู้และสามารถทำให้พุทธศาสนายั่งยืนต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร สำนักโบราณคดี. (2547). *คู่มือการปฏิบัติงานการดูแลรักษาโบราณสถาน*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.
- กรมศิลปากร สำนักโบราณคดี. (2547). *คู่มือการปฏิบัติงานการดูแลรักษาโบราณสถาน*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.
- กรมศิลปากร. (2527). *งานจัดทำแผนแม่บทโครงการอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ข่าวพาณิชย์.
- ปราณสุวีร์ อวอร่ามรัศมี. (2566). สัปปายะ 4 อย่าง. สืบค้น 20 มกราคม 2566 จาก <http://www1.onab.go.th/index.php?option=com>.
- ปรีชา นุ่นสุข. (2532). “การอนุรักษ์และพัฒนาโบราณวัตถุสถานในท้องถิ่น”. วารสารสหวิทยาลัย(4)1. (พฤษภาคม-ตุลาคม) : 105.

พระปริยัติธรรมพัฒนาชีวิต : ผลกระทบสังคมยุคโลกาภิวัตน์*

BUDDHIST STUDIES FOR LIFE DEVELOPMENT: IMPACTS OF
GLOBALIZATION ON SOCIETY

พระครูอินทธรรมาภรณ์ (เทวินทร์ เทวมินโท), สักยา ขาวหมื่นไวย

Phrakruindadhammaporn (Thewin Devamindo), Sappaya Khaomuenwai

สำนักศาสนศึกษาวัดตะคร้อ อำเภอคง จังหวัดนครราชสีมา

Wat Takhro Buddhist Education Center, Khong District, Nakhon Ratchasima Province

Corresponding Author E-mail: somboonkh2500@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้นำเสนอเกี่ยวกับการพระปริยัติธรรม และมีเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์คุณค่าและบทบาทของพระปริยัติธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ทั้งในมิติส่วนบุคคลและสังคมโดยรวม โดยอาศัยหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นฐานแนวคิดหลัก จะชี้ให้เห็นว่าพระปริยัติธรรมมิได้เป็นเพียงความรู้เชิงทฤษฎีที่จำกัดอยู่ในแวดวงสงฆ์หรือสถาบันการศึกษาทางศาสนาเท่านั้น หากแต่เป็นพลังทางปัญญาและศีลธรรมที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาชีวิตในทุกมิติอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในยุคที่โลกกำลังเผชิญกับวิกฤตด้านคุณธรรมและจริยธรรม โดยมีการศึกษาและอธิบายตั้งแต่ความหมายของพระปริยัติธรรม โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย การแบ่งประเภทของพระปริยัติธรรมออกเป็นสามสาย ได้แก่ สายสามัญศึกษา สายธรรมศึกษา และสายบาลี ตลอดจนแนวทางในการส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรสามารถนำความรู้ที่ได้จากพระปริยัติธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิต ตอบสนองภารกิจทางพระศาสนา และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม นอกจากนี้ยังวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาระดับพระปริยัติธรรมกับการพัฒนาจิตใจ การยกระดับคุณภาพชีวิต การลดปัญหาทางสังคม และการสร้างความสมดุลระหว่างปัญญา ศีลธรรม และภาวณา ที่สำคัญ บทความฉบับนี้เสนอให้เห็นว่าการศึกษาระดับพระปริยัติธรรมมิใช่เพียงการเรียนรู้เพื่อสอบวัดผล หากแต่เป็นการฝึกฝนให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในธรรมะ และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นและการเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์ ดังนั้น พระปริยัติธรรมจึงถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ มีจิตสำนึกทางศีลธรรม และมีวิถีชีวิตที่สมดุลระหว่างโลกกับธรรม การศึกษาเอกสารนี้จึงเป็นประโยชน์ต่อทั้งนักวิชาการด้านพุทธศาสนา นักการศึกษา พระสงฆ์ ตลอดจนนักพัฒนาและผู้สนใจการสร้างสังคมบนพื้นฐานของคุณธรรมและสติปัญญา

คำสำคัญ : พระปริยัติธรรม; แนวทางพัฒนา; ยุคโลกาภิวัตน์

Abstract

This academic article presents the study of Buddhist scriptures (Pariyatti Dhamma) and aims to analyze its value and role in developing the quality of human life, both individually and societally. Using Theravada Buddhist teachings as the main conceptual foundation, it demonstrates that Pariyatti Dhamma is not merely theoretical knowledge confined to the monastic community or religious institutions. Rather, it is an intellectual and moral force that can lead to sustainable development of life in all dimensions, especially in a world facing a moral and ethical crisis. The study examines the meaning of Pariyatti Dhamma, the structure of the Thai monastic curriculum, the classification of Pariyatti Dhamma into three branches: secular education, Dhamma studies, and Pali studies. It also explores approaches to enabling monks and novices to apply the knowledge gained from Pariyatti Dhamma in their lives, fulfill their religious duties, and serve as positive role models for society. Furthermore, it analyzes the relationship between Pariyatti Dhamma study and mental development, improving quality of life, reducing social problems, and creating a balance between intellect, morality, and meditation. Importantly, this article highlights that the study of Pariyatti Dhamma is not simply about learning for the purpose of passing examinations. However, it is the practice that leads to a deep understanding of the Dharma and its application for liberation and the benefit of fellow human beings. Therefore, the study of Buddhist scriptures is considered an important tool in creating quality citizens with a moral consciousness and a balanced way of life between the world and the Dharma. Studying this document is therefore beneficial to Buddhist scholars, educators, monks, as well as developers and those interested in building a society based on virtue and wisdom.

Keywords: Buddhist Doctrine; Development Guidelines; Globalization Era

บทนำ

พระปริยัติธรรมพัฒนาชีวิตภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ อาศัยฐานคิดจากทฤษฎีโครงสร้างนิยมและหน้าที่นิยม เพื่อวิเคราะห์บทบาทของพุทธศาสนศึกษาในการจัดระเบียบสังคม ผสมผสานกับแนวคิดโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรม เพื่อสะท้อนความขัดแย้งและการปรับตัวระหว่างจารีตดั้งเดิมกับค่านิยมสมัยใหม่ โดยมุ่งเน้นการใช้ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเป็นแกนกลางในการประเมินว่าการศึกษาด้านธรรมสามารถยกระดับจิตวิญญาณและสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้แก่ปัจเจกบุคคลในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในโลกที่หมุนไปอย่างรวดเร็วด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ สังคมไทยกำลังเผชิญหน้ากับความท้าทายที่ซับซ้อนและหลากหลาย ทั้งในมิติของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้เชื่อมโยงผู้คนทั่วโลกเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิด และค่านิยมอย่างเข้มข้น ส่งผลให้วิถีชีวิต ทักษะ และพฤติกรรมของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและลึกซึ้ง ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ก่อให้เกิดทั้งโอกาสและความท้าทาย อาทิ การเข้าถึงองค์ความรู้ที่ไร้พรมแดน การเปิดกว้างทางวัฒนธรรม แต่ในขณะเดียวกันก็สร้างแรงกดดันให้เกิดการปรับตัว การแข่งขัน และความสับสนในค่านิยมที่หลากหลาย (พระเฉลิมชาติ ชาทิวโร (อิทธิรงค์), 2552)

ในท่ามกลางความผันผวนนี้ พระปรีชาญาณซึ่งเป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาอันเป็นรากฐานสำคัญของสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตกาล ยังคงดำรงอยู่และมีบทบาทสำคัญในการชี้นำแนวทางการดำเนินชีวิตให้แก่พุทธศาสนิกชน การศึกษาพระปรีชาญาณไม่เพียงแต่เป็นการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัยอย่างลึกซึ้งเท่านั้น แต่ยังเชื่อมั่นว่าสามารถนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมให้ดียิ่งขึ้นได้ ด้วยการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สติปัญญา และความเข้าใจในความเป็นจริงของชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการรับมือกับความซับซ้อนของยุคโลกาภิวัตน์ (พระมหาธีรวิธ ธีรวิฑฒนเมธี, 2564)

บทความนี้สนใจที่จะสำรวจและวิเคราะห์ผลกระทบของการศึกษาพระปรีชาญาณในยุคโลกาภิวัตน์อย่างละเอียดและครอบคลุมทุกมิติ โดยจะพิจารณาประเด็นสำคัญ 3 ประการดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนพระปรีชาญาณของโรงเรียนพระปรีชาญาณ ประเด็นนี้จะเจาะลึกถึงสถานการณ์ปัจจุบันของการจัดการเรียนการสอนพระปรีชาญาณในบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จะพิจารณาถึง 1) หลักสูตรการศึกษา มีการปรับปรุงหรือพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการและความท้าทายของยุคสมัยหรือไม่ เช่น มีการบูรณาการเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางสังคมร่วมสมัย ปัญหาสิ่งแวดล้อม หรือจริยธรรมทางเทคโนโลยีหรือไม่ 2) วิธีการสอน โรงเรียนพระปรีชาญาณมีการนำวิธีการสอนแบบใหม่ ๆ หรือเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอนหรือไม่ เพื่อให้การเรียนรู้มีความน่าสนใจ เข้าถึงง่าย และมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การใช้สื่อการเรียนรู้ดิจิทัล การเรียนการสอนแบบออนไลน์ หรือการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ 3) ความท้าทายที่โรงเรียนต้องเผชิญ โรงเรียนพระปรีชาญาณกำลังเผชิญกับความท้าทายอะไรบ้างในยุคโลกาภิวัตน์ เช่น ปัญหาการขาดแคลนบุคลากร ปัญหาการดึงดูดผู้เรียนให้เข้ามศึกษา ปัญหาการเงิน หรือการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

2. ผลกระทบของการจัดการเรียนการสอนพระปรีชาญาณในยุคโลกาภิวัตน์ ประเด็นนี้จะวิเคราะห์ผลลัพธ์และอิทธิพลของการศึกษาพระปรีชาญาณที่มีต่อบุคคลและสังคมในภาพรวม โดยจะแบ่งออกเป็นสองมิติหลัก 1) ผลกระทบต่อการดำรงชีวิตส่วนบุคคล ผู้ที่ศึกษาพระปรีชาญาณสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างไรในยุคที่เต็มไปด้วยกระแสวัตถุนิยม การบริโภคนิยม และความหลากหลายทางวัฒนธรรม การศึกษา

พระปริยัติธรรมช่วยเสริมสร้างสติปัญญา ความสงบทางจิตใจ การรู้จักประมาณตน และการรับมือกับความเครียดและความสับสนได้อย่างไร นอกจากนี้ ยังพิจารณาถึงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และการสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้แก่บุคคล 2) ผลกระทบต่อสังคมโดยรวม การศึกษาพระปริยัติธรรมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างไรบ้าง เช่น การสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ การส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน การแก้ไขปัญหาสังคม หรือการเป็นรากฐานในการพัฒนาอย่างยั่งยืน การศึกษาพระปริยัติธรรมช่วยในการธำรงรักษาค่านิยมที่ดีงามของสังคมไทยได้อย่างไรในยุคที่วัฒนธรรมต่างชาติหลั่งไหลเข้ามาอย่างรวดเร็ว (พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคลโล), 2548)

3. แนวทางการพัฒนาชีวิตและสังคมจากการศึกษาพระปริยัติธรรม ประเด็นสุดท้ายนี้จะนำเสนอแนวคิดและกรณีศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของพระปริยัติธรรมในการเป็นเครื่องมือชี้นำการดำเนินชีวิตและสร้างสรรค์สังคมที่ดีงามในอนาคต 1) การประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวัน จะนำเสนอตัวอย่างหรือแนวคิดในการนำหลักธรรมคำสอน เช่น อริยสัจ 4, มรรค 8, พรหมวิหาร 4, หรือหลักไตรสิกขา มาประยุกต์ใช้ในบริบทที่ทันสมัย เพื่อให้ผู้คนสามารถเผชิญหน้ากับความท้าทายและปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างมีสติและปัญญา 2) บทบาทของพระปริยัติธรรมในการสร้างสรรค์สังคม: จะวิเคราะห์บทบาทของพระปริยัติธรรมในการส่งเสริมการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน การสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนาและวัฒนธรรม การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพลเมืองในการแก้ไขปัญหาสังคม และการสร้างสังคมที่สงบสุขและมีคุณธรรม และ 3) กรณีศึกษาที่เป็นรูปธรรม จะนำเสนอตัวอย่างของบุคคล ชุมชน หรือองค์กรที่ได้นำหลักพระปริยัติธรรมไปประยุกต์ใช้จนเกิดผลสำเร็จในการพัฒนาชีวิตและสังคม ซึ่งอาจจะเป็นกรณีศึกษาจากประเทศไทยหรือต่างประเทศ เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนและเป็นแรงบันดาลใจ (พระพิพัฒน์ปริยัติสุนทร, 2548)

ดังนั้น บทความนี้จะวิเคราะห์อย่างรอบด้านว่าพระปริยัติธรรมซึ่งเป็นมรดกทางปัญญาอันล้ำค่าของชาติสามารถเป็นกุญแจสำคัญในการนำพาชีวิตและสังคมไทยให้ก้าวผ่านความท้าทายของยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างไร ด้วยการปลูกฝังคุณค่าทางจิตใจ สร้างสรรค์ปัญญา และชี้นำแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ สันติ และยั่งยืน

การจัดการสอนพระปริยัติธรรมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ในท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่ถาโถมเข้ามาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตผู้คน สังคมไทยได้เผชิญหน้ากับความท้าทายรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด การหลั่งไหลของข้อมูลข่าวสารอย่างไร้พรมแดน การเข้ามาของวัฒนธรรมที่หลากหลาย รวมถึงค่านิยมและวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากเดิม ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลให้เกิดคำถามถึงรากฐานทางปัญญาและคุณธรรมที่เคยเป็นเสาหลักของสังคม การดำรงอยู่ของ พระปริยัติธรรม ซึ่งเป็นหลักคำสอนอันเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา จึงมีความสำคัญยิ่งในการเป็นแนวทางชี้นำชีวิตในยุคที่เต็มไปด้วยความซับซ้อนนี้ (พระมหาทองดี ปญญาวิโร, 2545)

โรงเรียนพระปริยัติธรรม ถือเป็นสถาบันหลักที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างยาวนานในสังคมไทย สถาบันเหล่านี้ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่เป็นแหล่งศึกษาพระธรรมวินัย

ภาษาบาลีเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการอบรมสั่งสอนให้เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักคำสอนต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาตนเองและสังคม โรงเรียนพระปริยัติธรรมมีมาตั้งแต่สมัยโบราณควบคู่ไปกับวัดวาอารามต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือการผลิตพระภิกษุสามเณรผู้มีความรู้ความสามารถในพระไตรปิฎก เพื่อธำรงรักษาพระศาสนาและเป็นเนื่อนาบุญของโลก (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2550) เดิมทีการศึกษาพระปริยัติธรรมเน้นหนักไปที่การเรียนรู้ภาษาบาลี สันสกฤต และการท่องจำพระคัมภีร์เป็นสำคัญ โดยมีหลักสูตรที่เรียกว่า นักธรรม (ตรี โท เอก) และ บาลีสนามหลวง (เปรียญธรรม 1-9 ประโยค) ซึ่งเป็นระบบการศึกษาที่เน้นความแม่นยำทางภาษาและเนื้อหา อย่างไรก็ตาม เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป ระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมก็ต้องเผชิญกับความท้าทายใหม่ ๆ ที่จำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้ยังคงความ relevancy และตอบโจทย์ความต้องการของพระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนในปัจจุบัน

ความท้าทายและการปรับตัวของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ ยุคโลกาภิวัตน์นำมาซึ่งทั้งโอกาสและความท้าทายต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมอย่างมีนัยสำคัญ

1) การปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย แม้แก่นแท้ของพระธรรมจะไม่เปลี่ยนแปลง แต่การนำเสนอและการเชื่อมโยงหลักธรรมเข้ากับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นสิ่งจำเป็น โรงเรียนพระปริยัติธรรมหลายแห่งเริ่มมองเห็นความสำคัญของการบูรณาการเนื้อหาทางโลกและทางธรรมเข้าด้วยกัน เช่น การสอนหลักธรรมควบคู่ไปกับวิชาที่เกี่ยวกับจิตวิทยา สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ หรือแม้กระทั่งเทคโนโลยี เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาชีวิตและสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น การที่ผู้คนในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ เผชิญกับปัญหาที่ซับซ้อน เช่น ความเครียดจากการทำงาน ปัญหาความสัมพันธ์ หรือวิกฤตสิ่งแวดล้อม ทำให้หลักธรรมที่สอนต้องสามารถ “จับต้องได้” และนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ไม่ใช่แค่ท่องจำ การปรับหลักสูตรจึงเป็นการตอบสนองต่อความต้องการนี้ (ปุนภพ ปรมาธิกุล, 2562)

2) การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน ยุคดิจิทัลเปิดโอกาสให้การเข้าถึงข้อมูลและการเรียนรู้ไร้ขีดจำกัด โรงเรียนพระปริยัติธรรมจำนวนมากได้เริ่มนำ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) มาประยุกต์ใช้ เช่น การจัดทำสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบ E-book E-learning การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับการเรียนการสอนทางไกล หรือแม้กระทั่งการสร้างสื่อมัลติมีเดียที่น่าสนใจเพื่อดึงดูดผู้เรียน การใช้เทคโนโลยีช่วยลดข้อจำกัดด้านพื้นที่และเวลา ทำให้พระภิกษุสามเณรหรือฆราวาสที่อยู่ห่างไกลสามารถเข้าถึงการศึกษาพระปริยัติธรรมได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ การนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบที่หลากหลายและน่าสนใจยังช่วยกระตุ้นการเรียนรู้และเข้าใจบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น (พรทิพย์ มงคลเสถียร และคณะ, 2563)

3) การเผชิญกับปัญหাজำนวนผู้เรียน หนึ่งในความท้าทายที่สำคัญคือการที่จำนวนพระภิกษุสามเณรที่สนใจศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและนักธรรมโดยตรงมีแนวโน้มลดลง ซึ่งอาจเกิดจากปัจจัยหลายอย่าง เช่น การแข่งขันกับระบบการศึกษาทางโลกที่ให้โอกาสทางอาชีพมากกว่า หรือรูปแบบการเรียนรู้ที่ยังคงเน้นการท่องจำเป็นหลัก การลดลงของจำนวนผู้เรียนอาจส่งผลกระทบต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมในระยะยาว ทำให้โรงเรียนต้อง

หาวิธีการใหม่ ๆ ในการดึงดูดและรักษาผู้เรียน เช่น การพัฒนาหลักสูตรที่หลากหลาย การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ที่สนใจ (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโญ), 2545)

4) การปรับบทบาทสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้ของฆราวาส เดิมทีโรงเรียนพระปริยัติธรรมมักจะเน้นการสอนสำหรับพระภิกษุสามเณรเป็นหลัก แต่ในปัจจุบัน หลายแห่งเริ่มเปิดโอกาสให้ ฆราวาส เข้ามาศึกษาพระธรรมด้วย ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรระยะสั้น หลักสูตรอบรมพิเศษ หรือการจัดกิจกรรมธรรมะสำหรับประชาชนทั่วไป ความสนใจในพระพุทธศาสนาของฆราวาสมีเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ต้องการหาทางออกให้กับความเครียด ความวุ่นวายในชีวิต และต้องการพัฒนาจิตใจ การเปิดโอกาสให้ฆราวาสเข้ามาศึกษาจึงเป็นการขยายฐานการเผยแผ่พระธรรม และทำให้พระธรรมเข้าถึงผู้คนได้กว้างขวางยิ่งขึ้น (พระมหานิกธ ฐานุตตโร (ศรีราช), 2561)

ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในยุคโลกาภิวัตน์จึงไม่ใช่เพียงแค่การธำรงรักษาองค์ความรู้ดั้งเดิมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความพยายามในการปรับตัวและพัฒนาเพื่อให้เกิดการศึกษาพระธรรมยังคงมีความเกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อชีวิตของผู้คนในปัจจุบัน การเผชิญหน้ากับความท้าทายด้วยการปรับปรุงหลักสูตร การนำเทคโนโลยีมาใช้ และการขยายฐานผู้เรียนไปยังฆราวาส เป็นสัญญาณที่แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของสถาบันเหล่านี้ในการเป็นแหล่งบ่มเพาะปัญญาและคุณธรรม เพื่อให้พระปริยัติธรรมยังคงเป็นแสงสว่างนำทางชีวิตและสังคมไทยให้ก้าวผ่านยุคโลกาภิวัตน์ไปได้อย่างมั่นคง

ผลกระทบของการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมในยุคโลกาภิวัตน์

ยุคโลกาภิวัตน์ได้นำมาซึ่งการเชื่อมโยงอย่างไร้พรมแดน ทำให้สังคมไทยเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน ทั้งจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เข้ามาเปลี่ยนวิถีชีวิต การหลั่งไหลของข้อมูลข่าวสารและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ไปจนถึงการแพร่กระจายของแนวคิดบริโภคนิยมและวัตถุนิยมที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจและค่านิยมของผู้คนอย่างลึกซึ้ง ในท่ามกลางความท้าทายเหล่านี้ พระปริยัติธรรม ซึ่งเป็นหลักคำสอนแห่งพระพุทธศาสนาที่ได้รับการสืบทอดและจัดการเรียนการสอนผ่านสถาบันต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โรงเรียนพระปริยัติธรรม ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเป็นภูมิคุ้มกันทางปัญญาและจิตใจ และสร้างผลกระทบต่อนชีวิตและสังคมในยุคปัจจุบันอย่างมีนัยสำคัญ (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโญ), 2545)

1. ผลกระทบต่อการดำรงชีวิตส่วนบุคคล การสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญาและจิตใจ ในยุคที่เต็มไปด้วยความเร่งรีบ การแข่งขัน และข้อมูลที่ท่วมท้น การศึกษาพระปริยัติธรรมได้กลายเป็นเสมือนโอเอซิสทางปัญญาที่ช่วยให้บุคคลสามารถรับมือกับความผันผวนของโลกสมัยใหม่ได้ (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

1.1 การเสริมสร้างสติและปัญญา การเรียนรู้พระปริยัติธรรม ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาพระไตรปิฎก การทำความเข้าใจหลักธรรมอย่างอริยสัจ 4 มรรค 8 หรือไตรสิกขา ล้วนเป็นการฝึกฝนให้เกิดสติและปัญญาในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง ในยุคที่ข่าวสารบิดเบือนและกระแสสังคมขึ้นาได้ง่าย การมีสติช่วยให้บุคคล

ไม่หลงไปกับกระแสที่ไร้สาระ สามารถแยกแยะผิดชอบชั่วดี และตัดสินใจได้อย่างรอบคอบมากขึ้น ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ถึงเหตุปัจจัยของทุกข์และการดับทุกข์ ซึ่งนำไปสู่การลดความเครียด ความกังวล และความสับสนในชีวิต

1.2 การรู้จักประมาณตนและการลดกิเลส กระแสบริโภคนิยมที่กระตุ้นให้ผู้คนแสวงหาความสุขจากวัตถุสิ่งของ ได้สร้างปัญหาหนี้สิน ความเหลื่อมล้ำ และความไม่พอใจในชีวิต การศึกษาพระปริยัติธรรมเน้นย้ำเรื่องความพอประมาณ การละทิ้งความอยากได้อะไรที่มีไม่สิ้นสุด และการเห็นคุณค่าของชีวิตที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับวัตถุภายนอก สิ่งนี้ช่วยให้บุคคลสามารถสร้างสมดุลในชีวิต ลดการพึ่งพาสິงภายนอก และค้นพบความสุขที่แท้จริงจากภายใน

1.3 การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และความเมตตา หลักธรรมคำสอนในพระปริยัติธรรม เช่น พรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) และศีล 5 เป็นรากฐานสำคัญในการหล่อหลอมให้บุคคลมีคุณธรรม จริยธรรม และความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การศึกษาหลักธรรมเหล่านี้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดจิตสำนึกในการทำความดี ละเว้นความชั่ว และปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเคารพและเอื้อเฟื้อ ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความเชื่อ

2. ผลกระทบต่อสังคมโดยรวม การสร้างสังคมที่ยั่งยืนและมีคุณธรรม การศึกษาพระปริยัติธรรมไม่ได้ส่งผลแค่ในระดับปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบในเชิงบวกต่อสังคมโดยรวมในยุคโลกาภิวัตน์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2557)

2.1 การสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพและมีสำนึกทางสังคม ผู้ที่ได้รับการศึกษาพระปริยัติธรรมอย่างลึกซึ้งไม่ว่าจะเป็นพระภิกษุสามเณรหรือฆราวาส มักจะมีความตระหนักรู้ในบทบาทของตนเองต่อสังคม มีความรับผิดชอบ และมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคม พวกเขา มักจะเป็นผู้ที่ใส่ใจปัญหาในการวิเคราะห์ปัญหา และมีความเมตตาที่จะช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืน

2.2 การธำรงรักษาค่านิยมและวัฒนธรรมที่ดีงาม ในยุคที่วัฒนธรรมต่างชาติหลั่งไหลเข้ามาอย่างรวดเร็ว การศึกษาพระปริยัติธรรมช่วยในการธำรงรักษาและเผยแผ่ค่านิยมอันดีงามของไทยที่ยังรากลึกในพระพุทธศาสนา เช่น ความกตัญญู ความเคารพผู้ใหญ่ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และการยึดมั่นในหลักธรรม สิ่งเหล่านี้เป็นเหมือนภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมที่ช่วยให้สังคมไทยยังคงมีเอกลักษณ์และความเป็นตัวของตัวเองท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์

2.3 การส่งเสริมความสามัคคีและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ หลักคำสอนในพระปริยัติธรรมเน้นเรื่องความเมตตา การให้อภัย และการอยู่ร่วมกันอย่างปรองดอง การที่ประชาชนมีพื้นฐานความเข้าใจในหลักธรรมเดียวกัน ย่อมนำไปสู่ความเข้าใจซึ่งกันและกัน ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมความสามัคคีในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่มีความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรม การยึดหลักเมตตาธรรมเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสันติภาพ

2.4 การแก้ไขปัญหาสังคมด้วยหลักธรรม พระปรีดีธรรมให้แนวทางในการพิจารณาและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วยหลักเหตุผลและปัญญา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความเหลื่อมล้ำ ปัญหาการทุจริต หรือปัญหาความรุนแรง ผู้ที่ศึกษาพระปรีดีธรรมสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมความเป็นธรรม สร้างความเข้าใจ และผลักดันการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวก โดยมองปัญหาจากมุมมองของความทุกข์และการดับทุกข์

2.5 การสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุและจิตใจ โลกาวัดนี้ได้นำมาซึ่งการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว แต่ก็แลกมาด้วยปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม การศึกษาพระปรีดีธรรมชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ที่ไม่ได้เน้นเพียงการเติบโตทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจของผู้คนควบคู่กันไป แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้รับอิทธิพลจากหลักธรรมทางพุทธศาสนา จึงเป็นตัวอย่างของการนำหลักธรรมมาใช้ในการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุและจิตใจ

ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนพระปรีดีธรรมในยุคโลกาวัดนี้ได้ส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อทั้งระดับปัจเจกบุคคลและสังคมโดยรวม มันไม่เพียงแต่เป็นแหล่งบ่มเพาะปัญญาและคุณธรรมให้แก่ผู้ศึกษา แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจและวัฒนธรรมให้แก่สังคมไทย ท่ามกลางความท้าทายจากกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงไป การที่บุคคลมีรากฐานทางจิตใจที่มั่นคง มีสติปัญญาในการดำเนินชีวิต และมีคุณธรรมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ล้วนเป็นผลพวงมาจากการศึกษาพระปรีดีธรรม ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการนำพาสังคมไทยให้ก้าวไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในยุคที่เต็มไปด้วยความผันผวนนี้

แนวทางการพัฒนาชีวิต และสังคมจากการศึกษาพระปรีดีธรรม

ในยุคที่กระแสโลกาวัดนี้ถาโถมเข้าสู่ทุกอนุของสังคม การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและซับซ้อนได้สร้างทั้งโอกาสและความท้าทายอย่างมหาศาล ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่เชื่อมโยงโลกเข้าไว้ด้วยกัน การหลั่งไหลของวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และแนวคิดจากทั่วทุกมุมโลก ทำให้เราต้องเผชิญหน้ากับความไม่แน่นอน ความขัดแย้ง และวิกฤตการณ์ทางจิตใจที่เพิ่มขึ้น ในสถานะเช่นนี้ การแสวงหาหลักยึดเหนี่ยวและแนวทางในการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืนจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง และ “พระปรีดีธรรม” ซึ่งเป็นคำสั่งสอนอันบริสุทธิ์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเป็นแสงสว่างนำทางชีวิตและสังคมในยุคโลกาวัดนี้

พระปรีดีธรรม หมายถึง ธรรมะที่ควรศึกษาเล่าเรียน ซึ่งครอบคลุมถึงพระไตรปิฎก อันเป็นคัมภีร์ที่ประมวลพุทธพจน์และคำอธิบายธรรมะที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ตลอด 45 พรรษา การศึกษาพระปรีดีธรรมจึงไม่ใช่เพียงการท่องจำตัวอักษร แต่เป็นการทำความเข้าใจหลักธรรมคำสอนที่ลึกซึ้ง แฝบคาย และเป็นสากล สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับทุกสถานการณ์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัว การดำเนินชีวิตในสังคม การทำงาน หรือแม้กระทั่งการจัดการความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยรอบ พระปรีดีธรรมมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล และสืบทอดกันมาผ่านพระสงฆ์ผู้ทรงคุณธรรมและพระปฎิภาณ ซึ่งเป็นผู้รักษาและเผยแผ่พระธรรมคำสอนให้คงอยู่คู่โลกมาจนถึงปัจจุบัน

ในอดีต การศึกษาพระปริยัติธรรมมักจำกัดอยู่เฉพาะในหมู่พระภิกษุสามเณร และเป็นรากฐานสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม ในบริบทสังคมปัจจุบันที่ประชาชนทั่วไปเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ง่ายขึ้น ความตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาพระปริยัติธรรมจึงแพร่หลายมากขึ้น ไม่ใช่เพียงเพื่อความเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี แต่เพื่อเป็นหลักประกันในการดำเนินชีวิตอย่างมีปัญญาและสันติสุขในยุคที่เต็มไปด้วยความผันผวน

การศึกษาพระปริยัติธรรมมิได้มุ่งเน้นเพียงการพัฒนาจิตใจส่วนบุคคลเท่านั้น หากแต่มีอานิสงส์ที่ส่งผลกระทบในวงกว้างต่อการพัฒนาชีวิตและสังคมในยุคโลกาภิวัตน์อย่างรอบด้าน ดังนี้

1) การพัฒนาปัญญาและวิจารณ์ญาณ พระปริยัติธรรมสอนให้ใช้โยนิโสมนสิการ (การพิจารณาโดยแบบคาย) ในการทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ การไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ โดยปราศจากการไตร่ตรอง หรือการยอมรับตามกระแสสังคมโดยไร้เหตุผล ช่วยให้บุคคลมีความคิดที่เป็นระบบ ระเบียบ สามารถวิเคราะห์แยกแยะข้อมูลข่าวสารที่ถาโถมเข้ามาในยุคดิจิทัลได้อย่างชาญฉลาด ไม่ตกเป็นเหยื่อของข่าวลวง (fake news) หรืออคติ สร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญา ลดความสับสนและความเครียดจากการรับข้อมูลที่ผิดพลาด ช่วยให้สังคมที่มีประชากรส่วนใหญ่มิปัญญาและวิจารณ์ญาณ จะเป็นสังคมที่มีคุณภาพ สามารถร่วมกันสร้างสรรค์นวัตกรรม แก้ไขปัญหา และพัฒนาประเทศชาติไปในทิศทางที่ถูกต้อง หลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่เกิดจากความเข้าใจผิดหรือการถูกชักจูง

2) การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบ พระปริยัติธรรมเน้นการฝึกฝนตนเองตามหลักศีลธรรมอันดีงาม เช่น ศีล 5, หลักฆราวาสธรรม, พรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยบุคคลที่ศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมจะมีคุณธรรมประจำใจ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีเมตตากรุณา มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ลดปัญหาอาชญากรรม การทุจริตคอร์รัปชัน และความเห็นแก่ตัวในสังคมที่มีคุณธรรม จริยธรรมสูง จะเป็นสังคมที่น่าอยู่ มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรม และส่งเสริมความร่วมมือเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมก็จะเพิ่มขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ

3) การจัดการกับความเครียดและความผันผวนทางอารมณ์ พระปริยัติธรรมสอนเรื่องไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) เพื่อให้เข้าใจถึงความจริงของสรรพสิ่งว่าล้วนไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่ใช่ว่าตัวตนที่แท้จริง รวมถึงการฝึกเจริญสติและสมาธิ ช่วยให้บุคคลเผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลง ความผิดหวัง และวิกฤตการณ์ต่างๆ ด้วยใจที่สงบ มีสติรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง ไม่จมอยู่กับความทุกข์นานเกินไป สามารถปรับตัวและฟื้นตัวจากภาวะวิกฤตได้ดีขึ้น (resilience) ทำให้สังคมที่มีประชากรสามารถจัดการกับอารมณ์และความเครียดได้ดี จะลดปัญหาความรุนแรง การฆ่าตัวตาย และความขัดแย้งทางสังคมอันเนื่องมาจากความไม่พอใจหรือความกดดันทางจิตใจ

4) การสร้างความเข้าใจในความหลากหลายและการอยู่ร่วมกัน พระปริยัติธรรมสอนเรื่องความเท่าเทียมกันของมนุษย์ในฐานะที่เป็นผู้มีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง และส่งเสริมเมตตาธรรมต่อสรรพสัตว์ บุคคลจะ

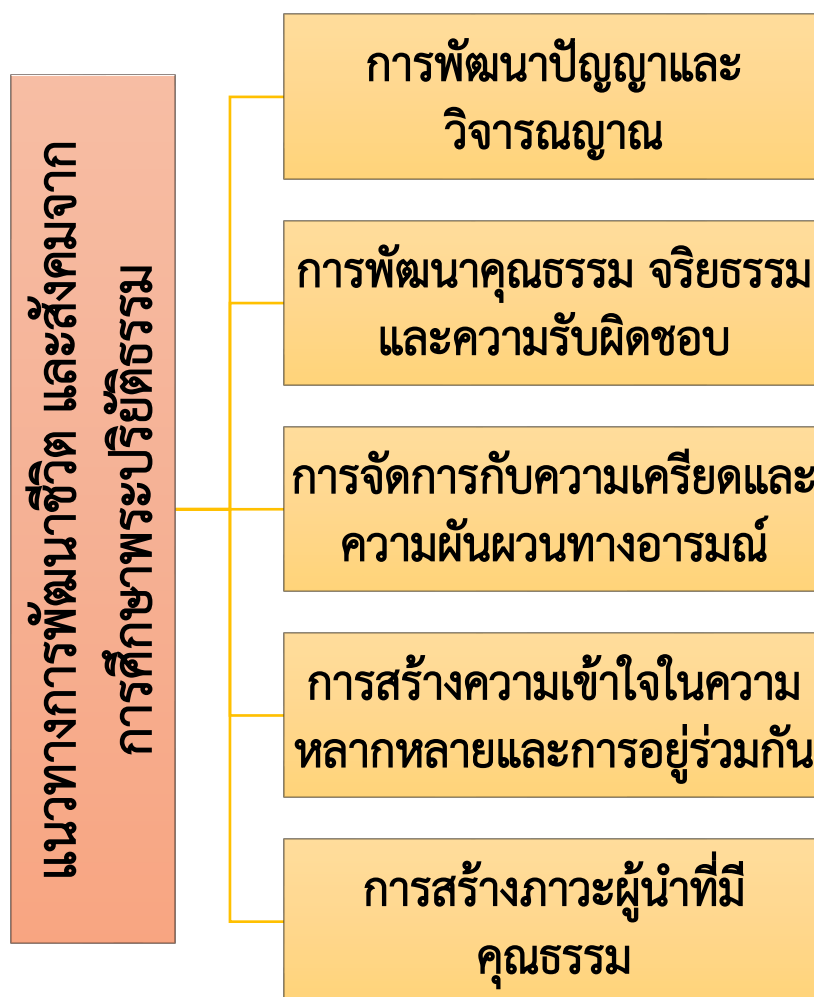

มีความเข้าใจและยอมรับในความแตกต่างหลากหลายทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม ศาสนา และความคิดเห็น ตลอดจนการเลือกปฏิบัติ สามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นได้ ในสังคมโลกาภิวัตน์ที่เต็มไปด้วยความหลากหลาย ต้องการความเข้าใจและความอดทนอดกลั้น การศึกษาพระปริยัติธรรมช่วยส่งเสริมให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ลดความขัดแย้งที่เกิดจากความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม

5) การสร้างภาวะผู้นำที่มีคุณธรรม พระปริยัติธรรมมีหลักธรรมสำหรับผู้นำ เช่น ทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร ซึ่งเน้นความยุติธรรม ความเมตตา และการบำเพ็ญประโยชน์ต่อประชาชน ผู้ที่ศึกษาและน้อมนำหลักธรรมเหล่านี้ไปปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำในองค์กร ภาคธุรกิจ หรือภาครัฐ จะสามารถบริหารจัดการได้อย่างมีธรรมาภิบาล สร้างความน่าเชื่อถือ และนำพาองค์กรหรือสังคมไปสู่ความเจริญที่ยั่งยืน การมีผู้นำที่มีคุณธรรมจริยธรรมจะช่วยลดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน การใช้อำนาจในทางที่ผิด และสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน นำไปสู่การพัฒนาประเทศชาติในทุกมิติอย่างแท้จริง

ดังนั้น ในยุคโลกาภิวัตน์ที่ความรู้ทางโลกก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ความรู้ทางธรรมกลับเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างสมดุลให้กับชีวิตและสังคม การศึกษาพระปริยัติธรรมไม่ใช่เรื่องล้าสมัย แต่เป็นสิ่งจำเป็นที่ทันสมัยและตอบโจทย์ความท้าทายของโลกยุคปัจจุบันได้อย่างลึกซึ้งและยั่งยืน การนำหลักธรรมคำสอนมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาปัญญา คุณธรรม การจัดการอารมณ์ การสร้างความเข้าใจในความหลากหลาย หรือการสร้างผู้นำที่มีคุณธรรม ล้วนเป็นแนวทางที่ช่วยพัฒนาชีวิตของแต่ละบุคคลให้มีความสุขสงบ พ้นจากความทุกข์ และส่งผลต่อการสร้างสรรค์สังคมให้มีความสุข สงบสุข ยุติธรรม และยั่งยืนอย่างแท้จริง

การส่งเสริมให้ประชาชนทุกเพศทุกวัย โดยเฉพาะเยาวชน ได้เข้าถึงและศึกษาพระปริยัติธรรมอย่างจริงจัง ไม่ใช่เพียงแค่การเรียนรู้ในตำรา แต่เป็นการน้อมนำมาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จึงเป็นภารกิจสำคัญของทุกภาคส่วน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตวิญญาณและปัญญา ให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอย่างมั่นคงท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่างภาคภูมิใจและมีคุณค่า ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป

การศึกษาพระปริยัติธรรมและผลกระทบของยุคโลกาภิวัตน์ต่อสังคมไทย โดยมีการวิเคราะห์และนำเสนอแนวทางการพัฒนาชีวิตและสังคมจากการศึกษาพระปริยัติธรรมอย่างละเอียดและครอบคลุมทุกมิติ ในยุคที่โลกาภิวัตน์เข้ามามีบทบาทสำคัญในทุกด้านของชีวิต สังคมไทยต้องเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อนและหลากหลาย ทั้งในมิติของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้เชื่อมโยงผู้คนทั่วโลกเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิด และค่านิยมอย่างเข้มข้น ส่งผลให้วิถีชีวิต ทัศนคติ และพฤติกรรมของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและลึกซึ้ง ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ก่อให้เกิดทั้งโอกาสและความท้าทาย อาทิ การเข้าถึงองค์ความรู้ที่ไร้พรมแดน การเปิดกว้าง

ทางวัฒนธรรม แต่ในขณะเดียวกันก็สร้างแรงกดดันให้เกิดการปรับตัว การแข่งขัน และความสับสนในค่านิยมที่หลากหลาย

ในท่ามกลางความผันผวนนี้ พระปริยัติธรรมซึ่งเป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาอันเป็นรากฐานสำคัญของสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตกาล ยังคงดำรงอยู่และมีบทบาทสำคัญในการชี้นำแนวทางการดำเนินชีวิตให้แก่พุทธศาสนิกชน การศึกษาพระปริยัติธรรมไม่เพียงแต่เป็นการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัยอย่างลึกซึ้งเท่านั้น แต่ยังเชื่อมั่นว่าสามารถนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมให้ดียิ่งขึ้นได้ ด้วยการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สติปัญญา และความเข้าใจในความเป็นจริงของชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการรับมือกับความซับซ้อนของยุคโลกาภิวัตน์

การจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ได้เจาะลึกถึงสถานการณ์ปัจจุบันของการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมในบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จะพิจารณาถึงหลักสูตรการศึกษา วิธีการสอน และความท้าทายที่โรงเรียนต้องเผชิญในยุคโลกาภิวัตน์

ผลกระทบของการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ ประเด็นนี้จะวิเคราะห์ผลลัพธ์และอิทธิพลของการศึกษาพระปริยัติธรรมที่มีต่อบุคคลและสังคมในภาพรวม โดยจะแบ่งออกเป็นสองมิติหลัก ผลกระทบต่อการดำรงชีวิตส่วนบุคคล และผลกระทบต่อสังคมโดยรวม

แนวทางการพัฒนาชีวิตและสังคมจากการศึกษาพระปริยัติธรรม ประเด็นสุดท้ายนี้จะนำเสนอแนวคิดและกรณีศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของพระปริยัติธรรมในการเป็นเครื่องมือชี้นำการดำเนินชีวิตและสร้างสรรค์สังคมที่ดีงามในอนาคต

ดังนั้น บทความนี้จะวิเคราะห์อย่างรอบด้านว่าพระปริยัติธรรมซึ่งเป็นมรดกทางปัญญาอันล้ำค่าของชาติสามารถเป็นกุญแจสำคัญในการนำพาชีวิตและสังคมไทยให้ก้าวผ่านความท้าทายของยุคโลกาภิวัตน์ได้ ด้วยการปลูกฝังคุณค่าทางจิตใจ สร้างสรรค์ปัญญา และชี้นำแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ สันติ และยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *ประวัติพระพุทธศาสนาแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี ภาค 2*. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- ปุนภพ ปรมาศิกุล. (2562). *การพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการสะเต็มศึกษา แบบเทคโนโลยีหุ่นยนต์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). วิทยาลัยครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พรทิพย์ มงคลเสถียร และคณะ. (2563). การพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3. *วารสารบัณฑิตวิจัย*. 11(1), 333-351.

- พระเฉลิมชาติ ขาติวโร (อิทธะรงค์). (2552). *ศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพฯ : นวสาส์นการพิมพ์.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2545). *การคณะสงฆ์และการพระศาสนา*. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2557). *ธรรมญูชีวิต*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พระพุทธรูปศาสนาของธรรมสภา.
- พระพิพัฒน์ปริยัติสุนทร. (2548). *อนุโมทนาภก*. สำนักเรียนวัดเทพศิลาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักเรียนวัดเทพศิลา.
- พระมหาธีรวิธ ธีรวิพัฒน์เมธี. (2564). *แผนยุทธศาสตร์ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเขต 4 ระยะ 3 ปี (พ.ศ.2563-พ.ศ.2565) ฉบับปรับปรุง 2564*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระมหานิกุล ฐานุตโตโร (ศรีราช). (2561). *ประสิทธิผลการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคโล). (2548). *การบริหารวัด*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). นครปฐม : พชรเกษมการพิมพ์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2550). *คู่มือวิชาการโครงการคนรักวัด*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

การจัดการภาวะวิกฤติในระบบราชการ : การวิเคราะห์ความพร้อม
และความยืดหยุ่นขององค์กรภาครัฐ*

CRISIS MANAGEMENT IN BUREAUCRATIC SYSTEMS: ANALYZING PUBLIC SECTOR
READINESS AND RESILIENCE

พิศิษฐ อยู่พลี,อุทัย อินทรักษ์

Pisit Yooplee,Uthai Intarak

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

E-mail : yooplee.eng@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้วิเคราะห์การจัดการภาวะวิกฤติในระบบราชการ โดยเน้นความพร้อมและความยืดหยุ่นขององค์กรภาครัฐในประเทศไทยในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงและคาดไม่ถึง องค์กรภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการป้องกันและฟื้นฟูผลกระทบจากภาวะวิกฤติ เช่น การแพร่ระบาดของโรค การเกิดภัยธรรมชาติ และวิกฤติเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม ระบบราชการยังคงเผชิญความท้าทายหลายประการ ได้แก่ กระบวนการที่ซับซ้อนของระบบราชการ และการขาดการบูรณาการข้อมูลร่วมกัน ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบที่ตามมา บทความได้นำเสนอแนวทางการจัดการภาวะวิกฤติผ่านการวิเคราะห์กรอบแนวคิด เช่น SWOT Analysis และ Adaptive Capacity Framework ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่าความพร้อมและความยืดหยุ่นขององค์กรภาครัฐขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ ได้แก่ การพัฒนาทักษะบุคลากร การบริหารจัดการทรัพยากร และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ตัวอย่างจากกรณีศึกษาในประเทศไทย เช่น การจัดการน้ำท่วมปี พ.ศ. 2554 และการควบคุมโรคโควิด-19 แสดงให้เห็นถึงทั้งจุดแข็งและข้อจำกัดของระบบราชการ ข้อเสนอแนะสำคัญสำหรับอนาคตประกอบด้วยการพัฒนาแผนจัดการวิกฤติที่ครอบคลุม การเสริมสร้างความยืดหยุ่นขององค์กรผ่านการใช้เทคโนโลยีและการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ รวมถึงการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายนานาชาติและการนำเทคโนโลยีล้ำสมัยมาช่วยเพิ่มความแม่นยำและรวดเร็วในการตอบสนองต่อวิกฤติยังเป็นแนวทางสำคัญ บทความนี้สรุปว่าการจัดการภาวะวิกฤติในระบบราชการจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทั้งการตอบสนองระยะสั้นและการฟื้นฟูระยะยาว เพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับความท้าทายที่หลากหลายในอนาคต

คำสำคัญ : การจัดการภาวะวิกฤติ; ระบบราชการ; ความพร้อม; ความยืดหยุ่น; องค์กรภาครัฐ

Abstract

This article analyzes crisis management in the bureaucratic system, focusing on the readiness and resilience of public sector organizations in Thailand in situations that are dynamic and unpredictable. Public sector organizations play an important role in preventing and recovering from the impacts of crises, such as disease outbreaks, natural disasters, and economic crises. However, the bureaucratic system continues to face several challenges, including the complexity of bureaucratic procedures and the lack of integrated data coordination, which result in subsequent adverse impacts.

The article presents approaches to crisis management through an analysis of conceptual frameworks such as SWOT Analysis and the Adaptive Capacity Framework. The results of the analysis indicate that the readiness and resilience of public sector organizations depend on key factors, including the development of personnel skills, resource management, and the use of digital technology. Examples from case studies in Thailand, such as the 2011 flood management and the control of the COVID-19 pandemic, demonstrate both the strengths and limitations of the bureaucratic system. Key recommendations for the future include the development of comprehensive crisis management plans, strengthening organizational resilience through the use of technology and the creation of collaboration among various sectors, as well as fostering an organizational culture that is prepared for change. In addition, building international networks and adopting advanced technologies to enhance the accuracy and speed of crisis response are also important approaches. This article concludes that crisis management in the bureaucratic system must be carried out systematically, encompassing both short-term response and long-term recovery, in order to prepare for a wide range of challenges in the future.

Keywords : Crisis management; bureaucratic system; readiness; resilience; public sector organizations

บทนำ

ภาวะวิกฤติเป็นปรากฏการณ์ที่อาจเกิดขึ้นโดยไม่คาดคิดและส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วนของสังคม โดยเฉพาะในระบบราชการที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการและฟื้นฟูความเสียหาย ตัวอย่างของภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้นจริงได้แก่ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ เช่น โรคโควิด-19 ที่สร้างผลกระทบเชิงลึกต่อสุขภาพประชาชนและเศรษฐกิจโลก (World Health Organization, 2020) ปัญหาจากภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วมใหญ่ในประเทศ

ไทยปี พ.ศ. 2554 และล่าสุดน้ำท่วมตัวเมืองหาดใหญ่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อโครงสร้างพื้นฐานและเศรษฐกิจ รวมถึงปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดจากความผันผวนในตลาดการเงินระหว่างประเทศ

ในบริบทของประเทศไทย องค์กรภาครัฐเป็นแกนหลักในการดำเนินมาตรการป้องกันและเยียวยาผลกระทบจากภาวะวิกฤติ บทบาทสำคัญขององค์กรภาครัฐ ได้แก่ การกำหนดนโยบายที่เหมาะสม การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการประสานงานกับภาคเอกชนและภาคประชาสังคม เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาอย่างรวดเร็วและยั่งยืน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ การดำเนินงานของศูนย์บริหารสถานการณ์โควิด-19 (ศบค.) ซึ่งช่วยให้ประเทศไทยสามารถควบคุมการแพร่ระบาดในระยะแรกได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้องค์กรภาครัฐในประเทศไทยจะมีบทบาทสำคัญในการจัดการภาวะวิกฤติ แต่คำถามที่ตามมาคือ ระบบราชการมีความพร้อมเพียงพอหรือไม่ในการรับมือกับวิกฤติที่คาดไม่ถึง? การขาดความยืดหยุ่นของระบบราชการอาจเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการปรับตัวในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เช่น กรณีการจัดซื้อวัคซีนป้องกันโควิด-19 ที่ประสบความล่าช้าเนื่องจากกระบวนการที่ซับซ้อน (Jones & Tan, 2021) นอกจากนี้ ความยืดหยุ่นขององค์กรภาครัฐในระดับต่าง ๆ เช่น ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น มีบทบาทสำคัญต่อการฟื้นตัวของสังคมและเศรษฐกิจในระยะยาว การกระจายอำนาจและการสร้างขีดความสามารถในระดับท้องถิ่นจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในสถานการณ์วิกฤติได้อย่างเหมาะสม (UNDP, 2021) ดังนั้น การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความยืดหยุ่นในระดับต่าง ๆ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนานโยบาย

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความพร้อมขององค์กรภาครัฐในประเทศไทยในการจัดการภาวะวิกฤติจากภัยธรรมชาติและเศรษฐกิจที่เกิดจากความผันผวนในตลาดการเงินระหว่างประเทศ โดยเน้นศึกษากรณีตัวอย่างจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง และสำรวจแนวทางในการเสริมสร้างความยืดหยุ่นขององค์กรภาครัฐในระดับต่าง ๆ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่คาดฝัน นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นการนำเสนอแนวทางที่สามารถนำไปปรับใช้ได้จริงในบริบทของประเทศไทย เช่น การปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการ การพัฒนาทักษะบุคลากร และการนำเทคโนโลยีเข้ามามีใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพ

นิยาม ความหมาย แนวคิดและกรอบทฤษฎี

1. แนวคิดเรื่องการจัดการภาวะวิกฤติ (Crisis Management)

การจัดการภาวะวิกฤติเป็นกระบวนการที่องค์กรใช้ในการเตรียมความพร้อมรับมือ และฟื้นฟูผลกระทบจากเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด โดยนำเสนอแนวคิด นี้แบ่งออกเป็นสามองค์ประกอบหลัก ได้แก่ การวางแผน การตอบสนอง และการฟื้นฟู

การวางแผน (Planning) เป็นขั้นตอนที่สำคัญในการจัดเตรียมทรัพยากรและกลยุทธ์ที่จำเป็น องค์กรต้องพัฒนาแผนฉุกเฉินที่ครอบคลุมและสามารถนำไปใช้ได้จริง ตัวอย่างในประเทศไทย ได้แก่ การจัดทำแผนแม่บทการ

บริหารจัดการภัยพิบัติแห่งชาติที่กำหนดกรอบการดำเนินงานในสถานการณ์วิกฤติ (สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2562)

การตอบสนอง (Response) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นระหว่างหรือหลังเกิดวิกฤติ โดยเน้นการดำเนินการมาตรการเพื่อลดผลกระทบในทันที ตัวอย่างเช่น การตั้งศูนย์ประสานงานในช่วงน้ำท่วมใหญ่ในประเทศไทยปี พ.ศ. 2554 ซึ่งช่วยประสานการแจกจ่ายทรัพยากรและความช่วยเหลือในพื้นที่ประสบภัย

การฟื้นฟู (Recovery) เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการฟื้นฟูบ้านเมืองให้กลับคืนสู่สภาพปกติหรือดีกว่าเดิม ตัวอย่างคือ โครงการฟื้นฟูโครงสร้างพื้นฐานหลังวิกฤติน้ำท่วมในประเทศไทยเช่น สะพาน ถนนฯ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากธนาคารโลกและองค์กรพัฒนาเอกชน

2. แนวคิดความยืดหยุ่นขององค์กร (Organizational Resilience)

ความยืดหยุ่นขององค์กร หมายถึงความสามารถขององค์กรในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงจากผลกระทบในสถานการณ์ที่คาดไม่ถึง โดยองค์ประกอบสำคัญของความยืดหยุ่น ได้แก่ การวางแผนเชิงรุก การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการมีระบบสนับสนุนที่แข็งแกร่ง

การพัฒนาความสามารถในการปรับตัว องค์กรที่มีความยืดหยุ่นสูงมักมีการพัฒนาแนวทางใหม่ ๆ เพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง เช่น การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการปรับปรุงกระบวนการทำงานในสถานการณ์โควิด-19

ความสัมพันธ์ระหว่างความยืดหยุ่นและความพร้อม องค์กรที่มีความพร้อมสูงมักมีระบบที่สามารถปรับตัวได้ในสถานการณ์วิกฤติ ตัวอย่างในประเทศไทยคือ การพัฒนาขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการภัยพิบัติผ่านการฝึกอบรมและการสร้างเครือข่าย

3. กรอบวิเคราะห์

การประยุกต์ใช้กรอบวิเคราะห์ในการศึกษาความพร้อมและความยืดหยุ่นขององค์กรภาครัฐมีความสำคัญเพื่อพัฒนานโยบายและกลยุทธ์ที่เหมาะสม ตัวอย่างของกรอบวิเคราะห์ที่สามารถนำมาใช้ ได้แก่

SWOT Analysis เป็นเครื่องมือที่ใช้วิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ตัวอย่างเช่น การวิเคราะห์ความสามารถของหน่วยงานรัฐในการจัดการวิกฤติ เช่น ศักยภาพของบุคลากรและการจัดการงบประมาณ

Adaptive Capacity Framework เป็นกรอบที่ใช้วิเคราะห์ความสามารถในการปรับตัวขององค์กรในบริบทที่หลากหลาย ตัวอย่างเช่น การวิเคราะห์ศักยภาพของหน่วยงานในระดับท้องถิ่นในการตอบสนองต่อภัยพิบัติ

การใช้กรอบวิเคราะห์เหล่านี้ช่วยให้สามารถระบุปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการวิกฤติและความยืดหยุ่นขององค์กร ทั้งนี้ การศึกษากรณีตัวอย่างจากสถานการณ์จริง เช่น การจัดการวิกฤติน้ำท่วมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา หรือการรับมือโควิด-19 ในกรุงเทพมหานคร จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำไปพัฒนานโยบายที่ตอบโจทย์บริบทของประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การวิเคราะห์ความพร้อมขององค์กรภาครัฐ

1. โครงสร้างการจัดการภาวะวิกฤติในระบบราชการ

โครงสร้างการจัดการภาวะวิกฤติในระบบราชการของประเทศไทยถูกออกแบบมาเพื่อรองรับสถานการณ์ที่หลากหลาย ตั้งแต่ภัยธรรมชาติไปจนถึงวิกฤติด้านสาธารณสุข โดยมีการแบ่งบทบาทและหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ อย่างชัดเจน เช่น กระทรวงมหาดไทยรับผิดชอบในด้านการจัดการภัยพิบัติ กระทรวงสาธารณสุขรับผิดชอบด้านการจัดการโรคระบาด และกระทรวงการคลังเป็นหน่วยงานหลักในการจัดสรรงบประมาณ (กระทรวงมหาดไทย, 2563)

ระบบสายบังคับบัญชาในสถานการณ์วิกฤติมักเริ่มต้นจากการจัดตั้งศูนย์บัญชาการเฉพาะกิจ เช่น ศูนย์บริหารสถานการณ์โควิด-19 (ศบค.) ซึ่งเป็นตัวอย่างของการประสานงานที่รวมศูนย์ โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้อำนวยการศูนย์ฯ เพื่อสร้างความสอดคล้องในการกำหนดนโยบายระดับชาติและการดำเนินการในระดับพื้นที่ อย่างไรก็ตาม การประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ มักเผชิญกับความท้าทาย เช่น การซ้ำซ้อนในบทบาทหน้าที่ และการขาดระบบข้อมูลที่เชื่อมโยงกันอย่างครบถ้วน (TDRI, 2564)

2. การเตรียมความพร้อมด้านทรัพยากร

การเตรียมความพร้อมด้านทรัพยากรขององค์กรภาครัฐเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ให้สำเร็จในภาวะเกิดวิกฤติ โดยประกอบด้วยบุคลากร งบประมาณ และเทคโนโลยี

บุคลากร การพัฒนาบุคลากรที่มีทักษะและความเชี่ยวชาญในการจัดการวิกฤติยังคงเป็นประเด็นสำคัญ ในกรณีศึกษาของการจัดการน้ำท่วมปี พ.ศ. 2554 พบว่าการขาดบุคลากรที่มีความรู้เฉพาะด้านในระดับท้องถิ่นส่งผลให้การตอบสนองล่าช้าทำให้เกิดน้ำท่วมเป็นวงกว้างในทางตรงกันข้าม การจัดการสถานการณ์โควิด-19 มีการเสริมกำลังบุคลากรจากภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมการแพร่ระบาด

งบประมาณ งบประมาณที่เพียงพอและการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพเป็นปัจจัยสำคัญ ตัวอย่างเช่น การจัดสรรงบประมาณฉุกเฉินสำหรับการจัดซื้อวัคซีนโควิด-19 ได้ช่วยเร่งกระบวนการจัดหาและกระจายวัคซีนในช่วงวิกฤติ อย่างไรก็ตาม ความล่าช้าในการอนุมัติงบประมาณในบางกรณียังเป็นข้อจำกัดที่ต้องแก้ไข (Jones & Tan, 2021)

เทคโนโลยี การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการวิกฤติ เช่น การใช้ระบบข้อมูลแบบเรียลไทม์ในการณีการแพร่ระบาดของโควิด-19 ช่วยให้สามารถติดตามและวิเคราะห์สถานการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ในบางกรณีองค์กรภาครัฐยังขาดระบบเทคโนโลยีที่เพียงพอหรือมีการบูรณาการที่ไม่สมบูรณ์ เช่น ระบบข้อมูลสุขภาพที่ยังแยกส่วนระหว่างหน่วยงาน (UNDP, 2021)

3. จุดแข็งและจุดอ่อนขององค์กรภาครัฐ

จุดแข็ง

ความสามารถในระดับประเทศ องค์กรภาครัฐไทยมีโครงสร้างที่ชัดเจนและและมีบุคลากรที่มีประสบการณ์ในการจัดการวิกฤติในระดับต่าง ๆ เช่น การจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะกิจในสถานการณ์ภัยพิบัติและโรคระบาด

การสนับสนุนจากนโยบายภาครัฐ การมีนโยบายระดับชาติที่ครอบคลุม เช่น แผนแม่บทการบริหารจัดการภัยพิบัติแห่งชาติ ช่วยกำหนดทิศทางและกรอบการดำเนินงานในสถานการณ์วิกฤติ

จุดอ่อน

การขาดความยืดหยุ่น กระบวนการราชการที่ซับซ้อนและการขาดความยืดหยุ่นในการตัดสินใจในสถานการณ์ฉุกเฉินทำให้การตอบสนองล่าช้า ตัวอย่างเช่น การอนุมัติโครงการจัดซื้อวัคซีนที่ใช้เวลานาน

การขาดการบูรณาการ ระบบข้อมูลและการสื่อสารระหว่างหน่วยงานยังขาดการเชื่อมโยง ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสามารถในการวางแผนและตอบสนองอย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาความยืดหยุ่นขององค์กรภาครัฐ

1. กลยุทธ์การเพิ่มความยืดหยุ่น

การพัฒนาความยืดหยุ่นขององค์กรภาครัฐต้องอาศัยกลยุทธ์ที่ครอบคลุมในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะด้านบุคลากรและเทคโนโลยี เพื่อเสริมสร้างระบบที่สามารถปรับตัวและตอบสนองต่อวิกฤติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาทักษะของบุคลากร การพัฒนาทักษะบุคลากรให้สอดคล้องกับสถานการณ์วิกฤติ เช่น การฝึกอบรมด้านการจัดการภาวะวิกฤติ การสื่อสารในสถานการณ์ฉุกเฉิน และการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ การจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐในระดับท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติ (กระทรวงมหาดไทย, 2563) และการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับบทบาทของบุคลากรในสถานการณ์วิกฤติ เช่น การเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของความร่วมมือข้ามหน่วยงาน

การใช้เทคโนโลยีในการสร้างระบบการทำงานที่คล่องตัว การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการ เช่น ระบบข้อมูลแบบเรียลไทม์ ระบบคลาวด์ และแอปพลิเคชันสำหรับการติดตามสถานการณ์ ซึ่งช่วยให้สามารถปรับตัวได้รวดเร็ว ตัวอย่างเช่น การใช้แอปพลิเคชัน “หมอพร้อม” ในการติดตามและจัดการข้อมูลการฉีดวัคซีนโควิด-19 หรือ การบูรณาการระบบข้อมูลระหว่างหน่วยงาน เพื่อเพิ่มความสามารถในการตัดสินใจและตอบสนองอย่างมีประสิทธิภาพในสถานการณ์ที่ซับซ้อน (TDRI, 2564)

2. ตัวชี้วัดความยืดหยุ่น (Resilience Indicators)

ตัวชี้วัดความยืดหยุ่นเป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมินความพร้อมและความสามารถขององค์กรภาครัฐในการจัดการวิกฤติ โดยตัวชี้วัดหลักประกอบด้วยสามด้าน ได้แก่ การตอบสนอง ความยั่งยืน และการฟื้นตัว

ตัวชี้วัดด้านการตอบสนอง ระยะเวลาในการตอบสนองต่อเหตุการณ์วิกฤติ เช่น การจัดตั้งศูนย์ประสานงานเฉพาะกิจ หรือการแจกจ่ายทรัพยากรในพื้นที่ประสบภัย หรือประสิทธิภาพของการสื่อสารกับประชาชน เช่น ความชัดเจนของข้อมูลและความโปร่งใสในการรายงานสถานการณ์

ตัวชี้วัดด้านความยั่งยืน การจัดการทรัพยากรในระยะยาว เช่น การใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่าและการวางแผนสำรองในกรณีฉุกเฉิน ความสามารถในการรักษาการดำเนินงานในสถานการณ์ที่ยืดเยื้อ เช่น การจัดหาวัคซีนและอุปกรณ์ทางการแพทย์ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

ตัวชี้วัดด้านการฟื้นตัว ระยะเวลาที่ใช้ในการฟื้นฟูระบบหรือโครงสร้างพื้นฐานหลังวิกฤติ เช่น การซ่อมแซมถนนหรือระบบสาธารณูปโภค ความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่นในสังคม เช่น การรายงานผลความก้าวหน้าของการฟื้นฟูในแต่ละช่วงเวลา

วิธีการประเมินประสิทธิภาพ การประเมินตัวชี้วัดเหล่านี้สามารถทำได้ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลจากรายงานของหน่วยงานภาครัฐ การสำรวจความคิดเห็นจากประชาชน และการเปรียบเทียบกับกรณีศึกษาในประเทศอื่น ๆ เพื่อพัฒนากลยุทธ์ที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย

3. บทเรียนจากวิกฤติเพื่ออนาคต

การเรียนรู้จากวิกฤติในอดีตเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้องค์กรภาครัฐสามารถปรับปรุงและเพิ่มความยืดหยุ่นได้ ตัวอย่างกรณีศึกษาที่น่าสนใจ ได้แก่

กรณีศึกษาในประเทศไทย

การจัดการน้ำท่วมใหญ่ในปี พ.ศ. 2554 เป็นบทเรียนสำคัญที่แสดงถึงความจำเป็นในการบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงานและการเตรียมความพร้อมล่วงหน้า แม้ว่าจะมีความสำเร็จในบางด้าน เช่น การจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการเฉพาะกิจ แต่ยังมีข้อจำกัดในเรื่องการกระจายทรัพยากรและการประสานงาน การรับมือกับการแพร่ระบาดของโควิด-19 แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้เทคโนโลยีในการติดตามสถานการณ์ เช่น การใช้ระบบ “หมอพร้อม” และการจัดการวัคซีน ซึ่งเป็นตัวอย่างของการปรับตัวที่ประสบความสำเร็จในบางส่วน (กระทรวงสาธารณสุข, 2563)

กรณีศึกษาจากต่างประเทศ

การจัดการพายุเฮอริเคนแคทรีนาในสหรัฐอเมริกา เป็นตัวอย่างของการเรียนรู้จากข้อผิดพลาด เช่น การขาดการเตรียมความพร้อมและการสื่อสารที่ไม่ชัดเจนระหว่างหน่วยงาน ซึ่งนำไปสู่การปรับปรุงระบบการจัดการวิกฤติในระดับประเทศ (UNDP, 2021)

การรับมือแผ่นดินไหวในญี่ปุ่นแสดงถึงความสามารถในการฟื้นตัวอย่างรวดเร็วผ่านการบูรณาการเทคโนโลยีและการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ

การเรียนรู้จากข้อผิดพลาดและการปรับตัว บทเรียนจากวิกฤติในอดีตเน้นย้ำถึงความสำคัญของการประเมินผลและการปรับปรุงกระบวนการอย่างต่อเนื่อง เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ยืดหยุ่นและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน

ข้อเสนอแนะและแนวทางในอนาคต

1. การพัฒนาแนวทางจัดการภาวะวิกฤติในระบบราชการและข้อเสนอเชิงนโยบายที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

การพัฒนาแผนจัดการภาวะวิกฤติระดับชาติที่ครอบคลุมและมีความยืดหยุ่นต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง เช่น การสร้างแผนที่มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับการจัดการภัยธรรมชาติ โรคระบาด และวิกฤติเศรษฐกิจ รวมถึงการจัดตั้งหน่วยงานหรือคณะทำงานเฉพาะกิจที่มีอำนาจในการตัดสินใจในสถานการณ์ฉุกเฉิน (กระทรวงมหาดไทย, 2563)

การพัฒนากลไกการสื่อสารและการเผยแพร่ข้อมูลที่โปร่งใสและเป็นระบบ เช่น การใช้ระบบข้อมูลดิจิทัลแบบรวมศูนย์ที่สามารถเข้าถึงได้โดยหน่วยงานทุกระดับ เพื่อประสานงานและลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินการ (TDRI, 2564)

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เช่น การเชิญชวนผู้เชี่ยวชาญจากหลากหลายสาขาเข้าร่วมในกระบวนการวางแผนและตัดสินใจ เพื่อให้ได้มุมมองที่หลากหลายและครอบคลุม

การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่น เช่น การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นในชุมชน และการสนับสนุนการมีส่วนร่วมผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ซึ่งช่วยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการภาวะวิกฤติ (UNDP, 2021)

2. การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและการสร้างความตระหนักรู้ในทุกระดับขององค์กร

การจัดกิจกรรมฝึกอบรมและการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการภาวะวิกฤติในทุกระดับขององค์กร โดยเฉพาะในระดับผู้บริหารและปฏิบัติงาน เพื่อสร้างความเข้าใจและความตระหนักถึงบทบาทของตนเองในสถานการณ์วิกฤติ

การส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างหน่วยงาน เช่น การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการที่เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวทางปฏิบัติที่ดี

การสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ

การสร้างระบบการประเมินผลและการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เช่น การกำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจนสำหรับการวัดผลความสำเร็จของการจัดการภาวะวิกฤติ และการนำข้อมูลเหล่านี้ไปปรับปรุงแผนงานในอนาคต

การสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงผ่านการใช้เทคโนโลยี เช่น การพัฒนาแพลตฟอร์มที่ช่วยสนับสนุนการทำงานแบบบูรณาการระหว่างหน่วยงาน และการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการตอบสนองและฟื้นตัวจากวิกฤติ (Jones & Tan, 2021)

การจัดการภาวะวิกฤติในระบบราชการไม่ได้เป็นเพียงการดำเนินการชั่วคราวเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในระยะสั้น แต่เป็นกระบวนการที่ต้องพิจารณาในระยะยาว โดยต้องอาศัยทั้งการพัฒนากลยุทธ์ การสร้างความตระหนักรู้ และการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบอย่างต่อเนื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบาย เช่น การพัฒนาแผนจัดการวิกฤติระดับชาติที่ครอบคลุม และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ จะช่วยให้เกิดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานและการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ในเชิงวิชาการ แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กรที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงเน้นย้ำถึงความสำคัญของการสร้างระบบที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกัน การประเมินผล และการปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการจัดการภาวะวิกฤติเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่มีศักยภาพสูง เนื่องจากช่วยเพิ่มความคล่องตัวและลดความซับซ้อนในกระบวนการบริหารจัดการ

บทสังเคราะห์ในมุมมองของผู้เขียน

ในมุมมองของผู้เขียนที่วิเคราะห์จากประเด็นหลัก ๆ ที่กล่าวมาสามารถสังเคราะห์ได้เป็นแนวคิดใหม่ คือ FCM-PSO (Future Crisis Management in Public Sector Organizations) การจัดการภาวะวิกฤติในองค์กรภาครัฐในอนาคต สรุปได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพ FCM-PSO (Future Crisis Management in Public Sector Organizations) การจัดการภาวะวิกฤติในองค์กรภาครัฐในอนาคต

1. การสร้างเครือข่ายนานาชาติสำหรับการจัดการวิกฤติ

1.1 การแลกเปลี่ยนทรัพยากรระดับโลกเครือข่ายนานาชาติช่วยให้ประเทศต่าง ๆ สามารถแบ่งปันทรัพยากรสำคัญ เช่น วัคซีน อุปกรณ์การแพทย์ หรือเสบียงฉุกเฉินในสถานการณ์วิกฤติ ความร่วมมือนี้ลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากรและเพิ่มความยืดหยุ่นในระบบสาธารณสุขและการตอบสนองต่อวิกฤติ

1.2 แพลตฟอร์มดิจิทัลระดับโลก การจัดตั้งระบบดิจิทัลที่สามารถอัปเดตและแชร์ข้อมูลแบบเรียลไทม์ระหว่างประเทศ ช่วยให้เกิดความแม่นยำในการวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์ เช่น การแพร่ระบาดของโรค การเคลื่อนย้ายผู้คน และการคาดการณ์ผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ

2. การนำเทคโนโลยีล้ำสมัยมาใช้เพื่อสร้างระบบการจัดการที่ยืดหยุ่น

2.1 AI และ Machine Learning ในการพยากรณ์วิกฤติ การใช้ AI และ Machine Learning วิเคราะห์แนวโน้มการเกิดวิกฤติ เช่น การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ หรือการแพร่กระจายของโรคในพื้นที่เสี่ยง เทคโนโลยีนี้ช่วยเพิ่มความแม่นยำและลดเวลาในการตอบสนอง

2.2 บูรณาการ IoT เพื่อการเก็บข้อมูลแบบเรียลไทม์ การติดตั้งเซ็นเซอร์ IoT สำหรับติดตามสภาพอากาศ น้ำท่วม หรือความหนาแน่นของผู้ป่วยในโรงพยาบาล ช่วยให้หน่วยงานภาครัฐสามารถเก็บข้อมูลสำคัญและตอบสนองอย่างทันท่วงที

3. การบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานระดับชาติและท้องถิ่น

3.1 กลไกประสานงานที่ยืดหยุ่น การสร้างโครงสร้างความร่วมมือที่ชัดเจนระหว่างหน่วยงานระดับชาติและท้องถิ่นช่วยลดความซ้ำซ้อนในบทบาทหน้าที่ เช่น การจัดการทรัพยากรและการสื่อสารในสถานการณ์ฉุกเฉิน

3.2 การบริหารข้อมูลร่วมกันอย่างโปร่งใส การพัฒนาระบบข้อมูลที่สามารถเชื่อมโยงและใช้งานร่วมกันได้ระหว่างหน่วยงาน เช่น ระบบจัดการข้อมูลสุขภาพและภัยพิบัติ ช่วยเพิ่มความโปร่งใสและความไว้วางใจระหว่างหน่วยงาน

4. การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

4.1 การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต องค์กรภาครัฐต้องสนับสนุนการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ให้บุคลากรเพื่อรับมือกับสถานการณ์วิกฤติที่เปลี่ยนแปลง เช่น ทักษะการใช้เทคโนโลยี การจัดการข้อมูล และการสื่อสารในภาวะฉุกเฉิน

4.2 การปลูกฝังแนวคิด “การปรับตัวเชิงรุก” การสร้างแนวคิดที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและมีความยืดหยุ่นในทุกระดับขององค์กร ช่วยให้เกิดความพร้อมในทุกสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นโดยไม่คาดคิด

การมุ่งเน้นที่ 4 ประเด็นนี้เป็นแนวทางที่สามารถช่วยให้ระบบการจัดการวิกฤติในประเทศไทยไม่เพียงแต่ตอบสนองต่อปัญหาในปัจจุบัน แต่ยังสามารถเตรียมพร้อมรับมือกับความท้าทายที่ซับซ้อนและหลากหลายในอนาคตได้อย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ

บทสรุป

การจัดการภาวะวิกฤติในองค์กรภาครัฐเป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ท่ามกลางบริบทของโลกที่เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความไม่แน่นอน และความซับซ้อนที่เพิ่มสูงขึ้น ความพร้อมและความยืดหยุ่นขององค์กรภาครัฐได้มีบทบาทเพียงในการลดผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้นต่อประชาชนและระบบสังคมเท่านั้น หากแต่ยังเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สนับสนุนกระบวนการฟื้นฟู การรักษาเสถียรภาพของประเทศ และการยกระดับการพัฒนาไปสู่สถานะที่เข้มแข็งกว่าเดิมในระยะยาวจากการวิเคราะห์ในบทความนี้พบว่าการพัฒนาโครงสร้างการจัดการภาวะวิกฤติในระบบราชการจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีความชัดเจน การเสริมสร้างสายบังคับบัญชาและกลไกการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการเตรียมความพร้อมด้านทรัพยากรทั้งบุคลากร งบประมาณ และเทคโนโลยี เพื่อสนับสนุนการตอบสนองและการฟื้นตัวในสถานการณ์วิกฤติอย่างทันท่วงที ผลการวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนขององค์กรภาครัฐสะท้อนให้เห็นว่า แม้องค์กรจะมีข้อได้เปรียบด้านโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจนและประสบการณ์ในการรับมือกับวิกฤติที่ผ่านมา แต่อุปสรรคสำคัญยังคงอยู่ในรูปของข้อจำกัดด้านความยืดหยุ่นในการตัดสินใจ และการขาดการบูรณาการระบบข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการจัดการภาวะวิกฤติอย่างมีนัยสำคัญ

การเสริมสร้างความยืดหยุ่นขององค์กรภาครัฐจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะและสมรรถนะของบุคลากร ควบคู่กับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสร้างระบบการทำงานที่คล่องตัว โปร่งใส และสามารถปรับตัวได้รวดเร็ว การกำหนดตัวชี้วัดด้านความยืดหยุ่นขององค์กรและการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้องค์กรสามารถเรียนรู้ ปรับปรุง และยกระดับศักยภาพในการรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ บทเรียนจากวิกฤติในอดีตของประเทศไทย เช่น เหตุการณ์อุทกภัยครั้งใหญ่และการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการเตรียมความพร้อมเชิงระบบ และสามารถนำมาใช้เป็นฐานความรู้สำหรับการพัฒนานโยบายและแนวทางปฏิบัติในอนาคตในเชิงข้อเสนอแนะ การพัฒนาแนวทางการจัดการภาวะวิกฤติในระบบราชการควรมุ่งเน้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกภาครัฐ รวมถึงการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลงและการเรียนรู้ การสนับสนุนการปรับเปลี่ยนเชิงระบบอย่างต่อเนื่อง และการเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบท จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรภาครัฐในการรับมือกับวิกฤติที่มีความซับซ้อนและหลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เมื่อพิจารณาในมิติของอนาคต องค์กรภาครัฐจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมต่อวิกฤติรูปแบบใหม่ที่มีแนวโน้มทวีความรุนแรงและเชื่อมโยงกันมากขึ้น เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โรคอุบัติใหม่ และความผันผวนทางเศรษฐกิจระดับโลก แนวทางสำคัญประการหนึ่งคือการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในระดับนานาชาติ เพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูล ทรัพยากร และองค์ความรู้ในสถานการณ์วิกฤติ การมีเครือข่ายดังกล่าวจะช่วยลดความ

ซ้ำซ้อนในการใช้ทรัพยากร เสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ และเปิดโอกาสให้ประเทศไทยสามารถเข้าถึง เทคโนโลยีและแนวปฏิบัติที่ทันสมัย เพื่อนำมาปรับใช้กับบริบทภายในประเทศได้อย่างเหมาะสม ในภาพรวม การ พัฒนาระบบการจัดการที่ครอบคลุม การเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน และการสร้างความเชื่อมั่น ให้กับสังคม จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้องค์กรภาครัฐสามารถรับมือกับความท้าทายในอนาคตได้อย่างยั่งยืนและ มั่นคง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงมหาดไทย. (2563). *การบริหารจัดการภัยพิบัติในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : กระทรวงมหาดไทย.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI). (2564). *การเสริมสร้างความยืดหยุ่นขององค์กรภาครัฐ*. กรุงเทพฯ : TDRI.

สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). *แผนแม่บทการบริหารจัดการภัยพิบัติแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ : สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

(UNDP)., U. N. (2021). *BUilding Resilient*. New York: UNDP.

Jones, L. J. (2021). Vaccine Procurement Challenges in Southeast Asia *Development Review*, 38(2), 45-67.

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

รูปแบบเอกสารอ้างอิงวารสารชัยมงคลปริทรรศน์

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การอ้างอิงต้นเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยระบุชื่อ-นามสกุล ตามด้วย วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุปีที่ตีพิมพ์ เช่น

1.1 ...สอดคล้องกับงานวิจัยของภคสิริ แอนิหน (2563) ผลการวิจัยพบว่า...

1.2 ภคสิริ แอนิหน (2563) กล่าวว่า...

1.3 ... consistent with the research of Paksiri Aenihon (2020) the research results found...

1.4 Paksiri Aenihon (2020) explains to...

2. การอ้างอิงท้ายเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้ วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ดังนี้

2.1 อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

2.1.1 พระไตรปิฎกและอรรถกถา พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย ตัวอย่างเช่น “ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่นมนุษย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพบลยในภคะทั้งหลายต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) เป็นต้น

2.1.2 ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (มนตรี วรภัทรทรัพย์, 2563)

2.1.3 ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระปิฎกโกศล และมนตรี วรภัทรทรัพย์, 2563)

2.1.4 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระปิฎกโกศลและคณะ, 2563)

2.1.5 กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกันหรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปัจจุบันมากที่สุด

2.2 อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

2.2.1 ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)

2.2.2 ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอมป์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)

2.2.3 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา ทุกเล่มให้อ้างอิงท้ายเล่มด้วยรูปแบบเดียวกันดังนี้
ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎก อรรถกถา.// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.

James, C. (2013). *Office markets & public policy*. Chichester, West Sussex: Wiley.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ(บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง.// (เลขหน้าที่ย่าง).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

พระสุกิจ สุกจินโธ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย. ใน ปวิตร ร่องวิระ, ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. (น. 112). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

(4) บทความในวารสาร

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่(ฉบับที่).// เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ภาคศิริ แอนิหน. (2563). การสร้างค่านิยมสุจริตของวัดและชุมชนจังหวัดเพชรบุรี. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 5(3), 178-186.

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน/ชื่อสารานุกรม// (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน *สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย* (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์, วันที่/เดือน).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, // เลขหน้า.

สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์// (ระดับวิทยานิพนธ์ สาขาวิชา).// สถานที่พิมพ์: // สำนักพิมพ์.

ภาคศิริ แอนิหน. (2564). *การพัฒนาความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดสมุทรสาคร (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) รายงานการวิจัย

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง.// (รายงานผลการวิจัย).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ภาคศิริ แอนิหน. (2562). *การสร้างค่านิยมสุจริตของวัดและชุมชนจังหวัดเพชรบุรี* (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(9) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (ปีที่สัมภาษณ์, วัน เดือน).// ตำแหน่ง.// [บทสัมภาษณ์].

พระปิฎกโกศล. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี [บทสัมภาษณ์].

(10) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// สืบค้น วัน เดือน ปี.// จาก/แหล่งที่มาของข้อมูล.

ธรรมะไทย. (2563). *พระพุทธศาสนาในประเทศไทย*. สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก <http://www.dhammathai.org/thailand/thailand.php>

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?*. Retrieved March 20, 2020, from <https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha>

(11) ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อเรื่อง.// (พ.ศ., วันที่ เดือนที่ประกาศ).// ราชกิจจานุเบกษา.// เล่ม ตอน.// หน้า.

ข้อกำหนดกรมตำรวจ เรื่อง กำหนดชื่อและประเภทของวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทและประเภทของรถที่ใช้เจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจสอบผู้ขับขี่. (2537, 13 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 111 ตอนพิเศษ 30 ง. หน้า 31.

(12) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง.// (ปีพิมพ์, วัน เดือน).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์.// น. หรือ p. หรือ pp. เลขหน้า.

ไทยรัฐ. (2548, 19 เมษายน). เขียวพระสอนศีลธรรม. ไทยรัฐ. น. 3.

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (18 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (อังกฤษ) (14 pt)

Corresponding Author E-mail: ...

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 350 คำ)

(16 pt) บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ.....

ประเภทของการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า และเขียนให้ครอบคลุมทุกประเด็น)

(16 pt) กล่าวถึงความเป็นมาของเรื่องที่ทำการศึกษาครั้งนี้ ว่ามีความเป็นมาอย่างไรบ้าง พร้อมทั้งอ้างอิงที่มาของข้อมูลนั้นอย่างถูกต้อง.....

(16 pt) กล่าวถึงปัญหาที่นำมาสู่การวิจัย ให้ตรงประเด็นกับเรื่องที่วิจัยและเชื่อมโยงกับพื้นที่วิจัย ปัญหา
นั้นเป็นปัญหาที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปและต้องการได้รับการแก้ไข นำเสนอผลงานวิจัยที่ผู้อื่นได้เคยศึกษาไว้แล้ว
พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

(16 pt) ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้และหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

(16 pt) สรุปเพื่อเชื่อมโยงไปสู่คำถามและวัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) เขียนให้ครอบคลุม 5 หัวข้อ ได้แก่ 1. รูปแบบของการวิจัย, 2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้
ข้อมูลสำคัญ, 3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ), 4. การเก็บรวบรวมข้อมูล (ทั้งเชิง
ปริมาณและเชิงคุณภาพ), 5. การวิเคราะห์ข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ) และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์
ข้อมูล

ผลการวิจัย (18 pt) (เขียนให้ครบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้)

(16 pt) ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ)

ที่มา: ... (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง

อภิปรายผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ (ค้นพบอะไร สะท้อนให้เห็นถึงอะไร สอดคล้องหรือไม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของใคร พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

องค์ความรู้จากการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุนองค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยหรือสังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดล และโมเดลมีที่มาจากฐานคิดของแนวคิดหรือทฤษฎีใดอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

ข้อเสนอแนะ (18 pt)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (16 pt)

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ (16 pt)

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป (16 pt)

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์) (ถ้ามี)

(16 pt) ขอบขอบคุณแหล่งทุน และควรระบุเลขที่สัญญาทุนวิจัย ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2563 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องการพัฒนาศูนย์ประสานงานเครือข่ายความเข้มแข็งทางจิตปัญญาของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt) รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน

ธรรมะไทย. (2563). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก <http://www.dhammathai.org/thailand/thailand.php>.

จิตวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ, 3(1), 25-31.

พระครูพิศิษฐ์ประทานธ. (2562). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ. (2562). รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.
- พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน *สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย* (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).
- สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.
- Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?*. Retrieved March 20, 2020, from <https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha>.
- James, C. (2013). *Office markets & public policy*. Chichester, West Sussex: Wiley.

Sample of Original Research Article Preparation

NAME OF RESEARCH ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Research Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)

Affiliation of the main author (English) (14 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)

Corresponding Author E-mail:..

Abstract (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) Objectives of this research were: 1.....
2..... and 3..... Populations and sample, research tools, Data collection, Data analysis.
Statistics used for data analysis.
Findings were as follows: (present only the most interesting research findings)

.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism; Buddhist Management; Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract.....
.....
.....
.....

Keywords: (Thai)

Introduction (18 pt) (should not be more than 4 paragraphs)

(16 pt) mention background of the research topic with brief history as how the topic develops with correct references.

(16 pt) mention problems leading to research directly to the point of the research and relate the matter to locations in which research is conducted on the common problems generally accepted and want them to be solved.

(16 pt) Review related at least 2 concepts and theories to be used as guideline for the research and/or theories related to the research topic with correct references of data sources

(16 pt) Conclude to connect the matters to research questions and objectives of the research

Research Objectives (18 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

Methodology (18 pt)

(16 pt) Write to cover 5 sub-headlines: Research design, Populations and Samples and Key Informants, Research Instrument (quantitative and qualitative), Data Collection, (quantitative

and qualitative) Data analysis (quantitative and qualitative). Statistics used to analyzed the data.

Results (18 pt) (Present to cover all set objectives)

(16 pt) results of the research answer all objectives

Figure 1: (Name of the figure)

Source: mention the name of the source (if any)

Figure captions

Table 1 (Name of table (if any))

Table explanation

Discussion (18 pt)

(1.6 pt) Discuss the research findings according to the research objectives (what is discovered? what is reflected? Is it related to at least two topics of the reviewed research works in chapter 2. Discuss them all with references of data sources

Body of knowledge (18 pt)

(16 pt) Point out the body of knowledge or achievement from the research work. Synthesize the knowledge in form of a model/ Model structure that is concise and easy to understand

Recommendations (18 pt)

Policy Recommendations (16 pt)

Operational Recommendations (16 pt)

Recommendations for Next Research (16 pt)

Acknowledgement (18 pt) (Put in the article in case the researcher was given fund to conduct research or the title of the article is not matched with the title of the research or the thesis) (if any)

(16 pt) Write the appreciation note to the funding source. The author should indicate the grant contract number of the research, for example, “I would like to express my deepest appreciation for funding resource from National Research Council Of Thailand, the fiscal year 2016, and I am also grateful for the data from a research task on The Coordination Centre Development for Contemplative Strengthening of Elders according to Buddhism.

References (18 pt)

(16 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Associate (APA)
References in contents and at the end must be consistent

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (18 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt)

Corresponding Author E-mail: ...

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 350 คำ)

(16 pt).....
.....
.....
.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

บทนำ (18 pt)

(16 pt) เขียนทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาเป็นฐานคิดในวิพากษ์ประเด็นต่างๆในการเขียนบทความ
วิชาการ.....
.....
.....
.....
.....
.....

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ)

ที่มา: ... (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง

สรุป (18 pt)

(16.pt).....
.....
.....
.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16.pt).....รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบAmerican Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน

.....
.....
.....
.....

Sample of Original Academic Article Preparation

NAME OF ACADEMIC ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Academic Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)

Affiliation of the main author (English) (14 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)

Corresponding Author E-mail: ...

Abstract (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism, Buddhist Management, Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: (Thai)

Introduction (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

Content (18 pt)

(16.pt).....
.....
.....
.....
.....

Figure 1: (Name of the figure)

Source: mention the name of the source (if any)

Figure captions.....
.....
.....
.....
.....
.....

Table 1 (Name of table) (if any)

Table explanation.....

Conclusion (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

References (18 pt)

(16 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Associate (APA)

References in contents and at the end must be consistent.

.....

.....

.....

.....

.....

วารสาร ชัยมงคลปริทรรศน์ JOURNAL OF CHAIMONGKOL REVIEW

